DOKUMENTY O UTRPENÍ SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Záujem o Slovákov v Maďarsku neobyčajne vzrástol najmä od tých čias, keď rozhodnutím viedenskej arbitrážnej komisie sa nové státisíce Slovákov dostali do rámca maďarského štátu. Pri posudzovaní situácie slovenskej národnej skupiny v Maďarsku treba vopred pripomenúť, že na rozdiel od starých slovenských národných skupín v zahraničí, má táto skupina vo svojom postavení niekoľko charakteristických znakov, ktoré dávajú jej psychologickej štruktúre i ambíciám zvlášny charakter.

Predovšetkým sa väčšina Slovákov v Maďarsku dostala do rámca tohto štátu proti svojej vôli. V čase, keď sa na podklade etnického princípu mali určiť nové a spravodlivejšie hranice v národnostne rozvášnenej strednej Európe - umelou čiarou na mape sa státisíce Slovákov a čisto slovenského územia zrazu ocitlo v maďarskom štáte. Každý uvedomelý Slovák sa živelne vzpieral ísť naspäť do Maďarska. Niet na zemeguli národne uvedomelého človeka, ktorý by zmenil dobrovoľne slobodu za poddanosť. Je preto pochopiteľné, že z dôvodov tzv. štátnej prestíže maďarská vláda dosiaľ nedala príležitosť obyvateľom obsadeného územia, aby sa vyjadrili, či súhlasia s pripojením tohto územia, ako to bolo napr. v Sársku, Rakúsku, v Sudetoch a ako schválil slovenský národ žilinské rozhodnutie svojich vedúcich skoro stopercentným súhlasom pri voľbách v decembri 1938. Veľká časť Slovákov v Maďarsku sa dostala do cudzieho štátu v radostných dňoch pooktóbrových a marcových, keď slovenský národ uskutočňoval svoje stáročné politické ideály a vstupoval na prah svojej krajšej budúcnosti. Boli to dni plné šťastia a rozjasanej radosti, keď sa toľkými generáciami vytúžené a vybojované ideály stávali skutočnosťou. Státisíce Slovákov sotvaže ochutnali sladké ovocie slobody - nemali ani času, aby im jeho chuť zovšednela - už zasa boli hodení do nového, a ešte ťažšieho boja a utrpenia za najprimitívnejšie práva o svoj národný život.

A čím radostnejšie správy prichádzali o mohutnom vzraste a rozvoji nového Slovenska, tým viac boleli rany, ktoré im dával každodenný národnostný život, tým viac sa cítili opustenými v cudzom svete. To všetko malo, samozrejme, i svoj psychologický vplyv na

uzatváranie ich vzťahu k novému režimu. Títo Slováci majú však za sebou dvadsaťročný rozmach národného sebavedomia a školu politického boja, čo napr. chýba našim tzv. trianonským Slovákom. Dvadsaťročný boj v ČSR bol pre Slovákov ohnivým krstom, z ktorého vychádzali tvrdšie a uvedomelejšie sformované slovenské masy, čo má svoj hlboký psychologický dosah na ich bojovú mentalitu a čo je markantne badateľné v porovnaní napríklad s čabianskymi Slovákmi. Pripojení Slováci omnoho intenzívnejšie reagujú na problémy národného života, vehementnejšie a dôraznejšie žiadajú a bijú sa za svoje práva ako Slováci na území trianonského Maďarska, ktorí cítia už únavu dlhoročných škrtiacich objatí maďarskej odnárodňujúcej politiky.

I záujem na Slovensku je omnoho väčší o životy a problémy Slovákov v Maďarsku ako o život ktorejkoľvek inej slovenskej národnej skupiny v zahraničí. Slovákom, ktorí majú relatívne najväčšiu emigráciu na svete (Nemci len počtom predstihujú vysťahovaných Slovákov), nemôže byť ľahostajným osud ani jednej slovenskej duše v cudzine. A Slováci v Maďarsku tvoria 25 percent Slovákov žijúcich vo vlastnom štáte, sú teda relatívne najväčšou slovenskou národnou skupinou v Európe. Polovica ich žije tesne na hraniciach slovenského štátu, čím sa stávajú cieľom politických ašpirácií nielen z dôvodou čisto nacionálnopolitických, ale i hospodárskych. Tisíce ľudí sa vysťahovalo po určení nových hraníc na Slovensko a všetkých týchto viažu citové reminiscencie k týmto krajom, kde zanechali svojich otcov, matky, sestry, bratov i svoje majetky. Ale vari najviac prispievajú na obnovovanie stáleho záujmu o ich osud a o bolestné zásahy maďarskej národnostnej politiky. Opakujúce sa žandárske salvy, stovky vyhnaných ľudí, prepustených železničiarov, poštárov, učiteľov, ožobráčených roľníkov s ich osobnými ľudskými tragédiami, sú žijúcimi argumentmi vzrastajúceho slovenského maďarofilstva i spontánneho záujmu slovenskej verejnosti o život Slovákov v Maďarsku.

Doklad č. 1.

Trýznenie Rudolfa Lapára žandármi.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Šaľa
Obec: Trnovec nad Váhom.

Rudolf Lapár,
kolonista z Trnovca nad Váhom.

Narodený 17. júna 1876 v Bánovciach nad Bebravou. Bývajúci tamtiež. Ženatý. Otec 7 detí. V kolónii býva od roku 1927. Majetok si zadovážil z prídelového majetku. Vyhnaný brutálnym spôsobom bol dňa 15. decembra predpoludním o pol dvanástej.

Majetok, ktorý obsahuje 56 kj. s pekne zariadeným hospodárstvom, úplne zostaveným inventárom podal pán Lapár v popise na úradnom tlačive Ministerstvu hospodárstva.

Dňa 19. decembra dostavil sa so svojimi synmi do Národnej rady, kde nám o svojom vyhnaní oznámil toto:

»Dňa 15. decembra okolo 10. hod. zrazu zjavilo sa na Novom majeri, kde nás je usadených 7 kolonistov Slovákov, vojsko a žandári v počte asi 20 chlapov. Rozišli sa po všetkých kolonistoch. Ja som práve pracoval na dvore, keď predným vchodom došli do môjho bytu asi 4 maďarskí vojaci so žandármi, medzi ktorými bol i jeden člen Nemzeti tanácsu (Vágó Ferencz). Zavolali ma do kuchyne. Ja som nechal prácu a išiel som k nim. Privítal som ich slovami »Mi jót hoztak urak«. Oni mi na to oznámili, že som si robil posmech z maďarského národa tým, že som slovenské deti dal poobliekať do maďarských šiat a vysmieval na javisku maďarský národ a že som si robil posmech i z maďarských žandárov. Na to som sa proti tomu zaraz ohradil, že také voľačo sa v Trnovci nerobilo, lebo ja som v Trnovci neusporiadal ani jedno divadlo, iba som raz na vyzvanie okr. náčelníka Dr. Čerňanského rečnil v kultúrnej sieni tamojšieho Potravného spolku z príležitosti 60. narodenín Dr. Milana Hodžu. Potom skríkol na mňa: lužeš ty česká sviňa a **začal ma zauškovať. Nato som povedal: »neverjen engem, mert én is ember**

vagyok«. Potom chytil rukoväť pušky a začal ma tĺcť po rukách, po chrbte a spodnej časti tela. (Prítomný pán Lapár v kancelárii ukázal svoje krvou podliate udreniny na ramenách, čo v kancelárii videli viacerí a presvedčili sa takto o skutočnom stave, ktorý javil sa i na tvári, lebo pravé ucho má do krvi zranené a ľavé predušie ešte i dnes je podbehnuté dosť silne krvou.) Keď ma bili, prítomná moja dcéra, ktorá v kuchyni varila vykríkla: »neverjék az apámat«. V tom ju törzsőrmester, ten ktorý mňa bil, chytil za vlasy a začal ju vláčiť po kuchyni nadávajúc pritom »te cseh disznó, te is pofázol?« Matka, ktorá je už 2 roky chorá na srdečnú vadu a sedela v druhej izbe, keď počula krik v kuchyni, vyšla z izby von. Vtom pri dverách stojaci strážnik sotil ju päsťou do pŕs, ale vo chvíli, keď sa mala vyvrátiť, zachytil ju a posadil na stolicu. Keď strážmajster videl, že som už ohlušený a zaliaty krvou, rozkázal tam prítomnej slúžke a dcére, aby priniesli umyvák s vodou, čo sa i stalo a rozkázal mi, aby som sa umyl a utrel. Keďže krv i po umytí sa stále zo mňa valila, rozkázal ešte raz doniesť čistú vodu, aby som sa mohol umyť i druhý raz, a pýtal sa či náhodou nemáme doma jódovú tinktúru a vatu, lebo za pol hodiny musíme byť všetci spakovaní, a nesmieme si nič vziať so sebou, iba šaty na prezlečenie a trocha bielizne do ručného kufríka, lebo keby sme si viac vzali, i tak by nám to na hraniciach zobrali. Nato v sprievode törzőrmestera prešiel som do druhej izby, aby som sa mohol prezliecť do teplejších šiat. Počas prezliekania sa ma opýtal, či nemám obraz Beneša alebo Masaryka. Odpovedal som mu, že obraz Beneša nemám, ale niekde v písacom stole rodinný obraz prezidenta Masaryka. Otvoril písací stôl a začal rukami prehŕňať a poškodzovať mi rôzne listiny a čestné hospodárske diplomy, ktoré som mal odložené na pamiatku. Požiadal som ich, aby mi neprehŕňali sa v stole tak, že mi tak narobia kopu škody, ale obraz pohľadám im sám. I vstal som a podal som im obraz, ktorý bol skrútený v papierovej trubici a uložený v stole. Obraz vytiahol z trubice na drobné kúsky ho roztrhal a pošliapal. Medzitým som sa obliekol a zasa v sprievode žandárov prešiel som do vedľajších miestností, kde sa balila žena a dcéra. Tu sme boli upozornení, aby sme sa ponáhľali, lebo času máme veľmi málo a aby sme napochytro niečo pojedli, lebo za dva dni budeme bez stravy. Jesť sa, pravda, v takomto položení nikomu nechcelo. Obed dokonca ešte ani nebol uvarený. Nato mi

rozkázal, aby som všetky kľúče od domu dal do jedného zväzku, čo som urobil, a napísal som na papier ku kľúčom aj moje meno. Kľúče boli odvzdané Vágó Ferenczovi, členovi Národnej rady. Na dvore už boli zhromaždení všetci moji kamaráti kolonisti, ich ženy a deti s malými batôžkami, načo sme boli spočítaní, či sme všetci, postavení do radu po dvoch, deti boli vpredu, za nimi nasledovali ženy a my mužskí sme doplňovali rad. Pre chorých bolo nám dovolené vziať si vozy. Keď toto bolo hotové, örmester dal zvolať všetku čeľaď, bírešov, ktorí boli Slováci a pred nami povedal im, že doteraz slúžili u českých psov (eddig szolgáltatok a cseh kutyáknál, akik magyar kenyeret ettek, és ezért fogtok még ti is lakolni). Potom si dal zavolať osve bývalého zamestnanca u panstva, ktorý býval spolu s nami na majeri, Jána Motolíka a povedal mu: »te is vörös nadrágot hordtál« a vyhrážal sa mu, že za to si ešte odtrpí. Sluhom bolo rozkázané, aby dobytok ponechali na svojom mieste a opatrovali ho a ak by sa z majetku voľačo stratilo, osobne sú za to zodpovední pred štatariálnym súdom. Toto boli posledné slová, po ktorých nám kázal, aby sme sa pohli do dediny (Trnovec nad Váhom).

V Trnovci, ktorý je ďaleko od majera na $3^1/_2$ km, na četníckej stanici nás ešte raz popísali, odovzdali nám predtým odobraté štátne občianstvo a okolo 5. hod., zasa v sprievode žandárov šli sme na stanicu. Na stanici okolo 9. hod. vysadli na vlak, žandári išli ďalej s nami a cestovali sme do Nových Zámkov. V Nových Zámkoch prepli náš vozeň na Komjatice, ktorým sme sa doviezli až do Komjatíc. V Komjaticiach boli sme zatvorení v jednej izbe až do rána. Ráno nám dovolili zaobstarať si 3-4 vozy pre chorých, čo sme od tamojšieho občianstva na naše útraty zaraz si vedeli zadovážiť. Z Komjatíc všetci zdraví, mužskí, ženské a deti šli sme peši až do Veľkého Kýru na pohraničnú stanicu. Chorí boli odvezení a všetko toto sa znova stalo za asistencie maďarských žandárov. Vo Veľkom Kýre chorých umiestnili v jednej izbe a nás zhromaždili do jedného dvora, kde sme čakali asi do poludnia. Vo Veľkom Kýre som sa staral o to, aby sme sa dostali do spojenia s našimi ľuďmi a pomocou nich nejako čím prv k evakuačnej komisii. A práve preto požiadal som na oko dosť slušného örmestera, či by ma nemohol z dvora na malú chvíľu vypustiť. Musím poznamenať, že vo Veľkom Kýre maďarskí žandári chovali sa voči nám slušne a aj po celej ceste nerobili nám nič.

Őrmester mojej žiadosti vyhovel, ja som potom prišiel do styku s členom evakuačnej komisie, a to s jej predstaveným, ktorému som oznámil, že nás je tu 7 rodín kolonistov z Trnovca nad Váhom, ktorí sme museli za hodinu naše usadlosti opustiť a požiadal som ho, aby sa podíval na mňa, lebo vyzeral som úplne dokaličený po hnusnej bitke z predošlého dňa. Tento člen bez slova dal si zavolať z maďarskej strany dôstojníka a povedal mu: »Tesšék nézni, megint egy eset«. Maďarský dôstojník sa pozrel po mne a pýtal sa ma, kto ma to bil. Odpovedal som mu, že törzsörmester, ktorý je aj tu prítomný. Čo sa ďalej stalo to neviem, lebo mojou hlavnou starosťou bolo, aby som pre manželku a dcéru mohol dostať evakuačný list, a preto som sa ponáhľal do evakuačnej kancelárie, kde mi ho naša komisia hneď pre všetkých troch vystavila. Keď som mal list vo vrecku, šiel som po ženu a dcéru a zároveň odobrať sa od mojich kamarátov. Tam mi bolo mojou manželkou povedané, že örmester sa pred všetkými vyhrážal, že až sa vrátim do Trnovca, že sa viac na Slovensko nedostanem. Ostatným kolonistom bolo povedané, že všetci budú odvedení naspäť na ich usadlosti do Trnovca, z čoho som vycítil, že tento obrat nastal po rozhovore őrmestra s evakuačným kapitánom maď., ktorý bol pozvaný členom nášho evakuačného úradu. Őrmester, keď som sa vrátil späť, pýtal sa ma čo som hovoril pred komisiou a zlostne zazeral na mňa. Odpovedal som mu, že nemal som čo hovoriť, lebo čo sa stalo so mnou evakuačná komisia to i tak videla. Ja takto zobral som si potom svoju chorú ženu a dcéru a s priepustkami, ktoré som mal vo vrecku, prešiel som na slovenskú stranu, kde ma už vzali do starosti naše stráže.

Od príchodu Maďarov až do vyhnania nejakých väčších nepríjemností, ktoré by mali vzápätí bitie alebo podobné, sme v Novom majeri nezažili. Jedine, že nás žandári skoro stále navštevovali a robili prehliadky po domoch, keď hľadali pušky. U mňa takáto prehliadka tiež bola a počas nej poprehadzovali mi veci v každej izbe. Musím povedať, že pri tých prehliadkach sa chovali veľmi idiotsky, lebo napríklad, keď našli v jednej kasni strih, tak őrmester myslel, že je to voľajaká mapa, iba keď ho jeho spoločník upozornil, že to s mapou nemá nič spoločného. Podobne nešlo im nijako do hlavy, že ja hospodár mám knižnicu. Potom tvrdé klobúky, cylinder, toto im bolo veľmi podozrivé, že už i mne samému bolo do smiechu a zadivil som sa hlavne vtedy, keď sa zahľadel na stroj na mrvenie kukurice, že čo to má byť. Tak sa zľakli napríklad i nožov na kosačku, ktoré boli uložené v púzdre na verande. Okrem toho, že pri týchto prehliadkach urobili veľmi mnoho neporiadku, iné sa nestalo. Najhoršie bolo, že tieto žandárske návštevy robili sa i v noci.

Ináč dnešný stav v obsadenom území je veľmi kritický i pokiaľ ide o tamojšie maďarské občianstvo. Niet dňa, aby sa ráno obecenstvo nestretávalo s rozmanitými heslami, ako: »munkát, kenyeret, vagy vissza a Cseheket.« Alebo »minden drága, vissza Prága.« Môžem tvrdiť, že keby dnes prišlo na plebiscit v tomto kraji do 80 % by iste hlasovalo za pripojenie k ČSR.«

Bratislava, dňa 19. decembra 1938.

Zapísal: A. Način.

Rudolf Lapár, v.r.

Doklad č. 2.

Mučenie Vendelína Moňáka, Jána Vyrvu a Jozefa Oškvarka maď. žandármi a vojakmi.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Feledince.
Obec: Slávikovo.

Vendelín Moňák,
narodený 23. júna 1893 v Hornej Zubrici, okr. Trstená. Bývajúci v obci Slávikovo, okres Feledince,

Ján Vyrva,
narodený 22. mája 1896 v Jablonke, okres Trstená. Bývajúci v obci Slávikovo,

Jozef Oškvarek,
narodený 10. decembra 1897 v Pekelníku, okres Trstená. Bývajúci v obci Slávikovo.

Všetci traja sú zo Slávikova a udávajú toto:

Dňa 5. októbra 1938 vtrhlo maďarské vojsko do obce Slávikovo, ktorá ležala na území čsl. štátu. Po jednohodinovej bitke čsl. vojsko (pod velením poručíka Večeru), četníctvo a miestne obyvateľstvo (hlavne kolonisti) vyhnalo maďarské vojsko za čsl. hranice. Na bitke sa zúčastnili kolonisti Moňák, Vyrva, Oškvarek a iní miestni kolonisti.

8. novembra, po pripojení obce k Maďarsku, popoludní asi o 16. hod. prišiel do Moňákovho bytu jeden maď. dôstojník so 6 vojakmi a zatkol Moňáka, jeho ženu, dcéru, zaťa a dvoch sluhov. V dome ich maďarskí vojaci strážili a nikde nesmeli ísť. 9. novembra zatkli Jána Vyrvu a Jozefa Oškvarka. Ešte v ten večer nás troch (Vyrva, Oškvarek, Moňák) odviedli maďarskí žandári do Rimavskej Seči na žandársku stanicu, kde nás za prítomnosti prísažného vypočuli. 10. nov. asi o 9. hod. predpoludním žandárstvo nás odovzdalo tamojšiemu maďarskému vojsku, kde už boli: Emília Nováková, manželka

kom. majstra z Rim. Seče, Molnár, kominársky majster od Jelšavy, jeho otec a 13-ročný syn. Keď nás vojaci prevzali od žandárov, poviazali nás všetkých 7 a bili nás od 10. hod. asi do 15. hod. popoludní. Bili nás povrazmi a kopali čižmami. Po 5 hodinovom mučení prišiel do miestnosti, kde nás bili, vojenský lekár, ktorý vidiac, že sme dobití až do krvi, zakázal vojakom, aby nás ďalej bili. Dali nám vodu, aby sme zmyli krv z tela. Až do 14. novembra boli sme stále v tej miestnosti, kde nás bili. 14. novembra odviezli nás maďarskí vojaci na vozoch do Feledinie, na vojenské okresné veliteľstvo, odtiaľ do Rimavskej Soboty, kde sme boli zavretí do väznice krajského súdu. Tu sme boli do 27. novembra 1938 odkiaľ maďarskí žandári prevzali Moňáka, Vyrvu a Oškvarka a odviedli nás do Feledinie na okresné vojenské veliteľstvo. To bolo okolo 17. hod. večer. Hneď nás predviedli k jednému majorovi, ktorý nás vypočul. Chcel sa od nás dozvedieť, kto z občanov strieľal na maďarské vojsko. Najskôr vypočúval Vendelína Moňáka. Keď tento nechcel prezradiť svojich spoluobčanov, ale hovoril len to, že strieľali len čsl. vojaci, odovzdal ho dvom žandárom a dvom vojakom so slovami: »aby sa mu vraj jazyk rozviazal«. **Títo žandári a vojaci priviazali ho na jednu lavicu, kde ho bili po holých chodidlách. Potom ho vzali do drevárne, kde ho vyviazali tak, že mu nohy nedosiahli na zem. Keď ani po polhodinovom vyviazaní neomdlel, pridali mu na plecia jeden klát, na ktorom sa drevo seká, pričom ho bili rukami po ústach, po tvári, po hlave a kopali čižmami do celého tela. Potom ho odviazali a odviekli späť k majorovi, pričom ho bili kolbou. Major ho znova začal vyslúchať a keď nič nového nepovedal vyhrážal mu, že ho ďalej nechá biť. Moňák prosil majora, aby ho radšej zabil alebo obesil a nemučil ďalej, keďže on nič nevie, len to, čo už povedal. Major vidiac, že sa od neho nič nedozvie, nechal ho a dal ho odviesť späť do väznice. Potom začali vyslúchať Jána Oškvarku, ktorého tiež veľmi bili a kopali, ale jeho už nevyviazali. Ani tento nič nepovedal. Potom ich zavreli do jednej izby, kde ležali na doskách až do 20. decembra 1938. Za ten čas im liečil rany jeden civilný lekár. 20. decembra odviekli ich od žandárov do Budapešti, hoci Vendelín Moňák mal podľa zistenia civilného lekára 40° horúčku.** V Budapešti ich zavliekli do vojenskej trestnice na Margitkörút. Do Budapešti ich vliekli okutých. 20. decembra sa hlásil Moňák za nemocného. Vyšetril ho

jeden vojenský lekár. Spytoval sa ho, že z čoho má tie rany na nohách. Keď mu Moňák povedal, že ho maďarskí žandári dobili krútil hlavou a poslal ho do väzenskej nemocnice, kde bol do 30. decembra 1938. Tu ho síce ošetrovali, ale nedostával lieky, ktoré lekár predpísal. Lekár nariadil, aby stále ležal, ale podriadený personál v nemocnici ho nenechal ležať, ale musel zametať izbu, vynášať nočníky a podobné práce konať, čo mu bolo veľmi ťažko, keďže dobité nohy ho veľmi boleli. 30. decembra prišiel do nemocnice najvyšší lekár tejto nemocnice na prehliadku. Prišiel aj k Moňákovi a pýtal sa ho, čo mu je. Moňák odpovedal, že ho zuby bolia. Že ho bolia preto, že ho maďarskí žandári bili po ústach, sa bál povedať. Lekár sa opýtal prítomného strážmajstra, že prečo nechodí Moňák na zubné liečenie. Strážmajster odpovedal, že nemôže, lebo má nohy dokaličené. Lekár na to odišiel. Strážmajster sa vrátil a kričal na Moňáka, že prečo sa opovážil žalovať lekárovi. Vyhrážal sa mu, že ho obesia a i on bude svedčiť na neho.

Za jeho pobytu v nemocnici prišiel k nemu jeden deň (nepamätá sa kedy to bolo) vojenský sudca, či štátny zástupca, prečítal mu obžalobný spis, v ktorom bol obvinený, že vraždil maď. vojakov. Podľa obžalobného spisu svedčili proti nemu Cigáni z obce Harmac, okres Feledince. Nakoniec mi povedal, že budem obesený. 30. decembra prišiel ku mne môj bratanec, najal mi advokáta, aby ma bránil pred súdom. 30. XII. Moňáka okovaného autom previezli do X. vojenskej trestnice na Margitkörúte, kde boli Vyrva, Oškvarek a ostatní Slováci väznení, spolu 29 osôb. Tu sme prenocovali všetci na podlahe, potom ráno odviedli nás poviazaných na stanicu, odkiaľ pricestovali sme do Nových Zámkov a ďalej do Galanty. V Galante nás odviazali a odovzdali nás čsl. komisii, ktorá prišla po nás. Dostali sme totiž na základe česko-slovensko-maďarskej dohody amnestiu. Tu sme presadli do vlaku, v ktorom šli do Maďarska Maďari, za ktorých sme boli vymenení. Od Galanty sme išli do Seredi, potom do Trnavy, odtiaľ do Bratislavy, kde sme prišli 1. januára 1939.

V Bratislave 3. januára 1939.

Zapísal: P. Kešiar.

Vendelín Moňák, v.r.
Ján Vyrva, v.r.
Jozef Oškvarek, v.r.

Doklad č. 3.

Maďarská zberba dokaličila slovenského sedliaka.

Odpis.

Zápisnica

spísaná v štátnej obvodovej úradovni pre pozemkovú reformu v Bratislave v zmysle výnosu Ministerstva zahraničných vecí v Bratislave zo dňa 9. októbra 1939, číslo 20.199/39 s pánom Pavlom Z á v o d n ý m, narodeným v Čabe, okres Nitra, roku 1896, bývajúci tamtiež, bývalým kolonistom v Antalháze, okres Parkan, t. č. prechodne ubytovaný v Hor. Taráni, okres Nitra.

P r í t o m n í:

Dipl. agr. Karol Sokáč, prednosta Štát. obv. úr. pre poz. ref. v Bratislave, Juraj Zelma, zapisovateľ, Pavel Závodný, vyslúchaný.

Pavel Závodný udáva:

»Kúpil som si v roku 1936 hospodárstvo od Úč. spol. Agrikola v Bátorových Kesách a tam som sa aj s mojou rodinou v roku 1936 odsťahoval a hospodáril. Po obsadení územia Maďarmi v jeseni 1938 som bol zavretý s celou rodinou v Parkane v koncentr. tábore. Keď ma odtiaľ prepustili, doma som zásoby obilia a kukurice nenašiel, rozkradli mi všetko. Potom ma nútili ako aj ostatných odísť na Slovensko. Držal som sa však pokynov našej vlády a zotrvával som na mieste.

Asi 10. apríla - keď nám boli už niekoľko ráz predtým vyhrážovali - prišla horda z miestnej obce na čele s istým Morošim (predtým Matúška), bývalým komunistickým vodcom kraja a nútili ma, aby som podpísal listinu, ktorou som mal dobrovoľne do árendy dať svoje pozemky - pravda, bezplatne. Ja som toto nepodpísal, a tak ma **zvalili na zem a bili drevom, že mi polámali kľúčnu kosť na pravej strane, takže mi ruka čiastočne natrvalo ochromela. Na žandárskej stanici som si sťažoval, odkiaľ ma ale vyhnali s poznámkou, aby som bol rád, že ma nezabili. Lekár, ktorý ma ošetril, mi odoprel vydať úradné lekárske svedectvo. Teraz, keď som bol nútený sa vysťahovať, som invalidom na pravú ruku. Maďarské bezpečnostné orgány nechceli tomuto**

zabrániť a samy huckali miestne občianstvo proti nám - podľa známych už ich spôsobov.

Moju výpoveď potvrdia ostatní kolonisti z Antalházu, ako: p. Kováčik, p. Geze a ostatní.«

Zápisnica skončená, schválená a podpísaná.

Zelman Juraj, v.r. Pavel Závodný, v.r.

Nečitateľný podpis, v.r.

Doklad č. 4.

Trýznenie Jána Čulíka maďarskými žandármi.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Feledince.
Kolónia: Bottovo.

Ján Čulík,
kolonista z Bottova.

Narodený 4. marca 1897 V Liesku, okres Trstená. Ženatý. Otec 6 detí. Najstarší syn 19-ročný a najmladšie 3 a $^1/_2$ ročné.

Majetok 19 kj. ornej pôdy, a $5^1/_2$ kj. pašienok. Všetko dostal z prídelového majetku. Mal tu postavený dom i s hospodárskymi budovami. Všetko v cene čo tam zanechal je asi 200 000 Ks.

Dňa 10. novembra došlo maďarské vojsko, obsadilo okolie a 14. novembra obsadilo kolóniu Bottovo. Prvé dni kolonisti prenasledovaní neboli, iba žandári a vojenská komisia vyšetrovala nacionálie, zisťovala legionárov a hľadala zbrane. Keďže kolónia skladá sa z troch samostatných pustatín k nim, keďže vojaci o nich nevedeli, prišli o 15 dní neskoršie. Dostavili sa vojaci a žandári, obsadili celú kolóniu a do stredu postavili 4 strojné pušky. Potom žandári chodili z domu do domu a všetkých kolonistov zohnali medzi tie strojné pušky na dvor. Keď boli všetci zhromaždení tu im žandársky veliteľ vyhlásil, čo si môžu so sebou vziať a že musia ihneď kolóniu opustiť. V daždi boli hnaní žandármi a vojakmi do Rim. Seče, ktorá je vzdialená asi 7 km. Tu ich nemali kde umiestniť, tak ich zasa šikovali v tom daždi späť na kolóniu. Na druhý deň p. Čulík šiel na okresné vojenské veliteľstvo dozvedieť sa, či tu budú môcť kolonisti zostávať a čo bude vlastne s nimi. Bolo mu povedané, že na majetkoch týchto za žiadnych okolností nemôžu zostať, lebo tieto majetky sú rezervované pre vitézov maďarských. Keďže kolonisti videli, že sa musia vysťahovať, tak si popredali čo sa dalo, pravda, pod ceny.

Keďže kolonisti videli, že tu nemôžu zostať dňa 8. decembra poniektorí sa chystali opustiť kolóniu. Medzi nimi bol i pán Čulík.

Jeho rodinu poslal napred i s deťmi a on išiel na voze s jedným chlapcom 14-ročným. V obci Pavloviciach stretol sa s jedným maď. občanom, ktorý mu bol dlžný asi 30 Ks. Pán Čulík povedal mu, že: »sľuboval si mi, že mi to odrobíš vo furmanke, zato si dosť pekná sviňa, že si to nespravil, ale išiel si pomáhať druhému a nie mne« V blízkosti boli leventisti, ktorí rozhovor počuli, pána Čulíka zadržali a obviňovali ho, že nadával a urážal maďarskú národnosť. Obkolesili ho a pažbami dorážali na neho. Jeden ich veliteľ priskočil k nemu, namieril mu na prsia revolver so slovami: »Látod-e mi ez«, že keď sa pohne, tak ho ihneď zastrelí. Vyrozumeli ihneď maďarských žandárov. Žandári ho odviedli do Feledniec a uväznili ho na okresnom žandárskom veliteľstve. Sem sa dostal 8. decembra. **Na druhý deň, t. j. 9. 12. dostavili sa k nemu do väznice dvaja žandári. Pýtali sa ho, či pozná maďarskú uniformu. Keď povedal, že pozná, začali ho biť, fackať a potom si vzali od pece drevo a bili ho dotiaľ, kým neustali. Keď videli, že je zničený od bitky a od zimy, (lebo miestnosť, kde bol zavretý celú noc, bola úplne chladná) odviedli ho do vedľajšej miestnosti, kde sa kúrilo.** Tu sa pán Čulík zišiel so svojimi známymi z druhej kolónie: p. Moňákom Vendelínom, Jozefom Oškvarkom a Jánom Vyrvom, ktorí tu boli väznení už asi 4 týždne. Desiati žandári pána Čulíka odviezli do Lučenca a z Lučenca viezli ho rýchlikom do Budapešti do väzenia. O 4 dni neskôr ho premiestnili do druhého (Margitkörúti büntetöintézet), kde sa zišiel zas s horemenovanými občanmi. Tu bol uväznený až do 1. januára, spoločne s menovanými, kedy boli všetci prepustení na základe amnestie. Zachádzali s nimi veľmi zle, strava bola biedna a i to dostali len dva razy cez deň. Tu ich už viac nebili.

Hranice prekročili 1. januára asi o pol jedenástej. Došiel do Bratislavy, kde sa stretol so svojím synom. Žena je i s deťmi na Orave, takže i on sa vyberie za nimi.

Bratislava, dňa 3. januára 1939.

Zapísala: Kabarcová — Ján Čulík, v.r.

Doklad č. 5.

Trýznenie manželov Novákovcov.

Okres: Feledince.
Obec: Rimavská Seč.

Zápisnica.

Štefan Novák,
kominársky majster z Rimavskej Seče.

Narodený dňa 26. januára 1899 v Horných Lovčiciach, okres Trnava a jeho žena Emília rod. Krochová, narod. 4. marca 1901 v Lipt. Sv. Mikuláši.

Udáva: Demobilizovaný bol som 20. novembra 1938 a 24. novembra prekročil som demarkačnú hranicu a šiel som do Lučenca, kde som sa musel prihlásiť na maďarskom vojenskom veliteľstve o 11. hodine. Odtiaľ šiel som do Rimavskej Seče, kde som sa stretol so svojou manželkou, ktorú nemohol som ani poznať, lebo bola tak dobitá. Privítala ma so slovami: »Ježiš Mária, načo si prišiel, už na teba čakajú. Si udaný, že si bol dobrovoľníkom v roku 1918, hľadajú tvoj diplom, čo si bol dostal ako bývalý dobrovoľník. Túto vec som ja tajila, pre ktorú ma **chytili, zviazali a dobili. Pozri sa na moju hlavu, vytrhali mi vlasy i s kožou v rozmere asi ako dlaň.**« Večer o 18. hod. sme si ľahli a čakali sme každú chvíľu, či nás nebudú Maďari vyrušovať. Manželka mi povedala i to, že som pozbavený živnosti a že je už aj vymenovaný môj prvý bývalý pomocník, František Schrötter, ktorý ma udal. Pri príchode Maďarov on vítal maďarské vojsko, taktiež on bol poslal učňa do Maďarska, aby informoval Maďarov, že som bol slovenským dobrovoľníkom. Manželka mi vravela, že musíme ísť do Rimavskej Soboty na detektívnu stanicu, kde ju už poznajú z doby keď bola uväznená. 25. novembra sme išli spolu so ženou do Rimavskej Soboty. Tam sa ma opytovali, či som bol legionárom a či som chytil voľakedy pušku proti maďarskému vojsku. Po vysvetlení, že pre krátkosť času a pre nemoc, ktorú som vytrpel na talianskom fronte som ani nemohol byť legionárom, prepustili ma s tým, že sa musíme ešte hlásiť na vojenskom

veliteľstve vo Feledinciach. Ešte v ten deň sme šli na vojenské veliteľstvo. Keď sme tam došli, už ma čakal jeden policajný strážnik (határrendőr), zavolal ma do kancelárie k jednému poručíkovi, vojakovi, kde bol ešte jeden žandár. Vyzvali ma, aby som, čo mám u seba vyložil. Mal som u seba osobné spisy, cigarety, zápalky, čo som všetko vyložil. Poručík so žandárom odišli do vedľajšej miestnosti. **Za ten čas policajt ma vyfackal.** Potom sa vrátil poručík so žandárom, vzali so sebou moje spisy a vyzvali ma, aby som šiel s nimi na žandársku stanicu. Išla s nami aj moja manželka. Tam sme čakali 3 hodiny, keď mi vrátili spisy a vyzvali nás, aby sme hneď opustili Maďarsko. Mohli sme si vziať len toľko, čo sme mohli v rukách odniesť. Šli sme domov, kde sme si zabalili najpotrebnejšie veci a prišli sme do ČSR 27. nov. 1938. Tam som musel zanechať nábytok, šatstvo a môj celoročný zárobok za čistenie komínov asi v sume 55 000,- Ks. Peňazí sme mohli vziať so sebou len 160.- Ks.

Bratislava, 30. novembra 1938.

Štefan Novák, v.r.

Bola som prítomná, keď maď. vojsko prišlo do Rim. Seče (7. nov. 1938). Na druhý deň večer prišiel ku mne Ján Molnár, kominársky majster z Veľ. Revúcej. Hovoril mi nasledovné: Keďže je on Maďar, narodený v Tornale, a jeho manželka v Rim. Sobote, pravdepodobne bude musieť opustiť Slovensko. Ja a môj manžel sme Slováci, narodení na území, ktoré zostane na Slovensku. Vyzval ma, aby sme si zamenili svoje pôsobište. Medzitým prišli do môjho domu maď. vojaci, ktorí zobrali J. Molnára so sebou. Asi o dve hodiny nato prišli maď. žandári a prehliadli si celý dom. Hľadali môjho manžela a doklady o tom, že môj manžel bol legionárom alebo slov. dobrovoľníkom. Nenašli ani manžela, lebo on bol vtedy ešte čs. vojakom a konal vojenskú službu na Slovensku, ani nijaké doklady. Po prehliadke odviedli ma na žandársku stanicu. Nútili ma k tomu, aby som sa priznala, že môj manžel bol legionárom alebo dobrovoľníkom. Už tam bolo niekoľko Slovákov, ktorí boli väznení. Odtiaľ nás vojenská stráž odprevadila do domu, kde bolo maď. vojsko ubytované. Tu nás všetkých poviazali. Od 22. hod. večer až do 2. hod. po polnoci nás stále bili a kopali. Pritom mi vytrhli vlasy. Tu sme boli väznení 5 dní, potom nás zobrali do Rim. Soboty do budovy býv. kraj. súdu do krajskej väznice. Tam som bola väznená jeden deň a jednu noc. Potom ma prepustili a šla som domov do Rim. Seče, kde som čakala na manžela. Po manželovom príchode prišli sme na Slovensko.

Zápisnicu zapísal: P. Kešiar

Emília Nováková, v.r.

Doklad č. 6.

Vyhnanie Ondreja Križu, ktorý si kúpil majetok z voľnej ruky.

Zápisnica

napísaná dňa 21. decembra 1938 pri príležitosti zápisničného vyhostenia z Maďarska.

Prítomní: za Okresný úrad Anton Kaška, hl. kanc. ofct.
vyhostenec Ondrej Križo, nateraz obyvateľ v Brezničke, okr. Lučenec, t. č. Lovinobaňa.

Bez predvolania dostavil sa na Okresný súd v Lovinobani Ondrej Križo, obyvateľ t. č. v obci Breznička, okres Lovinobaňa.

Od roku 1926 býval som v Ožďanoch, býv. okres Rim. Sobota, kde som v r. 1925 **kúpil z voľnej ruky od Jána Grajzingera majetok - hospodárstvo** v hodnote 450 000 Ks. V roku 1937 a v mesiaci marci získal som domovské právo v obci Ožďany, predtým som býval v obci Stará Halič.

Po príchode maďarského vojska do Ožďan popísali nás, odkiaľ sme prišli a kedy, ako sme majetok nadobudli.

Dňa 8. decembra 1938 o 17. hodine prišli ku mne maďarskí žandári a dali mi rozkaz, aby som sa z obce vysťahoval dňa 9. decembra 1938 do 15. hodiny, že si môžem so sebou vziať na dva vozy šatstvo a požívatiny, ostatného sa však nesmieme ani dotknúť. Keď som robil námietky, že som do Ožďan príslušný domovským právom, dostal som odpoveď, že to nemá ceny, lebo som ta prišiel po roku 1918 a potom, že zo Slovenska duria maďarských praobyvateľov na tisíce a že pre týchto sa musí urobiť v Maďarsku miesto.

Dňa 9. decembra 1938 som rozkaz poslúchol a na dvoch vozoch odviezol to, čo som mal dovolené.

Dňa 9. decembra prišli o 12. hodine asi 15 maďarskí vojaci, majetok obsadili a nedovolili mi z hospodárskeho náradia nič odsťahovať. Preto som na majetku zanechal vyše 60 q obilia, jeden motor na rezanie sečky za 6000 Ks, šrotovník, sečkovicu, struhák na repu, rozmetadlo na umelé hnojivo, pumpu na močovku, siaci stroj a kosiaci stroj, 700 q ďateliny a pod., slovom krmu: 5 vagónov repy, 2 vagóny zemiakov, 820 q pšeničnej slamy a 120 q jarnej slamy a rozličné drobné hospodárske náradie a pomôcky. Ostalo mi tam nehnuteľností v hodnote 446 000 Ks a movitostí za 115 000 Ks. (Ostalo mi tam 21 kusov rožného dobytka.)

Usadil som sa u svojho brata v obci Breznička, kde som všetko, čo bolo zachránené, núdzovo ubytoval.

Prosím úctive slovenskú vládu, aby nás chránila pred takýmto lúpežníckym zaobchádzaním, lebo je to zaobchádzanie horšie ako za boľševickej vlády.

Prečítané, schválené a podpísané.

Za úrad: Kaška. Ondrej Križo, vyhostenec.

Doklad č. 7.

Vyhnanie slovenských roľníkov z Bellovej Vsi

Ministerstvo hospodárstva, kolonizačný referát v Bratislave.
Opis.

Č. j. 8598/1938

Okres: Šamorín.
Kolónia: Bellova Ves

Úradný záznam.

Do kancelárie kolonizačného referátu Ministerstva hospodárstva dostavili sa dnešného dňa podpísaní kolonisti z **Bellovej Vsi,** ktorí oznamujú v mene všetkých kolonistov.

Kolonisti boli všetci rozhodnutí ostať v kolónii. (Snáď s výnimkou p. Čechmánka.) **Kolonisti Štefan Patyla a Ján Lúč boli ešte pred okupáciou na maď. konzuláte v Bratislave, kde im bolo oznámené, že môžu ostať, pokiaľ sú Slováci a Moravani a nevlastnia pozemky väčšej výmery než 30 kj.**

Tiež p. poslanec Sidor a Rybárik uistil kolonistov, že Slovákom nebude ubližované, ani nebudú vypovedaní. Tiež rozhlasom boli vyzvaní, aby ostali. Preto zvlášť Slováci nepredali, ani neodviezli ani časť svojich majetkov (z Moravanov tiež celkom nič neodviezli: Huja, Smejkal, Balaš, Koplík, Kuňil a Voda).

Dňa 10. XI. t. r. prichádzali do kolónie okolní maď. občania so snahou lacno kupovať majetky kolonistov, bez rozdielu ich národností. Na ohradenie Slovákov, že oni nebudú predávať, pretože ostanú na mieste, bolo im vyhrážané, že i tak neskoršie dajú svoje majetky zadarmo.

Dňa 11. XI. prišli do obce maď. vojaci, sprevádzaní veľkým množstvom civilných maď. obyvateľov. Na rozkaz maď. dôstojníka civilné obyvateľstvo sa vzdialilo po upozornení, že nič nesmie od kolonistov kupovať. Obyvateľstvo výzvy uposlúchlo. Každý kolonista musel sa odobrať do svojho príbytku. Dôstojník pozval potom k sebe miestnych maď. civilov (väčšinou zamestnancov z býv. majera) a starostu, ktorému oznámil výpovednú lehotu 3-hodinovú, platiacu pre všetkých kolonistov (Slovákov, Moravanov); táto výzva

bola vybubnovaná. Nato Slováci žiadali, aby oni smeli zostať, ale ich prosbe nebolo vyhovené a o 13. hod. 10. min. museli už všetci kolonisti opustiť kolóniu len s tými vecami, ktoré v rukách mohli odniesť. Po 13. hod. neručil už voj. veliteľ za životy kolonistov.

Starosta obce, Moravan Huja, bol držaný ako rukojemník u vojakov, ktorým musel svojím životom ručiť za poriadok a pokoj medzi kolonistami, až keď kolonisti boli na hraniciach, bol z obce prepustený. Z kolonistov ostali v kolónii len: Kňazová, Benko a Pagáč Šimon, pretože sa chceli uchýliť ku svojim príbuzným do maď. obce Bellvata.

Slováci-kolonisti, pokiaľ majú majetky kúpené alebo prikúpené z voľnej ruky (od Maďarov), žiadali, aby boli ponechaní aspoň na majetku kúpenom z voľnej ruky, bolo im však oznámené rotmajstrom, že žiaden Slovák nezostane ani na vlastnom majetku. Kolonista Mikláš Rafael, ktorý mal osvedčenie od obce Tonkháza, že sa choval lojálne k maď. obyvateľstvu a že je vlastníkom 36 kj. voľnej pôdy, nedostal tiež povolenie na pobyt v kolónii - načo i on odišiel, zvlášť po upozornení, ktoré bolo na vozoch už zhromaždeným kolonistom vyhlásené bubnom: že môže ostať kto chce, nikomu však za jeho život žandárska ani vojenská správa neručí. Vyvážaní boli na svojich vozoch, riadených však maď. kočišmi, ktorí mali kone i povozy priviesť späť.

Hranicu prekročili večer a na veľké prosby, boli ich povozy a kone prepustené do územia slovenského.

Kolonisti zdôrazňujú, že kolóniu opustili až po upozornení vojenskej a žandárskej správy, že za ich životy sa neručí. Počas celého preberania kolónie vojskom nesmeli kolonisti medzi sebou hovoriť, alebo k sebe prechádzať.

Podpísaní zdôrazňujú, že zanechali všetky majetky, tak, ako v nich prebývali.

Cestou pri obci Gomba boli vojakmi stiahnuté z voza násilím 2 kolá (bicykle), ktoré so sebou odvážal Osrman Mikuláš v domnienke, že sa mu kolá podarí previezť cez hranice.

Bratislava, 15. XI. 1938

Baroňák Dominik, v. r. Rudolf Ševčík-Bledavý, v. r.
Mikeš v. r. Patyla Štefan, v. r. Jozef Belica, v.r.
ref. Michal Majchrák, v. r. Osrman Mikuláš, v. r.
Pečiatka.

Za správnosť opisu: Ing. Chabiča, v. r.

Doklad č. 8.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Šamorín.
Kolónia: Hviezdoslavovo.

Žofia Lacková,
vdova po Danielovi Lackovi (z Lipt. Sv. Mikuláša). Narodená 12. II. 1888 v Zdolbudove (bývalé Rusko, teraz Poľsko).

Dňa 17. nov. 1938 dostavila sa do úradovne Národnej rady a udáva:

Majetok, ktorý tam zanechala: 50 kj. ornej pôdy od pozemkového úradu, za ktorý zaplatila 50 000,-Ks a ročné anuity, hospodárske stroje, zariadenie, nábytok a šatstvo.

Majetok musela opustiť, lebo ju maď. vojaci odtiaľ vyhnali. Ako samostatná vdova mala u seba Alojza Prosňáka a Oľgu Strongovú, ktorých chcela časom adoptovať.

»Dňa 11. novembra prišiel do jej domu jeden maď. dôstojník a 4 maď. vojaci a vyháňali ju z domu, pričom hrubo nadávali. Prišiel ešte i jeden civilný detektív a pýtal sa ma, prečo som ešte neodišla. Pýtala som sa ho, prečo mám odísť, keď je slov.-maďarská dohoda. Legitimovala som sa mu, a prosila som ho, aby mi dovolil tu zostať do tých čias, kým prídu úrady. On na to, mi povedal, aby som počkala si hodinu, že on ešte príde. O pol hodiny nato prišiel dôstojník s dvoma vojakmi a asi 20 miestnych detí. Žiadal vydať rádio, čo som i urobila a prosila som ho, aby mi dal nejaké potvrdenie, že rádio odobrali. Dôstojník sa na mňa veľmi zúrivo pozrel a jeden z odchádzajúcich vojakov do mňa poriadne strčil. Len čo odišli, vtrhla tlupa (asi 100 ľudí) - všetko miestni obyvatelia maďarskí - a rozobrali mi všetko, čo som mala. Štyria vojaci, ktorí zostali, prizerali na rabovanie. Izbu, kde bolo rádio, mala som zamknutú. Jeden bývalý sluha zo susedného majera sekerou rozbil dvere. Vojaci však zabránili vojsť tlupe do izby, ale vošli sami, všetko poprezerali a každý si vzal hodiny a podobné cenné predmety. V miestnosti mala som i kufrík, kde som mala zabalené cennosti. Miestne dve dievčatá otvorili tento kufor, pričom vojaci stáli a tiež brali si z neho. V kufre mala som v hotovosti 6 700 Ks, dva zlaté prstene, jeden s briliantovým kameňom, strieborné podstavce pod poháriky, bielizeň a iné. Všetko, čo som mala, pobrali. Všetky straty rátam asi na 140 000 Ks.

Vojaci tu boli do konca. (Táto rabovačka trvala 3 hodiny.) Po rabovačke vojaci ma hneď vyzvali, aby som sa hneď pobrala preč, že nesmiem tu zostať ani minútu. Deti začali veľmi plakať, že si nemajú čo obliecť, a ja som zostala tiež len v tom, čo som mala na sebe. V tom čase prišiel maď. dôstojník, zúrivo pozrel na mňa a dievčaťu povedal, že ak chce, môže tu zostať. Naivné dievča mu povedalo, prečo ja môžem a tetuška nemôže. Dôstojník odišiel a vojaci nás odprevadili smerom k hraniciam.«

Do Bratislavy som prišla dňa 18. novembra 1938.

Bratislava, dňa 21. nov. 1938

Zapísal: O. Plagány.

Žofia Lacková, v. r.

Doklad č. 9.

Prípad Štefana Katreniaka.

Zápisnica.

napísaná na žandárskej stanici v Poltári v prítomnosti podpísaných.

Dostavil sa bez predvolania roľník Štefan Katreniak ml., narodený 8. XI. 1901 v Kokave n. Rim. Posledne bývajúci na samote Dolné Vyšelany, obec Kerestúr, okres Lučenec, Maďarsko.

Predmetom zápisnice je výpoveď Štef. Katreniaka ml. o tom, za akých okolností bol vykázaný z Maďarska. Katreniak udáva:

V roku 1927 v novembri **kúpili sme z voľnej ruky spolu s otcom Štefanom Katreniakom st. na samote Dolné Vyšelany hospodárstvo od Jozefa Kováča a jeho manželky Zuzany Sanislovej**, pozostávajúci z domu a príslušných hospodárskych stavísk a pozemkov vo výmere 153 kat. jutár za celkovú sumu 750 000 Ks.

Na tomto majetku sme hospodárili od 6. januára 1928 až do 8. decembra 1938. Dňa 8. decembra 1938 okolo 18. hodiny dostavili sa k nám do domu 2 maďarskí žandári a vyzvali nás, aby sme boli prichystaní na odchod, pretože najneskoršie do 15. hod. 9. decembra 1938 **musíme majetok opustiť a vysťahovať sa von a že budeme odovzdaní českej stráži.**

Podarilo sa nám behom 8. a 9. XII. 1938 do 12 hod. niečo zachrániť zo životných potrieb a hospodárskeho inventára ako mŕtveho, tak živého, ale len z nepatrnej časti, lebo sme tam boli nútení nechať bytové zariadenia v cene cca 4000 Ks, hospodárske zariadenie v cene najmenej 15 000 Ks, zásob obilia a krmív v cene najmenej 56 000 Ks a živého hospodárskeho zvieractva a vôbec inventára v cena 26 000 Ks. Zostalo nám tam teda hnuteľného majetku minimálne za 102 000 Ks hodnoty, o majetku nehnuteľnom, ktorý reprezentuje cenu 750 000 Kčs ani nehovorím.

Týmto postupom maďarského žandárstva, ktoré nás prinútilo opustiť náš majetok, sme úplne vyšli na mizinu, pretože iného majetku, ani hnuteľného, nemáme, sme 14-členná rodina a ocitli sme sa teraz na kraji núdze.

Poltár, 10. decembra 1938.

Svedok: hlav. strážm. Mikula I. Štefan Katreniak ml.

Zapisovateľ: strážm. Gálniš.

Doklad č. 10.

Situácia na obsadenom území.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Komárno.
Kolónia: Tuzok Puszta.

Ján Nad,
kolonista z Tuzok Puszty.

Narodený vo Vaďoviciach, okr. Myjava v r. 1905. Ženatý. Bezdetný.

Výťah zo zápisnice:

»Asi po 4. dňoch došlo asi 15 žandárov s vojakmi, asi dvoma členmi obecnej rady (starosta a ešte jeden) na prehliadku. Prehliadku robili u každého. Hľadali zbrane. Prehliadka sa konala veľmi bezočivo. Všetko poprehadzovali, povyhadzovali, pritom pobrali konské sedlá a všakovaký remeň, čo našli. Počas prehliadky vykrikovali: »Büdös tótok, ne szabad szlovákul beszélni.« Kliali. Slovenská rodina nesmie prehovoriť ani slova. Táto prehliadka trvala od obeda. Potom odišli spomenutí žandári do slov. školy. Najprv strhli tabuľu. Zo školy všetko zobrali (papiere, spisy, knihy, slovenské obrazy), nechali len holé lavice.

Po prehliadke dostali sme rozkaz, aby sme sa hlásili na žandárskej stanici Sakáloš, kde spísali o nás všetko, kde sme sa narodili, kto z nás bol vojakom, legionárom a hlavné bolo zistiť, kto z nás bol v SOS pri Dunaji. Sprvu takto hlásiť sme sa museli každý tretí deň, neskôr denne i dva razy. Vždy nás pritom vyháňali.

Potom nasledovalo udávanie bírešov. Bíreši maď. žandárom poudávali, že niektorí gazdovia im strhávali z platu. Udávali i také sumy, ktoré alebo boli vyplatené, alebo vôbec neboli. Všetko toto kolonisti museli platiť. V tom čase na dennom poriadku boli i rabovačky. Pohynuli husi, seno, drevo. Keď sme sa chodili hlásiť, maď. žandárstvo naše hlásenie odbavilo tým, že si to vzal ten, kto nemal a nakoniec, vraj, že nám to všetko českí vojaci pobrali, a nie tamojší Maďari...

Od samého počiatku, tak maď. obyvateľstvo, ako i žandárstvo prejavovalo voči nám kolonistom a Nemaďarom nenávisť. Keď nás zbadali, nadávali na nás, prezývali nás. Do obchodu keď sme šli, tam nám len tak chceli predávať, keď si budeme maď. pýtať. Voči slovenčine panuje najväčšia nenávisť. Keď sme zašli na žandársku stanicu ponosovať sa na toto chovanie sa voči nám, jednoducho nám povedali, že nám to oni povedať nemusia, že my sme im tiež nepovedali, čo sme s Čechmi robili proti nim. Že musíme počúvať tak, ako nám oni rozkazujú a že by bolo najlepšie, keby sme sa čím skôr vysťahovali, lebo vraj v jednu noc, keď k nám prídu, tá nám bude pamätná a aby sme na ňu radšej nečakali. Žiadali sme ich preto, aby nám dali úradnú výpoveď. Tu namiesto odpovedi odvolali sa len na spomenutú pamätnú noc.

Tento stav, toto chovanie sa oproti nám je zo dňa na deň horšie, lebo ľudia čoraz majú menej roboty a máme obavu, že jedného dňa nespokojnosť maď. obyvateľstva, ktoré nemá nijaký zárobok a živnosti, vrhne sa na nás a všetko nám zoberú. Všetko je drahé. Maďarské obyvateľstvo je samé nespokojné s terajším stavom. Píšu vápnom a kriedami na chodníky a na brány texty, ako »Minden drága, vissza Prága« alebo »Munkásnak kenyeret, vagy vissza a Csehekét«. V Güte bola už i demonštrácia maď. občianstva proti maď. úradom, kričali »Vissza demokrácia«, vrhli sa na školu, na ktorej bola vyvesená maď. zástava, túto strhli a na škole povybíjali okná. Vo veci zakročilo maď. žandárstvo, ale s rozhorčeným maď. ľudom ťažko si vedelo rady. Podobne vo Veľkom Mederi, niet dňa, aby sa na námestí po skupinách nezhromažďovalo maď. robotníctvo (murári, zemerobotníctvo, ba i chudobnejší gazdovia) a nedemonštrovali proti maď. úradom a tamojším terajším novým pomerom. Zhromaždených rozháňa maď. žandárstvo na koni. Toto je jeho už skoro denná práca. Podobné prípady sa javia na mnohých miestach. V Komárne napr. po uliciach vidno iba policajta a vojaka. Po dávnej živnosti Komárna niet ani stopy. »za Čechov sme chodili otrhaní, teraz budeme nahí.«) Život vo vlakoch je čulý. Cestujú najmä vojaci, ktorí sústreďujú svoj rozhovor na nadávky. Beneša vraj urobia o hlavu kratším. Tiso nie je Maďar, ale Horniak. Bratislava, že bude vzatá Hitlerom a 6. decembra na meniny Horthyho pridelená Maďarsku.

V tejto myšlienke, ktorú roznášali vojaci, žilo i obyvateľstvo ako v skutočnosti. Slovenský ľud sa vo vlakoch uťahuje do kútov.

Bratislava, dňa 7. XII. 1938.

Ján Naď, v. r.
Štefan Horák, v. r.

Doklad č. 11.

Prenasledovanie Slovákov v Leviciach.

Kancelária Národnej rady v Bratislave

Martin Potančok z Levíc:

Martin Potančok narodil sa 1893 v Povrazníku, okres Banská Bystrica. Od roku 1921 je kolonistom v Kulantove (Beša), okres Vráble. Majetok zabezpečený súkromnou kúpou. (O majetok prišiel ako ručiteľ v roku 1932.) Od roku 1934 žije v Leviciach ako nakupovač zbožia pre Zväz hospodárskych družstiev. Ženatý, 3 deti.

Dňa 8. XII. t. r. bol z Maďarska vyhnaný. A uvádza nasledovné:

Maďarské vojsko vtiahlo do Levíc 10. nov. Mienil zostať v Maďarsku i s rodinou. Maďarské vojsko vtiahlo do mesta popoludní, celkom pokojne, večer veľká slávnosť. Nadšenie v meste bolo veľké, slávnosti sa zúčastnili najmä nižšie vrstvy. I Slováci. Celú noc pochody po meste. Zrazu v tú noc vojsko strhávalo slovenské nápisy z verejných budov. Na druhý deň na poludnie v celých Leviciach už nebolo ani jednej slovenskej tabule alebo iného verejného textu. Všetky budovy museli byť opatrené maďarskými zástavami. Kto nemal maďarskej zástavy na dome, tomu vybili okná.

Na druhý deň sa v slávnostiach pokračovalo, a tu už slávnosti vyznievali oproti Slovákom. Slovensky po uliciach nebolo možné hovoriť. Kto sa opovážil, ten bol zaraz zbitý. Vznikla i tajná polícia. Jej členovia pozostávali z bývalých povaľačov, ktorí si vzali na mušku predovšetkým Slovákov a udávali ich pre hocijaké maličkosti.

V nasledujúcu nedeľu z Ipoľských Šiah doniesli do Levíc maďarskú zástavu do daru ako mestu, ktoré prvé za nimi pripadlo k Maďarsku, a toto majú Levice opakovať Nitre, ktorá pri najbližšej príležitosti pripadne k Maďarsku. V ten čas došiel do Levíc z Budapešti nejaký méltošágoš Nagyatády vitéz, ktorý za asistencie vojska mal veľkú reč. V nej vyzdvihol, že náš generál Viest bol jednoduchým kresličom v Budapešti a v nijakých archívoch niet správy o pôvode gen. Syrového. Sú to všetko len zlodeji, ktorí v Rusku nakradli zlata a z toho založili legiobanky. Vravel ďalej, že i francúzsky publicista

sa bol vyjadril, že Česi sú šikovní cigáni. O Tisovi a ostatných »bocskoros tótokról nem is fogok beszélni«. Ďalej poznamenal, že Maďari idú ďalej a neuspokoja sa s tým, čo im Viedeň pridelila, lebo že to je ich tisícročná tradícia svätoštefanskej koruny.

Tieto oslavy trvali skoro celé 3 týždne. Oslavovalo sa každý deň. Pri každých musia odznieť nadávky na Čechov, nadávky na Slovákov a vyhrážky, že s puškami v rukách pôjdu ďalej.

Po celý tento čas slovenské občianstvo žije utiahnuté a v obave. Od samého počiatku potraviny zdraželi, platy boli znižované, tak u robotníkov ako i u úradníkov, čo túto beznádejnosť len zvyšovalo. Posledné dni badať už i väčší nedostatok.

Slovenčina sa vôbec nemôže používať. Slováci keď sa medzi sebou zídu, nehovoria po slovensky len preto, aby ich okolie nepočulo. Školy boli zatvorené všetky. Len 5. decembra začal sa zápis pre slov. školu ľudovú. Vyzvaní boli slovenskí rodičia, ale do ľud. školy prihlásilo sa len 14 slovenských detí. (Obavy zo strachu, čím Slovákov zastrašujú.) Pokiaľ ide o stredné školy, slovenské gymnázium bolo zrušené. Chlapci bez ohľadu na národnosť musia spievať iredentistické piesne.

V kostoloch sa od začiatku zaviedli len maďarské bohoslužby i spev a iné obrady, všetko sa vykonáva v maďarskej reči. Bohoslužby sa začínajú maďarskou hymnou a končia sa maďarským szózatom. Ľud všetko toto trpí, lebo nemá nijaké možnosti postaviť sa proti vojsku a žandárom, ktorí sa od samého počiatku v Leviciach nachodia.

Maďarské občianstvo za tento čas veľmi vytriezvelo a dnes by už i bolo rado, keby nastal bývalý stav. Chovajú sa voči Maďarom z Maďarska nedôverčivo. Vravia napr.: »Megesznek a fülünket is« (totižto Maďari z Maďarska). Nespokojnosť zvyšuje sa i tým, že z obchodov maďarské vojsko, keď odchodilo do Maďarska, vynieslo skoro všetky látky, obuv a podobné predmety. Tak napr. dnes v Leviciach nemožno kúpiť ani pančúch.

Z okolia do Levíc ľud nechodieva. Iba kde-tu niektoré ženy, ktoré donášajú kurčatá. Ovocia niet na trhu vôbec. Veľmi sa postráda i drevo. Asi posledného novembra došla z Čankova (obec čisto slovenská) 20-členná deputácia na ev. faru a žiadala iného farára, lebo teraz vyslaný farár Fenyveš je veľký Maďar. Neviem ako pochodili, ale ako som sa dopočul, bolo im pohrozené. Keď som chodil po okolí

za svojím povolaním, dozvedel som sa, že Čankovčania by boli veľmi radi, aby boli vymenení povedzme za obec Bory.

Od 3. do 7. decembra bol som zatvorený na okresnom úrade. Už predtým som bol asi päť ráz predvolaný a pri terajšom predvolaní zaraz si ma aj podržali. Mojou vinou podľa úradov bolo, že som zúrivý Slovák, ktorého presvedčenie môžem ešte naštepiť do ostatných tamojších Slovákov. Po štvrtom dni zatvorenia bola mi daná 4-hodinová lehota na zbalenie, v ktorom čase úrady vykonali na mojom byte prehliadku, a po štvrtej hodine nás vyšupovali na hranicu. So sebou sme si vzali len najpotrebnejšie veci, ktoré sa pomestili do jedného voza, ostatné naše zariadenie zverili sme na tamojších našich známych.

Bratislava, dňa 12. decembra 1938.

Martin Potančok, v. r.

Zapísal: A. Način.

Doklad č. 12.

Vyhnanie
Štefana Sečanského.

Kancelária Národnej rady v Bratislave

Zápisnica

spísaná dňa 21. novembra 1938 v nemocnici milosrdných bratov v Bratislave s kolonistom Štefanom Sečanským, nar. 15. XII. 1878, posledne bytom v kolónii Hviezdoslavove.

Menovaný udáva nasledovné:

Deň si nepamätám, keď prišli maďarskí vojaci, a všetci kolonisti v tento deň už boli odsťahovaní. Ja som sa sťahovať nemohol, pretože som starý a už som ani nevládal. Prišiel ku mne hneď v prvý deň, ako došli maďarskí vojaci, maďarský dôstojník, hodnosť neviem akú mal, ani meno si nepamätám, ale pýtal sa ma, či som Slovák. Či sa chcem vysťahovať alebo nie. Tiež sa ma pýtal, či som legionár. **Na druhý deň prišli traja obyčajní vojaci s puškami a hneď mi prehádzali celý byt. Zobrali všetko, zabili sliepky a u mňa si ich piekli. Moju ženu chceli znásilniť. Ona sa bránila a povedala, že je dva razy operovaná. Musela im to ukázať. Keď sa presvedčili, že je to skutočne pravda, tak ju nechali, ale jej povedali, že až ich prezradí, čo chceli spraviť, tak ju zastrelia. Na druhý deň boli zasa u nás tí vojaci, zasa varili si sliepky a bol** som už veľmi zronený, **preto som si ľahol. O chvíľu prišli dvaja vojaci a dali mi rozkaz, aby som sa o hodinu vysťahoval.** Toto ma už úplne zronilo. Poslal som ženu, aby išla aspoň zohnať niekde nejaký voz. Nemohla, lebo každý sa musel sťahovať. Potom prišiel jeden paholok z Alžbetinho dvora, jeho meno neviem, s vozom pred hostinec a tento naložil moje periny a odviezol nás na hranicu. Tam nás zasa prehliadli a zobrali mi všetky peniaze, asi 300 Ks, a periny mi nechali. Na hraniciach nám to zložili a odniesli sme si to sami, pešo. Na slovenskom území zasa nám to doviezli na voze do Alžbetinho dvora. Tuto som bol jeden deň, a potom som sa 13. XI. odobral do Bratislavy do nemocnice vlakom.

Dňa 19. XI. bola mňa naštíviť tu v nemocnici moja žena.
V Bratislave 21. XI. 1938.

Zápisnicu spísal:
Podpis v. r.

Vyslúchaný nemôže vlastnoručne túto zápisnicu podpísať, pretože pre otras nervov sa mu ruky trasú.

Svedkovia:
Podpisy v. r.

Doklad č. 13.

Trýznenie Slovákov v Blažove maďarskými vojakmi.

Kancelária Národnej rady v Bratislave

Okres: Dunajská Streda.
Kolónia: Blažov.

Zápisnica

O n d r e j O f ú k a n ý,
Kolonista z Blažova, not. Dolný Bár.

Narodený 16. mája 1913 v Mestečku, okr. Púchov, slobodný, roľník. Domovská príslušnosť Mestečko, okr. Púchov.

7. nov. 1938 okolo 13. hod. prišli na kolóniu 5 dôstojníci, medzi nimi jeden kapitán. Dvaja vojaci pochodili všetkých kolonistov, odviedli ich na námestie, pričom ich tak bili, že poniektorí krvácali. Žiadali odovzdať pušky a strelivo, ktoré mala mať miestna strelecká jednota. Keďže zbrane odovzdali kolonisti čsl. vojsku, nemohli ich odovzdať maďarskému vojsku. **Nato maďarskí dôstojníci a vojaci strieľali kolonistom popod nohy a keď ani nato neboli ochotní odovzdať zbrane, ktoré ani nemali, bili ich revolvermi po tvári a po ústach.** Kolonisti, ktorí mali od čsl. úradov povolenie držať zbrane, museli potvrdenku odovzdať za jednu minútu, ináč im vyhrozovali zastrelením. Keď väčšinu z týchto kolonistov dobili, rozpustili ich. Odtiaľ maďarskí vojaci šli do školy, odkiaľ pobrali obrazy, hymny a tabuľu, ktoré odviezli niekam na voze kolonistu I. Heringa.

Asi o 16. hod. popoludní prišla zo susedného majera Mária Nagyová, rod. Marcelová, ktorá nám hovorila, že v Dunajskej Strede rabujú Židov, Baťov obchod, pričom maďarské vojsko pomáha obyvateľstvu a maďarskí žandári sa dívali na celú rabovačku a smiali sa, ona sama si ukradla dva zimníky. Hovorila ďalej, že maďarskému vojsku a obyvateľstvu bola daná voľná rabovačka, aby vyrabovalo kolonistov. Vystríhala nás, aby sme utiekli. A skutočne, asi okolo 18. hod. prišlo asi 15 - 20 Maďarov, občanov, ozbrojených palicami a kolmi na kolóniu, ku ktorým sa pridal kolonistov syn, 16-ročný Pavel

Krátky, ktorý povzbudzoval tlupu k rabovačke a aby pobili kolonistov. Tlupa sa vybrala ku kolonistovi Jozefovi Burianovi. Žiadali od neho pušku a revolver. Burian sa zamkol. Naproti tlupe šiel jeho sluha, Maďar Jozef Vég, ktorý žiadal tlupu, aby odišli, prízvukujúc, že J. Burian - jeho gazda - je poriadny človek, nezaslúži si, aby ho vyrabovali. Nato jeden z prítomných udrel Véga trikrát kolom po hlave, ktorý upadol do bezvedomia. Tlupa vošla do maštale a odviedla odtiaľ 3 kravy a odišla smerom na obec Kürt. Dvaja maďarskí občania prišli na bicykloch k Václavovi Olšovi, kolonistovi. Olša zamkol sa do izby, len jeho sluha Maďar bol vonku, na ktorého jeden z rabovačov namieril revolver a vyhrážal mu, aby sa neopovážil pohnúť, lebo ho zastrelí. Zatiaľ druhý zarezal 3 kačice. Medzitým Ondrej Ofúkaný, kolonista, poslal svojho sluhu Ľudovíta Hanikovského do Blažova k starostovi Štefanovi Patassimu (nár. maď.) o pomoc. Starosta pomoc odmietol a zdôrazňoval, že za nič neberie zodpovednosť. Matka O. Ofúkaného (rod. Eva Malinčíková) a jeho sestra (Jolana, 11-r.) išli do susednej obce Teberét k starostovi Mikulášovi Miróovi (nár. maď). Žiadali ho o pomoc. Starosta sa vyhováral, akiste sa obával pomsty svojich súkmeňovcov, lebo on je veľmi seriózny a poriadny človek, nikdy nekrivdil Slovákom, ba i v poslednom čase ich povzbudzoval, aby sa ničoho nebáli, nič sa im nemôže stať. U starostu boli práve asi maďarskí žandári. Eva Ofúkaná požiadala žandárov o pomoc. Títo sa vyhovárali, že sú ustatí. Potom Ofúkaná požiadala o pomoc prítomného učiteľa (maď. národnosti) v Teberéte na tamojšej čsl. št. ľud. škole. Učiteľ nahovoril maďarských žandárov a tiež zohnal asi 10-20 občanov z Teberétu a spolu s týmito všetci odišli na kolóniu Blažov, kde urobili poriadok. Vyššie uvedených dvoch zlodejov žandári zatkli. Ondrej Ofúkaný odviezol 6 žandárov a 2 zlodejov do Dunajskej Stredy na bývalú čsl. žandársku stanicu. Počul, keď veliaci žandár hlásil prítomnému dôstojníkovi, že v **Eterkarči zavraždili jedného Slováka,** a žiada auto, aby mohol ta ísť vyšetriť vec. Ofúkaný, vrátiac sa z Dunajskej Stredy do Blažova, asi o 5. hod. ráno so svojím sluhom Ľ. Hanigovským vydali sa na cestu do ČSR. Hranice čsl. prekročili v obci Nádszegu. Odtiaľ šli s postupujúcim čsl. vojskom do Dolných Salíb, tam prenocovali a prišli do Bratislavy 9. nov. t. r.

Bratislava, 10. nov. 1938. Ofúkaný Ondrej, v. r.

Doklad č. 14.

Rabovanie v Tomášove.

Ministerstvo zahraničia - kolonizačný referát v Bratislave.

Opis.

Č. j. 8596/1938.

Okres: Šamorín
Kolónia: Tomášov.

Úradný záznam.

Dostavili sa na kolonizačný referát Min. zem. dňa 15. nov. 1938 kolonisti zo súkromnej kolónie T o m á š o v a oznámili:

Vo štvrtok dňa 10. XI. o 4. hod. dostavilo sa na kolóniu Tomášov asi 30 maďarských vojakov a obsadilo kolóniu, na čo nastala prehliadka - hľadanie zbraní. K Fridrichovi Pallovi došlo asi 10, pýtali sa po guľomete. **Keď vyhlásil, že u neho niet, bol bitý až skrvavel.** Keď zišiel dolu z povaly zakrvavený, rozkázal mu dôstojník, aby si utrel tvár a druhý raz, vraj, dal si pozor, aby zo schodov nespadol. Po prehliadke pýtal sa dôstojník, čo mieni robiť, že či vie, že je to maďarská pôda, že už dávno mal byť preč. On vyhlásil, že do 1-2 mesiacov usporiada svoje záležitosti majetkové a že sa vysťahuje. Dôstojník súhlasil. Ale toto nebolo dodržané. Nato bol kľud celú noc. Na druhý deň o 11. hod. predpoludním prišiel na kolóniu vládny maďarský komisár R o z g a, veľkostatkár z Čakane s maďarskými žandármi, a vyhlásil, že za ich životy neručia, aby za svetla opustili kolóniu, že si môžu vziať so sebou najpotrebnejšie veci, ktoré unesú a peniaze. **Pod ochranou vojska začali kolonistov rabovať, čomu sa museli podpísaní prizerať.** Pán Bedrich P a l l a bol zavretý do pivnice s bodákom vojaka na prsiach, a pritom mu bolo ukradnuté 800 Ks. U druhých kradli vojaci sami, navádzali maďarských civilistov, aby nekupovali, preto jeden kupoval a štyria kradli. Na p. Františka Z v á r u vytiahol vojak revolver, keď pýtal za motorku 2500 Ks, ktorá mala cenu 5000 Ks. Vojak však hrozil, aby ju dal len za 1000 Kčs. P. Zvára vyhlásil, že bol nimi vyzvaný, aby vydal všetky zbrane, on oznámil, že nijaké nemá, potom ho

vyzvali, aby vyšiel na poval, i tam bola prehliadka, pričom bol bitý po hlave, až skrvavel, lebo vraj bol sokolom. On vyhlásil, že bol u sokolskej hudby, nato im musel i zahrať. Potom odišli a až na druhý deň bola rabovačka skončená, po vyhlásení maď. vlád. komisára, že musia všetci opustiť kolóniu. Čo narýchlo popredali za smiešne nízke ceny, bolo im zasa ukradnuté vojskom na notariáte vo Féle. Nato boli zavretí v maštali od 7. do 22. hod. večer. Sused Ján Černáček dal potom svoj voz, na ktorý naložil všetky 4 rodiny s perinami a niečo šatstva a odviezli ich na čiaru, obsadenú maď. vojskom, odkiaľ museli už pešo do Hideghétu na naše územie. Pretože však p. Zvára má malé dieťa, zostala žena vzadu na hranici. Keď sa vracal pre ostatné veci, bol ešte obratý o peňaženku a prázdne dva kufre, z ktorých bolo všetko vysypané.

Podpísaný p. František P a l l a (starší) dodáva, že bol tiež bitý a kopaný, hoci je mu 65 rokov. Ostatné je už uvedené. I jemu bolo ešte na hraničnej čiare mnoho vecí ukradnutých. Na hraniciach boli ešte bití pred civilným maďarským obyvateľstvom a dôstojník vyhlásil, že žiaden kolonista nesmie na zabranom území zostať, že všetci sú svine, či Čech alebo Slovák.

Špunda, v. r.

František Zvára, v. r.
František Palla, v. r.

Za správnosť opisu: Ing. Chabiča.
Pečiatka.

Doklad č. 15.

Trýznenie Jána Maňáka.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Šamorín
Obec: Hurbanova Ves.

J á n M a ň á k z Hurbanovej Vsi.

Narodený 17. nov. 1896 v obci Liptál, okr. Vsetín. Ženatý. Manželka: Júlia Mazáčová. Deti: Jaroslav 17-ročný, Jarmila 15-ročná, Emília 13-ročná, František 11-ročný. Mal 25 kat. jutár ornej pôdy so staveniskami. Pozemok dostal od Pozemkového úradu roku 1923. Za pozemok a staviská zaplatil Poz. úradu 23 000 Ks. Do majetku investoval ďalších 30 000 Ks.

Zanechal tam všetko hospodárske náradie. Dobytok: 1 kravu, s teľaťom, 2 prasnice s 21 prasiatkami, jedného plemenného kanca, 3 bravov, 1 koňa, 10 húsí, 5 kačíc, 60 sliepok. Potraviny a zbožie: ročná úroda obilia, asi 80 q, asi 30 q kukurice v klasoch, 1q zemiakov, 50 q repy a celoročné krmivo, všetok nábytok.

9. novembra t. r. išiel zo Senca do Hurbanovej Vsi a na tejto ceste **maďarský vojak strhol ho z bicykla a odviedol ho do jednej jamy, kam prišiel ešte jeden maďarský dôstojník. Pýtal sa ho, akej je národnosti. Keď povedal, že moravský Slovák, dôstojník ho vyfackal a nechal ho ležať v jame asi 2 hodiny. Potom ho dvaja vojaci odviedli na cestu, kde ho čakali dvaja poľní žandári a odviedli ho k Dunaju. Pri Dunaji udrel ho jeden žandár po hlave, takže spadol, potom ho dokopali a vyfackali, a nakoniec chytili a hodili ho do Dunaja, kam za ním dvakrát strelili. Skôr než ho hodili do Dunaja, zobrali mu peňaženku, v ktorej bolo 240 Ks, jeden vreckový nôž a notes.** Žandári potom odišli. Maňák preplával na druhý breh Dunaja a šiel asi 2 km popri Dunaji, potom preplával späť a šiel do obce Kráľová (okr. Galanta), odkiaľ odišiel do obce Šarfia, okr. Modra, kde sa predbežne zdržal u Jozefa Osvalta.

Manželka J á n a M a ň á k a, rod. Mazáčová.

9. nov. t. r. večer asi o 22. hod. prišli do domu 4 maďarskí vojaci

a zobrali so sebou jej syna Jaroslava (17-ročného) a viedli ho k Dunaju, kde už boli nasledovní: jeho otec, Ján Mikuláštik, Juraj Mikuláštik, Ján Chrťan, Rudolf Vaculík, František Haršali, Pavol Jorík, Tomáš Cedidla, D. Petrák. Pani Maňáková prosila prítomného dôstojníka, aby pustil chlapca, lebo dostali rozkaz od vojakov, že sa majú behom hodiny vysťahovať do ČSR. Dôstojník odpovedal, že ráno o 8. hod. všetkých prepustia. Maňáková šla potom domov. Chlapec prišiel domov 10. nov. asi o 10. hodine. Viedli jeho i ostatných, okrem jeho otca, ktorého kalvária je opísaná predtým. Vojaci doviedli ich do kolónie a dali im rozkaz, aby behom pol hodiny odišli do ČSR. Potom u všetkých už menovaných robili domovú prehliadku. Hľadali zbrane, ale nenašli nič ani u jedného. Maňáková i s deťmi sadla na voz, mohla si vziať so sebou len tie najpotrebnejšie veci (šaty), trochu potravín a išla do Šarfie (okr. Modra). Tam sa stretla s manželom.

Bratislava, dňa 11. nov. 1938.

Ján Maňák, v. r.

Doklad č. 16.

»Oslobodenie«
Šamorínskeho okresu.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Šamorín
Kolónia: Belová Ves.

Daniel Bučenec,

učiteľ na št. ľud. škole v Belovej Vsi, obec Tonkháza.

Narodený 28. okt. 1914 v Turej Lúke, okr. Myjava, príslušný na Myjavu. Vyššie menovaný dostavil sa dňa 11. nov. 1938 do úradovne Slov. odb. Národnej rady v Bratislave a udáva nasledovné:

V susedných kolóniách: Macov, Šül, Veľký Lég, Fakov, Vrbina, Sedín, Hajmáš a Hviezdoslavovo boli rabovačky, lúpeže, krádeže a podpaľovanie. Občania sa proti týmto zločinom nemohli vôbec brániť. Týchto zločinov dopustili sa miestni a okolití občania Maďari. V kolónii Veľký Lég a Macov bolo občanom úradne doručené, že sa majú vysťahovať behom 24 hodín a že nesmú so sebou nič vziať, len čo si odnesú na chrbte. Toto vyzvanie im doručili maďarskí žandári. Okrem žandárov sú v týchto dedinách i členovia »szabad csapatok«.

Dopočuli sa, že v susednom majeri (Rónapuszta), kde tiež sú slovenskí kolonisti, maďarské vojsko bez hocijakých náhrad bralo pšenicu, kukuricu, seno, slamu atď. Miestni občania (Maďari) kradnú kone a ostatný dobytok za prítomnosti maďarských vojakov. Keď sa Slováci žalujú maďarským žandárom a dôstojníkom, odbyjú ich, že nemajú na to času.

Jozef Jánoš, rím. kat. farár v Blahovej dedine (ktorý zostal na mieste), keď sa dopočul o prenasledovaní a obkrádaní Slovákov, išiel za posl. Szüllöom žiadať ho o zakročenie. Szüllő ho odbil, že sa nedá nič robiť. Toto sa stalo 9. nov. 1938 na statku Szüllőho v Szent Antale na Žitnom Ostrove. Na pozvanie kolonistov z Belovej Vsi prišlo asi 30 maďarských vojakov a 3 dôstojníkmi - 8. nov. t. r. asi o 9. hod. - do kolónie a v miestnosti Potravného družstva Hanza ich pohostili. Tejto hostiny zúčastnil sa i učiteľ D. Bučenec. V rozhovore s kapitánom mu bolo naznačené, že nebude i naďalej vyučovať po slovensky.

D. Bučenec, v. r.

Doklad č. 17.

Olúpenie Pavla Pavloviča.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Dunajská Streda.
Obec: Dunajská Streda.

Pavel Pavlovič z Dunajskej Stredy,
narodený 8. januára 1905 v Sitnianskej Lehote okres Krupina a **Michal Straneva z Dunajskej Stredy,**
narodený 14. septembra 1904 v Černom, okres Čadca, dostavili sa dňa 21. XI. 1938 do úradovne Národnej rady čsl. a udávajú nasledovné:

Maďarské vojsko obsadilo Dunajskú Stredu 6. novembra. Dňa 14. nov. t. r. prišiel do domu jeden maďarský žandár a vojak, a odviedli nás na okresný úrad. Cestou na nás veľmi nadávali. Tu nás od 8. hod. rannej do 16. hod. večernej nechali na dvore čakať bez jedla. Konečne jeden žandár nás vyzval, aby sme sa za 48 hodín vysťahovali do Československa. 15. novembra okolo 10. hod. prišiel pre nás jeden žandár, odviedol nás na okresný úrad, kde nás znovu vyzvali, aby sme hneď opustili Maďarsko. Odniesť môžeme si len toľko, čo na rukách unesieme. Potom nás odviedli na stanicu, kde nás do naha vyzliekli. Hľadali peniaze a zbrane. **Peniaze nám vzali, pánu Pavlovičovi vzali 3500 Ks a Stranevovi 1500 Ks. Potom nás vlakom odviezli do Úzoru, tu nás držali od rána do večera, odkiaľ nás pešo prehnali smerom k čsl. hraniciam na Alžbetin dvor.**

Pavlovič žiadal žandárov, aby mohol ísť pre svoju manželku, ale nebolo mu to dovolené, ba za to ho žandár vyfackal.

Zapísal: P. Kešiar.

Pavel Pavlovič, v. r.
Michal Straneva, v. r.

Doklad č. 18.

Maďarskí dôstojníci predstavujú sa Slovákom.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Dunajská Streda.
Obec: Blažov.

Zápisnica.

Marek Dubina,
učiteľ na Štátnej ľudovej škole v Blažove.

Narodený 26. apríla 1911 v Malých Kršteňanoch, okres Topoľčany, slobodný. Bol prítomný, keď maďarské vojsko došlo do Blažova a udáva nasledovné:

7. novembra t. r. asi o 12. hod. prišlo maďarské vojsko do obce Blažov a vyzvalo občanov, aby odovzdali zbrane. Keď kolonisti povedali, že zbrane nemajú, postavili ich do radu a **začali ich maďarskí dôstojníci biť po ústach s revolvermi tak, že niekoľkým zuby vybili. Keď ich takto dobili, odišli. Po ich odchode prišli občania maďarskej národnosti zo susednej obce Kürt a vyrabovali Slovákov i Moravanov-kolonistov.** Títo maďarskí občania boli ozbrojení revolvermi. V utorok bol pokoj, v stredu tiež.

Marko Dubina opustil obec Blažov v stredu popoludní o 15. hod. s vedomím maďarského vojska a žandárstva, ktoré ho prepustilo cez demarkačnú čiaru.

Bratislava, dňa 10. XI. 1938.

Dubina Marek, v. r.

Doklad č. 19.

»Štefan Vaško musí zmiznúť do 24 hodín.«

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Želiezovce.
Obec: Nírovce.

Štefan Vaško,
hospodársky úradník v Nírovciach.

Narodený 19. júla 1897 v Ivanovciach, okres Trenčín. Dostavil sa do Národnej rady 19. novembra t. r. a udáva nasledovné:

Dňa 9. novembra 1938 obsadilo maďarské vojsko obec Nírovce. Vojenské veliteľstvo v Želiezovciach vydalo rozkaz, aby sa Česi behom 8 hodín vysťahovali z obsadeného územia do Československa. Dňa 12. novembra dopoludnia predvolali ma maďarskí žandári na obecný úrad. Žiadali ma, aby som odovzdal zbraň. Keď som povedal, že zbraň nemám, upozornili ma, že budú robiť domovú prehliadku a bude zle so mnou, ak u mňa zbraň nájdu. Pritom nadávali na mňa, že som prenasledoval Maďarov a ich urážal. Keď som sa chcel ospravedlniť, nepripustili ma k slovu. Nakoniec mi povedali, **aby som behom 24 hodín zmizol odtiaľ.** Poznovu som ich žiadal, aby mi dovolili ospravedlniť sa, tvrdil som, že nie som vinný, ale to nič nepomohlo. Opäť ma upozornili, aby som zmizol, lebo že neručia za moju bezpečnosť. Ak neodídem, sami sa o to postarajú, aby som odišiel. Skôr než som odišiel, hlásil som to vrchnému správcovi hospodárstva cukrovaru z Orosky (Daumpfovi), ktorý šiel na okresné vojenské veliteľstvo do Želiezoviec. Odtiaľ svojmu adjunktovi D. Kľučkovi telefonoval, že niet pomoci, budem musieť odísť. Vidiac, že nemôžem tam zostať, prišiel som do Česko-Slovenska 13. XI. Hranice prekročil som pri Kusej Hore a hlásil som sa na žandárskej stanici v Podlužanoch. Manželku a dieťa nechal som v Nírovciach.

Bratislava, dňa 19. XI. 1938
Zapísal: P. Kešiar.

Štefan Vaško, v. r.

Doklad č. 20.

Znásilnenie Z. S. maďarskými vojakmi.

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Šamorín.
Kolónia: Hviezdoslavov.

Z. S., manželka kolonistu z Hviezdoslavova, dostavila sa dňa 21. novembra 1938 do tunajšej úradovnej a udáva nasledovné:

»Dňa 11. novembra dopoludnia o 11. hodine prišlo do obce maďarské vojsko. Ja a môj muž šli sme pred dom a dívali sme sa. Hneď prišli k nám a pýtali sa môjho muža, či je legionár. Keď povedal, že nie, tak s namierenými bodákmi proti nemu vyhrážali sa, že ak nepovie pravdu, tak ho prebodnú. Vraj prečo i on sa nevysťahoval, a nadávali mu do smradľavých Slovákov. Ja i môj muž sme sa veľmi zľakli a nevedeli sme čo robiť. **Večer, keď som kŕmila dobytok v maštali, prišiel ku mne jeden vojak a bez slova ma znásilnil. Chcela som volať o pomoc, avšak vojak mi pohrozil, že ak budem kričať, prebodne ma bodákom a zapchal mi rukou ústa.** Dvaja vojaci boli v maštali, tí mi však nič neurobili. V tom čase bola v maštali veľká tma, lebo vojaci lampu odstránili. Išla som potom do izby, tam bolo 5 maďarských vojakov, pýtali sa ma, že prečo plačem, ja však som od veľkej hanby mlčala.

Dňa 12. novembra prišiel k nám jeden dôstojník a vyzval nás, aby sme si pobrali najnutnejšie veci a behom jednej hodiny opustili dom a odišli na Slovensko. Môj muž, ktorý je ešte od svetovej vojny nemocný, prosil, aby nám povolil viac času, pretože nemôže tak rýchlo odísť. Dôstojník mu však pohrozil, že ak ihneď sa nepoberie, zabije ho na mieste. Teda sme sa pobrali a sadli sme si na voz, poprosila som dôstojníka, aby mi dovolil aspoň jednu kravu odviesť. Jeden vojak mi povedal, že si môžem prísť pre kravu. Ja som šla, ale do maštale ma nepustili. Pred maštalou stál jeden pán, ktorý mi dával 1300 Ks za všetky 4 kravy, ktoré som mala v maštali. Upozornil ma, aby som si dala dobrý pozor na peniaze a ich dobre schovala. Peniaze som schovala, čo videli i dvaja prítomní

vojaci, sadla som na voz vedľa môjho muža a dvaja vojaci s nasadenými bodákmi odviedli nás smerom k česko-slovenským hraniciam pri Alžbetinom dvore. Asi $^3/_4$ hodiny od hraníc zosadili nás z voza, zobrali mi peniaze a vyzvali nás, aby sme peši prešli do Česko-Slovenska.«

Z. S. rod. K., narodená na svätodušný piatok pred 55 rokmi v Kšinnej, okres Bánovce.

Bratislava, dňa 21. novembra 1938

Z. S., v. r.

Doklad č. 21.

Lekárske vysvedčenie o znásilnení Z. S. maďarskými vojakmi.

Opis.

ČSL. ŠTÁTNA NEMOCNICA
V BRATISLAVE.
Pôrodnícka a ženská klinika.

Bratislava, 21. novembra 1938.

Z. S., 55-roč., vydatá, posledne bytom v Hviezdoslavove.

N á l e z: V strednej čiare hypogastria stará, dobre zahojená operačná jazva. Vulva široko-roztvorená, predná i zadná vaginalná stena značne prolabuje, v prolapsu hmatná mäkká rezistencia (mechúr močový). Sliznica prolabovanej steny vaginálnej zrohovatelá. Portio, corpus ani adnexá nehmatať. Na celom tele, na končatinách, na bruchu, ani v okolí genitálií niet žiadnych stôp po násilí alebo zranení.

Klin. asistent:
Podpis, v. r.

Doklad č. 22.

Neospravedlnenie
prof. Dr. Böhma

Opis.

1939 jkv. Odmietnutie ospravedlnenia. Komisia, vyslaná na základe nariadenia č. 2.400/39 Ministerstva kultu a vyučovania pre Gemerskú, Malohontskú, Abaujskú - Torňanskú ako i Zemplínsku župu a pre mesto Košice k vybaveniu ospravedlnenia zamestnancov škôl stredných a vyšších obchodných, vyšších priemyselných a učiteľských ústavov, ďalej pre košický maďarský kráľovský ústav pre vyškolenie pôrodných asistentiek v zmysle § 9. nar. 2.400/39, rozhodnutím vyneseným dnešným dňom neospravedlnenia Dr. Emanuela Böhma, stredoškolského profesora, narodeného 1. II. 1909 vo Vrútkach. Proti tomuto rozhodnutiu ospravedlňujúcej komisie osoba podrobená pokračovaniu môže sa **odvolať do troch dní,** počítaných od doručenia tohto rozhodnutia, maďarskému kráľovskému ministrovi kultu a vyučovania, odvolaním, podaným u ospravedlňujúcej komisie. Košice, 12. sept. 1939. Borecký Elemér, v. r., predseda ospravedlňujúcej komisie, Dr. Anisich Oszkár v. r., člen ospravedlňujúcej komisie, Koch Vilmos, v. r., člen ospravedlňujúcej komisie, Kmetz György v. r., člen ospravedlňujúcej komisie, Tarczal Gusztáv, v.r., člen ospravedlňujúcej komisie. Pečiatka: Na základe vlád. nar. 2.300/39 M. E. vyslaná ospravedlňujúca komisia Košice.

O d ô v o d n e n i e: Hoci jeho kolegovia, profesori, pozvaní ako svedkovia, priaznivo vypovedali o Dr. Emanuelovi Böhmovi, detektívne oddelenie maďarskej kráľovskej štátnej polície podalo takú nepriaznivú správu o Dr. Emanuelovi Böhmovi, že ospravedlňujúca komisia nemala možnosť ho ospravedlniť. Nakrátko len toto citujeme z policajného posudku: »Intranzigentný Slovák, člen výboru Slovenskej ľudovej strany, kultúrny referent Slovenského katolíckeho kruhu, je jedným z najškodlivejších činných slovenských exponentov, žiaci slovenského reálneho gymnázia pokladajú ho za svojho vodcu a jeho osobu možno uviesť v súvislosti s tou propagandou, ktorej následkom bolo to, že proti viacerým žiakom bolo zavedené trestné pokračovanie. Podľa dôverných zpráv Dr. Böhm do hĺbky svojej duše nenávidí maďarstvo a dosiaľ len preto nešiel na Slovensko, lebo tu chce užitočne pracovať pre Slovákov a len potom, až si získa veľké zásluhy, by prešiel a zaujal sľúbené mu riaditeľské miesto. Borecký Elemér, v. r. Pečiatka: Na základe nar. 2.300/193 M. E. vyslaná ospravedlňujúca komisia. Košice.

(Kolok) 2815/1939 por. číslo.

Tento opis zhoduje sa vo všetkom s bezkolkovým dokladom, predložený košickým obyvateľom Dr. Emanuelom Böhmom. V Košiciach 15. (pätnásteho) septembra 1939 (tisícdeväťstotridsaťdeväť).

Pečiatka:

Dr. Szmrecsányi Pál,
kráľ. ver. notár
Košice

Szmrescányi Pál, v. r.
kráľ. ver. notár.

Doklad č. 22a.

Trýznenie slovenských študentov na polícii.

Treba pripomenúť, že trestné pokračovanie proti spomínaným študentom bolo vedené pre urážku maďarského národa. Niekoľkí študenti sa totiž schádzali v súkromných bytoch, nakoľko žiadna organizácia slovenská pre mládež nebola povolená, kde spievali slovenské ľudové piesne a recitovali slovenských básnikov. Údajne sa dopustili pritom protištátnych výrokov. Ďalšie vyberáme zo zápisnice spísanej po ich príchode na Slovensko: »12. mája 1939 dvaja páni od košickej tajnej polície, pán Szabó a Tobiáš Endre, v mene zákona nás zatkli a odviedli na policajné riaditeľstvo, bolo nás zo slovenského gymnázia sedem. Pri vyšetrovaní nás bili gumovými palicami a pažbami pušiek, lebo sme sa nechceli priznať k takým veciam, ktoré sme neporobili. Boli sme pozavierani vo zvláštnych celách a v určitých časových intervaloch prichádzali k nám policajti a bez príčiny nás bili po hlave i kopali do nôh. Nedali nám pokoja ani v noci. V sobotu dňa 13. mája priviedli ďalších študentov zo slovenského oddelenia priemyselnej školy, neskoršie i niekoľkých neštudentov. Vyšetrovanie v pozdnej noci neprestávalo, zobúdzali nás gumovými palicami alebo pažbami pušiek. Od 12. do 14. mája zatvorili celkom asi 20 študentov. Z týchto vybrali 7 a dňa 15. mája študentov Vlada Murgaša, Ondreja Lukáča, Jozefa Novosada, Jozefa Lešku, Ladislava Jagáča a Vojtecha Jarembáka odviedli do väzenia Krajského súdu v Košiciach, kde nás zavreli spolu so zlodejmi a inými zločincami. Tam nás už nebili. Vyšetrovanie sme mali každý separátne 16. mája a potom asi 22. mája. Vo väzení sme sedeli až do 22. júla 1939, keď popoludní o 13. hod. nás zavolali všetkých k štátnemu zástupcovi, ktorý nám oznámil, že týmto dňom sme prepustení na slobodu. «Celé pokračovanie sa viedlo údajne na základe anonymného udania a po zistení krivého obvinenia boli študenti po deväťtýždňovom väzení pustení na slobodu.

Doklad č. 23.

Neospravedlnenie prof. J. Dobrovodského.

(Slovenský preklad prepúšťacieho dekrétu.)

Od predsedu ospravedlňujúcej komisie zriadenej na základe nariadenia 2300/39 M. E.

XI. jkv. č.
1939

Ospravedlňujúca komisia pod mojím predsedníctvom 24. XI. 1939 v Komárne vyniesla nasledujúce

R o z h o d n u t i e:

Komisia jednohlasným rozhodnutím **nemôže nateraz ospravedlniť** Jána Dobrovodského, profesora štátneho gymnázia s vyučovacou rečou slovenskou v Šuranoch.

O d ô v o d n e n i e.

Spomínaný profesor nemal dosiaľ možnosť dokázať, že tie obvinenia, ktoré sa proti nemu vyskytli, sú bezpodstatné. Vyhlásil sa uvedomelým Slovákom, hoci sľubuje v budúcnosti vernosť k maďarskému štátu. Preto pokladá komisia žiaducim, ponechať ho aspoň ešte rok v jeho dočasnom položení, nechajúc na neskôr konečné rozhodnutie.

Győr, 5. decembra 1939.

Oto Dsida, v. r.,
Kráľ. hl. riaditeľ, v. v.
predseda ospravedlňujúcej komisie

Doklad č. 24.

Prípad riad. Jozefa Trochtu.

Správa.

o činnosti a preložení Jozefa T r o c h t u, býv. správcu Uhor. kráľ. štátneho gymnázia so slovenskou vyučovacou rečou v Košiciach, t. č. riaditeľa Štátneho slovenského gymnázia v Trnave.

»Po osudnom viedenskom rozhodnutí pripravoval som sa aj ja - ako riaditeľ býv. česko-slovenskej reálky v Košiciach - na evakuáciu ústavu tým, že by som bol podľa evakuačného plánu zobral dôležitejšie veci a úradné knihy a odviezol na miesto, ktoré mi malo byť určené na Slovensku. Ale 3. novembra 1938 dostal som pre ústav telegram, že každý učiteľ a profesor musí zostať na svojom pôsobisku. Nakoľko aj pri osobných intervenciách bolo povedané zástupcom profesorstva, že opustenie pôsobiska znamená vystúpenie zo služby, a že iba ten môže sa vzdialiť, kto by sa cítil ohrozeným na živote, zostal som s inými 15 profesormi z rozličných stredných škôl so slovenskou vyučovacou rečou v Košiciach. Z riaditeľov, väčšinou českého pôvodu, zostal som sám.

Po príchode Maďarov veliteľ okupačného vojska vyhlásil, že na 4. deň sa má pokračovať vo vyučovaní. Zišli sme sa a rokovali sme o tom, čo urobiť. Žiaci a rodičia sa ma chodili pýtať, či bude slovenská stredná škola, povedal som im, aby sa na 15. novembra dostavili. Zobral som svojich realistov (bolo ich asi 60) a začal som ich zamestnávať. Ale druhý deň prišli aj z iných bývalých slovenských stredných škôl a žiadali, aby som ich prijal a profesori býv. štát. gymnázia prejavili ochotu, že budú na mojom ústave vyučovať. Nepýtali sme sa nikoho a previedli sme bez vyhlášky zápisy. Prihlásilo sa 180 žiakov a 150 žiačok. Pravda, na toľko žiakov nestačilo 17 profesorov, ale išlo to. Na maďarskej strednej škole sa ešte ani zápisy nekonali, a preto začala sa prudká agitácia proti našej škole - najmä zo strany bývalých realistov - novopečených Maďarov, ktorí sa domáhali u maďarskej národnej rady, aby bola obnovená maďarská reálka. Agitovali medzi našimi realistami a keď jedného z nich profesor vykázal, že mu rušil vyučovanie, šli si sťažovať na maď. národnú radu, že terorizujeme žiakov.

Dňa 19. novembra prišla ministerská komisia a divila sa, že u nás sa vyučuje. Keď som predložil štatistiku ústavu, maďarský hlavný direktor nijak nemohol pochopiť, odkiaľ som vzal tých 630 žiakov v tých »maďarských« Košiciach. Hádal sa so mnou, ale nakoniec vyhlásil vedúci komisie, min. radca Koloman Kósa, že keď už tá škola funguje, zostane slovenskou, pravda, s tou podmienkou, že sa v nej bude vychovávať mládež v maďarskom duchu, a že pre dievčatá budú zriadené slovenské pobočky pri dievčenskom ústave. Ale radosť z tejto správy bola predčasná, lebo veliteľstvo okupačného vojska, ktoré malo aj civilnú správu v rukách, pripustilo k sľubu vernosti iba tých profesorov, čo sa hlásili za Maďarov. Správou nášho ústavu poverili jedného z profesorov maďarského ústavu, ktorý vedel obstojne aj slovenským jazykom hovoriť. Keďže profesori, ktorí neboli pripustení k sľubu vernosti mali byť odstránení z ústavu, chystal som sa na Slovensko. Vyučovanie bolo pravda prerušené, lebo iba 6 profesorov zložilo sľub vernosti. Ale koncom novembra bol hlásený príchod novinárov z »Anyaországu«, ktorí boli zvedaví aj na náš slovenský ústav. Vyzval ma vtedajší dočasný školský inšpektor, aby som vo vlastnom záujme zariadil vyučovanie na určený deň, že vraj aj odstránení profesori môžu na jeho zodpovednosť vyučovať. Tak sme zinscenovali vyučovanie, ale novinári prišli až o 12. hodine, keď už žiaci boli preč. Spomenutý inšpektor (profesor býv. predprevratovej maďarskej reálky Dr. Fr. Sziklai) sa nás zastal a vymohol, že aj zostávajúci štyria Slováci (ostatní hneď išli na Slovensko), boli pripustení k sľubu vernosti. Ústav spravoval počas vojenskej diktatúry spomenutý maďarský profesor, ale len navonok, ináč celú agendu som viedol ja. 3. nov. sme pokračovali vo vyučovaní, ale žiakov už ubudlo. Ostalo ich 380. Pre nedostatok profesorov vyučovali sme v obmedzenom počte hodín až do počiatku januára, keď sme dostali nové sily. Vzali nám však jediného odborníka, slovenčinára, ktorého preložili do Užhorodu (pôvodom Rusín). Medzi novými profesormi boli síce 3 slovenčinári, ale aprobovaní pre maďarské stredné školy. Boli to Maďari, ktorí absolvovali svoje štúdia na bratislavskej univerzite a odtiaľ vyučovali na našich maďarských stredných školách. U niektorých tá slovenčina bola úbohá a tak vyzerala aj ich hodina slovenčiny. Žiadal som o nápravu, ale nedostal som odpovede. Do začiatku februára si nás aspoň nik nevšímal. Iné školy boli na Vianoce hojne

obdarené, ale my nie, iba ministerstvo nám zaslalo maďarské učebnice, ktorým však naši žiaci nerozumeli. Ja som sa neukázal ani u miestnych potentátov, ani v ministerstve, čo mi neskoršie vytýkali. Počiatkom februára som vyložil tabuľku, označujúcu náš ústav v slovensko-maďarskom znení. Bol to jediný verejný slovenský nápis v Košiciach a divili sa okoloidúci, akí to »český«nápis tam figuruje. Polícia pozorovala život nášho ústavu, dokonca mala svojich dôveríkov aj po triedach, lebo bola dobre informovaná o všetkom - ako som sa o tom neskoršie dozvedel - čo sa robilo na našom ústave. Po vyvesení tabule stal som sa častým hosťom polície. Vyčítali mi, že trpím národnostné výstrelky žiakov, že vraj žiaci odstraňovali z triedy maďarské znaky (ktoré tam vtedy ešte ani neboli) a že ja som o tom vedel, že v modlitbe po vyučovaní vplietli výraz »naša drahá slovenská vlasť«, že žiaci sa posmievajú maďarským mapám, vyobrazujúcim Veľké Maďarsko a iné také prekrútené udania. Zazlievali mi, že žiaci chodia do Slovenského katolíckeho kruhu a ja nič proti tomu nerobím, hoci návšteva spolkov je podľa školského poriadku prísne zakázaná. Žiaci však mali tento zákaz vo svojom školskom poriadku, ale ja som tam nechodil, lebo nemám vo zvyku špehovať žiakov. Dôrazne ma upozornili, že ja som zodpovedný za ústav a ak nebude náprava, uvidím následky.

Okolo 10. februára navštívila ma akási česká novinárka z AZ-tu a informovala sa o ústave. Upozornil som ju, že to je chúlostivá vec, ale ona ma uisťovala, že má povolenie chodiť na území odstúpeného kraja, že bola v Šuranoch a hodlá ísť až do Užhorodu, aby zbierala materiál o slovenskom školstve pre noviny A-Z. Na toto uistenie som jej odpovedal na otázky, objektívne som jej vylíčil vznik a výhľad tejto školy do budúcnosti. Zmienil som sa o žalostnom stave slovenských pobočiek na dievč. gymnáziu, ale ináč som nič protimaďarského nepovedal. Na 10. deň volali ma na štátnu prokuratúru, spísali so mnou zápisnicu o tejto návšteve a chceli mi dokázať, že ja som sa vtedy dopustil vojenskej zrady, hoci o vojenskej správe som sa len toľko zmienil, že v dobe vojenskej diktatúry spravoval ústav jeden z maďarských profesorov. Spomenutá novinárka bola totiž v Užhorode zatknutá a našli u nej jej zápisky o tejto návšteve. Neviem, čo o mne pri vyšetrovaní povedala, ale vyzeralo to so mnou zle, ako som to mohol posúdiť z daných otázok. (Neskoršie mi povedal pán prokurátor, že som mal byť za to uväznený.)

Dňa 1. marca hrali v kine vlastenecký film »Maďarské vzkriesenie«. Nájomník kina bol u mňa, aby sa aj naša škola zúčastnila na tomto predstavení. Opýtal som sa prof. zboru, či tam máme ísť - ako všetky košické školy - niektorí boli proti tomu, ale väčšinou hlasov sa rozhodlo, že sa pôjde. Nešťastnou náhodou naši žiaci boli spojení so žiakmi maďarskej meštianky. Už na začiatku sa tam pohádali žiaci o miesta, maďarskí si robili posmešky z našich. Keď sa objavilo na plátne československé vojsko, ako obsadzuje v roku 1919 akúsi obec a zatĺkajú znak býv. republiky, naši žiaci z nižších tried začali tlieskať; keď maďarský učiteľ na filme po návšteve slovenského inšpektora potajomky nacvičoval maďarskú hymnu so svojimi žiakmi, žiaci meštianskej školy vstali, a naši zostali sedieť. Na výkrik jedného z učiteľov, aby vstali všetci žiaci, vstali aj naši ale jeden z našich profesorov (Maďar) v obave, že z toho môže byť škandál, opustil kino. Na tretí deň som bol zavolaný k hlavnému inšpektorovi nižších škôl Takácsovi a predložil mi na celý hárok popísanú sťažnosť akéhosi odb. učiteľa proti chovaniu nášho žiactva na filmovom predstavení. Sťažnosť bola doručená hlavnému županovi odb. učiteľom, ktorý sa predtým vydával za veľkého Slováka. Bolo v nej, že sa naši žiaci hanobne chovali na tom predstavení, že vypískali regenta Horthyho, keď sa objavil, že jeden z profesorov ostentatívne opustil kino atď. Napísal som na to dlhé ospravedlnenie a energicky som protestoval proti ohováraniu ako žiaci vypískali regenta, pretože som bol sám na predstavení. 6. marca prišla ministerská komisia, ktorá vyšetrovala celý prípad, ale pri tom, si zistila všetky údaje o našej škole aj na polícii, aj na prokuratúre. Vyšetrovali ma celý večer a priťažila mi ešte tá okolnosť, že v týchto dňoch zatkli Murgaša, žiaka VIII. triedy nášho ústavu, keď sa vracal zo Slovenska a našli u neho po slovensky napísané potvrdenie o návšteve školy. Toto som mu vydal ja, aby si mohol opatriť peniaze v Slovenskej národnej banke. Disciplinárna komisia videla v tom vážny priestupok, neviem čo vyvodzovala z toho.

Okolo 10. marca skoro ráno našiel policajt pred našou bránou malé papieriky, na ktorých bolo primitívne vytlačené »Košice späť«. A znova ďalšie vyšetrovanie. Nakoľko tieto papieriky pochádzali zo starých matematických zošitov, zistil som pomocou našich septimánov, že tieto zošity sú v pivnici obchodnej akadémie a že to asi urobili naši bývalí realisti (ktorí prestúpili na maďarskú obchodnú akadémiu), aby nám

škodili. Lebo som počul z dobre informovaných kruhov, že určité osoby sa zasadili, že našu školu stoj čo stoj zničia. Oznámil som vec polícii, ale naraz bolo koniec vyšetrovania. Pred 15. marcom (národným sviatkom maďarským) ma dôrazne upozornila polícia, aby som sa postaral o poriadok a kľud. Žiaci mi sľúbili, že sa budú na spoločnej oslave vzorne chovať a nezadajú príčiny k zákroku. Na oslave, na ktorej účasť našim žiakom bola dobrovoľná, boli sme obklopení detektívmi, ale nič sa nestalo, iba že slovenskí žiaci nespievali maďarskú hymnu.

Chcel som sa oficiálne predstaviť p. hlavnému županovi, ale tento ma dva razy odbil, hoci v úrade bol. Už vtedy som vedel, že on už urobil kroky, aby ma odstránili. Skutočne dňa 31. marca neskoro večer dostal som expresný list z úradu hlavného direktora, že som podľa výnosu ministra kultu a vyučovania zo dňa 24. marca 1939, číslo 45.448/39-V/1, zbavený správcovstva na slovenskom gymnáziu, ktorým ma poverila svojho času vojenská správa (čo však nebola pravda, lebo vojenská správa poverila spomenutého maďarského profesora a o mne ani nechcela vedieť) a že zo služobných dôvodov preložilo ma na maďarské štátne gymnázium v Šahách (Ipolyság). Súčasne ma vyzvali, aby som hneď odovzdal agendu svojmu nástupcovi Dr. Jánovi Hutlaszovi, prof. mať. gymnázia v Lučenci. Odôvodnenie nebolo nijaké. Chcel som vedieť, čo bolo príčinou môjho preloženia a šiel som (prvý raz) do Budapešti. Prednosta oddelenia ma veľmi láskave prijal, uisťoval ma, že si moju prácu váži a že som administratívne vzorne viedol ústav, ale že som mal vraj nepríjemnosti s vojenskými úradmi a že disc. komisia uznala, že nemôžem tam zostať. Prosil som ho teda o to, aby som mohol zostať ako profesor v Košiciach buď na chlapč. ústave alebo na dievč. pobočkách (kde bol nedostatok profesorov) len preto, aby moji dvaja chlapci, ktorí nevedeli maďarsky, mohli ďalej študovať na slovenskom ústave. Povedal mi, aby som si podal žiadosť a že do tej doby mi poskytnú na lekársky návrh zdravotnú dovolenku. Žiadosť som si podal. Zdravotnú dovolenku mi udelili pre neurasteniu vysokého stupňa až do konca júna 1939, ale aby som bol ponechaný v Košiciach ako profesor - správcom už som ani nechcel byť za takých pomerov, to mi kategoricky zamietli, lebo moju prítomnosť v Košiciach pokladali za nebezpečnú - prečo, to neviem, veď som nechodil nikam, nakoľko som

uzavretá osoba, ktorú verejnosť nezaujíma. Kvôli svojej manželke, ktorá chcela byť blízko svojich rodičov, skúsil som to ešte raz osobne na ministerstve, ale bez výsledku.

Koncom mája zasadala v Košiciach ospravedlňujúca komisia. Mňa neospravedlnili. Že proti mne neprišla síce nijaká písomná žaloba, ani udanie, ale že vraj v meste sa všeličo o mne hovorí, a preto sa musia vyšetrovaním presvedčiť o pravdivosti týchto správ. Odvetil som im, že viem dobre, že moje slovenské presvedčenie a výsledky vyšetrovania disc. komisie sú príčinou toho, že nebol som ani nebudem overený pre maďarskú štátnu službu. Od toho času som sa snažil, aby som si opatril doklady pre optovanie, nakoľko som mal získané domovské právo v Užhorode a koncom júla 1939 som opustil Maďarsko, keď mi bolo zaistené miesto na Slovensku.

Na ministerstve v Budapešti si predstavovali za vhodného správcu pre slovenské gymnázium takého človeka, ako bol môj nástupca, ktorý sa hlásil za Maďara, hoci predým sa vydával za Slováka. So mnou nechcel ináč hovoriť, iba maďarsky a s profesormi taktiež, hoci som ho upozornil, že tuná je úradná reč slovenská. Hovoril iba so žiakmi slovensky. Za menšie národnostné výstrelky (primán žiak písal akýsi list svojmu druhovi, ako sa mu teraz zle vedie, a použil pritom ostrejšie výrazy), chcel žiaka hneď vyhodiť zo školy, a sám hlavný direktor - Maďar - ho zmiernil, že v takomto prípade má opatrnejšie postupovať a stačí menší trest. Žiaci ho videli, ako sa prechádzal pred domom Slov. katol. kruhu, aby zistil, kto tam zo žiakov chodí. Murgaš z VIII. triedy bol, pravda, vylúčený, a tí dvaja, čo vedeli o jeho činnosti, prepadli na maturite (len oni dvaja). Myslím však, že v septembri vykonali opravnú skúšku.

Z profesorov iba dvaja sa hlásili v máji za Slovákov (Dr. Böhm a Hammel). Z nich koncom mája ani jeden nebol overený. Prof. Dr. Böhm ostal a bol ešte aj v januári tohto roku výpom. profesorom, hoci ostatní už sú vymenovaní a defin. prevzatí.

V Trnave dňa 31. marca 1940.

Jozef Trochta, v. r.
riaditeľ št. gymnázia
v Trnave

Doklad č. 25.

Prípad prof. Karola Boška.

Výťah zo zápisnice spísanej s profesorom Karolom Boškom.

»17. apríla 1939 sedel som v hostinci pána Antalíka v Šuranoch s jedným kolegom-učiteľom Maďarom, ktorý bol práve pridelený na tamojšiu meštiansku školu z Komárna. Zväčša sme sedeli, popíjali víno a zábavu vôbec nepozorovali. Niekoľko ráz som si po slovensky zaspieval a zatancoval so známymi dievčatmi. Jedno z týchto dievčat sa veľmi dobre zabávalo s maďarskými vojenskými šofér-mi. Asi o 23. hodine prišla patrola a týchto dvoch šoférov odviedla. Asi o štvrť hodiny nato bola záverečná hodina. Všetko opustilo miestnosť. My dvaja, ktorí sme tam bývali, zostali sme ešte niekoľko minút. Kolega ma vyzval, aby sme sa išli prejsť, že je pekný večer. Tak sme vyšli a na môj návrh išli sme smerom na Kostolný Seg. Nešli sme ani 200 metrov, keď zrazu za nami sa ozvala vojenská patrola, ktorá nás už hľadala v hoteli. Zastavili sme sa a opýtali sa, čo chcú. Kolegu jednoducho zahnali, že môže odísť, že potrebujú iba mňa. Kolega sa vzdialil a vtedy bez akéhokoľvek vysvetľovania alebo opýtania, všetci traja sa do mňa pustili a začali ma biť. Viedli ma na ľudovú školu, kde bolo ubytované vojsko. Celou cestou ma bili, takže som bol celý krvavý a sotva som stál na nohách. Tam ma odovzdali stráži, ktorá mala dávať pozor na mňa, aby som rovno držal hlavu a keby mi klesla, mali ma vždy pichnúť bajonetom. Takto som tam sedel vyše hodiny a každý vojak, ktorý tam bol ubytovaný, mohol mi dať facku, len preto, že som na otázku, akej som národnosti, odpovedal, že Slovák. Potom zasa prišla patrola, vyviedla ma von pred školu a tam ma začali mlátiť kolbami, rukami i kopať nohami, takže som klesol na zem. Bol som už tak dobitý, že som sa nemohol ani na nohy postaviť. Medzi bitím mi povedali, že ma bijú preto, že som urazil vojakov, ktorí sa bavili v hostinci u p. Antalíka tým, že sme provokatívne spievali slovensky. Potom ma pustili a rozkázali mi, aby som utekal rovno domov. Prišiel som k p. Antalíkovi, ukázal som sa mu ako vyzerám, potom som išiel do svojej izby a požiadal kolegov tam bývajúcich, aby mi išli po lekára.

Ráno som išiel do ústavu, kde ma videli ďalší kolegovia, aj riaditeľ gymnázia Dr. Hudec, ktorý ma hneď odviedol k lekárovi. Šuriansky lekár k prehliadke zavolal si obvodného lekára z Nových Zámkov, aby vysvedčenie bolo vieryhodné. (Viď opis vysvedčenia). Zatiaľ ma už hľadali žandári, našli ma u lekára a k prehliadke zavolali aj dvoch vojenských lekárov. Potom ma žandári odviedli na žandársku stanicu, odtiaľ na obecný dom, kde spísali protokol. Tam však bolo už udané celkom iné, než ako hovorili vojaci, keď ma bili. Udané bolo, že som vraj povedal na vojenskú patrolu nejaké urážlivé slovo. Tú noc som spal na obecnom dome pod žandárskym dozorom. Na druhý deň ráno ma žandári odviedli do Rábu do politického väzenia. Tam som bol asi 2 hodiny, potom ma zavolali na vyšetrovanie. Sudca, ktorý ma vypočúval, bol celkom rozumný človek, videl, že celé udanie je veľká hlúposť a po výsluchu ma hneď prepustil. Ešte ten večer bol som v Nových Zámkoch, tam ma však znova chytila polícia, pretože som vraj utiekol z väzenia a predviedla ma na kapitanát. Keď som im ukázal prepúšťací list, tak ma pustili.«

Doklad č. 26.

Vyhnanie rehoľ. učiteľky Emílie Durákovej.

Emília D u r á k o v á,
rehoľná učiteľka v B i s k u p i c i a c h.

Podpísaná o svojom vypovedaní zo Š e m š e pri Košiciach zo dňa 7. decembra 1938 podáva nasledujúcu správu:

Školská stolica pod nátlakom správcu tamojšieho veľkostatku grófa Semseyho volila maďarský vyučovací jazyk na škole. Ináč robiť nemohla, keďže dal dve podmienky: 1. Buď bude maďarský vyučovací jazyk a vtedy grófi budú i ďalej vydržiavať dve tretiny nákladu školy. 2. Buď bude škola s vyučovacím jazykom slovenským a maďarský jazyk bude sa podľa nariadenia 2 hodiny vyučovať vtedy občania, závisí od grófov - ich zamestnanci, ktorých bol dosť veľký počet - vystavia školu s jazykom vyučovacím maďarským a na slovenskú školu grófi podporu nedajú. Chudobní slovenskí občania museli pristať na maďarský vyučovací jazyk. Pripomíname, že zo 108 detí vedeli po maďarsky len 4 - 5.

My, slovenské učiteľky, keďže sme maďarský jazyk nevedeli, pôsobiť sme tu nemohli. Preto boli veľact. provinciálnym predstavenstvom disponované na naše miesta maďarské učiteľské sily. Hneď sme dostali vypovedajúcu listinu, v ktorej sme boli obvinené, že sme búrili deti proti maďarskej vláde. Nebolo však nikoho, kto by bol mohol dokázať. Veď v škole sa učilo podľa nariadenia maďarských úradov 2 hodiny denne maďarčina a to sestrou, ktorá po maďarsky správne vedela. I k národnej oslave menín ríšskeho správcu Mikuláša Horthyho boli deti náležite pripravené. Na oslave prítomný budapeštiansky poverenec dal pochvalu na akadémiu. No, proti nám, slovenským učiteľkám, prejavil veľkú antipatiu a počínal si nevšímavo, ako keby nás v škole nebolo. I úrady v Košiciach prejavovali voči nám úplnú ignoráciu preto, že po maďarsky nevieme.

Z tamojších zážitkov spomínam si, ako raz, idúc s kolegyňou do susednej dediny, stretli nás vojaci, ktorí robili prehliadku v našich

knižkách a spisoch. Najdúc u nás všetko slovenské, začali prísne vyšetrovať, kto a čo sme. Ani na dosvedčenie žien susednej obce neverili, že sme učiteľky, lebo za nemožné pokladali, aby na tomto území mohlo sa ešte 5. decembra 1938 vyučovať po slovensky. Vôbec všade, kde sme sa predstavili ako Slovenky, s nami pohŕdavo zaobchádzali. Ba dokonca budapeštiansky návštevník školy s rozhorčením odchádzal, keď videl, že deti po maďarsky nerozumejú. Nešetrne vykrikoval, že prečo deti nevedia maďarský jazyk a rozčuľoval sa, že na všetkých školách, kde naše sestry učia, deti sú vychovávané v silnom presvedčení slovenskom. Asi toto bolo príčinou nášho vypovedania. Je zaujímavé ako nám, rehoľným sestrám, dokazoval, že po slovensky nedá sa ani dobre modliť - Pán Boh počúva len Maďara - i Boh je Maďarom. Slovom bol veľmi prepätý. Nie div, že pri rozlúčke podal mi ruku s poučením: »Sestrička, v Maďarsku učte deti v duchu maďarskom!«, aby som to porozumela, zopakoval to i po nemecky.

Emília Duráková, v. r.
reh. učiteľka

Doklad č. 27.

Pomery v »oslobodenej« Šemši.

Mária Adamčíková,
rehoľná učiteľka v Bratislave, Radlinského ul. 18.

Podpísaná o svojom vypovedaní zo Šemše pri Košiciach zo dňa 7. decembra 1938 vo všetkom sa stotožňuje so správou reh. učiteľky Emílie Durákovej, keďže spolu účinkovali a všetko spolu prežívali.

No, spomínam si ešte na »fígeľ« maďarónov pri očakávaní príchodu maďarských žandárov. Starosta obce sľúbil, že na uvítanie Maďarov obstará pre obidve školy, kláštornú i obecnú, maďarské zástavy. Niekoľko maďarónov jednu zástavu zapatrošilo, tak že na kláštornú školu zástavy nebolo. Tým chceli upozorniť príchodiacich na slovenských obyvateľov v kláštore.

Nepríjemnosti boli i pre maďarskú zástavu v kostole. Bola totiž položená vo váze nad tabernákulom, kde býva vyložená prev. Sviatosť Oltárna. Sestra kostolníčka ju čiste z cirkevných dôvodov z tohto miesta, kde ani kvety sa nesmú položiť, odložila, z čoho bolo tiež vyšetrovanie. **Nátlak maďarizácie bol i v kostole tak veľký, že slovenský spev umlčali. Lud sa však nedal a po maďarsky začaté litánie skončili sa po slovensky, lebo ženský hlas vernej Slovenky znel: »Naj tak špivajú, ako ludze znajú...« ale následky pocítila, lebo štátnu službu ako listárka hneď stratila. Podobne i starosta obce pre svoje slovenské povedomie stratil úrad.**

Pri vyšetrovaní v Malej Ide bolo mi povedané, aby som dočkala týždeň, vezmú Prešov, Slovákov a ja, ako Prešovčanka budem patriť Maďarom.

Smutnú spomienku mám i na odchod zo Šemše. Obec za odmenu, že som 3 mesiace vyučovala bezplatne, nám chcela pri odchode poskytnúť zadarmo povoz, ale nátlakom maďarských úradov bolo i toto zakázané.

Mária Adamčíková, v. r., reh. uč.

Doklad č. 28.

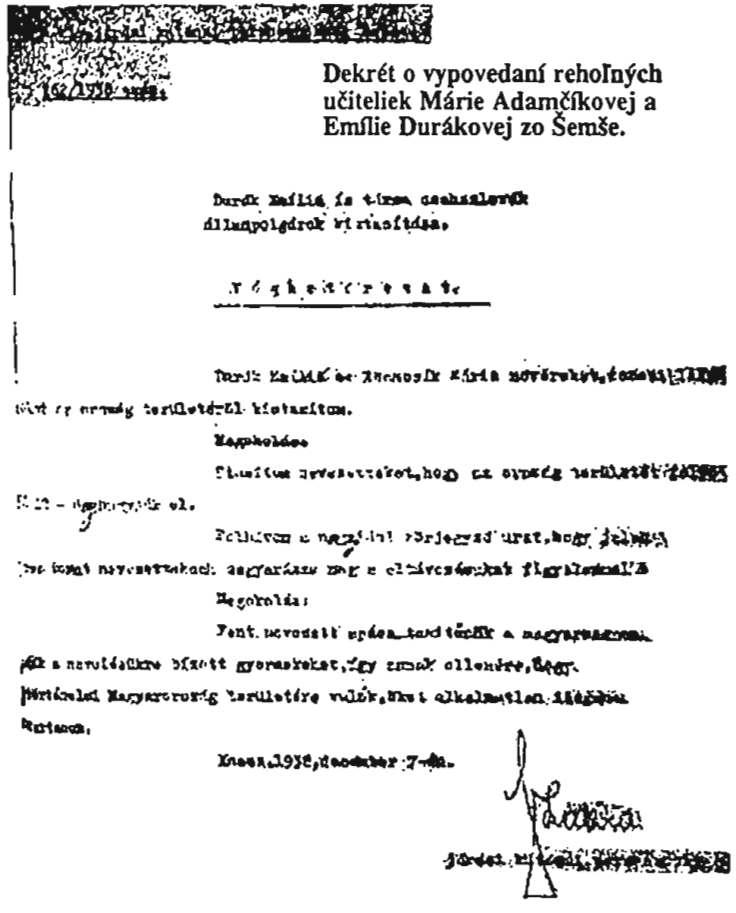

Dekrét o vypovedaní rehoľných učiteliek Márie Adamčíkovej a Emílie Durákovej zo Šemše.

V odôvodnení vypovedania z Maďarska je len toľko: »Menované rehoľné učiteľky poburujú proti Maďarstvu na výchovu im zverené deti, takže, hoci menované sú príslušné na územie historického Maďarska, musím ich pokladať za nežiadúcich cudzincov.«

Doklad č. 29.

Správa Sr. M. Konštantíny, bývalej predstavenej sestier Sv. Kríža v Krásnej pri Košiciach, o jej vyhnaní z Maďarska.

Podpísaná o vypovedaní sestier Sloveniek z obsadeného územia podáva túto správu:

Po obsadení tohto územia maďarským vojskom a po odchode vysokodôst. pána dekana Michala Adama uznieslo sa svetské učiteľstvo bez súhlasu sestry Amabilis Hederovej, správkyne školy, a bez zvláštneho mim. nariadenia, že sa hneď začne vyučovanie v maďarskom jazyku. Sestra správkyňa to nepovolila a považovala za správne, aby ľud sám rozhodol o vyučovacom jazyku svojich dietok, keďže ľud je slovenský.

Prihodili sa ešte ďalšie udalosti, ktoré boli udané ako dôvody na odstránenie sestier Sloveniek, ktoré nepatria na maďarské územie a sú vraj nebezpečné maďarskému duchu. Istého dňa došli deti do školy a rozprávali sestričke, čo sa im na ceste prihodilo. I pýtali sa: »Milá sestrička, čo máme robiť? Pani poštárka tak na nás kričala, že sme sa zľakli. Povedali sme jej: Pochválen P. J. Kr. a ona hovorila, či nám nepovedali ešte v škole, že už nie takto máme pozdraviť, ale po maďarsky. Ako máme pozdravovať, keď nie tak, ako dosiaľ? Veď i p. poštárku sme dosiaľ tak pozdravovali a prečo teraz na nás kričala?« Sestra mi povedala, že ako sa doma s rodičmi vyprávajú, nech tak pozdravujú, lebo to sa i Pánu Bohu páči.

Po obsadení toho územia sa hneď spievala v kostole maďarská hymna, ktorú pravda, ľud nespieval. Na druhý deň cez prestávku dalo sa učiteľstvo do dvoch skupín. I. zmýšľajúca po maďarsky a II. Slovenky - rehoľné uč. Sr. Amabilis, správkyňa, Emerencia Lofajová a Rozália Horvátová. K týmto sa pripojil p. organista a uč. Miko. I pripomenul sestre správkyni, že prišiel do nepríjemného položenia, keď včera nútený bol hrať maďarskú hymnu. Sestra správkyňa mu len toľko povedala: »veru, som sa Vám veľmi divila, že ako Slovák tak včas začnete, vari sám od seba.« Keď sa p. organista pripojil k ostatným uč., hneď sa ho pýtali, čo za dôvernosti mal so správkyňou. On všetko referoval.

Na tretí deň 24. XI. 1938 odišiel p. podnotár Varga s listinou, v ktorej nám štyrom reh. učiteľkám dávajú výpoveď z územia, že sme nebezpečné maďarskému duchu. Príčinou bolo to, že učiteľky a zvlášť správkyňa zakazujú maďarský pozdrav a protivia sa tomu, aby sa v kostole spievala maďarská hymna. Preto aby sme do 25. XI. dobrovoľne opustili územie, ináč použijú ozbrojené vojsko, ktoré nás potom prinúti opustiť územie.

Pripomínam, že ešte pred vypovedaním prišla k nám šk. stolica s kurátorom i ostatný slovenský ľud a prosili nás pre Pána Boha, aby sme ich a ich slovenské dietky neopúšťali. My sme im už podľa nar. slov. min. sľúbili, že ak len bude možné, ostaneme na každý prípad. Veď je to i rozkaz slov. min., aby uč. a úrad. neopúšťali svoje stanice, dokiaľ ich neodvolajú.

Po výpovedi sme sa ohradzovali, že ako rehoľníčky sme viazané v tomto ohľade vyšším predstavenstvom, ktoré dáva úpravy a zmeny, že máme počkať. Pán notár nám radil, aby sme sa obrátili na Jeho E. osv. pána biskupa Jozefa Čárskeho, aby nám vymohol ďalší pobyt. Nemeškali sme, Jeho E. láskave nás vypočul a radil hneď opustiť územie, aby sme sa azda nedostali do horšej situácie, lebo nedá sa nič vymáhať bez porušenia a zaprenia slovenského ducha. To sme hneď oznámili školskej stol. Tu nastal v dedine veľký rozruch, lebo ľud sa nevedel spriateliť s myšlienkou, že slov. uč. ich opustia.

24. XI. 1938 prišla patrola maďarského vojska na výzvedy, keďže spozorovali nepokoj ľudu. Mali sme s nimi verejne pred ľuďmi rozhovor, v ktorom sa predniesli obžaloby a my sme povedali svoje, čo a ako sa to stalo. Vedúci patroly uznal, že je to lož, ktorá bola na nás udaná, ale predsa bude dobre, keď odídeme. Do reči prišla i ochrana slovenského práva a národné cítenie. Poručík s ostatnými zahanbení odchádzali a sľúbili nám pomoc pri vysťahovaní, ale aby sme čím skôr opustili územie.

25. XI. 1938 o 10. hod. predpoludním sme odišli.

Sr. M. Konštantína Schleichardtová, v. r.

Doklad č. 30.

Správa Sr. M. Amabilis Hederovej, t.č. rehoľnej uč. pri r.-k. I. šk. v Širokom, o jej vyhnaní z Maďarska.

»Obviňovali ma, že som trestala deti, lebo po maďarsky pozdravujú, v čom vôbec niet pravdy. Vec má sa takto: Bolo to v prvé dni po evakuácii, keď mi prišli deti do školy s tým, že cestou do školy boli upozornené, aby sa už po maďarsky pozdravovali. Keďže deti boli rýdzo slovenské, spýtala som sa ich toto: »Deti, čo ste, Maďari alebo Slováci?« Jednohlasne odpovedali: »Slováci.« »Teda, ako sa máte pozdravovať?« Odpoveď bola: »Po slovensky!«

Najvážnejší dôvod bol ten, že som bola vraj proti štátnej maďarskej hymne, čo tiež nie je pravda. Proti hymne som nebola, ale len proti maďarskému spevu v kostole, ktorý zaznel v najbližšiu nedeľu po pol omši. To ma veľmi prekvapilo, preto som na druhý deň spomenula uč. org., ktorý je tiež Slovák, že veľmi skoro začal s maďarským spevom. Na konci spievala sa hymna, ktorú som pokladala za prirodzenú. Na otázku ostatných uč., čo za rozhovor mal so mnou, odpovedal: Sestričke sa asi nepáčil včerajší spev v kostole. Z toho bol dôsledok: spísanie zápisnice.

Toto boli dôvody len z mojej strany. Ostatné 3 sestričky (2 uč., 1 neuč.) nedopustili sa nijakého priestupku, ani slovom, ani skutkom, pre ktorý by boli mohli byť vykázané.

Všeobecná poznámka pre všetky štyri bola, že pracujeme proti maďarskému štátu. To vari posudzovali z toho, že sme sa hneď neprikonili k duchu maďarskému, ako to urobili ostatní učitelia, ktorí tam ostali, ale ostali sme verejne i naďalej otvorené Slovenky.

Sr. Amabilis Hederová, reh. učiteľka

Dekrét o vyhostení sestier Sv. Kríža z Krásnej nad Hornádom.

Doklad č. 31.

Másolat.-M.kir.kassai járási katonai parancsnokság.-150/1938.szám.
Hivatalos megállapitás szerint az Abaszéplaken tartozkodo a csehszlovák
állam területére való illetőségü szontkereszt-nővérek a csehszlovák
katonaság kivonulása óta állandó magyar államellenes agitációt folytat-
nak ki.----------

----------V É G H A T Á R O Z A T.----------

Schvoidardt cornélia liptószentmiklósi,Móder Pacifi vámhelyi,Lonkaj
Szerencia árvavárallyai és Horvath Rozália nagyszombati illetőségü á-
baszéplaki lakosokat az ország területéről kiutasitom.-Utasitom ma-
gukat,hogy az ország területét folyó hó 15.-ig bezárólag hagyják
el.-Amennyiben a fenti időpontig el nem távoznának,el fogom őket tá-
volitani.-Jelen végzésemet az abaszéplaki körjegyző útján kiadom
azzal,hogy azt fentnevezettek előtt hirdesse ki és tegyen arról jelen-
tést,hogy az ország területét fentiek elhagyták-e vagy nem.-Végzé-
semnek tudomásul vétele és alláirásra grakorlása végett az említe-
kui szandárjaknak kiadom.-Kassa,1938 november 20.-Fertőss Elé s.k.
jár.kat.pk.----------

.844/38 szám.

A másolat hitelére:

Abaszéplak,1939 február 7-én.-

Kapott:Abaszéplaki körjegyzőség - Kassai járás -

Kom olvasható aláirás, körjegyző.

3/3 9

V odôvodnení vypovedania: Podľa úrad. zistenia v Krásnej n. H. zdržujúce sa sestry Sv. Kríža, príslušné na územie čsl. štátu, od odchodu čsl. vojska prevádzajú stálu proti maďarskému štátu smerujúcu agitáciu."

Doklad č. 32.

Takto strácali slovenské školy svojich slovenských učiteľov...

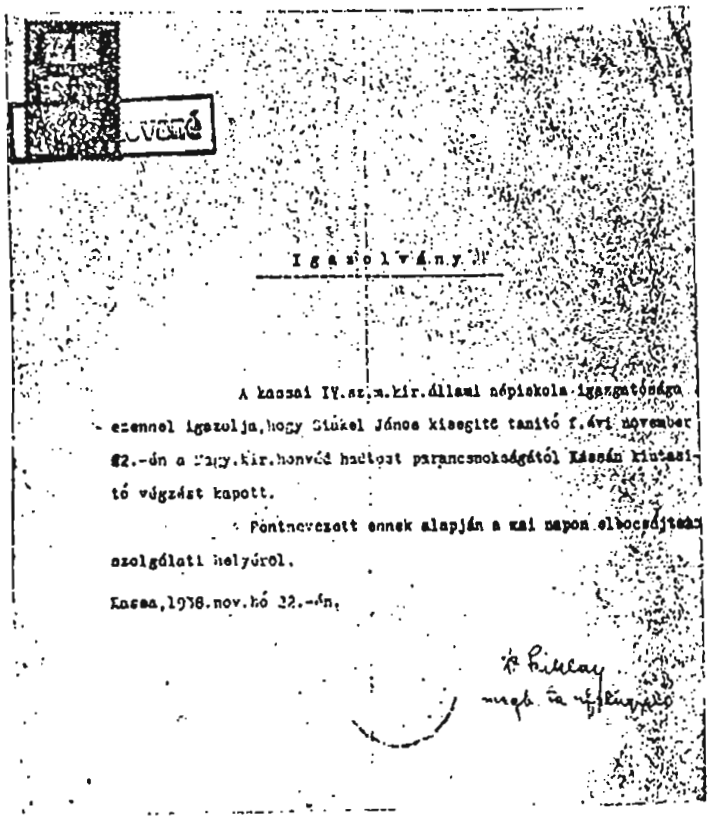

Igazolvány

A kassai IV.sz.m.kir.állami népiskola igazgatósága ezennel igazolja, hogy Siákel János kisegitő tanitó f.évi november 22.-én a Magy.kir.honvéd hadtest parancsnokságától Kassán kiutasitó végzést kapott.

Fentnevezett ennek alapján a mai napon elbocsájtan szolgálati helyéről.

Kassa, 1938.nov.hó 22.-én.

Vysvedčenie školského inšpektora v Košiciach, že učiteľ Ján Siakel bol vypovedaný Veliteľstvom maď. král. honvédov v Košiciach z územia maďarského štátu.

Doklad č. 33.

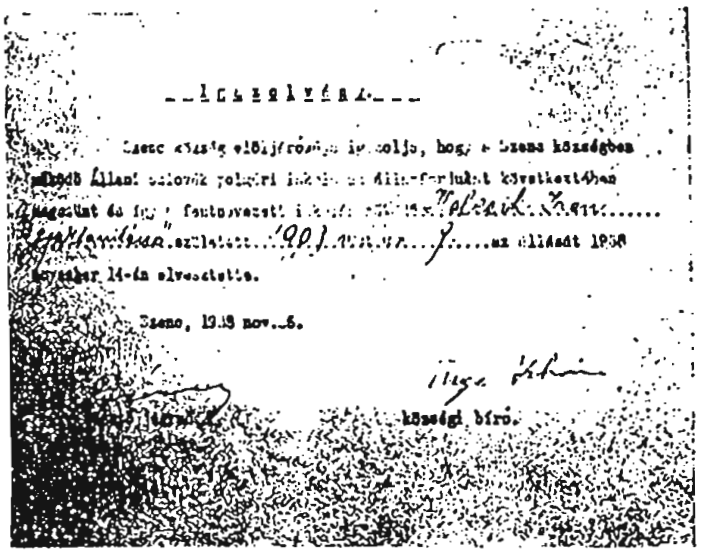

Igazolvány

Szenc község elöljárósága igazolja, hogy a Szenc községben működő állami szlovák polgári iskola az állapotjuknak következtében megszünt és így a fentnevezett iskolai [illegible] Holčík Irena [illegible] született 1909 [illegible] 9 az állását 1938 november 14-én elvesztette.

Szenc, 1938 nov. 6.

[illegible] községi bíró.

Potvrdenie obecnej rady v Senci, že »Štátna meštianska škola následkom štátneho prevratu zanikla a tak odb. učiteľka Irena Holčíková, narodená 9. V. 1909, ktorá pôsobila na menovanej škole, stratila svoje zamestnanie dňa 14. novembra 1938.«

Doklad č. 34.

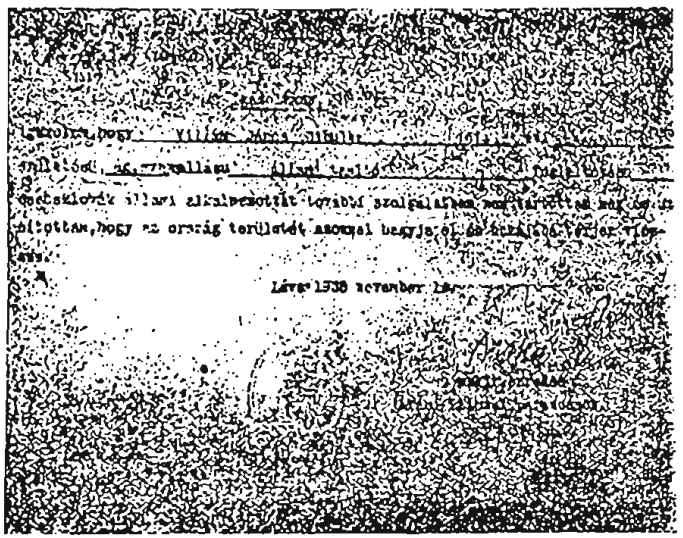

Potvrdenie okresného vojenského veliteľa, že »nepodržal som v ďalšej službe Viliama Jána Cibuľku, štátneho učiteľa, narodeného roku 1914, ev. a. v. vyznania, česko-slovenského štátneho zamestnanca a nariadil som mu, aby územie štátu hneď opustil a vrátil sa nazpäť do svojej vlasti.«

Doklad č. 35.

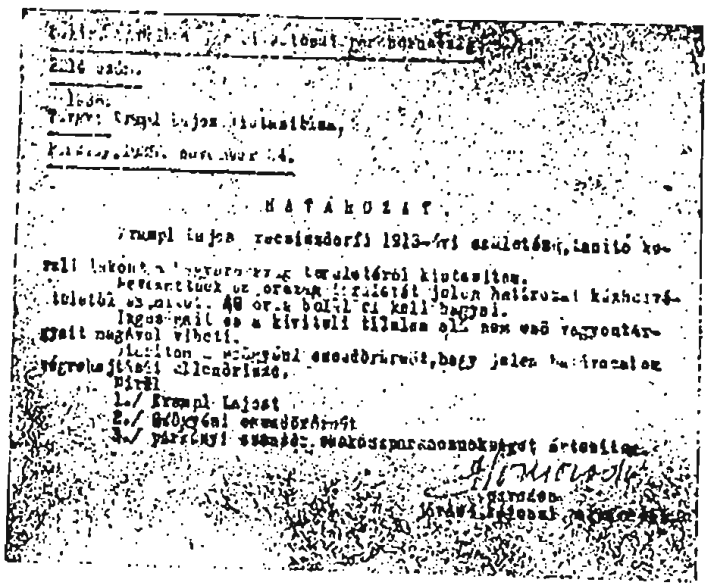

Dekrét o vypovedaní učiteľa Ľudovíta Krampla okresným vojenským veliteľom.

Doklad č. 36.

Zoznam tých učiteľov a profesorov, ktorí boli po 10. novembri 1938 z územia obsadeného Maďarskom vyhnaní a potom boli prevzatí do školských služieb Slovenskej republiky:

Marta Benková	Košice
Ladislav Slaninka	Horna
Mária Žilinská	Košice
Mária Macková	Košice
Viliam Cibuľka	Levice
Richard Reiman	Košice
Dezider Urbaník	Jelšava
Jozef Medvecký	Vráble
Irena Holčíková	Senec
Alžbeta Špirková	Parkan
Michal Berger	Hodžovo
Jaroslav Arnošt	Šaľa
Brigita Arnoštová, rod. Trebatická	Šaľa
Oľga Bunová	Plášťovce
Alžbeta Frussová	Senec
Samuel Žufovský	Jelšava
Elena Bračoková	Senec
Mária Lukačíková	Barca
Július Mikuláš	Čúz-Pálenica
Mária Bukovská, rod. Neumayerová	Šaľa
Mária Galbová	Topoľa
Jozef Macho	Senec
Mária Machová	Senec
Marg. Suchá-Kosztolányi	Dobogó
Ľudmila Schwarzová	N. Zámky
Terézia Vanay	Šurany
Mária Fiačová	Dobogó
Šarlota Lengová	Košice
Zoltán Náhlovský	Hegy
Štefan Jánošík	Želiezovce

Ján Laco	Štúrovo
Koloman Kvet	Mudroňovo
Gabriela Martišová	Senec
Jozef Károlyi	Lót
Elena Meszárosová	Hadovce
Štefan Ujček	Senčerovo
Rud. Ratkovský	Malý Kias
M. Grúňová	Jesenské
L. Klačanská	N. Zámky
M. Pačenovská	Komárno
Ond. Horvát	Valkás
Georg. Horvátová	V. Máňa
Al. Valach	Dol. Ďúrad
Jozef Jakubička	Kamenica
Voj. Bednárik	Jásová
Mária Benková	Jásová
El. Brenstedtová	Dedinka
M. Gašparcová	Sobrance
Joz. Holický	Dvory n. Ž.
Tomáš Janáči	Helemba
Etela Janáči	Klenová
V. Majerská	Demandice Šahy
Št. Minár	Čifáry
Júl. Richtárik	Slov. Meder
Jol. Richtáriková	Slov. Meder
Im. Vall	Dyčka
Júl. Varga	Radovce Lučenec
Imr. Vindiš	Slov. Ďarmoty
Marta Vindišová	Želovce
Anna Blachová	Biš. Opatské
Viktor Major	Michalany
L. Zorkoczy	Bohdanovce
Jozef Koperdan	Slov. Meder
Ter. Koperdanová	Slov. Meder
Jozef Ragan	Kolbasov
El. Vrlíková	Košice
Ján Šlepecký	Konuš
Emil Rapoš	Barca

Alžb. Pavellová	Košice
El. Révayová	Jasov
Št. Turek	Turňa
Anna Turková	Turňa
Mária Macháčková	Dovhom
Alžb. Sláviková	Hurbanová Ves
Pavol Slávik	Hurbanová Ves
Albína Zimmermannová	Šurany
Ján Sivoň	Jásová
Štefan Kuruc	Jásová
Jozef Žatko	Húl
Jozef Mačák	Köbölkút
Alžbeta Celá	Beňatín
Elena Murániová	Fíš Fekovský
Michal Marenčák	Dolný Ohaj
Elena Marenčáková	Dolný Ohaj
Juraj Kálay	Pinkovce
Jozef Havadej	Priekopa
Alex. Čederle	Veľ. Diosek
Ružena Čederlová	Veľ. Diosek
Mária Novomeská	Trnovec n. V.
Mária Červeňová-Jesenská	Košice
Ružena Barthannsová	Buzice
Ondrej Vargán	Košice
Anna Dvoršťáková	Ždaňa
Ladislav Svystun	Uliš
Ondrej Plavucha	Nadabula
Ján Štubňa	Lučenec
Alojz Rapko	Veľ. Máňa
Mária Rapková	Veľ. Máňa
Mária Žišková	Košice
Anna Majerčíková rod. Bašťovanská	Senec
Frant. Madovčík	Chorikovce
Štefan Slavkovský	Košice
Karol Pocci	Košice
Juraj Kozlovský	Košice
Jozef Rákoš	Košice

Alžbeta Gurská	Košice
Juraj Hradiský	Ostrov
Pavel Baňas	Klenová
Marta Baňasová	Kalná Roztoka
Magda Kropáčová	Lorinčík
Štefan Petrek	Michajlov
Ladislav Bachinger	Levice
Alžb. Wágnerová	Nižná Sedlica
Štefan Kubovčík	Košice
Alžbeta Moťovská	Šándorhalma
Michal Karpinský	Lochovo
Jozef Jakubek	Veľ. Gýreš
Božena Čaplovičová Ján Šulc	Rožňava
Anna Feketeová	Fíš
Marta Sekeráková	Moldava
Margita Bömöryová	Lučenec
Mikuláš Hudák	Žarnov
Anna Petroniová	Blat. Remety
Elena Konrádová	Levice
Mária Reťkovská	Leľ. Ida
Anton Sirági	Lót
Marta Marková	Kerestúr
Jozef Mráz	Lučenec
Karol Chovanec	Šurany
Ľudovít Bodnár	Maďarovce
Karol Guylafi	Biskupice
Viktória Ivanová	Myslava
Mária Trgová	Sobrance
Vojtech Ličko	Jelšava
Mária Revallová	Sobrance
Ondrej Gašpar	Turňa
Ružena Mišsúthová	Lučenec
Darina Viestová	Lučenec
Pavel Pavlík	Bohdanovce
Samuel Piecka	Veľká n. I.
Angela Kačenáková	Seňa
Gabriela Bažová	Levice

Peter Nabočík	Sobrance
Karol Kuchen	Moldava
Július Skláršš	Levice
Gizela Kucherová	Moldava
Bib. Bárdošová	Rožňava
Mária Gaždová	Košice
Irena Sokolová	Veľ. Fajkurt
Oľga Styková	Lučenec
Viktória Hakalová	Smolník
Magda Čulíková	Seňa
Mária Litvajová	Mučín
Andrej Boroš	Lučenec
Robert Kozáni	Lučenec
Ján Žilák	Lučenec
Vladimír Manica	Rim. Sobota
Tomáš Vydarený	Sobrance
Alex. Farbák	Snina
Emília Koledová	Sobrance
Gabriela Buzalková	Nová Ďala
Marg. Gáfforová	Málaš
Etela Leleková	Lučenec
Emília Duráková	Šemša
Andrej Lazar	Veľ. Tejkeš
Július Máthé	Ulič Krivé
Cyril Palaj	Beleg
Valéria Egermanová	Čečejovce
Michal Sochor	Košice
Edita Šajglová-Bergerová	Čaňa
Viliam Havaš	Rim. Sobota
Mária Havašová	Rim. Sobota
Karol Boško	Nové Zámky
Amália Lesčinská, rod. Šafránková	Košice
Ján Šomvársky	Košice
Ing. Henrich Matzner	Košice
Emil Liebenberger	Rimavská Sobota

Doklad č. 37.

Levická ospravedlňujúca komisia ospravedlnila síce učiteľa Štefana Šaláta a Jána Medveďa, ale Ministerstvo kultu a vyučovania zrušilo rozhodnutie a menovaných učiteľov nekvalifikovalo za spôsobilých byť v službe maďarského štátu. V »prísne dôvernom « prípise oznámilo to príslušnej inštancii a odôvodnilo svoje rozhodnutie tým, že »Štefan Šalát podľa dokladov úplne sa oddal československej národnej myšlienke. Bol by som vzal do úvahy tú okolnosť, nakoľko je príslušníkom mladšej generácie, že v škole pri vyučovaní mnoho mohol počuť o zaznávaní maďarského štátu a túto okolnosť bol by som vzal do úvahy ako ospravedlňujúci dôvod, keby učiteľ bol sa snažil antipatiu voči maďarskej národnej myšlienke, nanútenej mu v jeho mladosti, striasť zo seba a takto radosť zo späťpripojenia **bola by v ňom vzbudila vedomie jeho maďarskosti, ale podľa dokladov stal sa práve opak.** «

M. Kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium.

4.460/1939 eln. szám.

Szigoruan bizalmas!

Tárgy: Salát István, zsitvamártonfalvai róm. kath., Medvetz János, siraki és Matucsák Emil csekei róm. kath. elemi iskolai tanítók igazolási ügye.

Hiv. szám: 207/1939 főisp. biz.

Melléklet: csomag.

A Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területeken a közszolgálati állások (alkalmazások) szervezése és betöltése tárgyában kiadott 2.300/1939 M. E. sz. rendelet 9. §-a értelmében Bars és Hont k. e. e. vármegyék területén az elemi iskolák, polgári iskolák, önálló gazdasági népiskolák, iparos tanonciskolák, gyógyítva nevelő

iskolák és gyakorló elemi iskolák személyzetének igazolására szervezett a Léván müködö igazolólbizottságnak az 1939. évi június hó 15. napján 24/1939 T. B. illetöleg 36/1939 I. B. jkv. sz. alatt hozott azt a határozatát, amelylyel Salát István zsitvamártonfalvai róm. kath. elemi iskolai tanítót, illetőleg Medvetz János siráki áll. elemi iskolai tanítót igazolta, Méltóságodnak a 2.300/1939 M. E. sz. rendelet 9. §-nak /11/-/16/ bekezdéséi helyébe lépett 5.250/1939 M.E. sz. rendelet 3. §-nak (12) bekezdésén alapuló előterjesztése következtében ez utóbbi rendelet 3. §-nak (15) bekezdése alapján fulülviszgáltam és a felvidéki ügyek tárcanéküli miniszterével egyetérve a következőképpen határoztam:

Az elöterjesztósnek helyt adak és Salát István, valamint Medvetz János tanítók igazolását megtagadom.

A fenti igazolóbizottságnak 1939. évi. június hó 14. napján 44/39 I. B. sz. alatt hozott azt a határozatát, amellyel **Matucsák Emil** csekei róm. kath. elemi iskolai igazgató tanítót igazolta. Méltóságodnak 207/1939 f. i. biz. számu 1939. évi július hó 3-án kelt, észrevételt visszavonó kérelme folytán, felülvizsgálat mellőzésével, változatlanul hagyom.

Felkérem Méltóságodat, hogy az 520/1939 M. E. sz. rendelet 3. §-nak (16) bekezdésében meghatározott eljárás végett erről az igazolóbizottságot sürgősen értesítse.

A felterjesztett iratokat visszaküldöm.

Indokolás:

Salát István tanító ellen az a vád, hogy a magyar nemzethűségbe ütkozö magatartást tanusított a megszállás allatt és a visszacsatolás idején is, mert kifejezésre juttatta egyrészt magyar gyűlöletét, másrészt a csehszlovák uralomhoz való ragaszkodását.

Medvetz János a vád szerint, mint a Szlovenská Liga tagja, Sirák, község elszlovákositásán dolgozott, minden magyar törekvést ellenzettés a magyar ajkú községben - eröszakkal - többször megkísérelte a magyarnyelvü tanítás meggátlását.

Salát István és Medvetz János tagadták az ellenük emelt vádak valóságát és az igazolóbizottság mindkettőjükröl azt állapította meg,

hogy a magyar nemzethűség ellen nem vétettek.

1. Az iratokból következtethetően azonban Salát István a csehszlovák nemzeti eszméknek valóban teljesen behódolt. Mint a fiatalabb nemzedékhez tartozó egyénnel, figyelembe vettem azt a körülményt, hogy az iskolában - tanuló korában - sokat hallhatott a magyar állám lekicsinyléséről ezt a körülményt mentő indokként mérlegeltem vona, ha a tanító a magyar nemzeti gondolattal szemben nyilván serdölökorában ráerőszakolt idegenkedését legyözni törekedett volna s így legalább a viszszacsatolás öröme **felébresztette volna benne magyarságának tudatát, ennek azonban - az adatok szerint - az ellenkezöje következett be.**

2. Medvetz János, saját beismerése szerint is tagja volt a közismerten magyargyüldöző Szlovenszká Ligának, pedig minthogy vagyonos ember, ezt a lépését kényszer hatása alatt nem tehette meg.

Minthogy ezek szerint a magyar nemzethűség szempontjából mind Salát István, mind Medvetz János tanító megbízhatatlannak minősül a rendelkező rész szerint kellett határoznom.

Budapest, 1939. évi október hó 12-én.

A minszter rendeletéből:
Telegdi Róth Jenő s. k.,
miniszteri osztályfőnök.

P. h.

Doklad č. 38.

Ako skončil pokus o založenie slovenskej školy v Ruskove.

»Školská stolica v obci Ruskov - Regeteruszka - pri Košiciach mala svoje obvyklé zasadnutie 27. augusta 1939, ktorú zvolal predseda školskej stolice d. p. Ján Harčár, miestny rím. kat. farár a poveril vedením schôdzky správcu-učiteľa Dezidera Švábyho a cirkevného kurátora Juraja Škodyho. Na schôdzke bol vznesený dotaz, či by bolo možné podľa platného maďarského zákona zriadiť slovenskú školu. Rodičia totiž, súc poučení výsledkom minulého školského roku, keď sa deti učili len po maďarsky, čo bolo len na škodu v prospechu školských detí, vzniesli žiadosť, aby sa deti učili predmety vo svojej materčine a popritom, aby sa učili povinne i maďarský jazyk. Táto debata bola skončená bez výsledku. Správca-učiteľ bol poverený, aby zistil zákonné podklady, na ktorých by bolo možno žiadať slovenskú školu. Do týždňa mal prísť s konkrétnym návrhom. Druhého dňa však p. správca, ktorý je veľkým šovinistom, celú vec oznámil žandárskej stanici s tým, že školská stolica poburuje ľud (»néplázító«). Celá školská stolica bola žandármi predvolaná k starostovi obce, kde začal výsluch. Juraj Škody, Pavel Kinlovič, Juraj Kinlovič, Andrej a Ján Nagy boli obžalovaní preto, že na onej schôdzke sa zasadzovali o slovenskú školu, čím poburovali obyvateľstvo proti maďarskej škole. Andrej Bugoš, Ján Hudák, Andrej Sopko, Vincent Kažimír a Andrej Čigaš boli vypočúvaní ako svedkovia. Spomenutí piati, ktorí do debaty školskej stolice zasahovali, boli žandármi vyšetrovaní, aby potvrdili zápisnicu, ktorou boli menovaní oznámení. Všetci piati vyhlásili, že na nich vznesené obvinenia sú falošné, že oni nijakými buričmi národa nie sú a len zákonnou cestou chceli žiadať to, čo podľa ich presvedčenia ako im, tak ich deťom je užitočné. Jurajovi Škodymu sa vyšetrujúci žandár vyhrážal, že ak sa neprizná, že ho zbije do krvava. Potom menovaní boli odvedení do Bohdanoviec na žandársku stanicu, kde ich poriadne zbili a stadiaľ druhého rána odviedli do Košíc na okresný súd, kde bol každý vzatý do samoväzby. Druhého rána vyšetrovanie pokračovalo. Pri vyšetrujúcom sudcovi obžalovaní opäť zamietli obvinenia na nich vznesené a žiadali svoje prepustenie. Toto sa i stalo až po týždňovom väznení dňa 4. septembra 1939.«

(Citujeme doslovne zo zápisnice, spísanej s jedným z uväznených členov školskej stolice.)

Doklad č. 39.

Boj o slovenskú školu v obci Nádoždi.

»V obci Nádoždi pri Košiciach je učiteľom pán Sárkány, ktorý je v celom okolí známy svojím protislovenským konaním. Pri začiatku školského roku, keď sa spýtal zhromaždených detí, že ktoré chcú chodiť do slovenskej školy, všetky - asi 150 - zrazu povstali. To natoľko rozhnevalo p. učiteľa Sárkánya, že deti jednoducho rozohnal domov. Na druhý deň doniesli všetky deti žiadosti s podpisom ich matiek, v ktorých žiadali, aby sa vyučovanie dialo v slovenskom jazyku. Pán učiteľ v zlosti pozbieral všetky žiadosti, pred deťmi ich roztrhal na kúsky a poznamenal, že tu nikdy viac nebude slovenskej školy.

V mesiaci júli 1939 občania sa znovu rozhodli, že sa pokúsia obnoviť si slovenskú školu. Napísali si žiadosť, ktorú podpísali otcovia 38 rodín, majúcich 57 detí. Aj ostatní občania by sa boli pridali k nim, ale boli zo strany žandárov zastrašení. Len čo sa o podpisovej akcii dozvedel správca školy učiteľ Drozda, spolu s notárom zavolali žandárov a žandári tých, ktorí žiadosť o zriadenie školy podpísali, zvolali na obecný dom, kde ich začali vyšetrovať a vyzvali ich, aby žiadosť odvolali. Správca školy Drozda, notár a žandári pri vyšetrovaní nadávali rodičom do smradľavých panslávov, svíň atď. Vyhrožovali sa perzekúciami a skutočne niektorým aj odobrali živnosť (napríklad Mulatočovi a iným). Učiteľ Sárkány z pomsty tým deťom, ktorých otcovia žiadali si slovenskú školu a žiadosť podpísali, palicou ztĺkol ruky tak, že až tri týždne bolo vidieť stopy.«

(Citujeme doslovne zo zápisnice, spísanej s jedným občanom obce.)

Doklad č. 40.

Žandári roztrhali žiadosť o povolenie slovenskej školy v Balogde.

»Obec začala prípravnú akciu o zriadenie slovenskej školy. Občania zozbierali 32 podpisov, čím dosiahli počet, potrebný k zriadeniu slovenskej školy, lebo žiadali ju pre 55 detí. Po zozbieraní podpisov stala sa nečakaná vec, ktorá pobúrila celú obec. Občania Štefan Škody ml., Štefan Škody starší, Andrej Klučár starší, Andrej Klučár mladší, Ján Strašburger, Andrej Horvát ml., Ján Begányi, Anna Ďučajová a Michal Stolár, zhromažadení u Andreja Klučára st., boli prekvapení pri podpisovaní šesťčlennou žandárskou hliadkou, ktorá hneď zatkla Andreja Klučára st., Štefana Škodyho ml. i st. Po dôkladnom vyšetrení, ktoré trvalo od 13. hodiny do 23. hodiny, nezistila sa nijaká závada. Hárky žandári roztrhali a škola je ďalej maďarská. Niekoľko týždňov pravidelne nechával strážmajster Šándor z Garbóczbogdányu robiť prehliadky v tejto obci. Podobne skončila podpisová akcia i v Čani.«

(Citovali sme doslovne zo zápisnice, spísanej s jedným občanom tejto obce.)

Doklad č. 41.

Slovenská zástava na kostole v Nádoždi (zápisnica a obžalovací list.)

Zápisnica

spísaná dňa 23. októbra 1939 v Košiciach s Mikulášom J u h á s o m, 20-ročným obyvateľom obce Nádožď.

Predmet: Vyloženie slovenskej zástavy na kostole v Nádoždi dňa 9. apríla 1939.

Dohodli sme sa s Andrejom Lukáčom a Ľudovítom Baltesom, že svoje slovenské cítenie prejavíme aspoň tým činom, že na verejnom mieste vyložíme slovenskú zástavu v našej obci v Nádoždi, aby sme tým dokumentovali slovenskosť našej obce. Dohodli sme sa v lese, kde nás nikto nerušil, že plátno na zástavu zaobstarám ja, František Bartko ml. že ju ušije a že ju v krátkom čase vyložíme. Toho istého dňa večer okolo jedenástej hodiny šiel som k Makatúrovej Margite, ktorá s ochotou prepožičala modrú látku zo svojich jedných šiat, červenú z mašle a bielu z kruhu plátna. Druhý deň ráno, t. j. 9. apríla 1939 som zaniesol tieto veci k Františkovi Bartkovi, ktorý cez deň zástavu ušil a večer mi ju odovzdal. Večer asi okolo deviatej hodiny zavolal som svojich kamarátov Andreja Lukáča, Imricha Lukáča, Ladislava Bartka a Ľudovíta Baltesa, s ktorými som sa vybral na cintorín, tam sme si zaobstarali drúčik a spoločne s nimi dopravili sme rebrík, nachádzajúci sa na školskom dvore ku kostolu. Ja s Lukáčom Imrichom vyliezli sme po rebríku a ja som vyvesil zástavu na vrcholku kostola na kríž.

Rebrík sme dali na miesto a s radosťou sme sa dívali na slovenskú zástavu, s ktorou si pohrával maďarský vietor. Potom sme sa rozišli, nikým nespozorovaní. Druhý deň ráno zástava bola nájdená na zemi, a to Jozefom Hanzelom, ktorý ju odniesol k Baltes Jozefovi staršiemu a on ju zaniesol richtárovi Ľudovítovi Vlasatému. 12. apríla 1939 žandári zavolali k richtárovi Františka Bartka ml. a Ladislava Bartka staršieho. Týchto vypočúvali, pritom ich zbili a keďže nič o tejto veci, povedať nevedeli, poviazaných odviedli do Ždane. Ten istý deň priviedli ich žandári autom späť a zavolali na výsluch

Mikuláša Juhása, Františka Bartka ml., Ladislava Bartka ml., Ľudovíta Baltesa, Imricha a Andreja Lukáča. Po vypočutí ostatných prepustili, okrem mňa a Františka Bartka ml. Na druhý deň však nás zasa zavolali všetkých a ešte Ladislava Sabola. 12. apríla nás celý deň vypočúvali na dvore u richtára, kde som celý deň stál, pozerajúc sa na stenu, do ktorej pózy ma žandár postavil. Tento deň pri vypočúvaní žandári použili násilie tým, že nás zauškovali. Už toho dňa k celej veci priznal sa František Bartko ml., ostatní však všetko zapierali. Večer nás všetkých odviedli do nocľaháreme pre žandárov, kde sme celú noc strávili na holej podlahe. Druhý deň ráno nás opäť vzali k richtárovi. O 16. hod. popoludní v krížovom výsluchu som sa k celej veci priznal, na čo ma **žandári zvalili na zem, stiahli z nôh čižmy, klobúk mi dali do úst, aby som nemohol kričať a bili ma po holých chodidlách asi 10 minút. Keď takto svoju zlosť vyliali, pohadzovali si ma medzi sebou.** Potom ma poslali na dvor. Ostatní vinníci sa potom tiež priznali. Cez noc nás nechali na holej zemi spať a druhý deň nás vzali do Ždane na žandársku stanicu. Popoludní z Čane nás dopravili vlakom do Košíc na sédriu. Každého dali do zvláštnej cely a až po ôsmich dňoch sme boli prvý raz vyšetrovaní. O tri dni potom vzali nás opäť do Hanisky na žandársku stanicu, odkiaľ večer o 23. hod. nás zasa dopravili do Košíc. Tu sme boli ešte tri razy vyšetrovaní, na čo nasledoval súd dňa 5. augusta t. r.

Pred súdnym pokračovaním prepustili Ľudovíta Baltesa, ktorý sedel dohromady asi 16 dní, Ladislav Bartko ml., Ľudovít a Andrej Lukáč, ktorí všetci sedeli po 15 dní. Ladislav Sabó sedel 6 týždňov. **Pri súde som bol odsúdený ja spolu s Františkom Bartkom ml. na 4 mesiace.** Ostatní boli tiež odsúdení, ale keďže vo vyšetrovacej väzbe si svoj trest odsedeli, boli prepustení hneď.

Týmto celá vec súvisiaca so zástavou bola skončená.

26. augusta 1939 som mal druhý incident so žandármi, ktorí ma najskôr vzali k richtárovi a tam tak neľútostne zbili a skopali, že som bol nútený ísť k lekárovi, ktorý zistil poranenie ľadvín, ktorého následky nesiem dodnes.

Hodnovernosť týchto údajov svojím podpisom potvrdzujem.

Košice, 23. októbra 1939.

Mikuláš Juhás, v. r.

1939 B. 2434/17 A kassai kir. ügyészségtől.

A csatolt iratokat áttéve

vádatemelek

az 1939. április hó 12-től előzetes letartóztatásban lévő:

1. **Ifj. Bartkó Ferenc,** 20 éves elmult, r. kath vallású, felsőipariskolai tonuló, abaujnádasdi születésű lakós, gyanusított, mint a Btk. 69. § 1. pontja szerinti felbujtó.

2. **Juhász Miklós,** 19 éves elmult r. kaht. vallású, kőmüvesnapszámos, abaujnádasdi születésű és lakós, mint a Btk. 70. § szerinti tettes, az 1939 április hó 12-től május hó 16-ig őrizetben volt:

3. **Szabó László,** 15-éves elmult, r. kath. vallású abaujnádasdi születésű és lakós, fiatalkorú: 1939. április hó 12-től 1939. május 1-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta szabadlábon lévő:

4. **Ifj. Bartkó László,** 18 éves elmult, r. kath. vallású földmüves-napszámos, abaujnádasdi születésű és lakós.

5. **Lukács Imre,** 19 éves, r. kath. vallású, abaujnádasdi születésű és lakós, földmüves-napszámos.

6. **Lukács András,** 19 éves elmult, r. kath. vallású, abaujnádasdi születésű és lakós, földmüves-napszámos.

7. **Baltesz Lajos,** 19 éves, r. kath. vallású, abaujnádasdi születésű és lakós, földmüves-napszámos, gyanusítottak:

Az 1939. évi XVI. tc. alapján szervezett Öttagú Különtanács Elnökének

KASSA.

Mint a Btk. 69. §-nak 2. pontja szerinti bűnsegédi bűnrészesek ellen a Btk. 172. § második bekezdésébe ütköző az 1938. évi XVI. tc. 4. § első bekezdése szerint minősülő a magyarság elleni izgatás bűntete, illetve Szabó László fiatalkorú ellen e törvényszakaszokba ütköző, de a Bn. 18. §-a alapján minősülő a magyarság elleni izgatás vétsége miatt, azért mert;

Abaujnádasd község csemete kertjében 1939. április 7-én ifj. Bartkó Ferenc, Juhász Mikós és Szabó László összejöve, ifj. Bartkó Ferenc a független Szlovákia (Hlinka) zászlója kitűzésének zsükségéről beszélve két társát, többek között a következő kijelentéssel: »A zászlót húsvét vasárnap kell kitűzni, mert csak akkor lesz feltünő

és szesreznek róla tudomást más községek lakói, sőt írnak majd a szlovákiai ujságok is és talán még visszakerül a magyar által elvett terület«, a gondolatnak megnyerte és azzal a felajánlkozásával, hogy a beszerzendő anyagból ő elkészíti a zászlót, Szabó Lászlót a zászló alakjának és szinösszestételének leirására, Juhász Miklóst a zászló anyagának beszerzésére és a kitűzés végrehajtására reá bírta.

Majd ugyanaznap déletőtt Juhász Miklóst, ifj. Bartkó Lászlót, Lukács Imrét, Lukács Andrást, Baltesz Lajost a községi temető házikójába összehívta a zászló kitűzésének szükségességét előttük is kifejtette s többek között a következő jelentésével: »Akkor több szlovák mise lesz, az oktató sem fogja verni a fiukat« szándékosan reá bírta a zászló kitűzésében való segítség nyujtásra.

Ifj. Bartkó Ferenc e szándékos reábírása folytán Szabó László ijf. Bartkó Ferenccel egyetértve a kitűzendő zászló alakját lerajzolta, színösszetételét megmagyarázta, Juhász Miklós, Makatura Margit abaujnádasdi lakóstól kék és fehérvászondarabot szerzett be, amit ijf. Bartkó Ferenc megvarrt és másnap este, vagyis április hó 8-án a lákásán megjelenö Juhász Miklósnak, ifj. Bartkó Lászlónak, Lukács Imrének, Lukács Andrásnak és Baltesz Lajosnak átadott, amiután nevezettek a korábbi megállapodás szerint az iskola kertjébe mentek, ahonnét ifj. Bartkó László, Lukács András, Baltész Lajos és Lukács Imre Juhász Miklós cselekményét szándékosan elömozdítandó, amig Lukácz Imre és Juhász Miklós ört állott, az iskola kertjéből a létrát és egy rudat kihoztak, majd közösen a római kath. templom tornyához vitték és azon keresztül Juhász Miklós kitűzte a zászlót a toronyra, ami 1939. április hó 9-én reggel addig függött ott, amíg a szél onnan le nem fújta.

Miáltal ifj. Bartkó Ferenc mint felbujtó, Juhász Miklós mint tettes, Szabó László, ifj. Bartkó László, Lukács Imre, Lukács András és Baltesz Lajos mint bűnsegédi bűnrészes a független szlovákia (Hlinka) zászlajának gyülölet keltésére irányzott kitűzésével, - közszemlére kiállításával, - a szlovák nemzetiségű magyar plogárokat a magyarság elleni gyülöletre izgatta.

Főlárgyalásra az 1938. évi XVI. tc. 1.§ 5. pontja és a 7. pont utolsó bekezdése értelmében a kassai kir. törvényszék öttagú különtanácsa illetékes. Idézendök jegyzékét, valamint id. Bartkó Ferenc és társai ügyében hozott határozatomat csatolom.

Ift. Bartkó Ferenc és Juhász Miklós előzetes letartóztatásának a főtárgyaláson hozandó érdemleges határoathozatalig szóló fenntartását inditványozom.

Indokok:

Abaujnádasd községben 1939. április hó 9-ére virradó éjjelen ismeretlen tettesek a róm. kath. templom tornyára a független Szlovákia (Hlinka) zászlaját tűzték, ki, ami mindaddig ott függött amíg a szél le nem fújta és Hanzeli József megtalálva a községi előljáróságnak szolgáltatott be.

A hernádzsadányi m. kir. rendőrőrs nyomozati jelentése szerint a zászlókitűzés gondolatát ijf. Bartkó Ferenc vetette fel és pedig azzal a célzattal, hogy, a kitűzéssel a visszacsatolt területek szlovák lakosságának öntudatát felfokozza és a kitűzés tényével készítse elő azt a lehetőséget, hogy »a magyarok által elvett terület« visszakerül majd Szlovákiához. Ifj. Bartkó Ferenc e gondolatnak először Juhász Miklóst és Szabó Lászlót nyerte meg, akik beleegyezve abba, Szabó László megmagyarázta és lerajzolta a kitűzendő zászló szinösszetételét és alakját. Majd ifj. Bartkó Ferenc és Juhász Miklós Lukács Imrét, Lukács Andrást, ifj. Bartkó Laszlót és Baltesz Lajost a kitűzés gondolatának megnyerve rábírták őket segítség nyujtásra. E megegyezés után Juhász Miklós Makatura Margittól kék és fehér vászondarabot szerzett, amit ifj. Bartkó Ferenc varrt meg és 1939. április hó 8-án késő este Lukács Imre, Lukács András, ifj. Bartkó László és Baltesz Lajos az iskola kertjéből kihoztak egy létrát és egy rudat, azt a róm. kath. templom tornyához vitték, amin felmenve Juhász Miklós kutűzte a zászlót.

Ifj. Bartkó Ferenc gyanustított bűnösségét elismeri.

Beismeri, hogy 1939. április hó 7-én Juhász Miklós és Szabó László társával a község csemetekertjében megbeszélte, hogy húsvét vasárnapjára a templom tornyára a független Szlovákia (Hlinka) zászlaját és pedig azzal a célzattal, hogy figyelmeztessék a szlovák nemzetiségű lakósságot a független Szlovákia feltámadására. Védekezése szerint a kitűzés gondolatát id. Bartkó Ferenc vetette fel, aki nemsokára a visszacsatolás után hongoztatta, hogy a szlovák és német zászlót ki kellene tűzni és ki kell tartani Szlovákia mellett, mert az úgyis önálló lesz, határa Miskolcig fog terjedni. Id. Bartkó Ferenc kijelentésének hatása alatt Juhász Miklós már régóta tervbevette a zászló kitűzését s több ízben is kijelentette, hogy ha életébe kerül is, akkor is ki fogja

tűzni 1939 április hó 7-én; midőn a csemetekertben összejöttek, kezdetben tiltakoztak a gondolat ellen, de utóbb engedett Juhász Miklós rábeszélésének, majd vállalkozott arra, hogy ho Juhász Miklós elengedi 6 Pengő tartozását, ő elkészíti a zászlót. Szabó László elmagyarázta a zászló alakját és színösszetételét és a Juhász Miklós által elhozott anagból elkészítette azt. Állítja továbbá, hogy a csemetekerti megbeszélést követően a temető házikójában Juhász Miklós, ifj. Bartkó László, Lukács Imre, Lukács András és Baltesz Lajossal beszélgetve, közösen határozták el a zászló kitüzését s igérkeztek arra, hogy Juhász Miklósnak segítséget nyujtanak. 1939. évi április hó 8-án este ezután nevezettek megjelentek lakásán és Juhász Miklós a zászlót tőle átvette.

Másnap reggel értesült Juhász Miklóstól, hogy a zászlót kitűzték, de a szél lefújta. Beismeri azt, hogy április 10-én, amikor a nyomozás már folyamatban volt, felkereste Juhász Miklóst és szemerehányást tett neki a történtekért, vagyis hogy ártatlan embersket bajba döntött. Majd felhívta, hogy ha ő ellenében is megindul a nyomozás és a csendőrök őt letartóztatnák, újabb zászlót tűzzön ki, amivel a gyanút eltereli róla és a csendőrséget a gyanuba vett személyeket illetően megtéveszti majd.

Juhász Miklós gyanusított ugyancsak elismeri bűnösségét. Tagadja azonban, hogy a kitűzés gondolata tőle eredt volna. Azt állítja, hogy ifj. Bartkó Ferenc hívta őt el a csemetekertbe s beszélt Szabó László előtte arról, hogy a független Szlovákia (Hlinka) zászlaját ki kellene tűzni, mert a szlovák öntudatot fel kell ébreszteni, meg kell mutatni, hogy Szlovákia is feltámadt, a kitűzésről a szlovák ujságok is írni fognak és annak eredményeképpen »a magyarok által elvett terület talán még visszakerül a független Szlovákiához «. Bár ő kezdetben tiltakozott a terv ellen, utóbb meggondolatlanságból engedett a rábeszélésnek. Szabó László lerajzolta a zászló alakját és megamagyarázta színösszetételét. Állítja továbbá, hogy a csemetekerti megbeszélések után ifj. Bartkó Ferenc Lukács Imrét, Lukács Andrást, ifj. Bartkó Lászlót és Baltesz Lajost elhívta temető hazikójába, annak ajtaját becsukva, nevezettekkel is közölte szándékukat, amit azok helyeslően vettek tudomásul s majd ifj. Bartkó Ferenc befolyása folytán önként elhatároztak, hogy neki segítséget nyujtanak és az iskola kerjéből kilopva a létrát a templom tornyához viszik. E megegyezés folytán ő Makatura Margittól, anélkül, hogy okát adta volna egy

fehér és egy kék vászont illetve kettő darabot szerzett, amit ifj. Bartkó Ferencnek adott ár. Valótlannak állítja Bartkó Ferenc azon állítását, hogy ő 6 pengő tartozás elengedésével bírta volna rá ifj. Bartkó Ferencet a zászló megvarrására. Mindössze csak arról volt szó közöttük függetlenül a zászló kérdésétől, hogy ő Bartkó Ferencnek tartozására halasztást adott. Amikor már a nyomozás megindult, felkereste őt Bartkó Ferenc és egy második zászló kitűzésének szükségességéről beszélt, azzal, hogy azt csak akkor kell kitűzni, ha őt a csendőrök el nem engedik. Ennek hátása alatt lépett ujra érintkezésbe Szabó Lászlóval, aki szüleitől fehér és egy magyar zászlóból piros anyagot szerzett, amit az élső zászlóból felmaradt anyaggal együtt Lukács Imre és Lukács András lakására vittek. Miután a csendőrség őrizetbe vette őt is, a második zászló kitüzése azért maradt el. Valótlan ifj. Bartkó Ferenc azon beállítása, miszerint ő annyira lelkesedett volna a gondolatért, hogy életét is szivesen feláldozta volna. Mindössze csak arról volt szó, hogy ifj. Bartkó arra a figyelmeztetésére, vigyázzon, hogy les ne essen, azt jegyezte meg, hogy ha leesik, meghal és akkor már nem történhetik semmi baja.

Szabó László, ifj. Bartkó László, Lukács András, Lukács Imre és Baltesz Lajos gyanúsítottak beismerik bűnösségüket. Kezdetben a kitűzés gondolatáért a felelősséget kizárólag Juhász Miklósra hárították. A szembesitések során azonban beismerték, hogy ifj. Bartkó Ferenc hívta őket össze a temető házikójába és nemcsak Juhász Miklós, de ifj. Bartkó Ferenc is ösztökélte őket a zászló kitűzésére különféle kijelentésekkel. Igy azzal is, hogy a gondolatot ők is magukévá tették s azután önként ajánlkozva a segítségnyujtásra s együttesen vitték el a létrát az iskola kertjéből a templom tornyához.

Makatura Margit, tanu igazolja, hogy Juhász Miklós 1939. április hó 7-én őt felkereste és fehér vászonanyagot kért tőle. Magkérdezte ugyan, hogy mire kell, talán zsebkendőnek-e, de jelentőséget nem tulajdonított a kérésnek és egy darab fehér vásznat adott neki, Juhász Miklós még továbbra is ott maradt, s míg ő házi munkáját végezte, ezalatt vehette magához azt az értéktelen kék köténydarabot, amit a zászló anyagában sajátjának ismert fel.

Az izgatás veszélyeztető jellegű bűncselekmény, ami a gyűlöletkeltésből eredhető veszély felismerhetésekor már megvalósul.

Gyanúsítottak részbeni beismeréséből, részben egymást terhelő vallomásaiból kétségtelen, hogy Magyarország és Szlovákia között feszült külpolitikai viszonyok közepette azzal a szándékkal és célzattal tűzték ki a magyar állam és a magyar nemzet ellenében most még ellenséges érzülettel eltelt ország hivatalos jelvényét, hogy az által a magyar állam szlovák nemzetiségű lakósaiban a magyarság ellenében gyűlöletet ébresszenek és a független Szlovákia melletti tüntetéssel a szlovák nemzetiségű magyar államplogárokban szakadási törekvéseket támasztva szembe állítsák őket a magyar állam és magyar nemzettel.

Gyanúsítottak tudatos és célzatos celekvősége a két állam és nemzetiség jelenlegi feszült helyzetében alkalmas volt a két ország szomszédi viszonyát megzavarni, a magyarság és a szlovák nemzetiség között szükséges összhangot a közbékét és közrendet megbontani, tehát tárgyilag is alkalmas volt az államalkotó magyarsággal szemben a szlovák nemzetiségü lakósokban gyűlöletet kelteni.

Gyanúsítottak vádbeli cselekménye és pedig ifj. Bartkó Ferencé, figyelemmel arra a ténykörülményre, hogy Juhasz Miklósban a zászló kitűzésének elhatározását kiváló szándékos reábirásra gyülekezeten kívül történt, nem a Btk. 171. § szerinti felhivásnak, hanem a Btk. 69. § 1. pontja alá eső felbujtásnak minősül.

Szabó László, ifj. Bartkó László, Lukacs Imre, Lukács András és Baltesz Lajos cselekménye pedig, miután Juhász Miklós csak az ő hathatós és szándékos segítségükkel követhette el a vádbeli bűntettet, a Btk. 69. §2. pontjában foglalt bűnsegédi bűnrészességet valósítja meg.

A felhívott törvényszakaszokba ütköző és minősülő a magyarság ellen izgatás bűntette fennforogván, enélfogva a vádemelés indokolt.

Ifj. Bartkó Ferenc és Juhász Miklós előzetes letartóztatásának fenntartására irányuló indítvány az elrendelés indokain alapul.

Kassa, 1939. évi május hó 16. napján.

Dr. Fülöp Dezső s. k., kir. ügyészeti elnök. A kiadmány hiteléül: kiadott s. k. Körpecsét: Királyi ügyészég Kassa.

Főtárgyalásra idézendők:

I. Gyanúsítottként: 1. Ifj. Bartkó Ferenc,

2. Juhász Miklós, központi fogház,
3. Szabó László 26. sz.
4. ifj. Bartkó Lázsló, 93.sz.
5. Lukács Imre, 228 h. sz.
6. Lukács András, 228. sz.
7. Baltesz Lajos.7. sz.

II. Tanuként: Hanzély Imre, 148. sz.
Makatura Margit, 177. sz.
Vlaszaty András, leventeoktató
Vlaszaty Lajos, községi biró, **Abaujnádas.**
Dr. Kaifer István, ügyvéd, Kassa.
Fiatalkorú részére kirendelendő ügyvéd.

Kassai kir. törvényszék: Főlajstromszám, kezdőiraton. Érk.: 1939 július 15-én. Példány: (v: Felzet) Melléklet: - Köztük: - Főlajsztromszám utóiraton: B 959/13.-1939.

NA UKÁŽKU, Z AKÝCH PRÍČIN BOLI PREPÚŠŤANÍ SLOVÁCI ZO ŠTÁTNYCH SLUŽIEB, UVÁDZAME LEN DVADSAŤ ZÁPISNÍC Z NIEKOĽKO STO, SPÍSANÝCH S PREPUSTENÝMI SLOVENSKÝMI ŽELEZNIČIARMI.

Doklad č. 42

Veľa politizoval ...

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22. s p. Jánom S t a n č e k o m, dielenským u MÁV, narodeným 22. októbra 1896 v Prievidzi, maď. št. občanom, príslušným do Nových Zámkov, národnosti slovenskej, bytom v Nových Zámkoch, Rabár utca 31, ženatý, otec 2 detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

Do služieb ČSD bol som prijatý ešte roku 1919. **Aktívne som sa zúčastnil na organizačnom živote Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, bol som medzi zakladateľmi niekdajšej organizácie HSĽS, Rodobrany a Zväzu slovenských železničiarov.**

Rozhodnutím novozámockej ospravedlňujúcej komisie nebol som ospravedlnený (číslo rozhodnutia 1400/1939 zo dňa 20. novembra 1939). Predseda komisie Másik Andor ako odôvodnenie uviedol, že preto som nebol ospravedlnený, **lebo som bol uprednostený na železniciach a nemal som toľko politizovať.** Viac mi nepovedal. Odvolanie mi Ministerstvo odmietlo rozhodnutím číslo 28.387/Eln. sz. 1939 K. K. M., v odvolaní je len toľko »a fellebbező nemzethűség szempontjából nem megbízható«.

Dňom 9. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc (Magyar királyi államvasutak Budapest, északi üzletvezetősége 2792/1940 I. sz.)

Na svoju česť vyhlasujem, že všetky tieto tvrdenia sú pravdivé a ochotný som ich kedykoľvek znova potvrdiť«.

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc. Záznam po prečítaní podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Ján Stanček, v. r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 43.

Deti mu chodia do slovenskej školy...

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22. s p. Imrichom K m e ť o m, kuričom na MÁV, narodeným 2. februára 1892 vo Fedýmeši nad Žitavou, maď. štátnym občanom, príslušným do Fedýmešu nad Žitavou, slovenskej národnosti, ženatý, otec 5 detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Za Čsl. republiky bol som stále organizovaný v HSĽS a vo Zväze slovenských železničiarov.

Rozhodnutím ospravedlňujúcej komisie v Nových Zámkoch, č. 1253/1939 zo dňa 26. septembra 1939 nebol som ospravedlnený. Predseda komisie Másik Andor na moju otázku, že z akej príčiny, povedal mi pred celou komisiou, že preto, **lebo moje dve deti chodia do slovenskej školy a že som nastúpil už v roku 1919 k čsl. železniciam.** Nič iného mi nevytýkal a odporúčal mi, aby som toto odôvodnil v odvolacej sťažnosti. Ministerstvo však potvrdilo rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie s odôvodnením: »fellebbező nemzethüség szempotjából nem megbízható«. Spis má č. 28.603/Eln. 1939 K. K. M.

Dňom 9. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc (Magyar királyi államvasutak, Budapest, északi üzletvezetősége 2439/1940 I. sz.)

Vyhlasujem na svoju česť, že tieto tvrdenia sa zhodujú s pravdou a ochotný som ich kedykoľvek znovu potvrdiť«.

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc. Záznam po prečítaní podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Imrich Kmeť, v. r.

Zaznamenal: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 44.

Lebo nebol členom maďarskej strany ...

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti s p. Jozefom H a j n a l o m, narodeným dňa 28. VII. 1902 v Komjaticiach, maďarský štátny občan, príslušný do Komjatíc, národnosti slovenskej, bytom t. č. v Komjaticiach 544, ženatý, s jedným dieťaťom.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»K ČSD bol som prijatý v roku 1929, u ktorých som bol do roku 1931, kedy železnica ma prepustila pre zlú situáciu hospodársku, ktorá vtedy bola a ktorú i železnice pocítili. Po prepustení živil som sa stavebnými prácami v Bratislave, kam som dochádzal vlakom. Vtedy som založil v Komjaticiach miestnu organizáciu Kresťanského odborového združenia robotníkov, ktorej som sa stal predsedom a ktorá bola organizáciou Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. V roku 1935 znova som bol prijatý na železnice.

Rozhodnutím ospravedlňujúcej komisie v Nových Zámkoch č. 1170/1939 zo dňa 6. septembra 1939 nebol som ospravedlnený. Predseda komisie Másik Andor mi vyčítal, **prečo nebol som členom maďarskej strany a prečo svojho chlapca dávam do slovenského gymnázia v Šuranoch.** Odporúčal mi, aby som sa z tohto ospravedlnil vo svojom odvolaní.

Ministerstvo odvolanie odmietlo (viď priložený dokument).

Na deň 9. marca 1940 bol som prepustený zo služieb maďarských štátnych železníc.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich kedykoľvek znova zopakovať.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc. Záznam po prečítaní stránkou podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Jozef Hajnala, v.r.

Zaznamenal: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 45.

Bol na kandidátnej listine HSLS.

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22. s p. Rudolfom Š a v e l o m, vozovým manipulantom u MÁV, narodeným 31. januára 1897 v Nemeckom Grobe, maďarským štátnym občanom, príslušným do Senca, národnosti slovenskej, bytom v Senci, Priemyselná ul. č. 16, ženatý, otec 3 detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Vždy som bol organizovaný v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane. Rozhodnutím novozámockej ospravedlňujúcej komisie zo dňa 17. októbra 1939 č. 1376/1939 nebol som ospravedlnený. Predseda komisie Másik Andor mi prehlásil, **aby som k odvolaniu pripojil potvrdenie, že nebol som kandidovaný na kandidátnej listine HSLS** a že som nebol v spojení s niektorými kolonistami. Potvrdenie mi obecný úrad vydal a priložil som ho k odvolacej žiadosti. Rozhodnutím ministerstva č. 28.617/Eln. 1939 K. K. M. bolo potvrdené uznesenie ospravedlňujúcej komisie a dňom 2. marca 1940 bol som prepustený zo služieb maďarských železníc (Magyar királyi államvasutak, Budapest, északi üzletvezetösége 2525/1940 I. sz.)

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto tvrdenia sú pravdivé a ochotný som ich kedykoľvek znova potvrdiť«.

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Po prečítaní záznam podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Rudolf Šavel, v.r.

Zaznamenal: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 46.

Bol skoro prijatý k ČSD

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22 s p. Štefanom Š i m u n k o m, výhybkárom MÁV, narodeným 26. decembra 1887 v Bánovskej Kese, maďarským štátnym občanom, príslušným do Bánovskej Kesy (Maďarsko), národnosti slovenskej, bytom t. č. v Bánovskej Kese, ženatý, otec dvoch detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Rozhodnutím novozámockej ospravedlňujúcej komisie nebol som ospravedlnený rozhod. zo dňa 18. októbra 1939 č. 1383/1939. Predseda komisie Másik Andor vyhlásil, že preto som nebol ospravedlnený, **lebo som sa dostal skoro k ČSD (r. 1919) a ďalej preto, že môj syn chodí na Slovensku do školy (do obchodnej akadémie v Nitre - po maďarsky totiž nevie).** Ministerstvo obchodu a dopravy potvrdilo rozhodnutie komisie rozhodnutím číslo 28.618/Eln. 1939 K. K. M. V odôvodnení je len toľkoto: »Fellebezö nemzethüség szempontijából nem megbízható.« Dňom 9. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc.

Vyhlasujem na svoju česť, že tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Záznam po prečítaní podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Štefan Šimunek, v.r.

Zaznamenal: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 45.

Dieťa má v slovenskej škole.

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22. s p. Vincentom B e n k o m, strojným kuričom u MÁV, narodeným 28. apríla 1901 v Malom Várade, maď. št. občanom, príslušným do Malého Váradu, národnosti slovenskej, bytom t. č. v Nových Zámkoch, Szekfü utca 14, ženatý, otcom dvoch detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Do služieb železníc bol som prijatý ešte v r. 1917, od ktorého roku bol som stále v službách železníc. V posledných rokoch pred obsadením územia bol som organizovaným členom Zväzu slovenských železničiarov, ktorý bol odborovou organizáciou HSLS. Rozhodnutím novozámockej ospravedlňujúcej komisie nebol som ospravedlnený rozhodnutím č. 1258/1939 zo dňa 26. septembra 1939. Predseda komisie Másik Andor vyhlásil, aby som v odvolaní **odôvodnil, prečo mi chodí dieťa do slovenskej školy.** Pýtal sa i to, že či som Slovák a či moja žena je Slovenka. Ministerstvo odmietlo moje odvolanie rozhodnutím 28.607/Eln. sz. 1939 K. K. M.
Dňom 9. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc po 22-ročnej službe, bez platu, bez penzie.

Vyhlasujem na svoju česť, že tieto tvrdenia sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova zopakovať«.

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Po prečítaní záznam bol podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Vincent Benko, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 48.

»Preto, že vám deti chodili do slovenskej školy.«

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti s p. Jánom J a š š o m I., topiarenským pomocníkom v Nových Zámkoch, narodeným 21. mája 1895 v Komjaticiach, maďarský štátny občan, príslušný do Komjatíc (Maďarsko), národnosti slovenskej, bytom t. č. v Komjaticiach č. 518, ženatý, s dvoma deťmi. Do služieb ČSD bol prijatý ešte r. 1920, definitívnym zamestnancom bol vymenovaný r. 1929.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Rozhodnutím novozámockej komisie **nebol som ospravedlnený. Na otázku, z akej príčiny, predseda komisie Másik Andor mi doslovne povedal toto: »Preto, že Vám deti chodili do slovenskej školy.« Žiadnu inú príčinu neuviedol.**

Proti rozhodnutiu som sa odvolal. Ministerstvo potvrdilo rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie. (Viď priložený doklad.) 15. februára 1940 dostal som prepúšťací dekrét. (Viď príslušný dekrét.)« Na svoju česť vyhlasujem, že tieto tvrdenia sú správne a ochotný som ich hocikedy znova zopakovať a potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Po prečítaní záznam bol podpísaný.

Budapeš, dňa 27. februára 1940.

Ján Jaššo I., v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 49.

Dcéra mu chodí do slovenskej školy ...

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út. 22 s p. Dominikom P u k o m, strojným kuričom MÁV, narodeným 3. júla 1899 v Malom Várade, maďarským štátnym občanom, príslušným do Šurian, národnosti slovenskej, bytom t. č. v Šuranoch, ženatý, otcom dvoch detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»K ČSD bol som prijatý r. 1919. Asi od r. 1929 bol som organizovaným členom HSLS až do obsadenia územia Maďarskom. Rozhodnutím ospravedlňujúcej komisie zo dňa 24. októbra 1939 č. 1362/39 nebol som, ospravedlnený. **Predseda mi pred celou komisiou povedal, že preto, lebo moja dcéra chodí do slovenskej školy v Šuranoch a že som sa preto i presťahoval z Nových Zámkov do Šurian. Žiadnu inú príčinu neuviedol.** Moje odvolanie ministerstvo odmietlo rozhodnutím č. 28.613/Eln. sz. 1939 K. K. M.V odvolaní je len toľkoto: »Fellebbező nemzethüség szempontjából nem megbízható.«

Na deň 9. marca 1940 bol som prepustený rozhodnutím číslo 2787/1940 I. sz. (Magyar kir. államvasutak, Budapest, északi üzletvezetösége) zo služieb železníc po dvadsaťročnej ťažkej železničnej službe, bez platu, bez penzie.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje zhodujú sa s pravdou a ochotný som ich hocikedy zopakovať«.

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Záznam po prečítaní bol podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Dominik Puk, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 50.

Najprv Maďari a len potom Slováci...

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti Stefánia ut. 22 s p. Jánom Mančuškom I., strojným kuričom MÁV v Nových Zámkoch, narodeným 5. júla 1896 v Nových Zámkoch, maď. št. občanom, príslušným do Bánovskej Kesy (Maďarsko), národnosti slovenskej, bytom t. č. v Nových Zámkoch, Procházka Ottakar utca 31, ženatým otcom štyroch detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Do služieb železníc bol som prijatý ešte v r. 1913. vyše tri a pol roka bol som na fronte v rak.-uhorskej armáde, r. 1919 bol som prijatý k ČSD. Od r. 1923 až do r. 1927 bol som členom Zväzu slov. železničiarov, od toho času nebol som nikde organizovaný. Hlasoval som vždy za Hlinkovu slov. ľud. stranu.

Rozhodnutím novozámockej ospravedlňujúcej komisie zo dňa 26. septembra 1939 č. 1268/1939 nebol som ospravedlnený. **Predseda komisie Másik Andor na moju otázku, že z akej príčiny, pred celou komisiou povedal mi doslovne toto: »Mančuška, magát azért nem igazoltuk, mert korán került a vasuthor. Magának kellett volna várni addig, amig a magyar embereket föl nem vették volna és aztán jelentkezhetett volna maga is. Másodsorban azért is, mert a maga gyermekei járnak szlovák iskolába. - Mančuška, vás sme preto neospravedlnili, lebo ste sa skoro dostali k železniciam, mali ste do tých čias čakať, kým by neboli prijali maďarských ľudí a potom i vy by ste sa boli mohli prihlásiť. Po druhý raz i z tej príčiny, lebo vaše deti chodia do slovenskej školy.« - Nič viac nehovoril.**

Ministerstvo odmietlo moje odvolanie rozhodnutím číslo 28.609/Eln. sz. 1939 K. K. M. V odvolaní len toľkoto je: »Fellebbező nemzethűség szempontjából nem megbízható.«Dňom 9. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc (Magyar királyi államvasutak, Budapest, északi üzletvezetösége 2436/1940 I. sz.).

Na svoju česť vyhlasujem, že tieto tvrdenia sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova zopakovať a potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Po prečítaní záznam bol podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Ján Mančuška, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 51.

Bol členom autonomistického Zväzu.

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia ut 22 s p. Michalom Š č e v l í k o m, sprievodcom vlakov, narodeným 27. augusta 1897 v Bánovskej Kese, príslušným do Bánovskej Kesy, maď. štátnym občanom, národnosti slovenskej, bytom v Bánovskej Kese, ženatým, otcom 4 nezaopatrených detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Do služieb železníc bol som prijatý v apríli 1919. Za socialistickej éry bol som nútený byť organizovaný v odborovej organizácii, »Unia«. Neskoršie však stal som sa členom Zväzu slovenských železničiarov. Rozhodnutím ospravedlňujúcej komisie v Nových Zámkoch nebol som ospravedlnený. **Predseda komisie vyčítal mi, že bol som členom Zväzu a predtým Unie a že som sa skoro dostal na železnice.** Odvolanie ministerstvo odmietlo. Dňa 6. januára 1940 bol som prepustený zo služieb železníc.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Záznam po prečítaní podpísaný.

V Budapešti dňa 27. februára 1940.

Ščevlík Michal, v.r.

Zaznamenal: Dr. Grébert.
Písala: Kabarcová.

Doklad č. 52.

Žena má maďarské meno.

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia ut 22. s p. Štefanom M i č e k o m, dielenským u MÁV, narodeným 11. júla 1894 v Kostolnom Segu, maďarským štátnym občanom, príslušným do Kostolného Segu, národnosti slovenskej, ženatý, otec 1 nezaopatreného dieťaťa.

»Za svetovej vojny bol som prijatý do služieb ČSD. Politicky nebol som nikde organizovaný, bol som však spočiatku členom »Unie«, neskoršie autonomistického Zväzu slovenských železničiarov.

Pri prevádzaní pozemkovej reformy **nekúpil** som si zem z parcelovaných veľkostatkov. Rozhodnutím ospravedlňujúcej komisie v Nových Zámkoch nebol som ospravedlnený rozh. číslo 1278/1939. **Predseda komisie mi vyčítal pred celou komisiou, že moja žena má dievčenské meno maďarské (Borosová) a predsa sa hlási za Slovenku, ďalej sa pýtal, že prečo prestúpil som zo soc. dem. Unie do autonomistického »Zväzu«, aby som to vraj pri odvolaní odôvodnil.** Ministerstvo však potvrdilo rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie a dňom 30. marca 1940 bol som prepustený zo služieb MÁV, bez odškodného alebo penzie. (Magyar királyi államvasutak, Budapest, északi üzletvezetösége číslo 4505/1940 I.)

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova zopakovať«.

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Záznam po prečítaní vypočúvaným podpísaný.

V Budapešti dňa 19. marca 1940.

Štefan Miček, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 53.

Ako hovorí doma?

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia ut 22 s pánom Michalom Bartákom, traťovým pomocníkom, narodeným v Komjaticiach 25. februára 1888, príslušným do Komjatíc, maď. štátnym občanom, národnosti slovenskej, ženatým, otcom 6 detí (z toho tri nezaopatrené).

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Za svetovej vojny bol som 4 roky na fronte v rakúsko-uhorskej armáde, bol som i zranený. Po návrate vstúpil som v r. 1919 do služieb železníc. Dňa 1. augusta 1939 novozámocká ospravedlňujúca komisia ma ospravedlnila. **Pri prejednávaní pýtal sa ma predseda, ako doma hovorím, či po maďarsky, či po slovensky, do akej školy chodia mi deti (chodia do slovenskej), prečo som išiel slúžiť Čechom a pod.** Napriek tomu ma však komisia ospravedlnila. Dňa 23. novembra 1939 znova ma predvolali a kládli mi znova otázky ako 1. augusta. Rozhodnutím číslo 3083 jkvi szám/1939 zo dňa 23. novembra 1939 ma neospravedlnili a dňom 23. marca 1940 rozhodnutím Magyar királyi államvasutak Budapest, északi üzletvezetösége č. 3871/1940 I. sz. bol som zo služieb železníc prepustený.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Záznam po prečítaní stránkou podpísaný.

V Budapešti dňa 12. novembra 1939.

Michal Barták, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 54.

»Vegye tudomásul ...«

Záznam

napísaný s pánom Michalom Vitanovským, dielenským u MÁV v Nových Zámkoch (býva v Nových Zámkoch, Rövid utca 1), narodený dňa 24. novembra 1895, maď. štátny občan, slovenskej národnosti. Do služieb železníc bol prijatý v roku 1919. V politickej strane za ČSR nebol organizovaný, pred ospravedlňujúcou komisiou však vyhlásil, že vždy hlasoval počas Republiky za Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu. Podotýka, že z donútenia bol členom odborovej organizácie »Unia«.

Rozhodnutím ospravedlňujúcej komisie v Nových Zámkoch nebol legitimovaný pre štátnu službu a v najbližších dňoch čaká prepustenie. **Pri oznamovaní rozhodnutia predseda ospravedlňujúcej komisie Másik Andor v staničnej kasárni v Nových Zámkoch dňa 10. nov. 1939 mu doslovne toto povedal pred celou komisiou:**

»Vegye tutomásul, hogy az igazolóbizottság azért nem igozolta, mert Mária nevü 14 éves leánya még ezidőszerint is szlovák polgári iskola tanulója. Másodszor azért, mert korán helyezkedett el a volt ČSD vasutaknál. Most mint privát ember beszélek magával, azt tanácsolom, hogy a leányát a szlovák iskolából azonnal vegye ki. - Berte na vedomie, že ospravedlňujúca komisia preto vás neospravedlnila, lebo vaša 14-ročná dcéra Mária ešte i teraz je žiačkou slovenskej meštianskej školy. Po druhý raz preto, lebo ste sa skoro umiestnili u bývalých ČSD. Teraz ako súkromný človek hovorím s vami, to vám radím, aby ste hneď vybrali vašu dcéru zo slovenskej školy.«

Toto vyhlásil pán Másik Andor v prítomnosti celej komisie, ktorej členmi boli títo páni: Danis János, Körmendi Sándor, Horváth István a Piszkalik Imre.

Vyhlasuje, že toto tvrdenie je pravdivé a ochotný je ho hocikedy a hocikde zopakovať.

Menov. informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slov. štátu.

Záznam po prečítaní podpísaný stránkou.

V Budapešti dňa 8. februára 1940.

Zaznačil: Dr. Grébert. Michal Vitanovský, v.r.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 55.

Kúpil si zem pri parcelovaní grófskych veľkostatkov.

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22 s p. Tomášom H l a v a t ý m, kuričom u MÁV, narodeným 29. decembra 1889 v Šuranoch, maďarským štátnym občanom, príslušným do Malého Váradu, národnosti slovenskej, ženatým, otcom 5 detí (4 sú nezaopatrené), bytom t. č. v Malom Várade.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Do služieb železníc bol som prijatý v decembri r. 1919. Pri prevádzaní pozemkovej reformy kúpil som si jeden hold zeme. Rozhodnutím novozámockej komisie zo dňa 6. septembra 1939 číslo 1175/39 nebol som ospravedlnený. **Predseda komisie mi vyčítal pred celou komisiou, prečo som nenechal a nenechávam svoje deti školovať v maď. škole, prečo som si kúpil zem z pozemkovej reformy, prečo som nebol organizovaný v maď. organizácii, prečo som sa tak skoro dostal do služieb železníc, atď.** Odvolal som sa, ale ministerstvo potvrdilo rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie rozhodnutím č. 28.498/Eln. sz. 1939 K. K. M. V odôvodnení je len toľkoto: »Fellebbező nemzethűség szempontjából nem megbízható.« Dňom 9. marva 1940 bol som zo služieb železníc prepustený. (Magyar királyi államvasutak, Budapest, északi üzletvezetősége 2419/1940 I. sz.)

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb štátnych železníc.

Záznam po prečítaní podpísaný.

V Budapešti dňa 7. maca 1940.

Tomáš Hlavatý, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 56.

Tiež veľa politizoval ...

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22. s p. Jozefom P o d b e h l ý m, výhrevným pomocníkom u MÁV, narodeným 30. X. 1892 v Komjaticiach, príslušným do Komjatíc, maď. štátnym občanom, národnosti slovenskej, ženatý, otcom troch detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Do služieb železníc čsl. bol som prijatý v októbri r. 1920. Počas Čsl. republiky bol som organizovaný len odborove vo Zväze slov. železničiarov. Hlasoval som za HSĽS. Rozhodnutím novozámockej ospravedlňujúcej komisie zo dňa 17. novembra 1939 číslo 1358 nebol som ospravedlnený. **Predseda komisie Másik Andor pri pojednávaní pred celou komisiou vyčítal mi, že som za Republiky veľa politizoval.** Ministerstvo odmietlo moje odvolanie rozhodnutím číslo 28.252/Eln. 1939 K. K. M. V odôvodnení je len toľko: »A fellebező nemzethűség szempontjából nem megbízható.« Dňom 16. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Záznam po prečítaní podpísaný.

V Budapešti dňa 6. marca 1940.

Jozef Podbehlý, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 57.

Lebo sa hlásil za Slováka.

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22 s pánom Jánom D o l e ž a l o m, vozovým manipulantom MÁV v Nových Zámkoch (bytom t. č. Nové Zámky, Nová ul. 29), narodeným 15. marca 1900, maď. štátnym občanom, slovenskej národnosti, ženatým, má 2 deti.

Udáva toto:

»K ČSD dostal som sa ešte v r. 1919. Počas Republiky bol členom HSLS a jej odborovej organizácie Zväzu slovenských železničiarov (č. leg.: 29743) od 1. X. 1922. Po pripojení územia zostal som v Nových Zámkoch. Hlásil som sa pri sčítaní ľudu za Slováka. Pri vypočúvaní pred ospravedlňujúcou komisiou predseda komisie Másik András mi vyčítal, **prečo sa hlásim za Slováka, keď moja matka má maďarské meno** (volala sa Fábryová, nevedela však ani slova maďarsky). Ináč že vraj nemajú nič proti mne, len aby som vraj pri odvolaní odôvodnil, ako som sa mohol dostať už v r. 1919 k železnici. Podotýkam, že dosiaľ neviem pochopiť, čo v tomto môže byť závadného. Nič iného mi nebolo vyčítané.

Rozhodnutím č. 1146/1939 nebol som ospravedlnený, odvolal som sa na ministra obchodu a dopravy, rozhodnutím zo dňa 2. januára 1930 č. 28.491/1939 moje odvolanie bolo odmietnuté. Odôvodnenie doslovne takto znie:

»Fellebező nemzethűség szempontjából nem megbízható.«

Pravdivosť tohto všetkého ochotný som hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do slovenských štátnych služieb.

Záznam po prečítaní podpísaný.

V Budapešti dňa 9. januára 1940.

Ján Doležal, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 58.

Má brata na Slovensku.

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22. s p. Štefanom M e l i š k o m výpomocným kuričom u MÁV, narodený 5. decembra 1896 v Rendve, maď. št. občanom, príslušným do Rendvy, národnosti slovenskej, bytom v Rendve, ženatým, otcom 2 nezaopatrených detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Do služieb slov. železníc bol som prijatý r. 1920. Vo svetovej vojne bol som 3 roky na ruskom a talianskom fronte v rakúsko-uhorskej armáde, odkiaľ som sa vrátil ako invalid, mohol som však dobre vykonávať svoju službu u železnice. Bol som členom autonomistického Zväzu slov. železničiarov (číslo legitimácie 61.014). Rozhodnutím novozámockej ospravedlňujúcej komisie nebol som ospravedlnený (rozh. číslo 1272/1939). **Predseda komisie mi vyčítal, že mám brata na Slovensku a že som si kúpil 3 holdy parcelovanej zeme.** Nič iného mi nevyčítal. Proti rozhodnutiu som sa odvolal, ministerstvo však potvrdilo rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie číslom 557/Eln. 1940 K. K. M. V odôvodnení je len toľkoto: »Fellebező nemzethűség szempontjából nem megbízható.« Dňom 30. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc (MÁV Fűtőház-főnökség, Érsekujvár, iktatószám 1100), bez odškodného alebo penzie.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

Záznam po prečítaní podpísaný.

V Budapešti dňa 19. marca 1940.

Štefan Mališek, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 59.

Deti mu chodia do slovenskej školy.

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22 s pánom Michalom M e l l e n o m, robotníkom u MÁV narodeným 12. júna 1895 v Kostolnom Segu, maď. št. občanom, národnosti slovenskej, príslušným do Kostolného Segu, ženatým, otcom 4 detí nezaopatrených.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva nasledovné:

»Do služieb ČSD bol som prijatý v apríli r. 1920. Vo svetovej vojne 4 roky bol som na fronte v rak.-uhorskej armáde. Za Republiky bol som členom ľudáckeho Zväzu slov. železničiarov, pri voľbách hlasoval som vždy za autonomistickú HSĽS. Rozhodnutím ospravedlňujúcej komisie v Nových Zámkoch nebol som ospravedlnený, rozh. číslo 127/1939 zo dňa 26. septembra 1939.

Predseda komisie mi vyčítal, že som sa skoro dostal do služieb ČSD, že mi deti chodili a aj teraz chodia do slovenskej školy, a že som si kúpil zem z parcelovaných veľkostatkov. Nič viac mi nevyčítal. Odvolal som sa na ministerstvo, ktoré potvrdilo rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie číslom 1.274/1939 zo dňa 26. septembra 1939. V odôvodnení je len toľkoto: » fellebező nemzethűség szempontjából nem megbízható:« Dňa 30. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc bez odstupného a bez platu. (MÁV Főtűház, Érsekujvár, iktotópszám 1907.)

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do Slovenských železníc.

Záznam po prečítaní stránkou podpísaný.

V Budapešti dňa 19. III. 1940.

Michal Mellen, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 60.

Lebo mu chlapec nechodí do maďarskej školy.

Z á z n a m

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22. s p. Rudolfom Tökölyom, zámočníkom u MÁV, narodeným 10. apríla 1905 v Komjaticiach, maď. št. občanom, príslušným do Komjatíc, národnosti slovenskej, ženatým, otcom 2 nezaopatrených detí, bytom t. č. v Komjaticiach.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Do služieb železníc bol som prijatý až v r. 1927. V žiadnej politickej strane alebo organizácii som nebol organizovaný. Pri prevádzaní pozemkovej reformy nekúpil som si parcelovanú zem. Rozhodnutím novozámockej ospravedlňujúcej komisie nebol som ospravedlnený rozh. č. 1418/1939 zo dňa 24. novembra 1939. Predseda komisie **mi vyčítal pred celou komisiou, prečo môj osemročný chlapec nechodí do maď. školy, že slabo viem po maďarsky a prečo sa hlásim za Slováka.(!) Nič iného mi nevyčítal.** Odvolal som sa na ministerstvo, ktoré však rozhodnutím číslo 563/Eln. 1940 K. K. M. potvrdilo rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie.

Dňom 30. marca 1940 bol som prepustený zo služieb železníc (MÁV Főtűházfőnökség, Érsekujvár, iktatószám 1098) bez odškodného alebo penzie.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenského štátu.

V Budapešti dňa 19. marca 1940.

Rudolf Tököly, v.r.

Zaznačil: Dr. Grébert.
Napísala: Kabarcová.

Doklad č. 61.

Bol členom »Zväzu slovenských železničiarov«.

Záznam

napísaný v kancelárii Vyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti, Stefánia út 22 s p. Pavlom M i c h á č o m, staničným pomocníkom, narodeným 15. januára 1898 v Bánovskej Kese, maď. št. občanom, národnosti slovenskej, bytom t. č. v Bánovskej Kese, ženatým, otcom 4 nezaopatrených detí.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Do služieb železníc bol som prijatý ešte v r. 1919. Do r. 1922 bol som členom soc. dem. »Unie«, neskoršie, keď sa uvoľnil socialistický režim v ČSR, stal som sa členom Zväzu slov. železničiarov, za ktorý bol som i zvolený za predsedu »Robotníckeho domu« v Bánovskej Kese. Rozhodnutím ospravedlňujúcej komisie zo dňa 25. augusta 1939 číslo 63481939 nebol som ospravedlnený. Predseda komisie vyčítal mi, **že som bol členom Zväzu, predsedom »Robotníckeho domu«, že mal som jedného Čecha za priateľa a že som si kúpil zem (pol holda) pri prevádzaní čsl. pozemkovej reformy.** Proti rozhodnutiu som sa odvolal, ministerstvo potvrdilo rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie číslom 23.059/Eln. 1939 K. K. M. s odôvodnením: »Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont nemzethűségi szempontjából nem megbízható, magyarellenes pártok tagjai volt saját beismerése szerint.«

Dňom 25. novembra 1939 číslo 8237/1939 I. sz. (Magyar királyi államvasutak, Budapest, északi üzletvezetősége) bol som prepustený zo služieb železníc. Od toho času nedostávam ani plat, ani penziu, žijem z podpory od svojej vzdialenej rodiny.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Menovaný informuje sa o možnosti prijatia do služieb Slovenských železníc.

V Budapešti 6. marca 1940.

Pavel Micháč, v.r.

DESAŤ APELÁCIÍ NEOSPRAVEDLNENÝCH SLOVENSKÝCH ŽELEZNIČIAROV, KTORÍ SA (PRAVDA MÁRNE) ODVOLALI NA MINISTRA OBCHODU A DOPRAVY. ZO SLUŽIEB ŠTÁTU BOLI PREPUSTENÍ.

(Uvádzame preklady z maďarských originálov.)

Doklad č. 62.

Prípad Františka Kupca z Nových Zámkov.

Veľkomožný pán maď. kráľ. minister obchodu a dopravy!

Odvolávam sa proti neospravedlňujúcemu rozhodnutiu, vynesenému pod číslom 807/1939 a prosím úctive zmeniť nespravodlivé rozhodnutie a po prevedenom pokračovaní mňa ospravedlniť.

Odôvodnenie:

Komisia ma neospravedlnila z týchto príčin:

a) pretože som sa prihlásil za Slováka,
b) pretože som bol členom Hlinkovej slov. ľudovej strany,
c) pretože nechávam školovať svoje deti v slovenskej škole.

Neviem si predstaviť, že by skutočnosť, že som sa hlásil za Slováka, mohla byť príčinou k môjmu neospravedlneniu. To predsa ani dnes nemôže byť príčinou k tomu, pretože kritérium štátnej spoľahlivosti nemôže byť spájané s pojmom vernosti k národu. Veď tunajší Slováci ničím sa neprevinili z hľadiska štátnej spoľahlivosti, a práve preto, podľa môjho skromného náhľadu priznanie sa k slovenskej národnosti, nemôže byť podkladom k tomu, aby som nebol ospravedlnený.

K druhému bodu len toľko chcem poznamenať, že Hlinkova slovenská ľudová strana za dvadsaťročného trvania starého režimu bola spolubojovníkom Zjednotenej strany, a práve preto by som si zasluhoval nie kritiku, ale pochvalu, že práve túto stranu som podporoval ako Slovák, ba nemôže byť hriechom ani to, ak túto stranu, v Maďarsku jestvujúcu, i teraz by som podporoval. Ale ja sa so žiadnou politikou nezaoberám, a práve preto tento dôvod pri posudzovaní môjho ospravedlňovania nemôže prísť do úvahy.

Moje deti samozrejme chodia do slovenskej školy, lebo iný jazyk vôbec neovládajú. Ostatne vážená komisia veľmi dobre vie, že vo Sv. Michale, kde som prv býval, nebolo vôbec maďarskej školy a i z tejto jednoduchej príčiny nemohli chodiť moje deti do inej školy.

Teda niet príčiny pre moje neospravedlnenie.

S úctou: František Kupec.

Doklad č. 63.

Prípad Imricha Kmeťa z Fedýmeša nad Žitavou.

Železničnej ospravedlňujúcej komisii, vymenovanej veľkomožným pánom maď. kráľ. ministrom obchodu a dopravy pre územie župy Nitrianskej a Bratislavskej!

Odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému vo veci môjho ospravedlnenia pod č. 1253/39 a s úctivosťou prosím, ráčte nechať zaviesť nové vyšetrenie a na základe tohto vyšetrenia mňa ospravedlniť.

Odôvodnenie:

Ospravedlňujúca komisia za prvú a najdôležitejšiu pohnútku pokladala tú okolnosť, že mám materinskú reč slovenskú. Nepokladám za dôležité, aby som dokazoval bezpodstatnosť tohto odôvodnenia, predsa musím poznamenať, že nikdy nebolo zvykom a ani nie je na mieste, aby niekoho materinskú reč brali čo len za meradlo jeho pracovnej spoľahlivosti, poctivosti a štátnej spoľahlivosti. Veľmi ma bolí, že v r. 1939 moja slovenskosť môže byť dôvodom k tomu, aby ma neospravedlnili.

Čo sa toho odôvodnenia týka, že moje deti chodia do slovenskej školy, musím poznamenať, že tejto časti odôvodnenia nielen slovenskí železničiari, ale i význačné politické osoby sa divia a prejavili svoj nesúhlas.

Komisii by bolo treba najskôr vedieť, že je celkom prirodzené, že deti slovenských rodičov navštevujú slovenské školy. Toto však nikdy nemôže byť meradlom štátnej spoľahlivosti, tým viac, lebo vtedy by vlastne ostatné národnosti boli nepriateľmi najväčšieho maďarského ideálu.

S úctou:
Imrich Kmeťo.

Doklad č. 64.

Prípad Jána Jaššu z Nových Zámkov.

Železničnej ospravedlňujúcej komisii, vymenovanej veľkomožným pánom maď. kráľ. ministrom obchodu a dopravy pre územie župy Nitrianskej a Bratislavskej!

Odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému vo veci môjho ospravedlnenia pod č. 1225/1939 a s úctivosťou prosím, ráčte nechať zaviesť nové vyšetrovanie a na základe tohto vyšetrenia mňa ospravedlniť.

Odôvodnenie:

Veľavážená komisia na základe jediného odôvodnenia vyniesla toto rozhodnutie, pre mňa životne dôležité. K odmietajúcemu rozhodnutiu bolo dostačujúcim dôvodom, že na počiatku školského roku moje dieťa bolo zapísané v slovenskej škole. Tú však nenavštevovalo a ani nenavštevuje, pretože od počiatku školského roku leží ťažko choré doma. Keby však i nebolo tejto okolnosti, toto odôvodnenie ani vtedy by neobstálo, pretože moje dieťa za Česko-Slovenskej republiky sa nenaučilo a ani nemohlo naučiť po maďarsky.

V prvých dňoch svetovej vojny som nastúpil za vojaka, stal som sa invalidom a nechcem veriť, že obetavým a z vojny zraneným telom vrátiaci sa vojak mal by znášať ťažké dôsledky neospravedlnenia. V inom ohľade nevyskytla sa žiadna iná námietka a práve preto toto rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie nepokladám za konečné. Som istý, že náprava nastane a po novom prejednaní mňa ospravedlnia.

S úctou:
Ján Jaššo.

Doklad č. 65.

Prípad Jána Méhna z Košíc.

Pánu ministrovi obchodu a dopravy!

Veľkomožný pán minister!

Milostivý pane!

V zmysle rozhodnutia železničnej správy Maďarských kráľ. štátnych železníc č. 30444/1939 I. č. zo dňa 3. januára 1940 bol môj služobný pomer 20. januára vypovedaný a týmto dňom moje výhody boli zastavené.

Toto vypovedanie vraj stalo sa z tej príčiny, lebo podľa názoru ospravedlňujúcej komisie z hľadiska štátnej spoľahlivosti nie som spoľahlivý. Vôbec nebolo mi však oznámené na základe akých dôvodov prijala vážená komisia toto stanovisko, takže nemal som vôbec možnosť proti úplne bezpodstatným obvineniam sa brániť.

Nie som si vedomý toho, že by som niekedy bol sa previnil proti Maďarstvu a nikdy som nič takého neurobil, pre čo nemohol by som byť pokladaný za štátne spoľahlivého.

Mám osem nezaopatrených detí, a to:

Andreja, narod. 6. IV. 1914
Jána, narod. 20. IX.1920
Máriu, narod. 27. IV.1923
Augustína, narod. 1. V. 1925
Reginu, narod. 16. IX. 1927
Katarínu, narod. 25. XI. 1932
Elenu, narod. 7. XI. 1936
Pavla, narod. 15. I. 1940

Túto početnú rodinu vydržiaval som jedine z tohto platu, ktorý som si zarobil z doterajšieho svojho zamestnania.

Stratou tohto dôchodku som takrečeno daný napospas smrti hladom spolu s mojimi ôsmimi deťmi.

Preto s tou pokornou žiadosťou obraciam sa na Vašu Milosť, aby ráčila nariadiť vyšetrovanie ospravedlňujúceho pokračovania a v doterajšom mojom zamestnaní ma láskave ponechať.

Ak by tejto pokornej prosbe Vaša Milosť nevyhovela, s úctivosťou prosím nariadiť aspoň moje penzionovanie.

Výmerom Česko-slovenských štátnych železníc č. 2/1310 a I-25 zo dňa 29. mája 1925 ako definitívny železničný robotník, počínajúc dňom 1. mája 1925, stal som sa členom Penzijného fondu Česko-slovenských štátnych železníc.

Od toho času penzijné príspevky pravidelne som mesačne platil.

V tom prípade, aby ste ráčili nariadiť vyplatiť mi mnou zaplatené penzijné príspevky a ich úroky.

Zostávajúc v nádeji, že mojej ponílenej prosbe bude vyhovené.

S hlbokou úctou:
Ján Méhn, v.r.

Jánovi Méhnovi nebolo dosiaľ vyhovené a nedostáva už niekoľko mesiacov ani haliera. (Pozn. red.)

Doklad č. 66.

Prípad Štefana Mikulka z Nových Zámkov.

Veľkomožný pán maď. kráľ. minister obchodu a dopravy!

Odvolávam sa proti neospravedlňujúcemu rozhodnutiu, vynesenému pod číslom 812/1939 a prosím úctive zmeniť skrivodlivé rozhodnutie a po prevedenom pokračovaní ma ospravedlniť.

O d ô v o d n e n i e :

Komisia ma neospravedlnila z týchto príčin:

a) pretože som sa prihlásil za Slováka,
b) pretože som bol členom Hlinkovej slov. ľudovej strany,
c) pretože nechávam školovať svoje deti v slovenskej škole.

Neviem si predstaviť, že by tá skutočnosť, že som sa hlásil za Slováka, mohla byť príčinou k môjmu neospravedlneniu. To predsa ani dnes nemôže byť príčinou k tomuto, pretože kritérium štátnej spoľahlivosti nemôže byť spájané s pojmom vernosti k národu. Veď tunajší Slováci ničím sa neprevinili z hľadiska štátnej spoľahlivosti, a práve preto, podľa môjho skromného náhľadu priznanie sa k slovenskej národnosti, nemôže byť podkladom na to, aby som nebol ospravedlnený.

K druhému bodu len toľko chcem poznamenať, že Hlinkova slovenská ľudová strana za dvadsaťročného trvania starého režimu bola spolubojovníkom Zjednotenej strany, a práve preto zasluhoval by som si nie kritiku, ale pochvalu, že práve túto stranu som podporoval ako Slovák, ba nemôže byť hriechom ani to, ak túto stranu, ako stranu v Maďarsku jestvujúcu, i teraz by som podporoval. Ale ja sa so žiadnou politikou nezaoberám, a práve preto tento dôvod pri posudzovaní môjho ospravedlňovania nemôže prísť do úvahy.

Moje deti samozrejme chodia do slovenskej školy, lebo iný jazyk vôbec neovládajú. Ostatne vážená komisia veľmi dobre vie, že vo Sv. Michale, kde som prv býval, nebolo vôbec maďarskej školy a i z tejto jednoduchej príčiny nemohli chodiť moje deti do inej školy.

Teda niet príčiny pre moje neospravedlnenie.

Štefan Mikulek.

Doklad č. 67.

Prípad Imricha Vojtka z Nových Zámkov.

Železničnej ospravedlňujúcej komisii, vymenovanej veľkomožným pánom maď. kráľ. ministrom obchodu a dopravy pre územie župy Nitrianskej a Bratislavskej!

Odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému vo veci môjho ospravedlnenia pod č. 892/1939 a s úctivosťou prosím, ráčte nechať zaviesť nové vyšetrenie a na základe tohto vyšetrenia mňa ospravedlniť.

Odôvodnenie:

Vážená komisia ma z týchto príčin neospravedlnila:
a) lebo som dostal príliš skoro moje vymenovanie,
b) lebo moje deti chodia do slovenskej školy,
c) pretože nechávam školovať svoje deti v slovenskej škole.

Čo sa týka prvého dôvodu, už prednesené moje odôvodnenie môže zodpovedať, veď som predniesol, že z krvavej vojny vrátiaci sa otec bol stopercentným invalidom a nielen pred dvadsiatimi rokmi, ale i teraz je absolútne neschopný práce. Vážená komisia mám možnosť obstarať si u bratislavského riaditeľstva železníc spisy o mojom prijatí a z tých zistiť, že moja žiadosť o prijatie je odôvodnená výlučne stopercentnou invaliditou môjho otca. V tomto nemôže sa teda skrývať žiadna zadná myšlienka.

Čo sa týka druhého dôvodu, na toto len toľko chcem poznamenať, že tento opakujúci sa refrén mal by sa konečne úplne odstrániť pri určovaní štátnej spoľahlivosti. Spokojne tvrdím, že ako ja, tak i moja rodina je slovenskej národnosti a takto je celkom samozrejmé, že moje deti majú chodiť do slovenskej školy. I sama komisia ustálila, že sa nevyskytla ani z hľadiska mravej zachovalosti, ani štátnej spoľahlivosti iná námietka a tak na základe uvedených dôvodov prosím o zavedenie nového ospravedlňujúceho pokračovania.

S úctou:
Imrich Vojtek.

Doklad č. 68.

Prípad Jána Mančušku z Nových Zámkov.

Železničnej ospravedlňujúcej komisii, vymenovanej veľkomožným pánom maď. kráľ. ministrom obchodu a dopravy pre územie župy Nitrianskej a Bratislavskej!

Odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému vo veci môjho ospravedlnenia pod č. 1268/39 a s úctivosťou prosím, ráčte nechať zaviesť nové vyšetrenie a na základe tohto vyšetrenia mňa ospravedlniť.

Odôvodnenie:

Ospravedlňujúca komisia za prvú a najdôležitejšiu pohnútku pokladala tú okolnosť, že mám slovenskú materinskú reč. Nepokladám za dôležité, aby som dokazoval bezpodstatnosť tohto odôvodnenia, predsa musím poznamenať, že nikdy nebolo zvykom a ani nie je na mieste, aby niekoho materinskú reč brali čo len za meradlo jeho pracovnej spoľahlivosti, poctivosti a štátnej spoľahlivosti. Veľmi ma bolí, že v r. 1939 moja slovenskosť môže byť dôvodom na to, aby ma neospravedlnili.

Čo sa toho odôvodnenia týka, že moje deti chodia do slovenskej školy, musím poznamenať, že tejto časti odôvodnenia nielen slovenskí železničiari, ale i význačné politické osoby sa divia a prejavili svoj nesúhlas. Komisii by bolo treba najskôr vedieť, že je celkom prirodzené, že deti slovenských rodičov navštevujú slovenské školy. Toto však nikdy nemôže byť meradlom štátnej spoľahlivosti, tým viac, lebo vtedy by vlastne národnosti boli nepriateľmi najväčšieho maďarského ideálu.

S úctou:
Ján Mančuška.

Doklad č. 69.

Prípad Jozefa Kramára z Nových Zámkov.

Železničnej ospravedlňujúcej komisii, vymenovanej veľkomožným pánom maď. kráľ. ministrom obchodu a dopravy pre územie župy Nitrianskej a Bratislavskej!

Odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému vo veci môjho ospravedlnenia pod č. 1144/39 a s úctivosťou prosím, ráčte nec zaviesť nové vyšetrenie a na základe tohto vyšetrenia mňa ospra dlniť.

Odôvodnenie:

Ospravedlňujúca komisia za prvú a najdôležitejšiu pohnútku pokladala tú okolnosť, že mám slovenskú materinskú reč. Nepokladám za dôležité, aby som dokazoval bezpodstatnosť tohto odôvodnenia, predsa musím poznamenať, že nikdy nebolo zvykom a ani nie je na mieste, aby niekoho materinskú reč brali čo len za meradlo jeho pracovnej spoľahlivosti, poctivosti i štátnej spoľahlivosti. Veľmi ma bolí, že v roku 1939 moja slovenskosť môže byť dôvodom k tomu, aby ma neospravedlnili.

Čo sa týka toho odôvodnenia, že som bol členom železničiarskej organizácie »Unia«, chcem poznamenať, že táto organizácia bola vlastne záujmovou organizáciou železničiarov a ako takáto pojímala skoro i všetkých maďarských železničiarov. Je pravda, že táto organizácia bola organizačnou časťou sociálne-demokratickej strany, ale táto strana bola práve tak v starom Česko-Slovensku, ako i tu v Maďarsku. Je legálnou politickou stranou, čím jej členstvo nemôže byť príčinou námietky ani z hľadiska štátnej ani z hľadiska národnej spoľahlivosti.

S úctou:
Jozef Kramár.

Doklad č. 70.

Prípad Jána Polačka z Malého Váradu.

Železničnej ospravedlňujúcej komisii, vymenovanej veľkomožným pánom maď. kráľ. ministrom obchodu a dopravy pre územie župy Nitrianskej a Bratislavskej!

Odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému vo veci môjho ospravedlnenia pod č. 4176/1940 a s úctivosťou prosím, ráčte nechať zaviesť nové vyšetrenie a na základe tohto vyšetrenia mňa ospravedlniť.

Odôvodnenie:

Ospravedlňujúca komisia za prvú a najdôležitejšiu pohnútku pokladala tú okolnosť, že mám slovenskú materinskú reč. Nepokladám za dôležité, aby som dokazoval bezpodstatnosť tohto odôvodnenia, predsa musím poznamenať, že nikdy nebolo zvykom a ani nie je na mieste, aby niekoho materinskú reč brali čo len za meradlo jeho pracovnej spoľahlivosti, poctivosti a štátnej spoľahlivosti. Veľmi ma bolí, že v roku 1940 moja slovenskosť môže byť dôvodom k tomu, aby ma neospravedlnili.

Čo sa týka môjho prídelu z pozemkovej reformy, odvažujem sa poznamenať, že ešte i za česko-slovenskej éry dostávali prídely uvedomelí Maďari, ak tí, ktorí v prvom rade mali pôdu dostať, sa už nehlásili. Takto som sa i ja dostal k parcelovanej pôde. Nemožno teda mi vyčítať to, že túto zem som dostal za zvláštne služby Čechom, čo ani nebolo mi dokázané.

Čo sa týka zamestnania mojich detí na Slovensku, len toľko poznamenávam, boli tam zamestnané už dávno pred pripojením tohto územia a ak je vážená komisia ochotná zaručiť im v Maďarsku zamestnanie a maďarské štátne občianstvo, tak ochotný som ich zavolať domov.

S úctou:
Ján Polaček
Malý Várad.

Doklad č. 71.

Prípad Štefana Astaloša z Komjatíc.

Železničnej ospravedlňujúcej komisii, vymenovanej veľkomožným pánom maď. kráľ. ministrom obchodu a dopravy pre územie župy Nitrianskej a Bratislavskej!

Odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému vo veci môjho ospravedlnenia pod č. 4181/1940 a s úctivosťou prosím, ráčte mi chať zaviesť nové vyšetrenie a na základe tohto vyšetrenia mňa ospravedlniť.

Odôvodnenie:

Ospravedlňujúca komisia za prvú a najdôležitejšiu pohnútku pokladala tú okolnosť, že mám slovenskú materinskú reč. Nepokladám za dôležité, aby som dokazoval bezpodstatnosť tohto odôvodnenia, predsa musím poznamenať, že nikdy nebolo zvykom a ani nie je na mieste, aby niekoho materinskú reč brali čo len za meradlo jeho pracovnej spoľahlivosti, poctivosti i štátnej spoľahlivosti. Veľmi ma bolí, že v roku 1940 moja slovenskosť môže byť dôvodom k tomu, aby ma neospravedlnili.

Za nepodstatné považujem to odôvodnenie, že jednou príčinou môjho neospravedlnenia je návšteva slovenských škôl mojimi deťmi. Kritiku tohto odôvodnenia vykonali už miesto mňa najvýznačnejší reprezentanti maďarskej politiky, ale neviem si vôbec predstaviť, aby som svoje deti, ktoré vedia len po slovensky, dal zapísať do inojazyčnej školy.

Čo sa týka zamestnania mojich detí na Slovensku, len toľko poznamenávam, že boli tam zamestnané dávno pred obsadením tohto územia a ak je ochotná vážená komisia zaistiť im zamestnanie a maďarské štátne občianstvo, tak ochotný som ich zavolať domov.

S úctou:
Štefan Astaloš,
Komjatice.

ROZHODNUTIA MINISTRA OBCHODU A DOPRAVY, KTORÝMI SA POTVRDZUJÚ ROZHODNUTIA OSPRAVEDLŇUJÚCICH KOMISIÍ O NEOSPRAVEDLNENÍ SLOVENSKÝCH ŽELEZNIČIAROV.

Asi 90% týchto dokumentov má však v odvolaní len toľko: »Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont államhűség szempontjából nem megbízható - Podľa dokladov pokračovania ospravedlňovaný, z hľadiska štátnej spoľahlivosti nespoľahlivý.« Čo je príčinou kvalifikovania za »štátne nespoľahlivého«, to sme videli už v predošlých dokumentoch.

Prípad Jána Mništeka
z Nových Zámkov

Doklad č. 72.

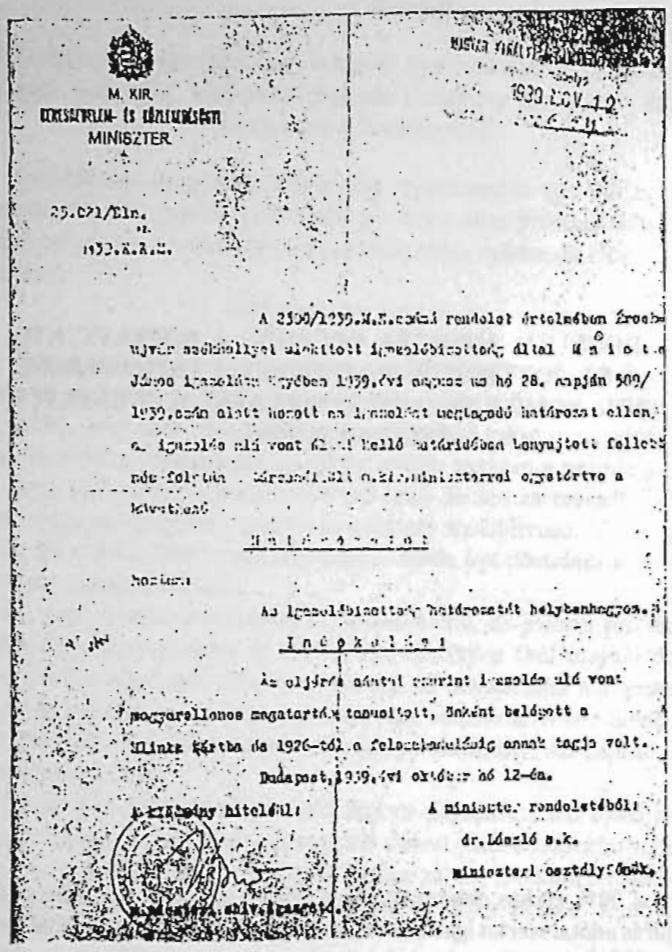

M. KIR.
KERESKEDELEM- ÉS KÖZLEKEDÉSÜGYI
MINISZTER.

25.021/Eln.
1939.K.R.M.

A 2300/1939.M.E.számú rendelet értelmében Érsekújvár székhellyel alakított igazolóbizottság által Mništek János igazolása ügyében 1939.évi augusztus hó 28. napján 509/1939.szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kellő határidőben benyujtott fellebbezés folytán a tárcanélküli m.kir.miniszterrel egyetértve a következő

Határozatot

hoztam:

Az igazolóbizottság határozatát helybenhagyom.

Indokolás:

Az eljárás szerint igazolás alá vont magyarellenes magatartás tanusított, önként belépett a Hlinka pártba és 1926-tól a felszabadulásig annak tagja volt.

Budapest, 1939.évi október hó 12-én.

A kiadmány hiteléül:

A miniszter rendeletéből:
dr.László s.k.
miniszteri osztályfőnök.

miniszteri s.hiv. igazgató.

V odôvodnení je len toľko: »Podľa dokladov pokračovania ospravedlňovaný prejavil protimaďarský postoj, dobrovoľne vstúpil do Hlinkovej strany a od roku 1926 do oslobodenia bol jej členom.«

Doklad č. 73.

Prípad Tomáša Palacku
z Bánovskej Kesy.

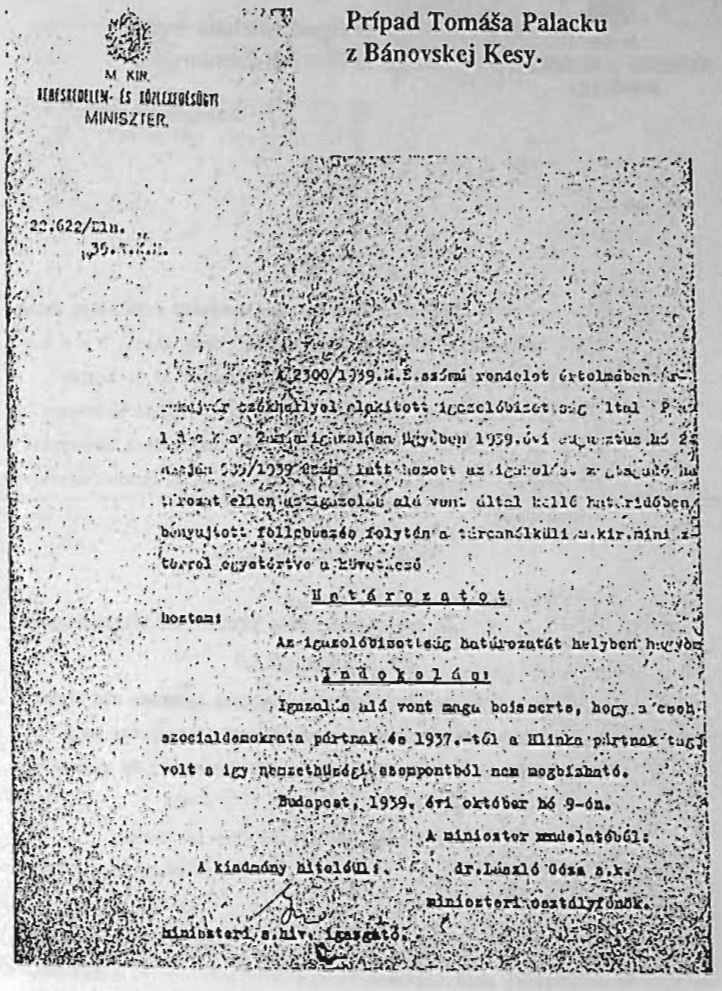

M. KIR.
KERESKEDELEM- ÉS KÖZLEKEDÉSÜGYI
MINISZTER.

22.622/Eln.
39.K.R.M.

A 2300/1939.M.E.számú rendelet értelmében Érsekújvár székhellyel alakított igazolóbizottság által Palacka Tamás igazolása ügyében 1939.évi augusztus hó 28. napján 509/1939.szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kellő határidőben benyujtott fellebbezés folytán a tárcanélküli m.kir.miniszterrel egyetértve a következő

Határozatot

hoztam:

Az igazolóbizottság határozatát helyben hagyom.

Indokolás:

Igazolás alá vont maga beismerte, hogy a cseh szocialdemokrata pártnak és 1937.-től a Hlinka pártnak tagja volt a így nemzethűségi szempontból nem megbízható.

Budapest, 1939. évi október hó 9-én.

A miniszter rendeletéből:
dr.László Géza s.k.
miniszteri osztályfőnök.

A kiadmány hiteléül:

miniszteri s.hiv. igazgató.

V odôvodnení hovorí sa toto: »Sám sa priznal, že bol členom českej sociálno-demokratickej strany a od roku 1937 členom Hlinkovej strany a tak z hľadiska národnej vernosti nie je spoľahlivý.«

Doklad č. 74.

Prípad Michala Šulku
z Nových Zámkov.

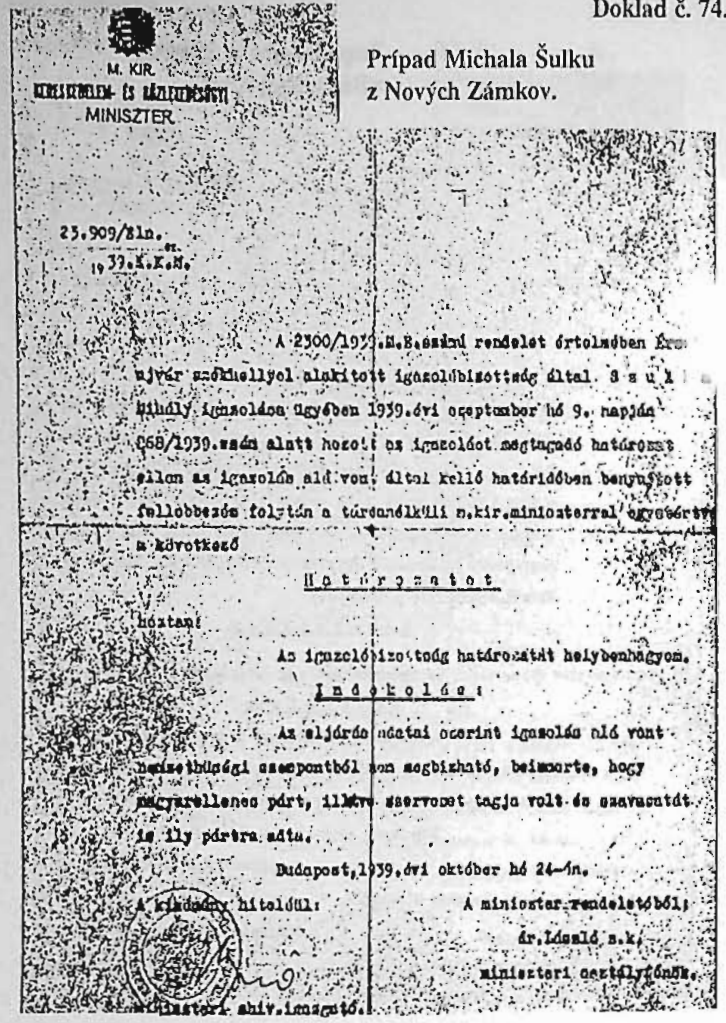

M. KIR.
MINISZTER

23.909/Eln.
1939.K.K.M.

A 2300/1939.M.E.számú rendelet értelmében Érsekujvár székhellyel alakított igazolóbizottság által Szuk Mihály igazolása ügyében 1939.évi szeptember hó 9. napján 868/1939.szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kellő határidőben benyújtott fellebbezés folytán a társadalmi ügyek miniszterével egyetértve a következő

Határozatot

hoztam:

Az igazolóbizottság határozatát helybenhagyom.

Indokolás:

Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont nemzethűségi szempontból nem megbízható, bizonyos, hogy magyarellenes párt, illetve szervezet tagja volt és szavazatát is ily pártra adta.

Budapest, 1939.évi október hó 24-én.

A kiadmány hiteléül:

A miniszter rendeletéből:
dr.László s.k.
miniszteri osztályfőnök.

miniszteri ehív.igazgató.

V odôvodnení je len toľko: »Podľa dokladov pokračovania ospravedlňovaný je z hľadiska národnej vernosti nespoľahlivý, priznal sa, že bol členom protimaďarskej strany, resp. organizácie a aj svoj hlas odovzdal na túto stranu.«

Doklad č. 75.

Prípad Michala Pašku
z Nových Zámkov.

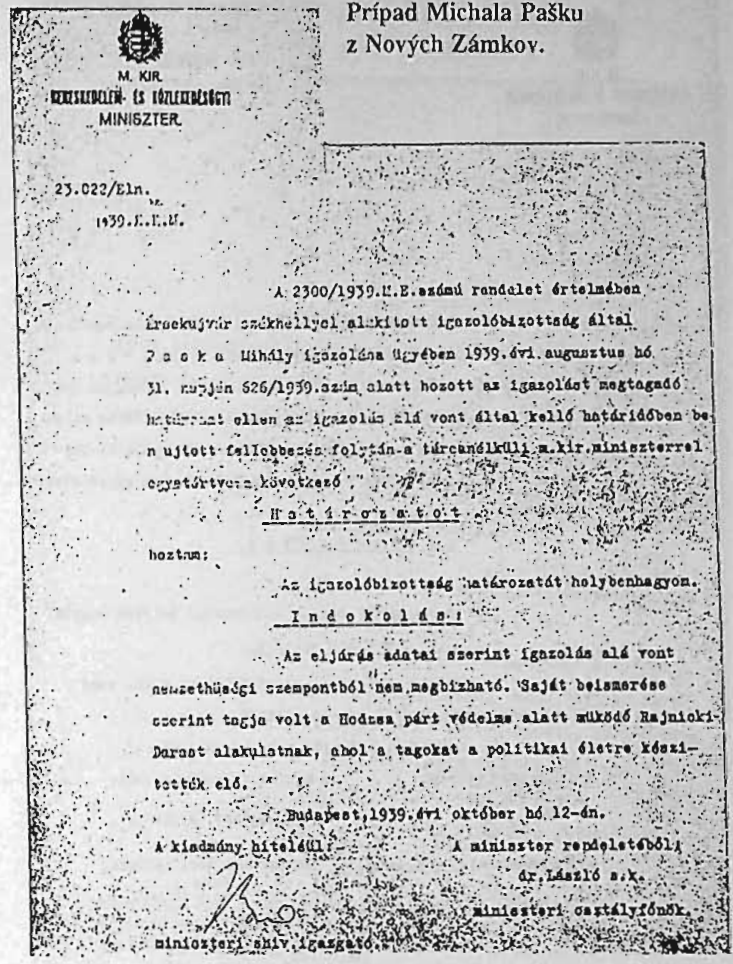

M. KIR.
MINISZTER

23.022/Eln.
1939.K.K.M.

A 2300/1939.M.E.számú rendelet értelmében Érsekujvár székhellyel alakított igazolóbizottság által Paska Mihály igazolása ügyében 1939.évi augusztus hó 31. napján 826/1939.szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kellő határidőben benyújtott fellebbezés folytán a társadalmi ügyek miniszterével egyetértve a következő

Határozatot

hoztam:

Az igazolóbizottság határozatát helybenhagyom.

Indokolás:

Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont nemzethűségi szempontból nem megbízható. Saját bevallása szerint tagja volt a Hodzsa párt védelme alatt működő Rajnicki-Dorast alakulatnak, ahol a tagokat a politikai életre készítették elő.

Budapest, 1939.évi október hó 12-én.

A kiadmány hiteléül:

A miniszter rendeletéből:
dr.László s.k.
miniszteri osztályfőnök.

miniszteri ehív.igazgató.

V odôvodnení je toto: »Podľa dokladov vyšetrenia ospravedlňovaný nie je z hľadiska národnej vernosti spoľahlivý. Podľa vlastného priznania bol členom Rajnického dorastu (správne Roľnícky dorast, p. prekl.), stojaceho pod ochranou Hodžovej strany, v ktorej členov pripravovali na politický život.«

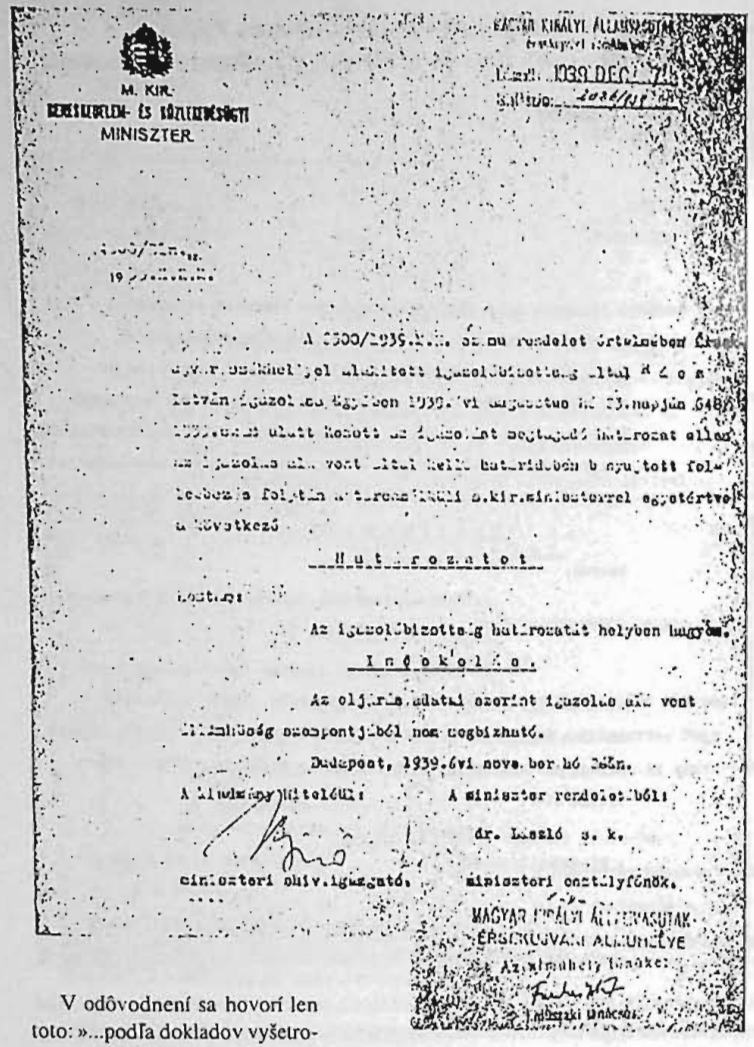

M. KIR.
MINISZTER

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK
ÉRSEKÚJVÁRI ÁLLOMÁSFŐNÖKSÉG

Hatóság: 1939 DEC. 7
Szám: 2088/1939

...300/Eln.
19...E.K.M.

A 2300/1939.K.M. számú rendelet értelmében Érsekújvár székhellyel alakított igazolóbizottság által S l o v a
kiván igazolás ügyében 1939. évi augusztus hó 23.napján 648/
1939.szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kellő határidőben benyújtott fel-
lebbezés folytán a Pénzügyminiszterrel egyetértve a következő

H a t á r o z a t o t

hozta:

Az igazolóbizottság határozatát helyben hagyom.

I n d o k o l á s .

Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont
állambiztonság szempontjából nem megbízható.

Budapest, 1939.évi nov. hó 2-án.

A kiadmány hiteléül: A miniszter rendeletéből:

dr. László s. k.

miniszteri ohiv.igazgató. miniszteri osztályfőnök.

V odôvodnení sa hovorí len toto: »...podľa dokladov vyšetrovania z hľadiska štátnej vernosti nie je spoľahlivý.«

Prípad Viliama Šilhavíka z Nových Zámkov.

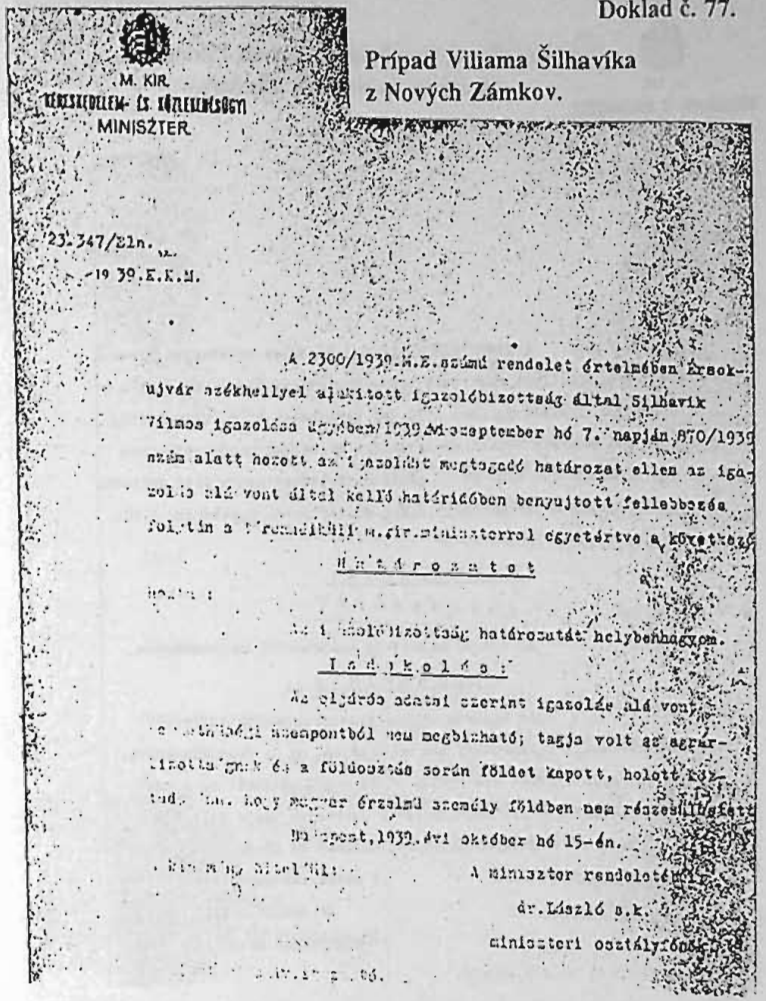

M. KIR.
MINISZTER

23.347/Eln.
19 39.E.K.M.

A 2300/1939.K.M.számú rendelet értelmében Érsek-
ujvár székhellyel alakított igazolóbizottság által Silhavik
Vilmos igazolása ügyében 1939.évi szeptember hó 7.napján 870/1939
szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az iga-
zolás alá vont által kellő határidőben benyujtott fellebbezés
folytán a Pénzügyminiszterrel egyetértve a következő

H a t á r o z a t o t

hozta:

Az igazolóbizottság határozatát helybenhagyom.

I n d o k o l á s :

Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont
állambiztonsági szempontból nem megbízható; tagja volt az agrár-
bizottság 6.s a földosztás során földet kapott, holott köz-
tud.ás.hogy magyar érzelmű személy földben nem részesülhetett.

Budapest, 1939.évi október hó 15-én.

A miniszter rendeletéből:

dr.László s.k.

miniszteri osztályfőnök.

V odôvodnení je toto: »Podľa dokladov vyšetrovania ospravedlňovaný z hľadiska národnej vernosti nie je spoľahlivý, bol členom agrárnej komisie a pri rozdeľovaní zeme dostal zem, hoci je všeobecne známe, že maďarsky cítiaca osoba nemohla dostať zem.«

Doklad č. 78.

M. KIR.
KERESKEDELEM- ÉS KÖZLEKEDÉSÜGYI
MINISZTER.

Prípad Karola Piklera z Nových Zámkov.

23.440/Eln.
1939.K.K.M.

A 2300/1939.M.E.számú rendelet értelmében Érsekújvár székhellyel alakított igazolóbizottság által P i k l e r Károly igazolása ügyében 1939.évi szeptember hó 6. napján 838/1939 szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kelló határidóben benyujtott fellebbezés folytán a tárcaszélküli m.kir.miniszterrel egyetértve a következő

H a t á r o z a t o t

hoztam:

Az igazolóbizottság határozatát helybenhagyom.

I n d o k o l á s :

Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont nemzethüségi szempontból nem megbizható, az I. fokú bizottság által kihallgatott tanavallomásából megállapithatólag a megszállás ideje alatt magyarellenes szervezet tagja volt.

Budapest,1939.évi október hó 17-én.

A kiadmány hiteléül:

A miniszter rendeletéből:
dr.László s.k.
miniszteri osztályfőnök.

miniszteri s.hiv.igazgató.

V odôvodnení je toto: »Podľa dokladov pokračovania ospravedlňovaný z hľadiska národnej vernosti nie je spoľahlivý, podľa svedeckej výpovede u I. stupňovej komisie počas obsadenia bol členom protimaďarskej organizácie.«

Doklad č. 79.

M. KIR.
KERESKEDELEM- ÉS KÖZLEKEDÉSÜGYI
MINISZTER.

Prípad Jozefa Brlaja z Tardoškedu.

22.560/Eln.
1939.K.Z.M.

A 2300/1939.M.E. számu rendelet értelmében Érsekújvár székhellyel alakított igazoló bizottság által B r l a i József igazolása ügyében 1939. évi julius hó 8. napján 518/1939 szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kelló határidóben benyujtott fellebbezés folytán a tárcaszélküli m.kir. miniszterrel egyetértve a következő

H a t á r o z a t o t

hoztam:

Az igazoló bizottság határozatát helybenhagyom, mert az eljárás adatai szerint B r l a i József magatartása nemzethüségi szempontból nem volt megbizható.

Budapest,1939.évi október hó 7-én.

A kiadmány hiteléül:

A miniszter rendeletéből:
dr.László s.k.
miniszteri osztályfőnök.

miniszteri s.hiv.igazgató.

V odôvodnení je len toľko: »Rozhodnutie ospravedlňujúcej komisie nechávam v platnosti, pretože podľa dokladov pokračovania, počiny Jozefa Brlaja z hľadiska národnej spoľahlivosti neboli spoľahlivé.«

Doklad č. 80.

Prípad Pavla Micháča
z Bánovskej Kesy.

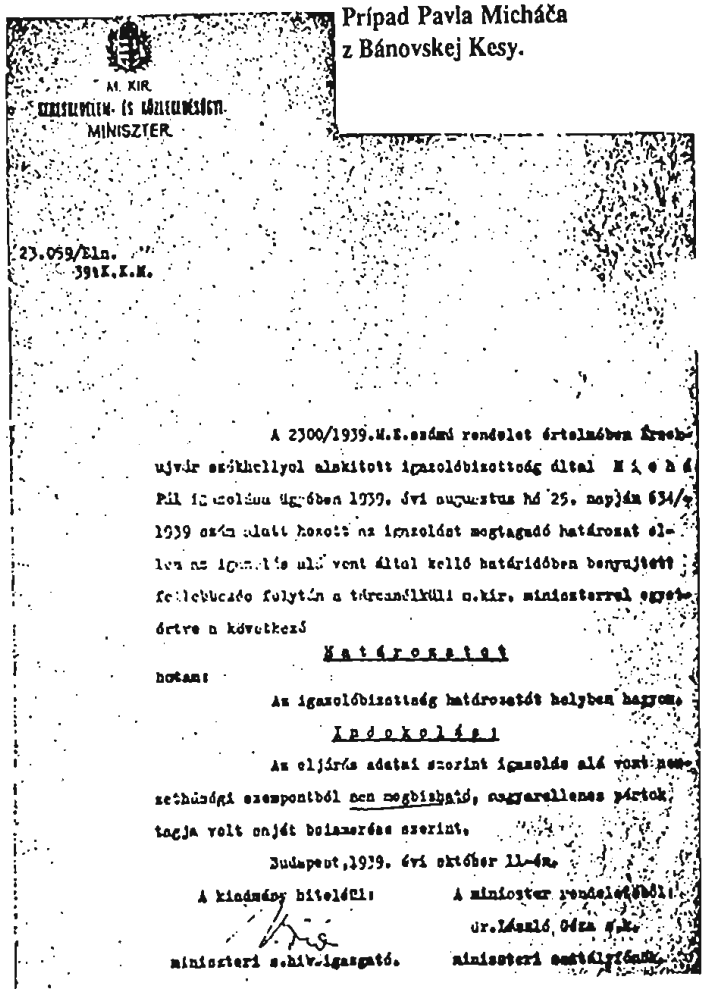

M. KIR.
KERESKEDELEM- ÉS KÖZLEKEDÉSÜGYI
MINISZTER

23.059/Eln.
39 K.K.M.

A 2300/1939.M.E.számú rendelet értelmében Érsekujvár székhellyel alakított igazolóbizottság által M i c h á Pál igazolása ügyében 1939. évi augusztus hó 25. napján 634/1939 szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kellő határidőben benyujtott fellebbezés folytán a tárcanélküli m.kir. miniszterrel egyetértve a következő

H a t á r o z a t o t

hoztam:

Az igazolóbizottság határozatát helyben hagyom.

I n d o k o l á s :

Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont nemzethűségi szempontból nem megbízható, magyarellenes pártok tagja volt saját bolsmerése szerint.

Budapest, 1939. évi október 11-én.

A kiadmány hiteléül: miniszteri s.hiv.igazgató.

A miniszter rendeletéből: dr. László Géza s.k. miniszteri osztályfőnök.

V odôvodnení je len toľko: »Podľa dokladov pokračovania z hľadiska národnej spoľahlivosti nespoľahlivý, podľa vlastného priznania sa bol členom protimaďarských strán.«

Doklad č. 81.

Prípad Rudolfa Raučinu
z Nových Zámkov.

O p i s

Maď. štátny znak.
M. Kir.
Kereskedelem és közlekedésügyi
miniszter.
23.443/Eln. 1939 K. K. M. sz.

Az 2300/1939 M. E. számú rendelet értelmében Érsekujvár székhellyel alakított igazolóbizottság által R a u c s i n a Rudolf igazolása ügyében 1939. évi augusztus hó 28. napján 767/1939 szám alatt hozott az igazolást megtagadó határozat ellen az igazolás alá vont által kellő határidőben benyujtott fellebbezés folytán a tárcanélküli m. kir. miniszterrel egyetértve a következő

H a t á r o z a t o t

hoztam:

Az igazolóbizottság határozatát helybenhagyom.

I n d o k o l á s :

Az eljárás adatai szerint igazolás alá vont nemzethűségi szempontból nem megbízható, a megszállás ideje alatt azért, hogy a vasuthoz juthasson, - tehát anyagi érdekből bélépett a szélsőséges Micsura-pártba.

Budapest, 1939. évi október hó 17-én.

A kiadmány hiteléül: nečitateľný podpis, v. r. miniszteri shiv. igazgató.

A miniszter rendeletéből: Dr. László, s. k. miniszteri osztályfőnök.

Pečiatka:

M. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi minisztérium.

V odôvodnení je len toľko: »Ospravedlňujúcemu pokračovaniu podrobený z hľadiska národnej vernosti nie je spoľahlivý počas obsadenia, aby sa dostal na železnice, teda z hmotných dôvodov, vstúpil do krajnej Mičurovej strany.«

Doklad č. 82.

Zoznam slovenských železničiarov, ktorí boli dosiaľ prepustení zo služieb maďarských štátnych železníc.

(Zoznam nie je úplný, obsahuje len mená zaznamenaných prípadov.)

Štefan Antalík	Nové Zámky
(Pretože chodil do slovenského kostola, bol členom SSŽ.)	
Štefan Andrášik	Nové Zámky
Jozef Andrášik	Nové Zámky
Július Andrášik	Parkaň
Karol Abrahám	Košice
Pavol Absolon	Levice
Juraj Antal	Rožňava
Štefan Astaloš	Komjatice
Peter Arpáš	Nové Zámky
Michal Bednárik	Nové Zámky
Florián Bednárik	Nové Zámky
Michal Buranský	Nové Zámky
Matej Buranský	Čornok
Ján Botka	Nové Zámky
Ján Banás	Nové Zámky
Augustín Belák	Nové Zámky
Juraj Bršel	Nové Zámky
Jozef Bednár	Slov. Meder
Štefan Brezík	Nové Zámky
Alex. Bartíšek	Slov. Meder
Jozef Brlai	Tardošked
Tomáš Brezík	Slov. Meder
Štefan Baláž	Košice
Július Bendík	Košice
Andrej Bezek	Plešivec
Júlia Buranská rod. Juhásová	Nové Zámky
Augustín Brezík	Nové Zámky

Ján Blanár	Nové Zámky
Ľudovít Botka	Nové Zámky
Jozef Bednár	Slov. Meder
Mikuláš Baluch	Košice
Ján Bacho	Nové Zámky
Pavol Balog	Plešivec
Jozef Bátovský	Levice
Ján Bobál	Fiľakovo
Michal Baláž	Košice
Pavol Borovička	Nové Zámky
Ján Bruchter	Nové Zámky
Anton Buranský	Nové Zámky
Alexander Bohuš	Nové Zámky
Ján Baňás	Nové Zámky
Štefan Borovan	Nové Zámky
Ján Buranský	Nové Zámky
Imrich Borovička	Nové Zámky
Vojtech Bujdák	Nové Zámky
Ján Buranský	Nové Zámky
Pavol Begala	Košice
Ján Balog	Košice
Gizela Berényi	Nové Zámky
Matúš Bebčák	Nové Zámky
Vincent Benko	Nové Zámky
Imrich Breznay	Plešivec
Jozef Cibulka	Nové Zámky
Štefan Červenka	Nové Zámky
Ján Čaniga	Nové Zámky
Ján Čirip	Vámosgyörk
Karol Čerňanský	Nové Zámky
Jozef Cícer	Nové Zámky
Jozef Čík	Čeklís
Ján Čekan	Košice
Imrich Červenka	Košice
Štefan Cabán	Nové Zámky
Ján Ciprus	?
Jozef Čatai	Nové Zámky
Ľudovít Cabala	Nové Zámky

Jozef Cintula	Nové Zámky
Štefan Čuvala	Nové Zámky
Štefan Červenák	Levice
Michal Čelovský	Košice
Ferdinand Cagaň	Malý Várad
Ján Cvik	Šurany
Ján Čop	Moldava
Peter Dragúň	Komjatice
Ondrej Ďurüsi	Nové Zámky
Emil Derék	Parkáň
Karol Darmaty	Slov. Meder
Jozef Dohány	Nové Zámky
Štefan Dokupil	Levice
Anton Ďurik	Parkáň
Štefan Daneš	Nové Zámky
Matúš Dedič	Komárno
Rudolf Dragúň	Nové Zámky
Karol Dubovský	Nové Zámky
Elemér Daniel	Šurany
Jozef Dávid	Fedýmeš
Ľudovít Dobrovodský	Šurany
Jozef Demó	Nové Zámky
Štefan Ďuran	Nové Zámky
Štefan Dragún	Komjatice
Ján Drunský	Nové Zámky
Ján Doležal	Nové Zámky
Ondrej Eržin	Čop
Jozef Fulajták	Nové Zámky
Štefan Federič	Nové Zámky
Anton Fučík	Nové Zámky
Peter Fiam	Nové Zámky
Štefan Farkaš	Plešivec
Michal Frindrich	Nové Zámky
Ján Fassinger	Košice
František Ferenczey	Nové Zámky
Ondrej Fábry	Košice
Gejza Flašík	Fiľakovo
Ing. Artúr Fričovský	Košice

Imrich Fruda	Nové Zámky
Imrich Frank	Lučenec
Michal Fedor	Košice
Štefan Fucker	Košice
Alexander Fuksa	Levice
Ladislav Fülöp	Maďarbél
Michal Gazdág	Košice
Štefan Gábriš	Nové Zámky
Jozef Garai	Nové Zámky
Anton Gruber	Plešivec
Štefan Grof	Nové Zámky
Jozef Gucký	Nové Zámky
Andrej Gábor	Lučenec
František Gucký	Nové Zámky
Rudolf Gurica	Nové Zámky
Pavol Grunert	Košice
Gejza Gonda	?
Ľudovít Gráner	Lučenec
Vendelín Gergely	Nové Zámky
František Gubric	Šurany
Ján Gajdoš	Fiľakovo
Karol Gregušík	Nové Zámky
Ján Grunský	Nové Zámky
Jozef Glaubič	Košice
Štefan Goeník	Levice
Ján Grandetti	Košice
Ján Gurský	Košice
Andrej Grolmus	Nové Zámky
Michal Gašparík	Nové Zámky
Vendelín Gergely	Nové Zámky
František Garai	Šurany
Ján Gulbiš	Nové Zámky
Ján Gašparovič	Komárno
František Husár	Nové Zámky
Štefan Hrala	Nové Zámky
Ján Hrala	Bán. Kesa
Michal Heriban	Nové Zámky
Štefan Hlavatý	Nové Zámky

Ján Hlavatý	Nové Zámky
Štefan Hlinický	Nové Zámky
Ján Halla	Nové Zámky
Pavol Holanda	Nové Zámky
Pavol Holý	Komárno
Gabriel Hlinka	Nové Zámky
Pavol Hruboň	Nové Zámky
Jozef Hošťanský	?
Eduard Hrabovský	Nové Zámky
Ján Hajtman	Nové Zámky
Ondrej Hubala	Nové Zámky
Ján Hulala	Nové Zámky
Jozef Hubinák	Nové Zámky
František Hajnala	Nové Zámky
Mária Husinayová	Košice
Ján Hudec	Levice
Ondrej Huštaty	Košice
Ján Hric	Košice
Rudolf Halás	Nové Zámky
Anton Hudec	Parkáň
Ján Hvizdoš	Berehovo
Rudolf Herich	Košice
Štefan Hubenák	Levice
Michal Hágel	Košice
Pavol Hamar	Nové Zámky
Ondrej Holík	Rožňava
Klement Hrala	Nové Zámky
Michal Chamilla	Košice
Jozef Hručiarik	Fiľakovo
Ján Chovan	Košice
Anton Héger	Košice
Michal Holubica	Nové Zámky
Ján Huštaty	Košice
Michal Hrivňák	Košice
František Horváth	Ondrov
Martin Chnevák	Nové Zámky
Ferdinand Hlavatý	Nové Zámky
Dominik Husár	Fedýmeš

Gustáv Hladký	Komárno
František Hanzel	Čaňa
Ján Ivanec	Plešivec
Michal Iskrény	Šurany
Ondrej Ivan	Plešivec
Štefan Ivan	?
Štefan Jozefík	Nové Zámky
Ambróz Járik	Nové Zámky
Alex. Jančár	Nové Zámky
Karol Jančár	Nové Zámky
Ján Jaššo	Nové Zámky
Jozef Jaššo	Nové Zámky
Štefan Juhás	Košice
Ján Jindrák	Rožňava
František Jaššo	Nové Zámky
Štefan Juríček	Nové Zámky
Jozef Juhaniak	Fiľakovo
Jozef Jelč	Košice
Jozef Juríček	Nové Zámky
Dezider Jedinák	Moldava n./Bodvou
Ján Jackulják	Rim. Sobota
Karol Jančár	Slov. Meder
Ján Juríк	Ban. Kesa
Imrich Jančár	Slov. Meder
Michal Kuzmický	Nové Zámky
Jozef Kramár	Nové Zámky
Šimon Kajan	Nové Zámky
Ludvik Krommer	Nové Zámky
Ján Kollár	Nové Zámky
Štefan Kollár	Komjatice
Dezider Komáromi	Nové Zámky
Michal Kováč	Nové Zámky
Martin Kováč	Tardošked
Tomáš Kuchárik	Nové Zámky
Jozef Klučka	Nové Zámky
Rudolf Klučka	Nové Zámky
Michal Kučmera	Nové Zámky
Michal Kele	Nové Zámky

Cyril Krehák	Nové Zámky
Štefan Koreň	Plešivec
Ján Kavečanský	Košice
Štefan Kočiš	Nové Zámky
Štefan Kopecký	Šurany
Jozef Klobučník	Bán. Kesa
Jozef Kolečáni	Nové Zámky
Jozef Klapčík	Komjatice
Štefan Korec	Nové Zámky
Karol Karaba	Nové Zámky
Jozef Karaz	Nové Zámky
Pavol Kuchárik	Nové Zámky
Peter Karkusák	Nové Zámky
Rudolf Kuchár	Nové Zámky
František Kovanda	Lučenec
Štefan Kokler	Levice
František Klučka	Nové Zámky
Pavol Kandalík	Michaľany
Ladislav Kyselý	Košice
Štefan Krupa	Nové Zámky
Štefan Kucker	Košice
Mikuláš Kubík	Opatská
Ján Kliment	Nové Zámky
František Kozlík	Nové Zámky
Július Kolárik	Nové Zámky
Anton Keleši	Nové Zámky
Alojz Kant	Senča
Imrich Kytka	Nové Zámky
Štefan Kukla	Nové Zámky
Pavol Kocka	Nové Zámky
Jozef Kukla	Nové Zámky
Vincent Klobúčnik	Nové Zámky
František Košický	Senec
Michal Kodrík	Nové Zámky
Pavol Klučar	Nové Zámky
Stanislav Kadlíček	Nové Zámky
Július Krchňavý	Nové Zámky
František Klik	Nové Zámky

Andrej Krupa	Rim. Sobota
Jozef Kolesár	Košice
Ľudovít Káčer	Levice
Martin Kuchár	Nové Zámky
Michal Klučka	Nové Zámky
Rudolf Krehák	Nové Zámky
Armin Krbeš	Nové Zámky
Pavol Kokoš	Šurany
Július Kulsla	Nové Zámky
Ján Korubka	Levice
Pavol Kuchárik	Levice
Andrej Kolesár	Košice
František Kolárik	Nové Zámky
Anton Korec	Nové Zámky
František Kováč	Fiľakovo
Jozef Kundráth	Košice
Jozef Kurča	Michaľany
Ondrej Kavečanský	Nové Zámky
Karol Kostelník	Plešivec
Dominik Kosiba	Nové Zámky
Viliam Kuchár	Nové Zámky
Imrich Kováčik	Nové Zámky
Štefan Kuchár	Nové Zámky
Arpád Klučka	Nové Zámky
Matej Kováč	Šurany
Jozef Kuchár	Nové Zámky
Jozef Kotráh	Košice
Štefan Ketzer	Veľké Kapušany
Ladislav Knapík	Košice
František Kupec	Nové Zámky
Jozef Krehák	Nové Zámky
František Kupecký	Nové Zámky
Imrich Kmeťo	Nové Zámky
Tomáš Letko	Nové Zámky
Ján Laca	Nové Zámky
Štefan Laho	Nové Zámky
Ondrej Laho	Hul
Alojz Pečko, Lapitka	Plešivec

Arpád Longauer	Linhartovce
Ján Lengyel	Nové Zámky
Július Lang	Senča
Ján Letko	Nové Zámky
Ladislav Lasík	Nové Zámky
Karol Letko	Stará Ďala
Ondrej Leščák	Košice
Ján Lipták	Fiľakovo
Ferdinand Litvák	Nové Zámky
Ondrej Laho	Hul
Imrich Lalík	Fiľakovo
Jozef Lorgel	Slov. Meder
Jozef Laho	Hul
Michal Lisický	Nové Zámky
Michal Lelovský	Kostolný Seg
Imrich Mach	Slov. Meder
Pavol Molnár	Nové Zámky
Matej Molnár	Nové Zámky
Ján Martišek	Nové Zámky
Jozef Mesaroš	Nové Zámky
Pavel Mautan	Nové Zámky
Ján Micháč	Nové Zámky
Jozef Mazuch	Nové Zámky
Ján Meliš	Levice
Štefan Mikulek	Nové Zámky
Ján Mníštek	Nové Zámky
Štefan Mancuška	Nové Zámky
Ján Malík	Nové Zámky
Michal Micháč	Nové Zámky
Štefan Mikla	Nové Zámky
Štefan Mráz	Nové Zámky
Juraj Mráz	Nové Zámky
Pavol Micháč	Bán. Kesa
Ondrej Mankovecký	Nové Zámky
Rudolf Markušek	Nové Zámky
Ján Mikovič	Nové Zámky
František Mokráš	Bán. Kesa
Peter Mancuška	Nové Zámky

Alexander Mančík	Slov. Meder
Mikuláš Melíšek	Rendva
Štefan Majerčík	Bán. Kesa
Jozef Majerčík	Nové Zámky
Dominik Melichárek	Mužka
Ján Majda	Slov. Meder
Karol Malík	Nové Zámky
Jozef Macháč	Komárno
Ján Martiš	Nové Zámky
Štefan Mach	Nové Zámky
František Mošat	Nové Zámky
František Mezey	Nové Zámky
František Minarik	Senec
Ondrej Mikľa	Nové Zámky
Štefan Markusek	Nové Zámky
Jozef Mančuška	Nové Zámky
Michal Menihardt	Košice
Alexander Mančík	Nové Zámky
Florián Moravčík	Nové Zámky
František Miko	Nové Zámky
Imrich Mokráš	Nové Zámky
Karol Madlenák	Levice
Jozef Mandrák	Nové Zámky
Imrich Martiš	Nové Zámky
Štefan Mésároš	Levice
Ján Mištúrik	Lučenec
Ján Meščan	Senec
Ján Mitura	Košice
Ján Malík	Nové Zámky
Matúš Melichárek	Nové Zámky
Ladislav Mokráš	Nové Zámky
Pavol Mižík	Michaľany
Florián Mucha	Nové Zámky
Peter Markusek	Nové Zámky
Jozef Mokráš	Nové Zámky
Vojtech Molda	Rendva
Jozef Majer	Bán. Kesa
Július Mezuch	Bán. Kesa

Jozef Mucha st.	Malý Várad
Jozef Mucha ml.	Malý Várad
Ján Mančuška	Nové Zámky
Pavel Majtan	Komjatice
Ján Mén	Vyšná Myšľa (má 8 detí)
Matej Melichárek	Šurany
Michal Michal	Bán. Kesa
Štefan Novosad	Nové Zámky
Ľudovít Nemeš	Nové Zámky
Štefan Nitray	Nové Zámky
František Novák	Nové Zámky
Ján Nebehaj	Nové Zámky
Michal Navrátil	Parkáň
František Novák	Košice
Jozef Nemeš	Nové Zámky
Július Neubauer	Lučenec
Anton Nagy	Čeklís
Štefan Nálepka	Košice
Pavol Nosál	Lučenec
Štefan Nagy	Košice
Štefan Nagy	Gyňov
Tomáš Németh	Šurany
Štefan Novosad	Komjatice
Tomáš Németh	Šurany
Štefan Noskay	Nové Zámky
Imrich Ondrušek	Nové Zámky
Jozef Óváry	Nové Zámky
Michal Oláh	Komjatice
Rudolf Okoši	Nové Zámky
Jozef Ondrejčák	Nové Zámky
Vincent Ondrušek	Nové Zámky
Ján Ondráčka	Nové Zámky
Andrej Oros	Košice
Jozef Ingáľa	Košice
Jozef Ozorák	Nové Zámky
Jozef Ondrejkovič	Nové Zámky
Imrich Ondruša	Bán Kesa
Dominik Ostrožlík	Žitva Fedýmeš

Eduard Oláh	Nové Zámky
František Osvalda	Nové Zámky
Pavol Petráš	Nové Zámky
Tomáš Palacka	Bán Kesa
Imrich Poláček	Nové Zámky
Gašpar Petrányi	Nové Zámky
Karol Prokopec	Nové Zámky
Vojtech Petráš	Nové Zámky
Pavol Petráš	Komjatice
Ernest Provodovský	Nové Zámky
Karol Pikler	Nové Zámky
František Prokopec	Nové Zámky
Štefan Palacka	Bán. Kesa
Gašpar Petro	Nové Zámky
Ján Pikoli	Nové Zámky
Štefan Prška	Komjatice
Pavol Palacka	Bán. Kesa
Ján Palacka	Bán. Kesa
Michal Palacka	Bán. Kesa
Michal Paška	Nové Zámky
Ján Pečinút	Nové Zámky
Martin Prevodovský	Slov. Meder
Imrich Prochádzka	Sz. Mihályfa
Anton Pajtáš	Berehovo
Dezider Pokorný	Košice
Karol Ptáček	Nové Zámky
Ján Palkech	Nové Zámky
Štefan Petráš	Komjatice
Matej Porubský	Nové Zámky
Michal Pastor	Košice
Jozef Petráš	Nové Zámky
Ján Petráš	Nové Zámky
Jozef Pavlatovský	Nové Zámky
Eduard Pázman	Nové Zámky
Juraj Palaky	Šurany
Martin Palmay	Košice
Ján Pavel	Nové Zámky
Štefan Pivka	Lučenec

Pavol Pavliny	Lučenec
Vincent Podák	Nové Zámky
Juraj Petruš	Košice
Pavol Polič	Košice
Ján Planočka	Levice
Jozef Palacka	Nové Zámky
Jozef Polák	Nové Zámky
Ján Pečimuth	Nové Zámky
Karol Prokopec	Nové Zámky
Pavol Puskajler	Lučenec
Ľudovít Patera	Košice
Gustáv Pecha	Košice
Július Pecha	Košice
Štefan Pjatnica	Košice
Július Pokorný	Košice
Pavol Ponický	Levice
Viliam Podlubský	Kamenica
Jozef Peck	Helemba
Štefan Prska	Nové Zámky
Ferdinand Poliaček	Fiľakovo
Koloman Paulička	Fiľakovo
Ján Pirsel	Nové Zámky
Ján Pápai	Fedýmeš
Karol Pilsler	Slov. Meder
Juraj Polák	Bán. Kesa
Štefan Porubský	Nové Zámky
Ján Poláček	Nové Zámky
Dr. Pavol Pálffy	Košice
Karol Polkoráb	Párkáň-NÁNÁ
Štefan Paška	Šurany
Vincent Remiáš	Nové Zámky
Ján Raučina	Nové Zámky
Rudolf Ravčina	Nové Zámky
Ladislav Repka	Plešivec
Štefan Rusniak	Košice
Peter Rybár	Nové Zámky
Ján Rydlo	Fiľakovo
Štefan Revay	Nové Zámky

Ján Ríči	Nové Zámky
Jozef Rodný	Dun. Streda
Florián Rybár	Levice
Juraj Rudič	Košice
Jozef Ríči	Nové Zámky
Rudolf Rybár	Nové Zámky
Rudolf Remetei	Košice
Ambróz Ružička	Nové Zámky
Andrej Roschmann	Nové Zámky
Arpád Regéczy	Košice
Jozef Raiter	Lučenec
Peter Ruppeld	Košice
Ľudovít Rajča	Nové Zámky
Juraj Rusinkovič	Michaľany
Pavol Riška	Nové Zámky
Gejza Remeň	Levice
Michal Ružička	Nové Zámky
Július Rabinský	Košice
Juraj Rudi	Čergov
Anton Riška	Šurany
Alexander Rybár	Nové Zámky
Pavol Ružička	Nové Zámky
Pavol Riska	Fedýmeš
Tomáš Rybár	Levice
František Rybár	Nové Zámky
Vendelín Ružička	Nové Zámky
Ján Ružička	Šurany
Peter Rosyval	Levice
Jozef Rosíval	Nové Zámky
Michal Rácek	Bán. Kesa
Štefan Rac	Veča n./Váhom
Michal Šuráni	Nové Zámky
Michal Švajda	Nové Zámky
Florián Švajda	Šurany
Peter Šišmič	Nové Zámky
Jozef Švajda	Malý Várad
vd. Jozefa Slezáka	Fedýmeš
† Ján Šimko	Komárovce

Štefan Slovák	Nové Zámky
Štefan Sovič	Nové Zámky
Matej Šimonek	Nové Zámky
Ján Šimonek	Nové Zámky
Peter Šimonek	Nové Zámky
Ján Šves	Nové Zámky
Ján Sedláček	Nové Zámky
Viliam Šulc	Nové Zámky
Gabriš Slovák	Nové Zámky
Karol Sládeček	Nové Zámky
Ján Šimo	Komárno
Vojtech Šafárik	Nové Zámky
Štefan Sovič	Nové Zámky
Dezider Šátek	Nové Zámky
Jozef Šrámek	Nové Zámky
Jozef Slamena	Nové Zámky
Karol Suchán	Nové Zámky
Vojtech Suchán	Nové Zámky
Jozef Šátek	Nové Zámky
Ján Šrámek	Nové Zámky
Štefan Sochor	Komjatice
Jozef Silecký	Nové Zámky
Ján Slávik	Nové Zámky
Viliam Šilhavík	Nové Zámky
Ján Sepeši	Nové Zámky
Vincent Šimunek	Nové Zámky
Michal Ščevlík	Nové Zámky
Štefan Sepeši	Plešivec
František Sabadoš	Plešivec
Michal Skreni	Nové Zámky
Bálint Šrámek	Nové Zámky
Matej Šimunek	Bán. Kesa
Štefan Štefánik	Nové Zámky
Ján Šrámek	Slov. Meder
Peter Schramek	Slov. Meder
Michal Smolárik	Komjatice
Ján Švec	Malý Kýr
Ján Svejstil	Košice

Peter Smieško	Komárno
Alexander Šafarik	Nové Zámky
Rudolf Šrámek	Nové Zámky
Ján Špírek	Levice
Pavol Štera	Nové Zámky
Štefan Slávik	Nové Zámky
Martin Šafár	Nové Zámky
Július Szabo	Úzor
Alexander Slovák	Nové Zámky
Jozef Sedláček	Nové Zámky
Štefan Šarský	Michaľany
Pavel Sopko	Košice
Gejza Šipoš	Nové Zámky
Andrej Špáda	Košice
Valentín Šrámek	Nové Zámky
Ján Šuhada	Ruskov
Ján Štibrik	Košice
Peter Šrámek	Nové Zámky
Štefan Slovák	Nové Zámky
Peter Saládi	Ruskov
Alexander Síkora	Košice
Jozef Straňák	Nové Zámky
Michal Šebeštian	Michaľany
Michal Sulka	Nové Zámky
Viliam Schulcz	Nové Zámky
Rudolf Szapola	Nové Zámky
Ján Šebestian	Michaľany
Ján Šebestian ml.	Michaľany
Ondrej Svinický	?
Jozef Štefánik	Nové Zámky
Valter Slavkovský	Košice
Rudolf Straňava	Nové Zámky
Jozef Ščevlík	Nové Zámky
Ján Stražka	Veľké Šurany
Július Šulka	Nové Zámky
Valentín Sedlák	?
Viliam Šilhavík	Slov. Meder
Jozef Slažanský	Šurany

Jozef Sedlárik	Senica
Jozef Slovák	Senec
Jozef Šimunek	Nové Zámky
Tomáš Šrámek	Nové Zámky
Florián Šimek	Nové Zámky
Alexej Somík	Stará Ďaľa
Florián Skala	Nové Zámky
Ján Szerencsék	Dioseg
Jozef Šrámek	Slov. Meder
Štefan Šebo	Nové Zámky
Matej Sandtney	Šuvada
Ondrej Straňovský	Nové Zámky
Ján Škulavík	Komárno
Ján Szanto	Košice
Sozef Sobor	Parkan
Alexander Sýkora	Košice
Pavel Sopka	Košice
Peter Škucu	Nové Zámky
Mikuláš Soták	Michaľany
Ján Šopon	Levice
Ľudovít Štítnický	Rožňava
Dr. Ondrej Švec	Košice
Pavol Šimunek	Nové Zámky
Zoltán Schwarz	Čergov
Karol Šilhavík	Tardošked
Jozef Šumbera	Parkan
Florián Slušný	Parkan
Imrich Šafárik	Nové Zámky
František Tchor	Nové Zámky
Rudolf Tomšík	Nové Zámky
Alex. Tomšík	Nové Zámky
Július Tomšík	Nové Zámky
František Tóth	Nové Zámky
Štefan Tomášek	Bán. Kesa
Ján Truhlý	Komjatice
Ján Tomáš	Ebed
Gašpar Thor	Nové Zámky
Štefan Trubinský	Šurany

Jozef Tarjányi	Košice
Karol Turner	Nové Zámky
Mikuláš Tóth	Nové Zámky
Dezider Tarina	Nové Zámky
Viktor Tomasta	Nové Zámky
Peter Tóth	Nové Zámky
Anton Tomáššy	Košice
Jozef Turner	Nové Zámky
Ondrej Timko	Berehovo
Štefan Tóth	Nové Zámky
Ján Truchlý	Nové Zámky
Štefan Tresa	Košice
Urban Turan	Nové Zámky
Imrich Tomšík	Slov. Meder
Dezider Tökölyi	Nové Zámky
Gabriel Uhrík	Nové Zámky
Imrich Vojtech	Nové Zámky
Július Vanko	Komjatice
Imrich Vítek	Slov. Meder
František Vrábel	Nové Zámky
Viliam Vrábel	Nové Zámky
Július Vulgan	Nové Zámky
Július Vašíček	Nové Zámky
Július Vyčík	Nové Zámky
Jozef Vitáloš	Nové Zámky
Peter Vítek	Nové Zámky
Ján Vrabec	Nové Zámky
Jozef Vodnár	Nové Zámky
Gejza Velčič	Nové Zámky
Pavol Varga	Rim. Sobota
Cyprián Vaš	Senec
Imrich Vojtek	Nové Zámky
František Vaš	Nové Zámky
Karol Vítek	Nové Zámky
Ľudovít Vykukel	Levice
František Vitkovský	Košice
Anton Vacho	Nové Zámky
Pavol Vacho	Fedýmeš

Roman Vavčák	Nové Zámky
Jozef Vrzala	Žitva Fedýmeš
Jozef Vítek	Malý Várad
Michal Vitanovský	Nové Zámky
Jozef Vrabec	Nové Zámky
Štefan Zajíček	Nové Zámky
Ladislav Zálesák	Nové Zámky
Štefan Zvolenský	Nové Zámky
Michal Zurák	Nové Zámky
Koloman Zajíček	Nové Zámky
Štefan Záhorák	Bán. Kesa
Imrich Záhorský	Nová Ves n./Žitavou
Michal Záhorský	Komárno
Jozef Zobola	Plešivec
Jozef Zachar	Nové Zámky
Jozef Zlatinský	Nové Zámky
Ondrej Zedňanský	Košice
Jozef Zemanič	Parkan
Karol Zajíček	Nové Zámky
Ján Zitta	Nové Zámky
Cyril Zajíček	Parkan
Andrej Zátroh	Rožňava
Vincent Zuzjak	Košice
Jozef Zrubec	Nové Zámky
Kelemen Zajíček	Malý Várad
Ján Zašo	Komjatice
Štefan Zradula	Černok
Michal Zuzák	Nové Zámky

Celkom dosiaľ bolo prepustených - podľa tohto zoznamu, ktorý ale nie je úplný - 701 železničiarov slovenskej národnosti. Celkový počet prepustených slovenských železničiarov odhaduje sa na 750.

Doklad č. 83.

Zoznam zamestnancov poštovej správy, prepustených z Maďarska po 10. XI. 1938.

(Zoznam nie je úplný, obsahuje len mená zaznamenaných prípadov.)

Július Senaj	Košice
Zita Nozdrovická	Košice
Irena Mačurová	Košice
Eduard Hucík	Košice
Gizela Lukáčová	Košice
Tibor Radnai	Košice
Ján Stribuľa	Nové Zámky
Viktor Szentgyörgyi	Nové Zámky
Mikuláš Kanuščák	Košice
Ladislav Birčák	Košice
Július Hassay	Hajnačka
Lenka Markusová	Lučenec
Mária Andreasová	Košice
Anna Arlethová	Nové Zámky
Angela Huszková	Košice
František Kmecz	Košice
Štefan Krajcer	Čop
Ondrej Lauko	Lučenec
Ervín Ličko	Košice
Kornélia Mračková	Nové Zámky
Oľga Rendešiová	
Ján Šrámko	Jelšava
Otokar Wiesner	Nové Zámky
Leo Štekláč	Beš
Anna Čupková	
Mária Dubaiová	Košice
Imrich Dulya	Košice
Emil Kopernický	Bátorové Kesy
Sára Ličková	Košice
Ján Peregrin	Košice

Gizela Rovná	Lučenec
Gustáv Jarábek	Komárno
Ján Varga	Košice
Emília Faráriková	Surty
Otília Mácová	Nový Tekov
Štefan Vítek	Veľká Ves n. Ipl.
Viktor Malachovský	Košice
Štefan Kosorín	Kalná
Štefan Pavlov	Levice
Alexander Szekely	Levice
Pavol Szloszár	Lučenec
Ondrej Šteberl	Veľ. Meder
Ondrej Viest	Košice
Ján Danác	Galanta
Jozef Živický	Levice
Eduard Koprovics	Turná n. Bodv.
Pavol Danko	Sobrance
Pavol Gyuris	Turná n. Bodv.
Pavol Bada	Parkan
Imrich Bahula	Nové Zámky
Imrich Kováč	Nové Zámky
Ján Litványi	Lučenec
Štefan Snoha	Košice
Anton Vrančík	Šurany
Bartolomej Terifaj	Košice
Ondrej Tresa	Košice
Ján Janiček	Nové Zámky 2
Ondrej Jaško	Košice
Jozef Kravenda	Košice
František Šafránek	Košice
Július Dejcző	Košice
Štefan Bernát	Košice
Bartolomej Hoffman	Košice
Vincent Šulter	Veľká Ida
Karol Hrnčiar	Nové Zámky
Štefan Porubský	Nové Zámky
Štefan Krajmer	Nové Zámky
Štefan Frzon	Nové Zámky

Ján Dvorčák	Rimavská Seč
Ján Hulala	Levice
Ján Sterninský	Košice
Mária Tatarková	Veľ. Cejovce
Mária Markusová	Bátka
František Pobuda	Mukačevo
Margita Hončarenková	
Jozef Srnka	Mukačevo
Jozef Farárik	Užhorod
Mikuláš Rendeši	Užhorod
Matilda Ledižinská	
Ružena Driapsová	
Emília Kurhajecová	Perečín
Anna Klučarovská	
Bombarová	Poroškov
Mikuláš Szemetkay	Košice
František Korbačka	Košice
Ladislav Guzy	Košice
Vojtech Mihályfalvi	Košice
Mária Hlobilová	Lučenec
Július Vaško	Moldava n. B.
Tibor Šaško	Komárno
Otília Karešová	Lučenec
Mária Kovalcová	Košice
Božena Kováčová	Košice
Anna Brozáková	Košice
Gejza Lutonský	Nové Zámky
Ida Böhmová	Košice
Magda Bettlheimová	Košice
Arpád Bábel	Rimavská Seč
Andrej Dittler	Košice
Ernest Chrametz	Barkasovo
Jozef Kováč	Košice
Anton Švidroň	
Gejza Paluška	Čop
Helena Halušková	Mukačevo
Irena Szütšová	Dolný Ohaj
František Szütš	

Ladislav Schüsler	Fedýmeš n. Ž.
Ružena Tomázyová	Ábelová
Júlia Krajecová	Figa
Štefan Motyka	Moldava n. B.
Vincent Ferenc	Bohdanovce
Karol Kružlík	Dolný Ohaj
Štefan Varga	Bátorovské Kesy
Ján Hlinka	Šurany
Daniel Sokolík	Tornala
František Kmeť	Želiezovce
Imrich Majerčík	Komjatice
Vincent Podolinský	Rimavská Seč
Ján Láncoš	Košice
Štefan Križan	Šurany
Michal Zelenák	Šurany
Ľudovít Nakvacký	Košice
Ladislav Ferenczy	Galanta
Ján Petráš	Komjatice
Ján Leško	Košice
Michal Bogunský	Košice

Z o z n a m

zamestnancov, ktorí po 10. novembri 1938 boli vyhnaní z územia obsadeného Maďarmi a boli prijatí do služieb slovenského štátu.

Ondrej Lukáč	t. č. Nový Smokovec
Eduard Loffay	t. č. Dargov
Ján Hodermarský	t. č. Smolník
Anton Ferko	t. č. Mníšek n. Hnilcom
Ondrej Pevala	t. č. Turany
Ľudovít Šimek	t. č. Stará Huta
Pavol Hevera	t. č. Voľa
Ján Ivančo	t. č. Velaty
Ján Petrovský	t. č. Ružomberok
Ján Čierny	t. č. Veľký Krtíš
Pavol Zloch	t. č. Sereď
Ján Šimko	t. č. Dolné Terany
Tomáš Mrocek	t. č. Tvrdošín

Pavel Pivarč	t. č. Kokava n. Rim.
Ondrej Kamenský	t. č. Kraľovany
Dominik Temnák	t. č. Veľká Bytča
Jozef Abrahám	t. č. Moravské Lieskové
František Kratochvil	t. č. Krompachy
Adam Hundzik	t. č. Trnava
Ondrej Zápotočný	t. č. Vyšný Kubín
Damas Svítek	t. č. Nová Lehota
Imrich Babinec	t. č. Radošina
Jozef Čupaník	t. č. Púchov
Tomáš Lacko	t. č. Kľačany
Juraj Gelatič	t. č. Úbrež
Ján Juhanják	t. č. Kokava n. Rim.
Ján Kapinos	t. č. Sečovce
Juraj Ondík	t. č. Benkovce
Martin Fajčík	t. č. Modrý Kameň
Ondrej Kortiš	t. č. Senné
Ján Mayer	
František Kurcina	
Ladislav Kováč	
Ján Ďuriš	
Ľudovít Supek	
František Maruška	t. č. Banská Štiavnica
Gustáv Slezák	t. č. Banská Štiavnica
Jozef Tandler	t. č. Kremnica
Ján Gettler	t. č. Banská Štiavnica
Ján Glezi	t. č. Banská Štiavnica
Jozef Paulik	t. č. Banská Štiavnica
Gejza Paulus	
Anton Kríger	t. č. Kremnica
Móric Košúth	t. č. Banská Štiavnica
Rafael Brezka	t. č. Gbely
Ing. Ladislav Gorny	t. č. Kremnica
František Trenčiansky	t. č. Banská Štiavnica
František Horák	t. č. Gbely
František Najschl	t. č. Kremnica
Jozef Pavlíček	t. č. Prešov
Alexander Plevka	t. č. Bratislava

Doklad č. 84.

Situácia biskupa Jozefa Čárskeho v Košiciach.

»V mesiaci októbri, keď sa čakalo na rozhodnutie arbitrov vo Viedni, v košických kostoloch po pobožnostiach ostentatívne začali spievať maďarskú štátnu hymnu. Inoverci, kalvíni a Židia schádzali sa ku koncu pobožností, aby si zademonštrovali. Keď to Slováci videli, v kostole u premonštrátov, začali - ako zaznela maďarská štátna hymna - spievať slovenskú hymnu. Nastala z toho v kostole ruvačka, do ktorej zasiahla i polícia. Aby sa podobné prípady neopakovali, požiadal biskup košického farára, preláta Barnabáša Tosta, aby vzhľadom na zamedzenie výtržností v kostole, vyzval veriacich, aby sa spievania hymny zdržiavali. Toto bolo však takým tónom vyhlásené, ako by biskup zakazoval Maďarom spievanie hymny z príčin národno-šovinistických. To vyvolalo u Maďarov, štvaných rádiom z Maďarska, nenávisť proti biskupovi.

Po viedenskom rozsudku sa nálada ešte viac rozpálila. Hoci v meste ešte boli čsl. úrady a vojsko, biskup, aby predišiel inzultom dal na rezidenciu maďarskú vlajku. Medzitým vyjednával prelát-farár Tost z poverenia národnej rady maďarskej v Košiciach s vládnymi činiteľmi v Pešti o programe príchodu vlády a regenta Horthyho do Košíc, ktorý bol stanovený na 11. novembra 1938. Prelát-farár Tost, vrátiac sa z Budapešti dňa 9. novembra vyhľadal biskupa-apošt. administrátora Jozefa Čárskeho a oznámil mu, že si vláda neželá, aby bol biskup pri uvítaní regenta na slávnosti prítomný, na ktorú príde i kardinál. Vládu s regentom on bude vo dverách chrámu vítať. Prelát-farár Tost biskupa požiadal, aby šiel do Tatier, alebo aby zostal doma ako chorý. Biskup povedal, že nemajúc nijakej zvláštnej úpravy od Apošt. nunciatúry, neodíde, že zostane v Košiciach a že chce na každý prípad pri vchode Dómu-katedrály ako ordinárius, hlavu štátu a kardinála vítať. Súčasne ho vyzval, aby on, ako predseda maďarskej národnej rady, u tejto požiadal, aby biskup mohol byť na uvítaní prítomný.

Sotva odišiel prelát-farár Tost, prišiel ku biskupovi špirituál seminára košického Melchior Zelený a pýtal sa biskupa: »Je pravda, že

neráčite chcieť ísť na privítanie p. regenta? Práve teraz som sa stretol s p. prelátom a on hovoril, že je to vaše rozhodnutie.« »Nie je možné,« odpovedal biskup, »veď teraz som mu dokazoval, že na uvítaní chcem byť na každý prípad prítomný.«

Biskup hneď napísal maďarskej národnej rade prípis, že chce regenta pri bráne katedrály vítať, aby mal doklad, že vedel svoju povinnosť, keď prichádzal zákonitý predstaviteľ novej štátnej moci a keď prichádzal kardinál do dómu.

O nejakú hodinu prišiel k biskupovi prelát-farár Tost s grófom Jánom Esterházym, predsedom národnej rady maďarskej na Slovensku, a oznámili biskupovi, že program bude urobený tak, aby biskup vítal regenta na námestí Sv. koruny, kde bolo civilné uvítanie, a že v bráne katedrály bude vítať regenta prelát Tost s kapitulou. Nechcejúc svoju situáciu sťažovať, biskup na to pristal.

Dňa 11. novembra v ranných hodinách prišla vláda a kardinál Justinián Serény, knieža arcibiskup ostrihomský, do Košíc. Čas príchodu nebol biskupovi oznámený. P. kardinál neprišiel do biskupskej rezidencie, ale išiel na faru. Z biskupov, ktorí prišli do Košíc, jediný Štefan Zadravec, voj. biskup maďarský, prišiel na vizitu k biskupovi. Po svojom príchode do farskej budovy poslal p. kardinál preláta-farára Tosta k biskupovi, že si želá p. kardinál s ním hovoriť. Biskup išiel na faru k p. kardinálovi, ktorý hovoril, že preto nešiel do rezidencie, pretože bol tak informovaný, že biskup utiekol (megszökött). Vyslovil nad tým poľutovanie, že bol zle informovaný.

11. novembra predpoludním prišiel regent Horthy. Na námestí, kde bola civilná privítacia slávnosť, biskup regenta vítal po maďarsky a po slovensky. Vo dverách chrámu čakal regenta prelát Tost v infule a pluviáli s kardinálom Serédym. Vo dverách ho pozdravil prelát Tost. Ordinárius nemal v dóme vyznačené svoje miesto, ako hosť bol v sanktuáriu svojej katedrály. Jediný p. kardinál ho inclináciou capitis distingvoval ako ordinárius.

Nad týmto negligovaním ordinárius sa i lepšie cítiaci Maďari pohoršili. .

Po prehliadke vojska bol spoločný obed. Ordinárius biskup dostal pozvanie až keď všetci sedeli za stolom o 14. hod. 30 min. - údajne na zakročenie p. kardinála.

Počas vojenskej správy, ktorá trvala jeden mesiac, úrady nemali nijakých stykov s biskupom, ani na vizitu neprišli. Osobne s úradmi biskup nijakej kolízie alebo nepríjemnosti nemal.

No dňa 18. novembra v prítomnosti kat. kňazov bolo verejné zhromaždenie, na ktorom v chóre kričali košickí maďarskí študenti: »Chceme maďar. biskupa!« Tak išli i pred rezidenciu.

V decembri 1938 vtrhli do Slov. kat. domu maďarskí mládenci, tam dolámali náradie a potrhali obraz biskupa J. Čárskeho. Vinníkov doteraz nevypátrali.

Jednu noc na balkón biskupskej rezidencie hodili špinavé gate.

Vojenská správa prostredníctvom biskupského sekretára - pravdaže, len ústne, aby nebolo dokumentov - doliehala na biskupa, aby za tri dni, potom za týždeň, odstránil štyroch farárov Slovákov: J. Balogha z Košickej Novej Vsi, Jozefa Pavlíka z Barce, V. Chovanca z Kavečian, Michala Duľu z Čane a kaplána Macáka z Mindsentu. Keďže okr. slúžny farára Michala Duľu z územia obce Čane vykázal, aby do 24 hodín opustil územie obce, a kaplána Jura Macáka denne inkvirovali žandári a tým ich psychicky ničili, biskup ich preložil. Správu o tom podal biskup p. kardinálovi Serédymu a prosil o zakročenie u vlády. J. Balogh, farár v Košickej Novej Vsi, v dôsledku stáleho molestovania ťažko ochorel, bol prenesený na Slovensko, kde i umrel.

V čisto slovenských obciach v cirk. školách katolíckych zavádzali bez opýtania sa ordinárius maďarské vyučovanie a do kostolov maďarský spev.

Keď prevzala moc civilná správa, úrady nadviazali s biskupom zdvorilostné styky. Prišli na vizitu, čo biskup opätoval a pozvali biskupa na rozličné slávnosti vlastenecké, na ktorých sa biskup zúčastnil.

Ale pomaďarčovanie slovenských cirkevných škôl v slovenských obciach pokračovalo ďalej, taktiež v kostoloch čisto slovenských maďarský spev.

V Košiciach odstránili najfrekventovanejšiu omšu pre slovenskú inteligenciu so slovenským spevom.

Keď zmizli kalichy z Košického dómu, od ktorých mal kľúče farár-prelát Tost a kost. kurátor, maďarské noviny krádežou upodozrievali slovenských kňazov, proti čomu biskup najenergickejšie protestoval. Ba dokonca samého biskupa upodozrievali, ako by o krádeži vedel a ju favorizoval. U kancelára biskupského úradu Jána Onderúva bol detektív a proboval v stoloch kľúče.

Noviny uverejňovali články, v ktorých lživo tvrdili, že biskup ukracoval Maďarov. Biskup bol nútený dávať do novín opravy.

Kultúrne položenie Slovákov v Maďarsku sa stávalo zo dňa na deň neznesiteľnejšie, takže biskupovi pohľad na útlak svojho ľudu podkopával zdravie, a preto prechod na Slovensko pokladal ako vyslobodenie z duševného jarma.«

Doklad č. 85.

Sťažnosť ždanských a šemšanských občanov proti zavádzaniu maďarčiny.

Sťažnosť občanov zo Ždane.

Veľadôstojný Biskupský úrad v Košiciach.

Osvietený pán biskup!

Podpísaní občania obce Ždaňa úctive sa obraciame na Vašu Excelenciu s tou úctivou prosbou, aby Ste v nižeuvedenej záležitosti nás vypočuli a urobili spravodlivú nápravu:

Po príchode dp. Michala Ruszku do Čane niekoľkí občania obce Ždaňa napísali na jeden hárok po maďarsky, že chcú mať v kostole len maďarské bohoslužby, (spev i kázeň) a tento hárok potom dávali v obci podpisovať ostatným. Tým, ktorí nerozumejú po maďarsky, povedali, že je tam napísané, že žiadajú, aby mládež nemusela chodiť do Čane na cvičenie (Levente), ale aby bola cvičená doma v Ždani. Tiež hovorili, že žiadajú od dp. farára, aby v kostole sa odbavovali bohoslužby, a to jedna po slovensky a jedna po maďarsky.

Mnohí im to podpísali (asi 100), v tej nádeji, že poslúžia jednak mládeži a tiež zaistia si aspoň každú druhú slovenskú svätú omšu.

V skutočnosti v tejto listine bolo, že podpísaní žiadajú od dp. farára, aby v Ždani boly len maďarské bohoslužby (kázeň, spev a modlitby). Takto podpísanú listinu odniesli k dp. farárovi do Čane.

Keď sme sa však dozvedeli, že ako nás podviedli, boli sme u p. farára protestovať, a žiadali sme ho, aby on sám vzal celú vec do rúk a previedol súpis.

Dp. farár skutočne dňa 25. III. 1939 vyhlásil z kazatelnice v Ždani, že nakolko sú tu aj takí, ktorí nevedia po maďarsky, najmä mládež, že chce zaviesť aspoň na prechodný čas slovenské bohoslužby, pošle kostolníka Štefana Kunca do každého domu, aby sa podpisom osvedčili, či skutočne chcú slovenské bohoslužby. Štefan Kunc miesto seba poslal svoju dcéru Helenu a Máriu Juhászovú dňa 26. III. 1939 popoludní. Čo sa im stalo potom je pravdivo a verne uvedené v pripojenej zápisnici.* My niže podpísaní vyjadrujeme vôľu väčšiny katolíkov (na listine bolo už 117 podpisov a nebola v tom ani polovica obce) vzdor tomu, že nie sme mnohí podpísaní, máme totiž oprávnenú obavu, že by pri podpisovaní tejto žiadosti v Ždani žandári nám robili opäť tie isté prekážky ako minule.

Z uvedeného postupu žandárov nastalo v Ždani veľké pobúrenie a rozhorčenie a to tým viac, že žandári zasiahli do práv duchovnej správy takým brutálnym spôsobom, chcejúc tak zabrániť prejaviť našu slobodnú vôľu pri určení si vlastných bohoslužieb.

Mládež našej obce je krajne roztrpčená a obávame sa vážnych incidentov, najmä preto, lebo nie je ochotná trpieť taký hrubý teror a hrozí, že ostentatívne opustí kostol, keď začnú spievať alebo bude kázeň po maďarsky.

Osvietený pán biskup! Našou svätou povinnosťou a snahou je, nažívať ako s občanmi inej národnosti, tak aj s vrchnosťou v pokoji a láske. **Avšak my si žiadame aspoň to, aby sme mohli v chráme božom vo svojom materinskom jazyku Jeho chváliť a Jemu sa modliť.** Toto je skutočne tak málo, že nás bolí srdce, keď si pomyslíme, že všetko nám sľuboval a o čom všetkom nás, Slovákov, uisťoval J. V. pán Horthy dňa 11. XI. 1938 v Košiciach.

My, podpísaní v zastúpení väčšiny obce Ždaňa, prosíme Vás osvietený pán biskup, aby ste v tejto veci urobil nápravu a to čím skôr, lebo sa obávame toho najhoršieho. Chceme a snažíme sa predísť všetkým možným nepokojom a nepríjemnostiam.

Aby sa celá záležitosť mohla vyriešiť spravodlivo a raz navždy chceme, aby za dozoru nášho dp. farára bola zvolaná do Čane schôdzka všetkých katolíkov (aj mládež od 15 rokov vyššie) a aby sa previedlo **tajné hlasovanie** o tom, aké majú byť v budúcnosti bohoslužby.

Len v takomto postupe po predošlých smutných skúsenostiach vidíme záruku spravodlivého a pokojného vyriešenia tejto vážnej otázky. Menšina by tiež mala zaručené primerané právo v ždanskom kostole.

My Vás, osvietený pán biskup, snažne a pokorne prosíme, ráčte tejto otázke venovať svoju láskavú pozornosť a dopomôcť nám, aby sa vyriešila v záujme mieru a pokoja obci spravodlivo a bez nátlaku k spokojnosti všetkých veriacich katolíkov.

Svoju úctivú prosbu opakujúc, ostávame so synovským pozdravom: - (podpisy).

Košice, 29. III. 1939.

Doklad č. 85a.

* Výpis zo zápisnice.

»Dňa 23. III. 1939 dôstojný pán farár Michal Ruszka vyhlásil v Ždani z kazateľnice, že nakoľko mládež nevie po maďarsky, chce zaviesť aspoň na tri mesiace slovenské sv. omše, kým sa mládež dačo nenaučí a za tým účelom pošle kostolníka Štefana Kunca z domu do domu (ku katolíkom), aby sa presvedčili, či chcú slovenské bohoslužby alebo nie. Podpísať sa mali všetci starší od 15 rokov.

Štefan Kunc udáva, že on poveril svoju dcéru Helenu Kuncovú a Máriu Juhásovú, aby ony išli s hárkom z domu do domu a aby v zmysle príkazu dp. farára pozbierali podpisy. Ďalej Helena Kuncová udáva, že spolu s Máriou Juhásovou dňa 26. III. 1939 odpoludnia išli z domu do domu a zbierali podpisy na hárok. **Keď prišli do domu Andreja Gergeľa, roľníka v Ždani, prišiel za nimi žandár, vzal hárok zo stola (keď Gergeľ podpisoval) a menované zaviedol na žandársku stanicu. Na žandárskej stanici hárok roztrhali a začali im žandári nadávať a hrešiť týmto spôsobom: »Azt a háromoltári szentségüke!«, »Azt a kutyaistenüket és a szüzmáriáját a kurva csehek« a dodali ešte »Hát szlovák mise kell?«** Boli tam prítomní Andrej Gergeľ i Pavol Mizák, starosta. Helena Kuncová a Mária Juhásová i Andrej Gergeľ sa proti ich výrokom ohradzovali a protestovali.

Vzhľadom na to, že táto akcia bola nariadená dp. Michalom Ruszkom, žandári nemali žiadneho práva v tomto zakročovať, najmä tým väčšmi, že tu šlo o napravenie nepresností, ktoré boli zapríčinené pri minulom spisovaní, keď mnohých občanov podviedli tým, že im zatajili pravý obsah súpisového hárku, na ktorý sa podpisovali.«*)

* Náprava, pravda, dosiaľ nebola urobená. (Pozn. red.)

Doklad č. 85b.

Sťažnosť z obce Šemša.

Veľadôstojný Biskupský úrad
v **K o š i c i a c h .**

Nižepodpísaní rímskokatolícki občania obce Šemša s tou úctivou prosbou sa obracajú na Veľadôstojný Biskupský úrad, aby ráčil nariadiť miestnemu duchovnému a sestrám Sv. Kríža, aby pri bohoslužbách bolo spievané podľa uznesenia miestnej školskej stolice, t. j. jednu nedeľu po maďarsky a druhú nedeľu po slovensky.

Toto uznesenie miestnej školskej stolice sestrami Sv. Kríža nie je dodržiavané, nakoľko všetky sväté omše, ktoré slúži miestny duchovný dp. Juraj Gaľavský sú spievané po maďarsky, iba pri každej druhej takzvanej farskej omši, t. j. slúženej dp. Andrejom Eliášom je spievané po slovensky, čo prakticky znamená, že len každá šiesta nedeľa je slovenská a päť maďarských.

Vzhľadom na to, že miestna cirkevná školská stolica mala v zmysle uznesenia zaviesť v skutočnosti jednu sv. omšu slovenskú a jednu maďarskú, preto my, nižepodpísaní občania, žiadame Veľadôstojný Biskupský úrad, aby našej oprávnenej a spravodlivej požiadavke vyhovel tým väčšmi, že naša mládež a najstarší občania vôbec nevedia po maďarsky, v dôsledku toho ako výraz nespokojnosti z nesprávneho postupu našej duchovnej vrchnosti, jej veľká časť do kostola nechodí.

V záujme pokojného nažívania v našej obci bolo by nutné túto otázku vyriešiť tak, ako to mienila školská stolica a ako to žiadame, lebo najmä naša mládež vo svojom roztrpčení zanedbáva svoje kresťanské povinnosti, čo môže viesť k jej mravnej skaze.

Taktiež žiadame, aby pri všetkých slovenských sv. omšiach a večerných sestry Sv. Kríža modlili sa výlučne po slovensky.

Dúfame, že našej skromnej, ale spravodlivej požiadavke, bude vyhovené, ostávame s úprimným katolíckym pozdravením:

Šemša, 27. II. 1939. (Podpisy).

Doklad č. 86a.

Internovanie farára Jozefa Pavlíka v Barci.

Preklad z maďarského originálu.

Hlavný slúžny Košického okresu. Č.: 3543/1939.

Rozhodnutie

Na Jozefa Pavlíka, narodeného roku 1899 v Lubotíne, rím. kat. duchovného, obyvateľa v Barci, nariaďujeme na základe § 2 nariadenia č. 4352/1920 B. M. a s odvolaním sa na § 4 nariadenia č. 3000/1922 B. M. policajný dozor, s povinnosťou zdržiavať sa v Barci.

Následkom toho menovaný podľa § 13 nar. č. 4352/1920 B. M.

1. Bez môjho zvláštneho povolenia nemôže opustiť územie obce Barca.

2. Je povinný v Barci denne medzi 9.-11. hod. dopoludnia hlásiť sa na obecnom úrade sídliacom v notárskom úrade.

3. Svoj byt nemôže opustiť medzi 20. hod. večernou a 5. hod. rannou, verejné miesta nemôže navštevovať.

4. Telegramy podávať nemôže, nemôže používať telefón, jeho poštové zásielky len s mojím povolením môžu byť prijaté, na jeho adresu prichádzajúce poštové zásielky môžu byť doručované len s mojím povolením.

5. Stýkať sa môže okrem osôb, s ktorými to vyžaduje jeho povolanie, len s osobami žijúcimi v jeho domácnosti!

Ak by horeuvedené nariadenie nedodržal alebo porušil, na základe § 27 menovaného nariadenia môže byť potrestaný 6 mesačným zatvorením a peňažitou pokutou do 2000 pengő. Tak isto má byť potrestaný i ten, ktorý sa zúčastní na porušení tohto nariadenia alebo nepravdivými údajmi zavádza úrad.

Odôvodnenie.

Zistil som, že menovaný svojou činnosťou napriek môjmu upozorneniu znova ohrozoval verejný poriadok a pokoj v obci Barca.

Preto som musel v snahe zabrániť ohrozovaniu verejného pokoja a mieru jeho osobnú slobodu na základe opatrení, uvedených v tomto rozhodnutí, obmedziť.

Vykonanie tohto rozhodnutia pred jeho právoplatnosťou na základe § 56 z. čl. XXX. 1929 preto nariaďujem, lebo neodkladné vykonanie je potrebné z dôležitého verejného záujmu.

O tomto uvedomujem:

1. Jozefa Pavlíka, rím.- kat. farára v Barci,
2. Obecné predstavenstvo v Barci,
3. Žandárske veliteľstvo v Košiciach,
4. Maď. kráľ. riaditeľstvo pôšt v Košiciach.

Košice, 8. augusta 1939.

Dr. Kátra, hlavný slúžny

Doklad č. 86b.

Odvolanie farára Pavlíka.

Veľactenému hlavnému slúžnemu Košického okresu.

K o š i c e.

Podpísaný Jozef Pavlík, rím.-kat. duchovný farár v Barci, odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému pod č. 3543/1939 zo dňa 8. augusta 1939, ktorým som bol postavený pod policajný dozor a s úctou prosím, aby ste ráčili toto moje odvolanie postúpiť spolu s mojimi spismi Županskému úradu abaujskoturňanskej župy, ktorého úctive žiadam

Veľkomožný pán župan!

Napadnutým rozhodnutím pán hlavný slúžny Košického okresu ma postavil pod policajný dozor a najprísnejším použitím § 13 kráľ. nariadenia a č. 4352/1920 B. M. a zakázal mi, aby som

1. Opustil územie obce Barca bez zvláštneho povolenia.
2. Aby som sa denne hlásil medzi 9.-11. hod. u obecného úradu, umiestneného v notárskom úrade.
3. Aby som neopustil večer medzi 20. a rannou 5. hod. môj byt.
4. Aby som verejné miestnosti nenavštevoval atď.

Pri použití tohto paragrafu pán hlavný slúžny Košického okresu pravdepodobne nevzal do úvahy to, že som rím.-kat. duchovným a vysvätením za kňaza vzal som na seba také povinnosti k Bohu i cirkvi, ktorých vykonávanie na základe nariadeného policajného dozoru a použitím § 13 menovaného nariadenia mi boli znemožnené.

Mojou kňazskou povinnosťou je, aby som poskytol svojim chorým veriacim v čase potreby sviatosť posledného pomazania, aby som svojich veriacich v nočnom čase kedykoľvek vyspovedal, prípadne dal im i možnosť prijímať. V tom prípade však, ak by som túto svoju povinnosť večer medzi 20. hod. a rannou 5. hod. odvážil sa vykonať, v zmysle uvedeného rozhodnutia môžem byť trestaný zatvorením do 6 mesiacov a peňažitým trestom do 2000 pengő.

Je technickou nemožnosťou, aby som v takýchto prípadoch v každom jednotlivom prípade vyžiadal povolenie pána hlavného slúžneho, aby som sa tým vyhol prípadnému zatvoreniu resp. prísnemu peňažitému trestu.

Ráčte uvážiť si tento neudržateľný stav a zrušením uvedeného rozhodnutia dať mi možnosť, aby som ako rím.-kat. kňaz mohol vykonávať svoje kňazské a ľudské povinnosti.

Je ďalej neopodstatneným použitie § 2 nariadenia 4352/1920 B. M. resp. § 4 nariadenia 3000/1922 B. M., pretože som nevykonával žiadnu takú činnosť, ktorá by mohla ohrozovať v Barci verejný poriadok a pokoj.

V odôvodnení rozhodnutia nie je ani spomenutá tá skutková podstata, na základe ktorej Veľkomožný pán hlavný slúžny došiel k záveru, že sú dané skutočnosti k uvaleniu policajného dozoru.

Nakoľko tieto dôvody neboli mi oznámené, bol som zbavený i tej možnosti, aby som prípadne dokazoval bezpodstatnosť tejto skutočnosti.

Je všeobecným právnym pravidlom, že v odôvodnení každého administratívneho rozhodnutia je povinný úrad stránke oznámiť tú skutočnosť, ktorá slúžila za základ uznesenia.

S úctou
Jozef Pavlík.

Doklad č. 87.

Vyhnanie farára Michala Dulu z Čane.

»Po obsadení mojej farnosti Maďarmi i naďalej pôsobil som v duchu slovenskom a národnom, tak v školách ako i v kostole. To bolo tŕňom v oku Maďarom a tamojším kalvínom. Z mojich veriacich bol to starosta Michal Timkó a jeho syn ml. Michal Timkó, ktorí sa stali najväčšími nepriateľmi Slovákov a každú správu niesli maďarským žandárom. Vyvrcholilo to dňa 13. febr. 1939. Večer o 17. hod. ml. Michal Timkó doniesol od notárskeho úradu výzvu, aby som sa hneď dostavil na úrad. Ihneď som sa na notariáte ukázal. Bol tam celý synedrium. Prítomní boli: Kászonyi, zástupca hl. slúžneho, Danko Ladislav, jeho zapisovateľ. Jeden stotník z okresného vojenského veliteľstva. Notár v Čani Róbert Langsch, dvaja notárski pomocníci, starosta a jeho syn (Timkó) a dvaja žandári s puškami.

Po mojom príchode ma p. slúžny posadil vedľa žandárov a oznámil mi, že sú podané proti mne ťažké žaloby. A započal sa výsluch. Je na vás sťažnosť, že nechcete náboženstvo vyučovať po maďarsky a že keď sa vás jedno dieťa pýtalo, či budete vyučovať náboženstvo po maďarsky, odpovedali ste, že hovno. Odpovedal som. Nakoľko deti nevedia po maďarsky a nedostal som žiadnu úpravu od najd. bisk. úradu, musím vyučovať po slovensky. Na to poznamenal tam prítomný stotník, či by som nemohol tak vyučovať, ako ich učili Česi, že keď niečomu nerozumejú, aby im to vysvetlil pokojne len po maďarsky. Ja som povedal, že nie som učiteľom reči, ale náboženstva a musím tak rozprávať, aby ma deti porozumeli. A čo sa týka toho vulgárneho výrazu, ráčte vypočuť aj iné deti, lebo aj ostatné by to boli počuli, keby som to bol povedal. P. Kászonyi so zlosťou povedal: »Neide o to, či vypočuť, či nevypočuť deti, len povedzte, či sa k tomu priznávate alebo popierate.« Popieram, znela moja odpoveď.

Ďalej ste udaný, že posielate posolstvá na Slovensko po mladíkovi Maďarovi (tak sa menuje ten mladík, dobrý Slovák z Čani), ktorý utiekol na Slovensko a v deň úteku ste sa s ním na stanici v Čani rozprávali, lebo vás videli žandári. Vedeli ste, že utečie, a ste to neoznámili. Popieral som, lebo som sa s ním na stanici nerozprával, ani ma žandári nemohli vidieť.

Prostredníctvom sestier SOC Misij. dostal som pre chudobné katol. deti šaty a topánky v cene asi 5000 korún. Bola to moja akcia, lebo i škola žiadala pre deti šaty a topánky. Spolu so štyrmi staršími občanmi rozdelili sme dary pre najchudobnejších a keď niektorí nedostali, bolo to preto, lebo neušlo sa každému a bohatších sme zo zoznamu vymazali. Kalvínov to mrzelo, že katolíci, ktorí sú Slováci, dostávajú šaty a topánky a ich deti nie. Udali ma, že som deťom povedal: »Česi vám poslali topánky, buďte za to dobrí Slováci.« Pravda, to som nepovedal, a preto popieram. Urobili presný zoznam obdarených, a mrzelo ich, že nemohli zistiť nesprávnosti, len poznamenali, že mal som to s ich pomocou rozdeliť.

Ste udaný, že v škole deťom ste strhali maďarské národné stužky (kokardy). Odpovedal som, že nestrhol som nikomu, len v Ždani istému chlapcovi som povedal, aby si stužku dal dole, lebo už národné slávnosti pominuli, a keď budú zasa národné slávnosti, môže si ju znova pripnúť. Čítal som v novinách, že zástavy a národné stužky treba stiahnuť, aby to nezovšednelo.

Najväčším zradcom sa mi ukázal ml. Michal Timkó, syn starostu. Vydával sa za dobrého Slováka a ľudáka, a preto som mu dôveroval. Bol na hranici pri Hidasnémety vojakom a hovoril mi, že Maďari ho volali, aby prešiel k ním, ale on vraj povedal, že k Maďarom nechce, lebo vo vojsku je lepšie u nás, než v Maďarsku. Raz prišiel ku mne a spytoval sa, že aká je politická situácia. Ja mu plne dôverujúc, povedal som, že skôr pôjdeme na Miškovec, než Maďari na Slovensko. A ten necharakterný ma išiel hneď udať žandárom. Pri výsluchu som povedal, že nepamätám sa na to, či som to povedal. On však udrel päsťou na stôl a prízvukoval, že áno, bol som na Silvestra u pána farára a ja že som mu povedal, že skôr prídu Slováci do Miškovca, než Maďari do Bardejova.

Vyčítal mi, že nechcem dovoliť maďarský spev v kostole. A niekedy nemohli by ste prehovoriť v kostole i po maďarsky? Pýtal sa pán stotník. Skočil mu do reči starosta Timkó a povedal, že po maďarsky kázať netreba, lebo by tomu nerozumeli, ale len spievať po maďarsky. Tomu, že nespievajú po maďarsky je len p. farár na vine, lebo keby oni chceli, tak by sa muselo spievať po maďarsky, hovoril starosta.

Nato p. Kászonyi povedal: Rozhodnutie nevynesieme, ale berte na vedomie, že v Čani nezostanete. A radím vám, aby ste nepolitizovali,

lebo sa to kňazovi nesvedčí a ani sa nevyplatí. Odpovedal som: »Ráčte to povedať napríklad o p. farárovi košickom Tostovi, že sa nevyplatí politizovať, je dôkazom p. farár Tost, ktorý za jeho politickú činnosť bol zvolený za »Felsőházi tag«. Ja mám tiež ambície a možno i ja sa dostanem za Slovákov do parlamentu. Dosiaľ som nepolitizoval, lebo robil mi prekážky tunajší p. notár, ktorý bol veľkým Čechoslovákom a agrárnikom, ale odteraz budem organizovať Hlinkovu ľudovú stranu, ktorá podľa môjho vedomia má byť v Maďarsku povolená.«

Nato sa rozzúril p. Kászonyi a povedal: **»ha azért is fog politizálni, ezért az »azért is«, máris hozok határozatot«. Vzal zákonník a citoval, že pre nebezpečnú protištátnu činnosť budem hneď vykázaný z Čane a zo Ždane. Zatiaľ nesmiem opustiť obec, len keď to zahlásim starostovi. Každý pondelok sa mám hlásiť u starostu, nesmiem telegram poslať, telefonovať, listy moje majú byť cenzurované a vyzval tam prítomných žandárov, aby sledovali každý môj krok, a za najmenšiu protištátnu činnosť aby ma zavreli. Inak, že ma dá internovať.**

Zápisnicu mi dali podpísať a žiadosť, aby mi dali jej opis, odmietli. Do 8 dní som sa mohol odvolať proti rozsudku. 21. febr., teda na 8. deň po rozsudku bol som na okresnom úrade v Ždani podať odvolanie. Kászonyi tam nebol prítomný, ale hlavný slúžny Borsos. Vzal zápisnicu dvojmo a kópiu mne dal, ktorú mám u seba. Súril, aby som sa čím skôr presťahoval na Slovensko, lebo ináč ma dá zavrieť. Onedlho vysťahoval som sa na Slovensko.«

Michal Dula,
t. č. farár v Gaboltove.

Martýrium farára Jozefa Baloga.

Prípad Jozefa Baloga, farára v Košickej Novej Vsi

Vo februári 1939 previezli neb. Jozefa Baloga z košickej nemocnice do prešovskej. Bol mojím dôverným priateľom a 10 rokov sme spolupracovali v Košickom okrese na poli cirkevnom a národne-slovenskom. Nebohý mal v Košiciach otca a sestru, preto neodchádzal pred príchodom Maďarov.

Z prešovskej nemocnice mi ťažko chorý odkázal, aby som ho navštívil. Vtedy mi o svojom utrpení po príchode maďarského vojska do Košickej Novej Vsi povedal toto:

»V deň príchodu maďarského vojska do Košickej Novej Vsi dedina bola ozdobená maďarskými zástavami. Večer bola slávnostná večera v rím.-kat. škole, ktorú horlivo pripravovali renegáti-učitelia, hlavne učiteľ Kuca a iní.

Na tú večeru zavolali i mňa. Šiel som na tú večeru s úmyslom, že získam priazeň veliteľa dôstojníkov maďarského vojska, istého majora. Počas večere veliteľa a dôstojníkov maďarského vojska pozdravil učiteľ Kuca renegátsky. Dôstojníkov som pozdravil i ja, ako miestny farár. Povedal som, že maďarská vláda dá Slovákom v ich novej vlasti všetko, čo prisľúbil v Košiciach p. Horthy. Môj pozdrav v záujme Slovákov sa nepáčil prítomným, lebo ani štrngnúť si nechceli so mnou. P. major vo svojej odpovedi ma ubezpečoval, že »rövid időn belül a tisztelendő úr szülővárosában is lengeni fog a magyar zászló - o krátky čas aj v rodnom meste dôstojného pána zaveje maďarská zástava«, vo Vranove. Čoskoro som odišiel bez rozlúčky, ale spoločnosť zostala jesť a piť.

Už v noci po hostine vyspevovali mi pod oblokmi maďarské piesne. **Potom pravidelne každý večer celá tlupa nahuckaných vojakov chodila po dedine a strašným revom spievala maďarské piesne a okolo deviatej došla pod faru, spievali hnusné piesne, kričali, že »az a tót pap még mindig itt van - ten kňaz Slovák ešte je vždy tu« a podobne.**

Už druhý deň po príchode maďarského vojska do dediny prišli na faru maďarskí žandári vyšetriť vec, lebo som podľa ich žaloby 5. a

či 6. novembra slúžil smútočnú sv. omšu a dal som aj zvoniť, čím som vraj dal na javo nie radosť nad novými pomermi, ale žiaľ. Oznamovateľa nepotrebujem vedieť, ale mám povedať, či bola čierna sv. omša a či som dal zvoniť alebo nie. Žandárom som povedal, že čiernu svätú omšu som ešte v septembri sľuboval odslúžiť istej rodine, ktorá žiadala u mňa čiernu sv. omšu za zomrelých svojej rodiny. A je zvykom vo fare, že na výročný deň smrti po sv. omši sa zvoní. A že pravdu hovorím, ukazoval som žandárovi svoju úradnú knihu prijatých peňazí na sväté omše.

Po tejto žandárskej návšteve večer už nielen spev a revanie bolo okolo fary, ale už aj strieľanie.

Znova ma vyšetrovali žandári, že som medzi študentmi a mládežou hovoril proti maďarskému štátu. Zbytočne som dokazoval, že s nikým nehovorím, lebo som chorý a z domu nevychádzam.

Dni a noci sa míňali, ale som nespal a nejedol. Cítil som, že moje nervy to nevydržia. **Jeden večer, 20. novembra 1938, bol znova vresk okolo fary. Vetral som izbu. Šiel som zavrieť oblok a vtom zahvižďdi mi okolo hlavy guľka z revolvera. Oblok som ešte zavrel, ale vtom ma sily úplne opustili a spadol som.** Z bezvedomia som sa prebral až nad ránom. Služobné dievča pripravilo ma do nemocnice, kde lekári zistili, že môj zdravotný stav je veľmi ťažký. V nemocnici nebolo lekárov a ani sestričiek ošetrovateliek, lebo nový maďarský personál nebol ešte na mieste. Preto som si žiadal, aby ma sestra previezla do prešovskej nemocnice. Tak som sa dostal sem. A tu mi je dobre, lebo som doma medzi svojimi. Ty, priateľu, si dobre urobil, že si včas odišiel, a zachránil si si zdravie a život. Nemyslel som, že maďarská správa je tak bezohľadná a krutá. Zničila ma. Ale vďaka Bohu, že aspoň toľko sme si obránili z našej drahej slovenskej zeme, že mám kde pokojne skonať. Chcem ležať vo svojom rodisku.«

O niekoľko dní dokonal. Nebohý vdp. Balogh bol človek šľachetnej povahy, preto ani neprezradil veľkosť svojho utrpenia, ktoré mu pripravili Maďari ako statočnému slov. kňazovi. Báli sa ho, lebo i ako kňaz i ako Slovák bol vysokovážený na okolí.

Slov. Raslavice 14. I. 1940. Michal Adam, dekan-farár

Doklad č. 89.

Slovenský spev v nádoždskom kostole.

»Koncom augusta 1939 mládenec Mikuláš Juhás zorganizoval mládež v obci Nádoždi pre slovenský spev v kostole pri bohoslužbe. Stalo sa to preto, lebo **Slovači bolo zakázané spievať po slovensky.** Organizovaná mládež v kostole začala spievať slovenské nábožné piesne. Nasledujúceho dňa prišli do obce žandári, a to strážmajster Kapuváry a ešte jeden. **Mikuláša Juhása uväznili, pažbami pušiek a päsťami tĺkli a potom odviedli na žandársku stanicu v Ždani. Tam v prítomnosti veliteľa stanice znova ho vyzauškovali, zvalili na zem a kopali do neho čižmami, v dôsledku čoho Juhás zamdlel. Keď sa prebral z mdlôb, vyhodili ho na ulicu, že môže ísť domov. Kopaním Juhásovi žandári poranili obličky, následkom čoho od toho času je stále nemocný a pracovať nevládze.«** (Citujeme zo zápisnice, spísanej s jedným občanom obce Nádožď.)

Doklad č. 90.

Jeho deti chodili do Katolíckeho kruhu....

»Dostavila sa Alžbeta Piatnicová, rod. Kolárčiková, bytom v Košiciach, Prešovská tr. č. 57 a udala, že dňa 30. mája 1939 o 12. hodine, keď jej 12-ročný syn Jozef, žiak 5. ľudovej tr. v škole na Kováčskej ulici sa vrátil domov zo školy, jej oznámil, že toho istého dňa o 8. hod. učiteľ Alexander Javorský jeho, Štefana Košiščáka, Ladislava Nováka, Tomáša Tótha, Annu Pollákovú, Magdu Piatnicovú a Štefana Piatnicu, školákov toho istého ústavu zavolal do zborovne, kde správca školy Juraj Hernády začal menované deti vyšetrovať preto, že chodia do Slovenského katolíckeho kruhu v Košiciach. Pri vyšetrovaní, ktoré trvalo dve hodiny, správca Hernády hrubo napadol deti a pri vypočúvaní školáka Ladislava Nováka chytil nôž zo stola a oboril sa na neho s nožom, až sa menovaný školák od strachu pošpinil. I ostatné deti sa veľmi zľakli, bolo to vidieť na deťoch pri návrate zo školy. Po vyšetrovaní učiteľ Javorský povedal deťom, že Štefan Piatnica, robotník na št. železniciach bude vyhodený z roboty len preto, že jeho deti chodia do Slovenského katolíckeho kruhu. (Výpis zo zápisnice.) Menovaný bol skutočne zo služby prepustený.«

Doklad č. 91a.

Mučenie Gustáva Fiačana vo väzení.

Z á p i s n i c a

spísaná v kancelárii Generálneho sekretariátu HSĽS v Bratislave s p. Gustávom F i a č a n o m, býv. administratívnym referentom mesta Levíc, nar. 7. decembra 1903, maďarským štátnym občanom, príslušným do Ondrášovej, ženatý, otec dvoch detí, bytom t. č. Bratislava, hotel Bláha.

Vec: Väznenie Gustáva Fiačana v Maďarsku.

Svedkovia: Jozef Mikula, ústredný tajomník Hlinkovej slovenskej strany, Ladislav Vojaček, úradník Generálneho sekretariátu HSĽS.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Po pripojení územia zostal som v Leviciach, kde som bol zamestnaný na mestskej správe ako mestský administratívny referent. Zúčastnil som sa aktívne menšinovej práce, bol som redaktorom »Slovenskej jednoty« pre levickú oblasť, s Dr. Obtulovičom bol som hlavným organizátorom nepovoleného kongresu Slovákov v Maďarsku, ktorý mal byť vo februári 1939 a zastával som i funkciu oblastného tajomníka zakladajúcej sa celoštátnej Slovenskej ľudovej strany. **Pre túto svoju činnosť som bol pozorovaný políciou. V čase od 14. novembra 1938 do 16. januára 1939 tridsať šesť ráz som bol predvolaný i predvedený detektívmi na políciu, kde som bol obvinený celkom z 208 prečinov a zločinov**, charakteru protištátneho, ale dňa 16. januára 1939 na základe všeobecnej politickej amnestie vyšetrovania v týchto »trestných veciach« boli zastavené. Ja som však vyhlásil, že amnestiu neprijímam, lebo sa necítim vinným. To však vôbec nevzal do úvahy policajný koncipista Dr. Dudás, pred ktorým som toto vyhlásenie v jeho úrade urobil. Zo strany vládnych renegátov (ľudí z okolia budapeštianskych Slovenských novín) robili sa pokusy, odlákať našich spolupracovníkov. Nakoľko svojou prácou som sa onedlho stal známym medzi našou Slovačou, vystreli i na mňa svoje siete. Koncom mesiaca apríla roku 1939 navštívil ma v mojej kancelárii na mestskom dome muž, ktorý sa predstavoval ako Ján Kollár, slovenský politický emigrant a spolupracovník Slovenských no-

vín v Budapešti. Požiadal ma o schôdzku v kaviarni, kde mi ponúkol najprv 500 pengő ako honorár za to, že prepožičiam svoje meno na články, ktoré oni budú písať a uverejňovať v Slovenských novinách pod mojím menom. Okrem toho žiadal, aby som mu za tých 500 pengő dal k dispozícii zoznam predplatiteľov Slovenskej jednoty a všetkých aktívne činných Slovákov v Leviciach a na okolí. Rozumie sa odmietol som to, a okamžite som ho nechal tam v kaviarni. Asi o mesiac neskoršie navštívil ma Peter Bazovský z Nových Zámkov večer, asi o 21. hodine na mojom byte a zopakoval ponuku Kollárovu, ale s tým rozdielom, že mi vraj vyplatí honorár na celý rok (t. j. 6000 pengő) vopred, a to hneď. Žiadal ma však i o to, aby som sa vzdal svojho úradu v Leviciach i politickej činnosti, za čo mi sľúbil, že ma umiestni v niektorom ministerstve v Budapešti. Bazovského som po tejto ponuke jednoducho z bytu vyhodil. Pri odchode sa mi vyhrážal, že to obanujem, lebo onedlho môžem sa dostať do kriminálu. Stále vyšetrovanie a šikanovanie ma natoľko nervove vyčerpalo, že od 23. marca do 11. apríla 1939 musel som sa podrobiť lekárskemu ošetrovaniu v nemocnici. Po 11. apríli ešte 6 týždňov som musel dochádzať na injekcie do nemocnice. Pri ošetrovaní stal sa mi i taký prípad, že ma hlavný lekár nemocenskej poisťovne Dr. Ján Boleman doslovne vykázal z jeho ordinácie, keď sa dozvedel, že som predným pracovníkom slovenskej národnej strany v Maďarsku. 26. júna 1939 dostavili sa do môjho bytu v poludňajších hodinách dvaja detektívi a dvaja uniformovaní strážnici, ktorí previedli domovú prehliadku. Zobrali celý materiál, týkajúci sa menšinového života (korešpondenciu, úradné peniaze atď.). Po prevedení domovej prehliadky ma zatkli a predviedli na políciu, kde od 26. do 29. júla bol som stále vypočúvaný. Obviňovali ma, že som hlavným veliteľom tajnej Hlinkovej gardy v Maďarsku, že mám v Leviciach tajne ozbrojených 350 gardistov s 8 guľometmi, ďalej že mám ukryté dve ťažké delá (!), že mám tajnú vysielačku, že verejné budovy v Leviciach a iných mestách na obsadenom území sú podmínované, ktoré v určitý čas vyhodíme do povetria, čo bude signálom na útok Hlinkovej gardy a nemeckých FS oddielov na Slovensku k útoku na Maďarsko za cieľom spätpripojenia obsadených území. Tieto smiešne obvinenia som, samozrejme, ako úplne bezpodstatné rozhodne odmietol. 29. júla sputnali mňa, Jána Drienskeho a Ladislava Protivodu, ktorí boli v ten istý deň zatknutí ako ja, a viedli nás dvaja ozbrojení žandári s nasadenými

bodákmi a 4 policajti v poludňajších hodinách cez hlavné a najfrekventovanejšie ulice mesta na žandársku stanicu okľukou, aby nás čo najviac ľudí videlo v Leviciach. Na žandárskej stanici nás ďalej vypočúvali ľudia s defenzívneho oddelenia. Vypočúvali ma vo dne v noci. Obvinenia som znova rozhodne poprel. 31. júla nás odviedli dvaja žandári s nasadenými bodákmi do Budapešti do väznice na Markó ulici, kde sme boli do 3. augusta, tam som vôbec nebol vypočúvaný. 3. augusta odviedli nás do vojenského väzenia na Margit-körút, kde nás však neprijali, takže nás viedli do kasárne »Hadik«, kde nás zasa neprevzali, a preto nás odviedli do vojenskej kasárne »Mária Terézia«, kde sme zostali do 5. augusta, v ten deň nás odviedli do povestnej vojenskej väznice na Conti ulici, kde sme boli do 25. novembra 1939. 8. augusta bol som predvedený pred vojenského štátneho zástupcu Dr. Klí, ktorý mi kládol podobné otázky ako na policajnom úrade v Leviciach. Po predvedenom výsluchu bol som daný do samoväzby, v ktorej som zostal 9 týždňov. Po výsluchu mohol som ísť prvý raz na 15-minútovú prechádzku. Keď sa vymieňala stráž 4 vojakov, ktorí ma strážili, nastúpila čata 8 vojakov. Mňa postavili k múru, vojaci sa postavili asi 10 metrov do radu predo mňa, čatár zavelil nabiť zbraň, videl som ako sa pušky dvíhajú, prežil som hrozný okamih, bol som presvedčený, že ma idú zastreliť. (Poznamenávam, že som sa vo väzení dozvedel, že Ladislav Protivoda, ktorý bol so mnou súčasne uväznený, pri tomto »žartovom« úkone dostal taký silný otras nervov, že údajne 4 týždne ležal na nervovom oddelení vojenskej nemocnice.) Potom však vojaci zbrane sklonili a štyria odmašírovali. Bol to jeden z najhroznejších okamihov, ktorý som kedy v živote zažil. Tento spôsob trýznenia, ako som neskoršie počul, s veľkou obľubou používajú vo väznici Conti. Dozorca väzňov, vitéz Sós, ktorý ma vsotil do cely, prišiel asi o 10 minút do samoväzby s korbáčom v ruke a kričal na mňa: »Počkaj, ty smradľavý Slovák, však ja ťa naučím poriadku.« Spustil na mňa také nadávky, ktoré tu nechcem opakovať. I medzi maďarskými vojakmi zaiste vynikal v nadávaní a hrešení. V rohu cely bola veľká nádoba, v ktorej boli - pravdepodobne po predošlom väzňovi - výkaly a moč. Stena pri nádobe bola čerstvo zamazaná výkalom. Keď to pán Sós zbadal, musel som v sprievode jeho nadávok holou rukou stierať zo steny zapáchajúce fekálie. To bolo moje zoznámenie s dozorcom väzňov. V jeden deň, na ktorý sa presne nepamätám, začiatkom mesiaca no-

vembra 1939 prišli dôstojníci defenzívneho oddelenia z Komárna, ktorí mi kládli za vinu tie isté veci, ako prv v Leviciach a vojenský štátny zástupca pri vyššie spomínanom výsluchu. Už pri zisťovaní nacionálií jeden major v civile (oslovovali ho »őrnagy úr«), keď som na otázku, že kde som príslušný odpovedal, že do Ondrášovej, a keď sa pýtal, kde táto obec leží a ja som odpovedal, že na Slovensku, ho to tak rozzúrilo, že pristúpil ku mne a boxerom vrazil mi do tvári tak silno, že mi štyri zadné zuby na pravej strane hneď vyleteli. Major, celý rozzúrený, reval: »Majd én megtanítlak, hogy »Szlovákiában«! Szlovákia nem volt, nincs és nem is lesz - ez Felsőmagyarország! - Ja ťa naučím, že na »Slovensku«! Slovensko nebolo, nie je a ani nebude - to je Horné Uhorsko.« Krv som nesmel vypľuť, musel som ju prehĺtať, zuby som si musel vložiť do vrecka. Keď sa ma pýtal, či žijú moji rodičia a odpovedal som, že neviem, lebo v deň môjho zatknutia boli veľmi ťažko chorí, odpovedal mi, že aby som vzal na vedomie, že mi otec 22. októbra umrel. (Čo nebolo, ako som neskoršie zistil, pravda.) To ma natoľko rozžialilo, že mi vyhŕkli slzy. Majora to znova tak rozzúrilo, že ma začal zasa biť boxerom do pŕs a udrel ma tak silno do brady, že ešte i dnes mám na brade stopu po zacelenej rane. Potom ma začal kopať do kolien a do genitálií. Nato ma vyzval, aby som sa priznal, lebo to už vraj urobil Driensky a Protivoda; a je to vraj i v zápisnici, ktorú mi hneď i ukázal. Na prvý pohľad som zistil, že zápisnica je falošná i s Drienskeho podpisom, ktorý som veľmi dobre poznal. Majorovi som to i povedal rovno do očí. To ho zasa tak rozzúrilo, že ma začal biť, kde ma len zasiahol, takže som skoro úplne odpadol a museli ma odviesť dvaja vojaci. Ešte musím pripomenúť, že asi 10 dní po prevedení nás do väznice Conti, zaviedol ma dozorca väzňov Sós s dvoma vojakmi do pivničnej miestnosti, ktorú väzni menujú »kínhzókamra« - komora na mučenie«. Najprv som musel strčiť ruky do zvláštneho prístroja, takže som nemohol prstami ani pohnúť. Dozorca Sós sadol si naproti mne a začal mi dlhou ihlou hlboko pichať pod nechty. Potom musel som sa vyzliecť do naha, Sós mi zviazal na chrbte železnou reťazou ruky a priviazal o železnú obruč, ktorú vytiahol škripcom tak vysoko, že mi nohy asi na pol metra viseli vo vzduchu. Bol som pripevnený o ruky, ktoré som mal za chrbtom zviazané. Už spôsob, ako ma zavesil, pôsobil mi hrozné bolesti. Potom vzal dozorca Sós remenný korbáč, na konci s olovenými guľkami, a začal ma ním po celom tele bičovať do toho času, kým som neupadol do mdlôb, keď ma obliali vojaci vedrom ľadovej studenej vody.

Nechali ma potom visieť ďalej do tých čias, kým som neupadol znova do bezvedomia. Dodnes - po 8 mesiacoch - mám na pravom pleci krvou podliate čierne fľaky. Keď som prišiel k sebe, ležal som už v rohu na slame. Keď som sa trocha pozbieral, odvliekli ma vojaci nazad do cely. Poznamenávam, že dozorca Sós ma mučil bez príčiny; nebol som ani predtým, ani potom vypočúvaný. Asi o dve hodiny prišiel do cely Sós a povedal mi, že ak sa opovážim niekomu sa sťažovať, že len potom uvidím, ako ma bude mučiť. 25. novembra predvolali nás troch (mňa, Drienskeho a Protivodu) k majorovi Zsuffovi, ktorý s pofutovaním sa rozlúčil s nami a oznámil nám, že vojenský súd následkom našej neviny nás z vojenského väzenia prepúšťa na slobodu, aby sme navzájom zabudli, ak sa niečo prihodilo v náš neprospech, aby sme celú vec pokladali za zlý sen. Uistil nás, že ešte týmto dňom uvidíme naše rodiny a súčasne oznámil nám, že vzhľadom na to, že sme boli do vojenskej väznice dopravení z civilnej, nútený je nás odovzdať civilnému súdu, ktorý nás hneď prepustí na slobodu. V civilnom väzení nás však až 29. novembra vypočul štátny zástupca, ktorý nám oznámil, že do dňa hlavného rokovania bude nás držať vo väzení, proti čomu sme sa zápisnične odvolali. Dlhé týždne nestalo sa nič. Chodil som len týždenne raz na lekárske prehliadky, na ktorých liečili moje rany, ktoré bolo stále ešte zreteľne vidieť i po mesiaci. Boly to stopy Sósovho mučenia. Do 23. marca 1940!!! nebolo ani rokovanie, ani sme neboli vôbec vypočúvaní. V tento deň popoludní o 17. hod. - bola to veľkonočná sobota - oznámili nám, že sme prepustení na slobodu. Väzenie sme opustili po 8-mesačnom nevinnom väznení. Poznamenávam, že v deň môjho zatknutia ma mesto prepustilo zo svojich služieb a moja žena i dvoje detí boli vydaté na 8 mesiacov napospas biede. Ako som zistil, rodičia mi dodnes žijú.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

V Bratislave 6. apríla 1940.

Ako svedkovia: Gustáv Fiačan, v. r.

Jozef Mikula, v. r.

Ladislav Vojaček, v. r.

Doklad č. 91b.

Väznenie Jána Drienskeho.

Zápisnica

spísaná v kancelárii Generálneho sekretariátu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v Bratislave s p. Jánom Drienskym, úradníkom filiálky Národnej banky v Leviciach, nar. 16. júna 1901 v Chicagu (USA), slovenským štátnym občanom, príslušným do Banskej Bystrice, ženatý, otec jedného dieťaťa.

Vec: Väznenie Jána Drienskeho v Maďarsku.

Svedkovia: Jozef Mikula, ústredný tajomník Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a Ladislav Vojaček, úradník HSĽS.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Po obsadení územia zostal som v Leviciach, aby som likvidoval filiálku Národnej banky. Zúčastnil som sa aktívne práce v slovenskom menšinovom živote, bral som účasť na príprave usporiadania slovenského kongresu, ktorý nebol povolený, bol som dopisovateľom Slovenskej jednoty atď. 26. júla 1939 ráno zatkla polícia miestneho slovenského pracovníka Ladislava Protivodu, ktorý bol za Republiky náčelníkom miestnej organizácie »Orla« a po pripojení územia zúčastnil sa tiež aktívne menšinovej práce. Bol i predsedom prípravného výboru levickej organizácie Slovenskej ľudovej strany. Na polícii ho zbili a pod tlakom stáleho týznenia údajne sa priznal, že organizoval on, Gustáv Fiačan a ja Hlinkovu gardu v okolí Levíc, že ozbrojili sme 350 mužov a pripravovali násilné späťpripojenie slovenských krajov k Slovensku. Ešte v ten istý deň na poludnie zatkli mňa i Gustáva Fiačana. V budove policajného kapitanátu, kam nás zaviedli, keď sme z chodby, na ktorej sme stáli chvíľu, nazreli do cely, videli sme Protivodu ležať v cele, ruky, nohy, ktoré mi ukázal, mal celkom čierne od bitia. Pri výsluchu som poprel všetky obvinenia. Priznal som sa len k legálnej činnosti za práva slovenskej národnej skupiny. 28. júla pri vyhlásení zatknutia vyhlásil nám policajný kapitán Dr. Kocsis, že Slováci prenasledujú na Slovensku Maďarov a že i Maďari nám ukážu, že maďarská štátna moc vie udrieť na Slovákov v Maďarsku. Pri výsluchu ma nebili. 29. júla 1939 zviazali nám ruky reťazou a odviedli nás pod bodákmi cez námestie na žandársku stanicu. Pripomínam, že nás viedli okľukou cez námestie, aby nás čo najviac ľudí videlo, lebo bol deň trhový. 31. júla nás odviedli do Budapešti do väznice na Markó utca. Tam som bol bez vypočutia do 3. augusta, v ktorý deň nás odovzdali vojenskému súdu. 5. augusta previezli nás do povestnej väznice na Conti ulicu. 9. augusta 1939 vypočul ma štátny zástupca, ktorý mi vyhlásil, že som obvinený zo špionáže, že však doterajšie vyšetrovanie bolo negatívne, takže musel nariadiť nové vyšetrovanie defenzívnemu oddeleniu. 8. novembra prišli ľudia z defenzívneho oddelenia z Komárna, ktorí ma vypočuli. Obvinenia špionáže som, rozumie sa, znova rozhodne odmietol. 13. novembra oznámil mi môj obhájca, že obvinenie zo špionáže bolo vzaté späť. 25. novembra nám to oznámili, pretože sme ale boli zatknutí civilnými orgánmi, odovzdali nás »Budapesti királyi büntető törvényszék«-u, ktorý nás mal prepustiť na slobodu. 28. novembra vypočul ma štátny zástupca. Mňa sa len toľko spýtal, či sa cítim vinným a či popieram i naďalej všetky obvinenia. Od toho času nestalo sa nič, čo by stálo za zmienku. Až 23. marca 1940 (!) bol som ja, Gustáv Fiačan a Ladislav Protivoda prepustení na slobodu po 8-mesačnom väznení. Musím zdôrazniť, že rokovanie sa vôbec nezačalo. Z väzenia som odišiel do Levíc, odkiaľ som sa potom odsťahoval na Slovensko.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy potvrdiť.«

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

V Bratislave 4. apríla 1940.

Ako svedkovia: Ján Driensky, v. r.
Jozef Mikula, v. r.
Ladislav Vojaček, v. r.

Doklad č. 92.

Väznenie a mučenie taj. Ladislava Vojačka.

Zápisnica

spísaná s Ladislavom Vojačkom, narodeným dňa 7. januára 1915, poslucháčom inžinierskeho staviteľstva, bytom v Bratislave, »YMCA«.

Vec: Ladislav Vojaček, jeho pobyt v Maďarsku v zime 1938/1939.

Prítomní: Dr. Jozef Kirschbaum, gen. tajomník HSĽS, Jozef Mikula, ústr. tajomník HSĽS, zapisovateľka Vilma Pišková.

Vypočutý udáva:

»Po viedenskom rozhodnutí bol som na vlastnú žiadosť prepustený z československej armády. Dňa 20. novembra 1938 prišiel som do Košíc, nakoľko som ta bol príslušný. Zúčastnil som sa aktívne na práci medzi slovenskou menšinou a bol som činný ako miestny tajomník Slovenskej ľudovej strany v Košiciach.

8. marca 1939 prišli ku mne do bytu dvaja páni. Jeden vysoký, kostnatý, s fúzami, vyprával veľmi dobre po slovensky. Druhý zavalitejší, nižšej postavy, tmavovlasý, slovensky nevedel, mal na sebe obnosenejší »bocskai kabát«.

Bolo to časne zrána. Ležal som ešte v posteli. V byte som bol sám, nakoľko sestra odišla na nákupy a brat do práce. Opýtali sa ma na meno, ale sami sa nepredstavili, takže ešte dlho potom som bol v neistote, či sú to detektívi alebo ľudia z tajnej súkromnej spoločnosti, ktorá nám rozbíjala v katolíckom dome zariadenie, strhávala vývesné tabule strany a prepadávala naše dievčatá len preto, že nosili modré kravaty s bielymi puntíkmi. (Hviezdoslavovské kravaty.)

Pretože si počínali viac-menej násilne, používali panovačný tón, vyzval som ich, aby sa predstavili. Na to odpovedali, aby som držal hubu. Rozkázali mi vstať a obliecť sa. Keď som bol oblečený, vyhlásili, že urobia domovú prehliadku. Potom som ich znova vyzval, aby sa predstavili a preukázali sa povolením št. zastupiteľstva k domovej prehliadke. Pohrozili mi, že keď mi bude huba chodiť, že ma sputnajú. Protestoval som a ustúpil som len teroru. Prehliadku vykonali. Poprevracali celý byt, skrine, posteľ, knižnicu, obrazy atď.

Našli: koncept prekladu Hubayovho »nyilasovského programu« a jeden list z môjho denníka, v ktorom bola menšia úvaha o situácii, o ktorej tvrdili, že je to článok, poslaný do novín. Do stola sa zabudli pozrieť, a tak nič nenašli. Po prehliadke ma zobrali na vojenské posádkové veliteľstvo.

Na veliteľstve na oddelení » Kémelhárítóbizottság« snažili sa ma psychicky zničiť rozličným tajomným búchaním dverí, prebehovaním z dverí do dverí, tajomným šramotom a pod. trikmi, ktorými sa na týchto miestach dáva človeku vedieť, že ide o veľkú vec. Na vyšetrenie si ma vzal šéf politického oddelenia p. Szabó. Chcel vedieť, či som tajomníkom miestnej organizácie, kto je vo výbore organizácie, kedy bol Ing. Fišof (predseda org.) v Bratislave a čo tam robil, a vôbec, aké máme plány. Že som tajomníkom miestnej organizácie, na to som prisvedčil, na mená ostatných som si ťažko spomínal, až mi ich potom sám nadiktoval. Či bol ing. Fišof v Bratislave, o tom som tiež nič nevedel, a čo sa týka našich plánov, povedal som, že strana pracuje fakticky s tichým súhlasom Ministerstva vnútra a jej program je ministerstvu tiež známy.

S mojou výpoveďou nebol spokojný, čo prítomných úradníkov natoľko rozhorčilo, že ma **začali biť. Stavali ma z kúta do kúta, hrozili, dohovárali, po tvári zo zadu udierali atď.** Protestoval som proti takému zaobchádzaniu, čo ich však ešte viac rozčúlilo. Nato ma odviedli do vojenskej väznice, **kde ma do hola ostrihali. Prvý deň som nedostal nič jesť.** Na druhý deň som dostal kapustu s mäsom v úplne hrdzou prežratej vojenskej šálke. Toto jedlo malo takú zlú chuť, že po prvom súste ma nútilo na zvracanie. Na tretí deň bol som volaný znova na výsluch. Začali veľmi ostro. Sám prednosta oddelenia ma začal vyšetrovať. **Zo zadu ma zasa udreli po tvári,** protestoval som a žiadal som si právneho zástupcu a tiež udanie trestného činu, z ktorého ma vinia. Ale na otázku, z čoho ma vlastne vinia, dostal som vždy rovnakú odpoveď. Že ja sám najlepšie viem, čo som urobil, že mi oni nepovedia, o čom mám vypovedať, ale že vypovedať musím. Pravda, na takéto neurčité otázky som ani sám nemohol dávať určité odpovede, a preto som tiež nemal čo vypovedať.

Znova začali s hrozením a fackami. Hodili ma na zem, kľakli mi na žalúdok, drtili pohlavné ústrojenstvo a pritom ma ešte pendrekom bili. Keď už mali toho aj sami dosť, posadili ma na stoličku a

začali so mnou debatovať o politickej situácii. Pre charakteristiku uvádzam, čo mi p. šéf oddelenia pri tejto príležitosti povedal: »Čo vy Slováci vlastne do piče chcete? Smiete sa modliť v kostole po slovensky?, Smiete si vyvesiť slovenskú zástavu vedľa maďarskej? Smiete spievať Hej, Slováci po maďarskej štátnej hymne?« Tým vyčerpal všetky práva Slovákov v Maďarsku. O tých dvoch posledných sme dokonca ani nemali vedomosti. Pokladal som pod svoju dôstojnosť, debatovať s týmto človekom. Pritom všetkom **bol som telesne tak zničený, že keď som vstal zo stoličky, tak som sa zvalil na zem.** Necítil som ani jeden úd. Preto som mlčal. Poukazovali na to, že Slováci idú k Nemcom, že Nemci im všetko vezmú, že Tiso i Mach sú zavretí a že pre takýchto ľudí pracujem. Nakoniec ešte p. prednosta oddelenia **odkázal dôst. pánovi Kapušanskému, že keď ho chytí, že mu rozšliape črevá.** (Széjjeltaposom a belét.) Urobili so mnou formálny protokol a odviedli ma nazad do väznice s pripomenutím, že keby mi vo väzení niečo napadlo, aby som sa hneď prihlásil.

12. marca som bol prevedený z vojenskej do policajnej väznice. Na druhý deň bol som predvolaný k policajnému úradníkovi (fogalmazó), ktorý ma postavil pred rozhodnutie: **Vzdať sa politickej činnosti, alebo ísť na 1 rok do internačného tábora.** Volil som to prvé. Vyhradil som si však kultúrnu činnosť a po daní čestného slova, ktoré si p. fogalmazó vyžiadal, bol som prepustený.

Prišiel som domov a tu som zistil, že neušetrili ani moju rodinu. Sestra Mária bola predvolaná na protišpionážne oddelenie, kde bolo celej rodine pohrozené, že budú existenčne zničení. No sestra sa nezľakla a odpovedala v tom zmysle, že keď len to je ich prianie, že aj to znesieme, ale svojho slovenského presvedčenia sa nezriekneme.

Od chvíle môjho prepustenia bol som stále stopovaný. Neodvážil som sa sám chodiť po ulici. Poznajúc metódy maďarskej polície, ktorá by ma mohla samotného zobrať bez toho, aby o tom niekto niečo vedel.

Tento tlak nemohol som dlho znášať. Pritom som chápal, že jednak svojou prítomnosťou poškodzujem existenčne svoju rodinu, jednak sám som potreboval žiť. Politicky som bol znemožnený a tak mi neostávalo iné, než sa dať vyhostiť. Maďarské policajné úrady vyhoveli mojej žiadosti a hoci som bol príslušný do Košíc, dali mi vyhostenie na Slovensko. 20. apríla 1939 som opustil Maďarsko a odišiel na Slovensko, kde som vstúpil späť do armády.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

Ako svedkovia: Ladislav Vojaček, v. r.
Dr. Jozef Kirschbaum, v. r.
Jozef Mikula, v. r.

Doklad č. 93.

Väznenie a týranie Dr. Jozefa Katonu.

Správa Dr. Jozefa Katonu z Ťahanoviec pri Košiciach, toho času poštového komisára ministerstva dopravy a verejných prác v Bratislave, o väznení v Maďarsku.

Po viedenskom rozhodnutí zostal som vo svojom rodisku v Ťahanovciach pri Košiciach. V Ťahanovciach totiž mám rodinný majetok (dom a pozemky). Moja matka, 70-ročná vdova (trvale nemocná), roľníčka Júlia Katonová, rodená Borovská, bola stále od skončenia mojich štúdií odkázaná jedine na mňa. Nemohol som ju vtedy ani opustiť, ani s ňou narýchlo evakuovať a všetok majetok tam nechať. Musím podotknúť, že nedávno pred viedenským rozhodnutím prišiel som domov z vojenskej služby za mobilizácie so zápalom nervu v ľavej ruke a krku, ktorý som získal z nachladnutia počas vojenskej služby. Po príchode domov som bol zvolený za predsedu Slovenského národného výboru v Ťahanovciach. Toto uvádzam preto, lebo to bolo pozdejšie hlavným dôvodom toho, že som sa pred maďarskými úradmi (žandárstvom a políciou) stal hneď od začiatku naprosto nespoľahlivým. Ťahanovce sú čisto slovenská obec asi s 3000 obyvateľmi.

Zostal som teda doma v Ťahanovciach v nádeji, že budem môcť tam žiť, pracovať a živiť naďalej svoju 70-ročnú matku. Ako poštový úradník prihlásil som sa do služby (12. novembra 1938) a bol som spočiatku aj skutočne v službe ponechaný. (Do 21. februára 1939.)

Hneď po príchode do Ťahanoviec maďarskí žandári začali vyšetrovať moju činnosť ako predsedu národného výboru a potom z nespočetných údajne trestných činov, z ktorých ma obviňovali väčšinou dosiaľ mne neznáme osoby.

V dôsledku toho, že na Vianoce 1938 bola v Maďarsku vyhlásená amnestia z politických trestných činov, spáchaných na obsadenom území pred viedenským rozhodnutím, nebol som naďalej vyšetrovaný z takýchto trest. činov, ale bol som vyšetrovaný a policajne zadržiavaný potom z rôznych trestných činov, ktorých som sa mal dopustiť po viedenskom rozhodnutí. V skutočnosti v očiach maďarských bezpečnostných úradov dopúšťal som sa trestných činov proti maďarskému národu a štátu tým, že som za stáleho spojenia so sekretariátom Slovenskej ľudovej strany v Košiciach (s p. Dr. Paškovičom, vdp. Kapušanským, Tkáčikom, Ing. Fischofom, Dr. Böhmom, Babulom, Dr. Brezenským atď.) pracoval za sväté práva slovenskej národnej skupiny v Maďarsku a to najmä vo svojom rodisku v Ťahanovciach.

Bol som činný pri obnovovaní Slovenského katolíckeho kruhu v Košiciach a pri zakladaní obvodného sekretariátu Slovenskej ľudovej strany v Košiciach. Hlavnou mojou snahou bolo však, aby som za stáleho styku so sekretariátom v Košiciach založil miestny sekretariát strany v Ťahanovciach, kde hneď od začiatku Maďari podplácali rozličných ľudí, aby založili maďarskú Národnú stranu. Svoju činnosť v Ťahanovciach som prevádzal hlavne s tamojšími roľníkmi, starými osvedčenými členmi HSĽS, ako aj s p. učiteľom Michalom Groškom, s pošt. úradníkom Jánom Vargom a niektorými študentmi. Snažili sme sa všemožne, aby sme zabránili lákaniu našich ľudí do maďarskej strany. Bránili sme našich ľudí pred všelijakými intrigami maďarskej byrokracie (napríklad pri sčítaní ľudu) a vystríhali sme najmä študujúcu mládež pred nerozvážnymi činmi, aby sme ju uchránili od známeho bitia maďarskými žandármi.

Ako príklad maďarských intríg môžem uviesť sčítanie ľudu na obsadenom území v decembri 1938. Vtedy napríklad v Ťahanovciach bolo (bubnovaním) vyhlásené, aby každý, kto býva v Ťahanovciach, šiel sa hlásiť do miestností ľudovej školy. Nikto nevedel o čo vlastne ide. Bol som tam medzi prvými a zistil som po prvý raz v živote maďarský spôsob sčítania ľudu. Sčítací komisár pri zapisovaní v rubrike o národnosti pýtal sa našich roľníkov (ktorí zrejme nevedeli o čo ide), či vedia po maďarsky. Kto povedal, že niečo rozumie, bez všetkého komisár zapísal mu národnosť maďarskú. Museli sme preto hneď tajne - v noci - plagátmi i nápismi na stenách domov ľud poučiť o čo ide, aby si pri sčítaní nechali správne zapisovať svoju slovenskú národnosť.

Takúto činnosť ovšem maďarské úrady mi nijako nemohli odpustiť, a preto ma museli z Ťahanoviec odstrániť. Pravda, nech sa v Ťahanovciach vyskytol akýkoľvek prejav rozhorčenosti proti maďarskej brutalite (napríklad 22. januára 1939 zaspievala sa »provokatívne« slovenská hymna v kostole po omši, často boli po Ťahanov-

ciach rozhádzané rôzne letáky, atď.) za pôvodcu všetkého pokladali hlavne moju osobu, ako jediného z vysokoškolákov, ktorý zostal v Ťahanovciach. Hľadali preto proti mne dôkazy, ale tie sa im nemohli podariť, lebo ich ani nebolo. Žandári, detektívi, dokonca i vojaci robili v mojom byte časté domové prehliadky. Zadržiavali ma na polícii, vypočúvali deň-dva, ale vždy ma zasa pustili pre nedostatok dôkazov. Do konca januára 1939 bolo proti mne zavádzané jedno vyšetrovanie za druhým, pri ktorých so mnou ľudsky zaobchádzali, ba dokonca vypočúvali ma v mojom materskom jazyku slovenskom (vypočúval ma skoro vždy istý detektív menom Szabó). Nakoľko nikdy nič trestného mi nemohli dokázať, vždy ma po vypočutí zasa prepustili.

Až 9. februára 1939 bol som predvedený spolu s poštovým úradníkom Jánom Vargom na policajné riaditeľstvo v Košiciach, kde nás obidvoch súčasne hneď po príchode konfrontovali s istým chlapom a ženou, ktorých som vôbec nepoznal. Vyšetrujúci policajný úradník pýtal sa ich, ktorý z nás dvoch vraj verejne nadával na Maďarov. Po krátkom rozmýšľaní ukázali obidvaja na Vargu. Policajný úradník spísal s nimi protokol a zasa mňa i Vargu prepustili. Na to 13. februára 1939 ráno asi o pol 9. hodine prišli ku mne do úradu dvaja detektívi spolu s prednostom prezídia riaditeľstva pôšt v Košiciach Dr. Kákošim a prednostom oddelenia, v ktorom som konal službu, Dr. Plachým (obidvaja poštoví radcovia) a hneď ma vyzvali, aby som dal ruky hore. Urobil som tak. Poprezerali ma celého až do spodného šatstva. Potom poprehliadali v kancelárii všetko, ešte aj úradné spisy. Po prehliadke, pri ktorej nič nenašli, jeden z detektívov sa ma pýtal, akej som národnosti. Keď som mu povedal, že som Slovák, začal na mňa - pred obidvoma prednostami - kričať, že vraj čo tu chcem, keď som Slovák, prečo som vraj neišiel za svojimi Čechmi. Osmelil som sa mu povedať, že som rodák z Ťahanoviec, kde sa narodili, žili a umreli všetci moji predkovia. Nato výkríkol na mňa, že mi ukáže na polícii, čo som. Potom mi oznámil, že ma vyhlasuje v mene maď. kráľ. zákonov za zatknutého a vyzval ma, aby som hneď šiel s nimi. Pri odchode mi ešte rázne nariaďoval, aby som počas cesty na políciu šiel medzi nimi dvoma pokojne, lebo ináč (a ukázal mi revolver) keby zbadal, že sa pokúšam o útek, ihneď ma na mieste zastrelí. Na policajnom veliteľstve voviedli ma už nie do miestností, v ktorých ma predtým vypočúvali, ale do jednej z väzen-

ských ciel, kde som zostal sedieť asi poldruhej hodiny. Po uplynutí toho času prišiel ku mne do cely jeden uniformovaný policajt, ktorý sotva otvoril dvere, zakričal na mňa po maďarsky, či neviem vstať do pozoru, keď sa na mňa pozerá maďarský kráľovský policajt.

Vstal som, policajt prišiel až ku mne a s nadávkami do büdös kutya tótov ma priamo vystrkol z cely na chodbu, že vraj ma predvádza na výsluch. Keď som prišiel do vyšetrovacej miestnosti, tu už boli asi štyria detektívi a jeden z nich, ten ktorý ma zatýkal v úrade, hneď začal mi rovnako do očí nadávať a päsťou hroziť, aby som teraz povedal, čo som. Keď som povedal, že som doktor práv, **udrel ma po tvári** a znova sa ma pýtal, čo som. Nato som mu povedal, že som poštový komisár. Vykríkol na mňa, ako sa opovažujem vyhýbať sa odpoveďou na otázku maďarského kráľ. policajta, keď viem, že sa pýta na národnosť **a znova ma udrel po tvári.** Tu som mu povedal, že veď neviem ináč hovoriť len po slovensky, teda som Slovák. Priskočil ku mne teraz aj druhý detektív **a aj ten ma udrel niekoľko ráz s výkrikmi, že zo mňa vyženú toho Slováka.** Konečne započal výsluch. Pýtali sa ma, kto pomaľoval steny domov v Ťahanovciach protimaďarskými heslami, kto nahuckal ťahanovskú mládež, aby provokatívne spievala v kostole slovenskú hymnu a kto rozhadzuje po Ťahanovciach slovenské letáky. Ukázali mi pri tom na niekoľko letákov. Na všetky otázky som odpovedal: »Neviem«. **Nato začali ma zasa biť, aby zo mňa vynútili priznanie.** Keď som sa ani tak na nič nepriznával, ukázali mi na stole hromádku papierov s otázkou: »a toto je čo?« Až teraz som sa dozvedel, že súčasne s prehliadkou v úrade bola aj prehliadka v mojom byte, pri ktorej zabavili »závadný« materiál, ako niekoľko listov od priateľov a Ťahanovčanov zo Slovenska, niekoľko decembrových čísel »Slovenskej pravdy«, vianočné číslo Slováka a akýsi list v úradnej obálke s hlavičkou »Honvédi minisztérium Budapest«. Tento list som totiž dostal od starostu Ťahanoviec Františka Borovského deň predtým, aby som ho odovzdal nášmu notárovi v Košickej Novej Vsi, kam som náhodou šiel si vyzdvihnúť rodný list. Nakoľko som sa z Košickej Novej Vsi (kde už notár pozrúc sa do listu vrátil mi ho s tým, že už také veci má, aby som to vraj vrátil späť richtárovi) vrátil domov len neskoro večer, nemohol som list odovzdať richtárovi a ráno ponáhľajúc sa do úradu, som naň zabudol. V liste údajne boli nejaké plány pre protileteckú obranu civilného obyvateľstva. Detektívi mi do očí tvrdili, že

som si to všetko odpísal a odkreslil a poslal na Slovensko. Som presvedčený, že list mi bol podstrčený, aby maďarské úrady mali proti mne konečne nejaký dôkaz. Potom ukázali mi akýsi anonymný list adresovaný na Duffer Jánoša, Hernádtihány (Ťahanovce). V tomto liste bolo zasa nadávané Dufferovi do maďarónov a zradcov slovenského národa (Duffer je totiž pôvodom Slovák od Michaloviec, manželku má však Maďarku, je asi od polovice roku 1937 učiteľom - organistom v Ťahanovciach a od príchodu Maďarov do Ťahanoviec je zúrivým Maďarom a prenasledovateľom všetkého, čo je slovenské). Rovnako bolo v tomto liste ostro nadávané na Maďarov. Detektívi mi hneď tvrdili, že majú proti mne dôkazy, že tento list som písal ja. A aby ma prinútili sa priznať, ukázali mi hárky papierov, ktoré zhabali u mňa a ktoré proti svetlu boli úplne zhodné s papierom anonymného listu. Poznamenal som, že hárky kancelárskeho papiera kupoval som u papiernika Gotterera v Košiciach a ktokoľvek si tam papiere nakúpil, musia byť toho istého druhu. Taký istý papier teda mám nielen ja, ale zaiste i veľmi mnoho iných ľudí. Vypytovali sa ma potom, čo som písal na Slovensko, po kom alebo akým spôsobom a komu som listy zasielal. Odpovedal som, že zásadne píšem len známym a priateľom o všedných veciach a poštou. Keď som sa k ničomu nepriznával a ani zo špionáže ma nemohli usvedčiť, lebo nakoniec i ťahanovský richtár i košicko-novoveský notár museli potvrdiť pravdivosť mojej výpovede a z ničoho ma nemohli priamo usvedčiť, ponúkali mi veľkoryso 20 pengö pokuty s naprostým vyrovnaním vecí, len aby som sa k niečomu priznal, hlavne však k tomu, že ja som písal anonymný list a že som si odkreslil a odpísal spomenutý úradný list. Samozrejme k ničomu som sa nemohol priznať, len som žartovne poznamenal, že som doktor práv a viem čo by znamenalo pre mňa takéto priznanie. Nato ma začali vypočúvať zo všelijakých trestných činov, ktorých som sa mal údajne dopustiť voči vojenskej posádke v Ťahanovciach (musím poznamenať, že vtedy práve Maďari robili vojenské prípravy na hraniciach na napadnutie Slovenska). Ale ani tu ma nemohli z ničoho usvedčiť, ani som sa k ničomu nemohol priznať. Konečne začal čítať jeden z detektívov akýsi protokol o trestnom udaní na mňa. Protokol bol napísaný 11. februára 1939 a podpísaný Duffer Jánošom. Jasne som to videl, lebo detektívi to predo mnou nijako netajili. Žiadal som preto, aby som s Dufferom bol konfrontovaný. Na druhý deň skutočne som bol s ním konfron-

tovaný, pričom priamo bezočivo tvrdil, že všetkého zla a národných nepokojov v Ťahanovciach som ja pôvodcom. Nakoľko však prostredníctvom Dufferovho svedectva nič trestného mi nemohli dokázať, už **14. februára bol som zasa na slobode.**

Prišli fašiangy 1939. Dňa 19. februára 1939 bol v Slovenskom katolíckom kruhu v Košiciach usporiadaný fašiangový večierok, na ktorom v jednej uzavretej miestnosti sme si spievali s niekoľkými študentmi a niektorými z vedúcich kruhu, slovenské piesne a pochody. Naraz sa dvere otvorili a v nich sa objavil detektív, ktorý ma pred niekoľkými dňami zatýkal. Nepovedal síce nič, len sa usmial a zasa odišiel. 21. februára 1939 prišli však pre mňa do úradu zasa detektívi a ako zatknutého ma odviedli na policajné riaditeľstvo, kam priviedli aj pošt. úradníka Jána Vargu, pošt. úradníka Františka Mneca (toho času v Prešove) a ešte jedného pošt. úradníka, ktorého meno neuvádzam, nakoľko je v službách maďarskej poštovej správy a ako ho poznám, cíti naozaj po slovensky. Všetkých štyroch nás konfrontovali zasa s tým chlapom a ženou, ktorí zasa ukázali na Vargu, že verejne nadával na Maďarov. Nato vošiel do miestnosti istý Žid Németh, ktorého som v živote nikdy nevidel a ktorý mi do očú tvrdil, že na vlastné uši počul, ako som verejne vraj použil výraz: »tí sakra Maďari!« Je to výraz český, ktorý neznamená vlastne nič urážajúceho. Je to tak špeciálny český výraz, že už i to je nelogické, aby ho rodený Slovák ako vážne myslenú nadávku použil. Ostatne z celého bolo vidieť, že Žid Németh bol najatým svedkom.

Konečne teda Maďari mali proti mne rukolapný dôkaz a detektívi okamžite ma prehlásili za definitívne zatknutého. Rozumie sa, že už po druhý raz sa dokázalo, že i Varga nadával na Maďarov a museli ho tiež zatknúť. Nedbali na to nič, že pri prvom dôkaze proti Vargovi o zatknutí sa ani nezmienili. Preto pokladám za pravdepodobné, že pri prvej konfrontácii 9. februára 1939 len omylom netrafili svedkovia poukázať na mňa. Odviedli nás obidvoch do väzenských ciel. Asi pol hodiny potom, čo som bol zavretý do cely, prišli ku mne dvaja uniformovaní policajti. Sedel som na doske. Jeden z nich bez slova prišiel až ku mne, jednoducho ma **chytil za prsia, trhavým spôsobom zdvihol ma z dosky a celý spenený na mňa kričal, že som vraj tam už ako doma a stále ešte neviem, že keď sa na mňa pozrie maďarský kráľ.** policajt, **že sa mám hneď postaviť do haptáku. Nehovoril som nič, len som stál pred ním. Kričal, až pľul mi do tváre, pričom mi**

stále nadával do büdös tótov. Chcel som sa mu vymknúť, ale vtom ma udrel do tvári päsťou, že som sa potkol na doske, prevrátil a silne udrel hlavou do steny. Neviem ako, ale spamätal som sa až na chodbe, keď ma pažbou pušky bil do chrbta pri predvádzaní na výsluch.

Vo vyšetrovacej miestnosti boli zasa asi štyria policajní úradníci, ktorí ma privítali hneď s nadávkami, že konečne mi ukážu, čo je maď. kráľ. polícia. Znova mi všetko, z čoho som už bol niekoľkoráz vypočúvaný, kládli za vinu. Nemohol som sa ani teraz k ničomu priznať. Sťažoval som si však na bitie, ale oni sa mi len vysmievali s poznámkou, že som predsa doktor práv, a preto mal by som si vraj uvedomiť, aké to môže mať pre mňa následky, že obviňujem úradné osoby. Vypočúvanie sa striedalo skoro každú pol hodinu za neustálej bitky. Na druhý deň bol som už celý zničený a osmelil som sa od policajta pýtať aspoň vodu, lebo po celý čas nedali mi ani jesť, ani piť. Policajt sa však na mňa rozkríkol, že už by som si mal uvedomiť, že som v rukách maďarskej kráľ. polície a nie na víkende, ani nie niekde vo výletnej reštaurácii, kde by ma oni mali obsluhovať. Na tretí deň na samé poludnie spútali ma i s poštovým úradníkom Jánom Vargom a viedli ostentatívne cez mesto pod bodákmi do súdneho väzenia krajského súdu. Môžem povedať, že tu už som sa mal »lepšie«. Konečne mohol som nájsť ilegálny spôsob, dať znať aj svojej matke, ktorá (ako vždy, aj pri prvých mojich zatknutiach) nevedela, kde som sa stratil, že som zatknutý. Pri prvej návšteve nemohol som ju ani poznať, ako sa pri svojej starobe a trvalej chorobe zmenila od stáleho nariekania.

Z čoho som bol vlastne obviňovaný, neviem ani doteraz, lebo pri nazretí do spisov, ktoré mi po skončení vyšetrovania bolo dovolené, trestné udanie vždy zo spisov chýbalo. Len neskoršie (po prepustení na slobodu) môj obhajca mi naznačil, že polícia urobila na mňa trestné oznámenie z celého radu trestných činov, počínajúc špionážou, cez verejné poburovanie až po urážku maď. štátu a národa. Pre nedostatok dôkazov štátny zástupca nemohol podať na mňa žalobu, iba pre uvedený výraz: »Tí sakra Maďari!«, na ktorý mali jediný dôkaz »svedectvo« spomenutého Žida Németha.

Po dvojhodinovom hlavnom súdnom rokovaní (16. a 22. marca 1939) pred zvláštnym päťčlenným súdnym senátom bol som pre nedostatok dôkazov od žaloby oslobodený. Mňa i Jána Vargu nechali pod bodákmi naspäť odviezť na políciu, kde už fogalmazó Pintér mal prichystané sprievodné listy na exportovanie nás obidvoch do koncentračného tábora vo Veľkej Kaniži. Len zázrakom svojho obhájcu bol som ponechaný na slobode, ale domov do Ťahanoviec som už nesmel ísť ani sa pozrieť. Musel som teda bývať až do ďalšieho rozhodnutia v Košiciach (ako internovaný). Vargovi však bolo dovolené ísť domov do Ťahanoviec.

Pokladám za potrebné ešte spomenúť, že maďarská poštová správa mi doručila do väznice dekrét, v ktorom mi jednoducho oznámili, že nakoľko nezodpovedám predpisom maď. kráľ. zákonov a služobným predpisom maď kráľ. pošty, na moje služby nereflektujú. Nemal som ďalej chuť dostať sa znova do rúk maďarskej kráľ. polície a 3. apríla podarilo sa mi z Košíc ujsť na Slovensko bez toho, že by som bol ešte videl svoj domov a rozlúčil sa so svojou matkou.

Dr. Jozef Katona, pošt. komisár,
Bratislava - Ministerstvo dopravy.

Doklad č. 94.

Väznenie a týranie Jána Vargu.

Prípad

Jána Vargu z Ťahanoviec pri Košiciach, t. č. poštový úradník na Riaditeľstve pôšt a telegrafov v Bratislave.

Ako maďarský štátny občan bol som po viedenskom rozsudku 13. novembra 1939 prepustený z čsl. armády, do ktorej bol som zaradený za všeobecnej mobilizácie v septembri 1938. Vrátil som sa teda do Ťahanoviec po obsadení maďarským vojskom. Prišiel som domov a manželku s dvoma deťmi našiel som bez haliera a bez kúska chleba. K tomu manželka bola ešte nemocná. Onedlho začal som spolu s poprednými členmi SĽS v Ťahanovciach ako aj s p. učiteľom Groškom a Dr. Katonom pracovať na zriadení miestneho sekretariátu Slovenskej ľudovej strany v Ťahanovciach. Vstúpil som do spojenia s vedúcimi činiteľmi sekretariátu Slovenskej ľudovej strany v Košiciach a začali sme národne pracovať medzi ľudom. Teplokrvných, najmä mládež, som utišoval, aby neboli zbytočne týraní maďarskými žandármi. Proti nespravodlivému sčítaniu ľudu tamojšími učiteľmi, odrodilcami - sčítacími komisármi - dali sme urobiť potrebné nápisy po stenách domov obce a podobne sme pracovali.

Keď napr. 22. januára 1939 v Ťahanovciach zaspievali si v kostole slovenskú hymnu, spievanie ktorej bolo dovolené, len že sa z Ťahanoviec nestala druhá Černová alebo Šurany. Vojsko (pohraničná vojenská stráž) obkľúčilo kostol a nás všetkých zobrali na vojenské veliteľstvo a tam týraním vypočúvali.

Dňa 9. februára 1939 bol som spolu ešte s niektorými inými kolegami predvolaný na košickú políciu, kde mi dvaja neznámi ľudia (chlap a žena) mali dokázať, že som verejne nadával na maďarský národ a štát. Vtedy spísali len protokoly so »svedkami« a nás všetkých bez všetkého prepustili domov.

Dňa 21. februára 1939 bol som však znova predvedený na košickú políciu, údajne pre tú samú vec, keď som už bol s Dr. Jozefom Katonom zatvorený a obžalovaný z rozličných protimaďarských výrokov. Čo sa tam so mnou stalo, to sa opísať nedá. **Celých 48 hodín bol som**

vyšetrovaný a vypočúvaný, pričom policajti mi nikdy nezabudli nadávať a biť ma. Stalo sa, že niekoľko ráz od hrozného bitia som omdlel a prišiel som k vedomiu, len keď ma poliali vodou. Po dvojdňovom mučení bol som spolu s Dr. Jozefom Katonom spútaný a ako vrahovia boli sme cez mesto pod bodákmi na samé poludnie vedení, vari na výstrahu, do súdneho väzenia krajského súdu. Zo súdneho väzenia bol som prepustený na slobodu len po dvojdňovom hlavnom súdnom pojednávaní (16. a 22. marca 1939). Najprv však, **po vynesení oslobudzujúceho rozsudku,** proti ktorému štátny zástupca sa odvolal na Kúriu v Budapešti, boli sme na príkaz štátneho zástupcu znova pod bodákmi predvedení na políciu, odkiaľ sme mali byť odoslaní do koncentračného tábora vo Veľkej Kaniži. Len na zákrok našich obhajcov bol som prepustený na slobodu a smel som sa zdržovať aj doma v Ťahanovciach.

Po prepustení z väzenia zotavoval som sa určitý čas doma, nevychádzajúc ani na ulicu, obávajúc sa o svoju slobodu. Hranice boli vtedy silne obsadené maďarským vojskom, takže nemohol som sa skôr dostať na Slovensko. Až 16. apríla 1939 podarilo sa mi ujsť na Slovensko. Po príchode do Bratislavy prihlásil som sa do služieb Slovenskej pošty, kde slúžim od 16. mája 1939 ako poštový úradník.

Bratislava, dňa 9. januára 1940.

Ján Varga, t. č. pošt. pomocník.

Doklad č. 95.

Týranie Alexandra Babáča.

Zápisnica

napísaná 17. apríla 1939 koncip. pol. správy Tiborom Lieskovským na Krajinskom úrade v Bratislave, odd. 36 s kontrolórom hospodárskej kontrolnej služby Krajinského úradu Alexandrom Babáčom, ktorý povedal toto:

Pred viedenským rozhodnutím býval som so svojou rodinou vo Veľkom Dioseku. Po obsadení obce Maďarmi bol som preložený na expozitúru Krajinského úradu v Prešove, kde aj pôsobím. V Prešove bol veľký nedostatok bytov, rodinu som zatiaľ nechal vo Veľkom Dioseku. Na veľkonočné sviatky som svoju rodinu navštívil. Keď som došiel do Veľkého Dioseku, občania ma upozornili, že sa musím hneď hlásiť na žandárskej stanici. Hneď som odišiel na žandársku stanicu a o pol 12. hod. v sobotu 8. apríla 1939 som svoj pobyt hlásil. Vzali mi pas s tým, že Československá republika nejestvuje, že je neplatný a mám si preň prísť, keď pôjdem späť. V pondelok 10. apríla o pol 10. hod. som si prišiel na žandársku stanicu pre pas, že chcem ísť späť do Bratislavy. Do miestnosti prišiel veliteľ stanice, istý tiszthelyettes (dôstojnícky zástupca), ktorého nepoznám, ale myslím, že sa menuje Szabó. Krikom sa ma pýtal, čo hľadám v Dioseku? Keď som mu vysvetľoval, že som prišiel navštíviť na sviatky rodinu, **dal mi bez príčiny dve facky, že som skoro spadol a nariadil, aby doniesli palicu. Jeden žandár doniesol brezovú palicu, meter dlhú a asi dva a pol cm silnú, dal ju veliteľovi a ten ma ňou bil po hlave, kým sa nezlámala na kúsky. Pritom mi dokrvavil hlavu a tvár; bránil som sa rukou a aj túto (ľavú) mi doranil, že som ju mal zakrvavenú a ešte aj teraz ju mám bez citu. Keď videl, že som hodne krvavý, nariadil žandárom, aby ma vyviedli von a umyli. V kuchyni som sa umýval za pomoci jedného zo žandárov, ktorý sa ku mne slušne choval. Keď ma umyli, zaviedol ma zasa do kancelárie a veliteľ ma začal znova fackovať. Keď som od bolesti stenal, veliteľ povedal: Ty už steneš? Veď to je len začiatok. Ty pôjdeš polomŕtvy domov. Pritom ma znova začal biť a znova nariadil doniesť druhú palicu.**

A touto ma bil, kým ju nezlámal. Keď sa ma zasa pýtal, čo hľadám v Dioseku a ja som mu zasa opakoval, že som prišiel navštíviť rodinu, povedal mi, že keď sa nepriznám, prečo som prišiel, že on nájde iný spôsob, aby som sa priznal. Nariadil mi ľahnúť si horeznačky a potom tak sa vystrieť, aby som sa dotýkal zeme len rukami a nohami, chrbát od zeme aby som oddelil a jemu sa díval do očú. Doniesol šabľu a špic jej mi strčil do úst. Tak ma nechal, kým som nepadol. Potom nariadil, aby som vstal hore a prítomným žandárom nariadil, aby ma dali do železa. Reťazou mi spútali ruky, ľavá ruka mi začala puchnúť, dal si zavolať môjho otca. Mňa nechal stáť v kúte.

V druhej kancelárii nadával otcovi a keď otec vychádzal, upozornil ho, ukazujúc na mňa: Tam máš syna, aj to je taký sviniar ako si ty.

Po štvrte hodine ma začal znova fackať a ťahať po dlážke za vlasy. Bol som skoro zamdletý. Nechal ma odpočinúť. Potom zavolal telefónom akéhosi uniformovaného muža a zavolali ma do druhej kancelárie. Veliteľ stanice tomuto mužovi povedal: Voľačo ti ukážem. **Znova som si musel ľahnúť horeznačky, tak ako predtým a znova mi dával na jazyk šabľu.** Už som bol celkom vyčerpaný a potil som sa, keď povedal: **Büdös tót, milyen soká kibírja.** (Smradľavý Slovák, ako to dlho vydrží.) Nechal ma asi 5 minút odpočinúť a vyzval ma, aby som sa priznal, prečo som prišiel do Dioseku. Pritom poznamenal: Magyar kenyeret nem fogsz itten zabálni. (Nebudeš tu žrať maďarský chlieb.) Prečo nežerieš Tisov chlieb. **Nariadil mi, aby som si vyzliekol nohavice, aby som sa zohol a chytil si špice topánok. Nameral mi so šabľou, rátajúc pri tom, desať ráz na zadnicu. Po každej rane som padol a zastenal, ale som sa vždy musel zdvihnúť, kým mi ich desať nenameral.** Potom som sa obliekol. Uniformovaný muž odišiel. Potom ma začal **vŕbovým pleteným korbáčom biť po hlave a keď sa mu uzol na korbáči rozviazal, bil ma druhým koncom. Nechal ma chvíľku odpočinúť, vzal zo svojho stola revolver, strčil mi rúru do úst, do druhej ruky vzal ten vŕbový korbáč a povedal mi: Chceš sa priznať alebo nie? Znova ma bil. Po väčšej prestávke znova som musel dať nohavice dolu a nameral mi sedem - osem úderov, ale keď zbadal oknom, že voľakto ide, prestal ma biť a rozkázal mi, aby som si hneď obliekol nohavice.** Prišiel krstný otec mojej ženy a na jeho zakročenie ma prepustili.

Len čo som prišiel domov, moja manželka zavolala lekára, ktorý ma prezrel, dal mi lieky. Keď som si žiadal svedectvo o stave môjho zranenia, povedal mi, že mi ho nemôže dať, že ho pošle rovno slúžnovskému úradu v Galante.

V nedeľu 16. apríla cez Pustý Fedýmeš a Báhoň autom som večer prišiel do Bratislavy. Dnes ráno som sa hlásil u prednostu 36. oddelenia na nastúpenie služby. Poznamenávam, že sa zdravým necítim. Najviac cítim pri chodení a aj pri dýchaní pichanie v ľavých rebrách.

Po prečítaní podpísané.

Tibor Lieskovský, v. r. Alexander Babáč, v. r.

Doklad č. 96.

Lekárske vysvedčenie
o týraní A. Babáča.

Opis čísla: 25.993/1939 prez.

Ústav pre súdne lekárstvo Slovenskej univerzity v Bratislave.

Č. j. 42/39. Ad. č. j. 1-2174/36-1939.

Krajinskému úradu
v Bratislave.

Na vyzvanie Krajinského úradu v Bratislave zo dňa 18. apríla 1939 vo veci: »Babáč Alexander, sťažnosť na týranie Maďarmi« podávam na základe udania poškodeného a jeho prehliadky nasledujúci nález a posudok:

N á l e z .

Dňa 18. apríla dostavil sa poškodený Alexander B a b á č , 38-ročný, ženatý, r. k., úradník Krajinského úradu, bytom Bratislava, Zelená ul. č. 10 a udal: Odišiel na veľkonočné sviatky navštíviť rodinu do Veľkého Dioseku v Maďarsku. Dňa 10. apríla 1939 bol na žandárskej stanici zbitý maďarským žandárom a to palicou, korbáčom a šabľou, okrem toho dostal niekoľko desiatok zaúch, bol mučený hrotom šable, ktorú mu strkal žandár do úst, pričom musel byť vystretý na podlahe vo vodorovnej polohe len na rukách a nohách, bol zviazaný železom a ohrozovaný revolverom. Upadol pri tom niekoľko ráz do mdlôb, načo ho nechal odpočinúť, až opäť prišiel k sebe. Pri spútaní železom boxoval ho do žalúdka a bokov. Chytil ho za nos a trieskal ho hlavou o múr. Krvácal z nosa, z úst a z rán na hlave. Keď sa bránil rukami oproti úderom palicou, asi o priemere 2,5 cm, bol udretý na rukách, hlavne na ľavej ruke. Toto trvalo asi dve hodiny.

Po prepustení zo stanice odišiel domov, kde si ľahol do postele a bol ošetrený privolaným okresným lekárom Dr. Arnoštom Pongrá-

czom. Tento mu ordinoval obklady na rany a dal mu užívať horký prach proti kašľu. V posteli ležal až do nedele do 12. hodiny dňa 16. apríla 1939, keď odcestoval povozom, autobusom a železnicou do Bratislavy. Tuná lekársky ošetrovaný nie je, ale ešte stále cíti pichanie v ľavom boku, bolesti v ľavej ruke a necíti sa ešte celkom dobre, lebo všetky údy ho bolia.

Objektívny nález:

1. Vo vlasatej časti pravého spánku vo vzdialenosti 5 cm nad boltcom ušným ranka veľkosti šošovice, krytá zaschnutou chrastou, okolie je mierne zdurené a pri tlaku bolestivé.

2. Na záhlaví uprostred ploché zdurenie veľkosti lieskovca, pri tlaku bolestivé. Ohyb krku voľný.

3. Po ostatnom zranení na hlave nie sú viditeľné stopy. Udáva, že mal viac hrčí na hlave po stranách a vzadu, ktoré asi už zmizli. Neurologickým vyšetrením neboli zistené nijaké chorobné zmeny, len udáva bolesti hlavy, mierny závrat.

4. Od polovice pravej ruky na zadnej a vonkajšej ploche až tesne pod lakeť difúzna žltofialová podliatina krvná, pri tlaku bolestivá, kĺb lakťový nie je zdurený, pohyby lakťa sú voľné, mierne bolestivé.

5. Nad zadným kĺbom pravého ukazováka zaschlá odrenina veľkosti šošovice, krytá chrastou, okolie mierne zdurené, bolestivé, pohyby voľné.

6. Nad medzičlánkovým a základným kĺbom palca ľavej ruky odrenina veľkosti hrachu, krytá zaschnutou chrastou, pohyby voľné.

7. Nad základným kĺbom ľavého ukazováka odrenina veľkosti hrachu, krytá zaschnutou chrastou, okolie znateľne zdurené, pohyby bolestivé.

8. Nad základným kĺbom štvrtého prsta ľavej ruky a nad záprstnou kosťou toho istého prsta chrasty nad hojivými sa čiarkovitými odreninami, okolie zdurené. Udáva, že má ťažkosti, pohyby pre bolestivosť sú niečo obmedzené.

9. Nad 9. rebrom v ľave zadnej čiare ručnej silná bolestivosť pri tlaku, vonkajších znakov násilia nebadať, dýchanie tu skliepkové čisté, pri dychu čiastočne šetrí ľavú stránku hrudníka. Pri stisknutí hrudníka i na vzdialenom mieste udáva bolestivosť na uvedenom mieste 9. rebra.

10. Cez obidve hýžďové krajiny tiahne sa nepresne ohraničený začervenalý pruh, pri tlaku údajne bolestivý. Pohyby dolných končatín voľné, nebolestivé, Lassegue negatívny.

11. V ústach niet stôp po zranení.

12. Na rukách niet už stôp po priložení železiez.

Posudok.

I. Pán Alexander B a b á č utrpel viaceré poranenia na hlave, horných končatinách, na hrudníku vľavo a na hýžďach. Išlo jednak o otvorené rany menšieho rozsahu, jednak o podliatiny krvné a pohmoždenie hrudníka.

Zranenia sa nachádzajú v štádiu hojenia bez komplikácií.

II. Zranenia boli spôsobené účinkom tupého predmetu, resp. tupohranatého a mohlo sa stať tak, ako udal poškodený, palicou, korbáčom, šabľou, päsťou a pod.

III. Keď sa nevyskytne nejaká nepredvídaná komplikácia, možno usúdiť, že v niekoľkých dňoch chorobné príznaky vymiznú, a preto treba zranenia poškodeného pokladať za ťažké ublíženie na tele v dobe poškodenia zdravia a nemocou trvajúce viac ako 8, ale menej ako 20 dní.

IV. Trvalé chorobné následky v zmysle trestného zákona tu podľa dnešného zákona nezostanú.

Skončené.

V Bratislave dňa 18. apríla 1939.

L. S.

Podpis v. r.,
v z. prednostu ústavu
pre súdne lekárstvo.

Doklad č. 97.

Trýznenie Slovákov v Haliči.

Opis.

Okresný úrad v Lovinobani.
Číslo: 2428/1939 prez.
Správa o prenasledovaní
Slovákov v Maďarsku.

K mojej správe zo dňa 16. XI. 1939 č. 2410/1939 prez. o prenasledovaní Slovákov v Gácsi v Maďarsku hlásim, že 17. XI. 1939 popoludní maďarskí žandári pokračovali vo vyšetrovaní v Gácsi. Predviedli niekoľko osôb, medzi i. 14-ročného Františka Šišu, ktorého otec je zamestnaný u grófa Forgácsa. Tam ho sfliaskali, vyzuli, žandársky veliteľ podpätkom svojich topánok rozmliaždil mu 5 prstov na nohe a tak ho zbili, že po celom tele má samé čierniny a tvár zohavenú do nepoznania. Takisto predviedli aj Františka Lakatoša, 27-roč. v Gácsi, ktorý je bez nôh, zbili ho, skopali a vyhodili von. S plačom odišiel domov, vzal motyku a šiel ako by na pole a utiekol do starej Haliče, na voze, ktorý sám poháňal.

52-ročnú Zuzanu Pivkovú predviedli, hlavu jej zakrútili do slovenskej zástavy a tak ju bili po hlave.

72-ročnú Máriu Švihlovú, keď odprevádzala svojho syna Štefana, utečenca v Starej Haliči, chytili ju za chrbát a vyhodili z miestnosti von do zábradlia tak, že omdlela, načo priskočil žandár Tormáši, chytil ju za krk a hodil dolu schodmi.

Slečnu Annu Lekárovú, 19-ročnú, ktorá utiekla a teraz je v Starej Haliči, vyšetrovali vo štvrtok od pol druhej až do pol dvanástej v noci, pri vyšetrovaní, keď nechcela opľuť slovenskú zástavu, začali ju fackovať, stiahli jej kabát, stiahli pančuchy, vyviedli ju na chladnú chodbu a donútili ju s upaženými rukami kľačať, keď omdlela, prišiel žandársky veliteľ Pap a začal ju natriasať, potom ju odviedol do miestnosti a polenom ju bil po tele, má i dnes sinky na ruke, chrbte a ostatných častiach tela.

Toto všetko robia len preto, že Slováci nechcú hovoriť po maďarsky, pre vyloženie obrazu prezidenta republiky a pre vyloženie slovenskej zástavy.

V Lovinobani 20. nov. 1939 Podpis v. r., okr. náčelník.

Doklad č. 98.

Trýznenie Štefana Švihlu a Anny Lekárovej.

Oddelenie fin. stráže, Stará Halič.
Číslo: 539/1939.

Švihla Štefan a Anna Lekárová -
útek z Maďarska pre prenasledovanie.

Stará Halič, 15. XI. 1939.

Služobné hlásenie.

Dňa 15. novembra 1939 dostavili sa na oddelenie fin. stráže v Starej Haliči Štefan Švihla a Anna Lekárová, ktorí utiekli z Gácsu (Maďarsko) z dôvodu prenasledovania maďarskými bezpečnostnými orgánmi.

Prítomná sl. Anna Lekárová na otázku, čo ju prinútilo na útek z Maďarska na slovenské štátne územie hovorí toto: Pohon maďarských úradov voči mne je staršieho dáta, pravda, nedosiahol v minulosti taký stupeň, aký dnes.

Bezprostrednou príčinou môjho prenasledovania bol list, písaný farárovi v Gáči (N. Halič), v ktorom bol tento apostrofovaný ako zlomyseľník preto, že nesplnil sľuby, dané pri svojom príchode do Gáču Slovákom.

List bol anonymný a písaný pravdepodobne Maďarmi, ktorým záležalo na tom, aby sme boli prenasledovaní a týraní. Za pôvodcu listu označili mňa, hoci nič spoločného s písaním listu som nemala. K tomu zo štvrtka na piatok, t. j. z 9. na 10. t. m. zjavil sa na kríži, postavenom na hlavnej ulici, obraz pána prezidenta Dr. Tisu, obraz bol obložený čečinou a lemovaný slovenskou zástavou. Za pôvodcu tejto akcie som bola označená predovšetkým ja, potom moja priateľka Anna Mojžišová a mladík Štefan Švihla, všetci obyvatelia gáčski.

V dôsledku toho odviedli nás 10. novembra ráno o 7. hod. na obecný dom, kde nám hrubo a surovo nadávali a keď sme sa proti tomu ohradili, zahriakli nás a v uzavretej miestnosti nás jednotlive

vyšetrovali. Ukazujúc na obraz donucovali ma k priznaniu s hrozbou, že ma zastrelia. Takisto aj Štefanovi Švihlovi. Keďže som maďarsky rozprávať nechcela, špinili moju slovenskú reč a s posmechom sa vyjadrovali o nej. Mňa potom prepustili, kým Štefana Švihlu, ako sám vyhlasuje, surovo zbili. Potom prepustili aj jeho.

Toho istého dňa o pol tretej ma predviedli zasa a žiadali na mne opätovne, aby som sa priznala. Ja som to odmietla, načo mi znova pohrozili a mňa prepustili. Nakoľko zo soboty na nedeľu, t. j. 11. a 12. novembra boli v Gáči rozšírené letáky, odkaz košických gardistov a iné, ma predviedli zasa, a to 14. novembra o pol druhej popoludní. Pri vstupe do siene ukázali mi najprv slovenskú zástavu a pýtali sa ma, že kde, kedy a u koho som ju robila. Proti tomu som sa ohradila a ako odpoveď som dostala zaucho, z ktorého som sa ledva spamätala. Nato sa na mňa vyrútil maďarský žandár s nadávkami a s posmechom mi povedal, že mi to dala tá slovenská zástava.

Po tomto ma v pravom zmysle slova vyhodil von na chodbu. Zvliekli zo mňa kabát, stiahli pančuchy a donútili ma na mrazivej chodbe a chladnom kameni kľačať s upaženými rukami. Keď som bezvládne klesala, vstala som a vošla do miestnosti. Keď ma zočil žandár, chytil ma za prsia a vyhodil von.

Bakoš richtár a učiteľ Dubravský to spočiatku sledovali. Ja, opretá o zábradlie som plakala, keď prichádzali kamarátky vyjadrujúce sústrasť nado mnou, žandár vsotil ma zasa surovo do chodby. Medzitým vyšetrovali Štefana Švihlu, ktorý hovorí, že žiadali na ňom priznanie o zástave, a keď sa k ničomu nepriznal, zasa ho zbili, postavili ho do kúta a nechali tam stáť, potom volali ho zas. Pýtali sa na letáky. Nič nevyzradil. Bolo desať hodín, keď ho prepustili domov s hrozbou, že zajtra sa bude pokračovať. Celú noc prebdel v strachu a v zúfalstve. Dom mu totiž obsadili vojaci a žandári a zotrvali až do 4. hod. rannej, keď vstal a utiekol na Slovensko do Starej Haliče.

Slečna Anna Lekárová pokračuje ďalej: z chodby, kde som stála do 22. hod. večernej ma vrútili do miestnosti, kde dokončovali vyšetrovanie s Andrejom Lakatošom. Bolo 23. hodín. Ja ostala som v miestnosti sama, zmocnil sa ma strach. Prišiel žandár menom Havaš, dal mi knokaut, nato pochytil poleno a začal ma biť. Keď

som sa na nič nepriznávala a nikoho nevyzradila, bil ma po chrbte a po ostatných častiach tela nadávajúc mi do »disznó, marha« (pri písaní tejto zápisnice sú ešte badateľné na tele široké čierne pruhy, spôsobené ťažkými údermi).

Keď v bití ustal, triasol ma s poznámkou: zdochlina, vytrasiem z teba aj tú poslednú kvapku tej »tótskej krvi«.

O pol noci ma pustili domov s tým, že ma ešte predvedú. Toto ma donútilo, že som dnes, t. j. 15. t. m. o 15. hod. popoludní musela hľadať útočište na slovenskej zemi i so svojimi spoločníkmi Štefanom Švihlom a Jánom Stankom, zanechajúc doma na posteli ťažko chorú matku samotnú.

Hlásenie je vyhotovené v troch exemplároch pre:
1. Ministerstvo zahraničia,
2. Žandársku stanicu v St. Haliči,
3. Oddelenie fin. stráže v St. Haliči.

Správca oddelenia, v. r.
Cibulka, v. r., doz.

Doklad č. 99.

Mučenie Jána Matu.

Z á p i s n i c a.

spísaná na Notárskom úrade v Pavlovciach nad Uhom dňa 7. januára 1940.

Dostavil sa Ján Mata, obyvateľ obce Pavlovce nad Uhom, príslušný do obce Krasnovce, okres Michalovce, narodený dňa 29. januára 1883 v Bajanoch (obsadené územie) a udal toto:

»Dňa 19. novembra 1938 prišiel som s riadnou priepustkou, vystavenou finančnou strážou v Pavlovciach nad Uhom, cez hranice pri obci Veškovce na maďarské územie za tým účelom, aby som v Roľníckej banke v Kapušanoch vyrovnal svoj dlh. Hneď po prekročení hraníc zastavili ma pri obci Veškovce maďarskí vojaci od pohraničnej stráže a keď z mojej priepustky zistili, že som Ján Mata, zajali ma ihneď a pri kolónii pri Kapušanoch odovzdali ma maďarskej žandárskej stráži, ktorá mi dala hneď na ruky okovy a odviedla na žandársku stanicu do Veľ. Kapušian. Na žandárskej stanici len čo som sa zjavil, vytiahol veliteľ stanice zo zásuvky stola zväzok listín, nazrel do nich a po zahrešení začal mi vyčítať, prečo som sa snažil v čase svojho účinkovania ako richtár obce Bajany, aby tam bola vystavaná slovenská škola, ktorá odnárodňovala maďarské deti v obci. Všetky udania pochádzali od ev. farára z Baján, Alexandra Ujlakyho, vedúceho činiteľa maďarskej skupiny v obci. Vyčítali mi aj to, že za môjho richtárovania Bajany sa úplne poslovenčili a že mohli už prislúchať k Maďarsku, keby nebolo mňa. Po týchto výčitkách dopravila ma maďarská eskorta železnicou cez Užhorod a Miškovec do Košíc na policajné riaditeľstvo, kde ma uväznili a po siedmich dňoch väzenia predvolali ma na výsluch, kde mi oznámili, že tam musím zdochnúť, ale že si môžem vybrať spôsob smrti zastrelením, obesením alebo zabitím. Pri výsluchu, ktorý trval od 9. hod. ráno až do 13. hod. popoludní, točili sa všetky otázky okolo veci slovenskej školy a slovenských bohoslužieb v Bajanoch. O 13. hodine vošiel do miestnosti, kde sa konal výsluch, úradník polície a oznámil, že so mnou nebudú môcť urobiť nič, pretože pán ministerský predseda Dr. Tiso poslal telegram, že v prípade, keď Matovi bude ublížené, pomstia sa Slováci na Ujlakovi, ktorý v tej dobe bol už uväznený v Michalovciach. **Po tomto oznámení, vrhli sa na mňa všetci prítomní a bili ma rukami.** Potom mi nechali podpísať zápisnice, v ktorých som poprel veci, z ktorých ma Ujlaky u Maďarov obvinil a bol som odvedený naspäť do väzenia. Na druhé ráno okolo 9. hodiny voviedli ma do pivnice, na ktorej neboli okná, kde pri dverách stáli dvaja ozbrojení vojaci a dvaja civilisti. Po vkročení do miestnosti opýtali sa ma civilisti, kde je Ujlaky. Keď som im odpovedal, že neviem, **začali ma biť striedavo päsťami a bili ma bez prestania celé dve hodiny, kým som bezvládne neklesol so sčernetým telom na krvou zaliatu podlahu.** Potom ma bezvládneho nechali vojakmi odviesť nazad do väzenskej cely. Na druhý deň ráno prišiel do cely hlavný policajný inšpektor Köhalmy (ktorý je švagrom Ujlakyho) a žartovným tónom mi oznámil, že bol poverený, aby ma zastrelil. Potom ma vyviedol von a povedal mi, že budem autom odvezený na hranicu pri Veškovciach, kde budem vymenený za Ujlakyho. Skutočne ma na hranicu doviezli a tam vyčarovali za Ujlakyho, ktorý už neostal v Bajanoch, ale odišiel do Maďarska. Ja som ostal v Bajanoch až do 14. marca 1939, keď Bajany pri úprave hraníc pripadli tiež do Maďarska. Keď som sa dozvedel, že Bajany dostanú tiež Maďari, nechal som svoj celý majetok v Bajanoch a presťahoval som sa do Pavloviec, odkiaľ pochádza moja žena. 23. III. 1939 o štvrtej hodine ráno obsadili Maďari Pavlovce nad Uhom. Nemal som už možnosti utiecť, lebo som ešte spal, keď maďarské vojsko obkľúčilo dedinu. Za tri dni ma nechali na pokoji, potom ma odviedli do Kapušian na žandársku stanicu, odtiaľ do vojenského väzenia do Užhorodu, kde hneď na druhé ráno predviedli ma na výsluch. **Výsluch riadil plukovník Tomčáni, zahájil ho úderom po mojej tvári a nasledovali ho v tom všetci prítomní dôstojníci, ktorých bolo asi 10. Jedine detektív Kiš bil ma palicou. Na všetky obvinenia, ktoré mi predtým vyčítali pridali ešte to, že pre mňa muselo utiecť 30 Maďarov do Maďarska, pretože som im znemožnil život.** Toto sa nezakladá na pravde, lebo z Bajan ušli do Maďarska len dvaja, ktorým hrozil trest za rozširovanie protištátnych letákov. Jeden z nich, Ján Bubán sedel vo väzení krajského súdu v Prešove, pretože bol chytený po prekročení hraníc na území obce Pavlovce nad Uhom. Vyčítali mi aj to, že pre mňa trpel škodu aj maďarský učiteľ Párkányi z Bajan, ktorý

musel tiež utiecť pre mňa do Maďarska. V skutočnosti Párkányi odišiel pri okupácii Veľ. Kapušian Maďarmi, vítať maďarské vojsko a bál sa potom vrátiť na územie Slovenského štátu. (Plukovník Tomčáni mi pripomenul, že moje hriechy neboli mi po výsluchu v Košiciach odpustené, ale bol som len vymenený ako vinník za Ujlakyho.) Teraz ma odvezú do Baján a keď tamojší Maďari nebudú mať proti mne nič iného, že mi to môže byť odpustené. Odviezli ma skutočne autom do Baján, kde zastavili pred domom Ujlakyho, kde detektív dal si zavolať už spomenutého Jána Bubána, odviedol ho bokom a tam mu povedal, aby zohnal niekoľko svedkov, ktorí by svedčili proti mne, potom ma odviezli do jedného domu na konci dediny, kam priviedli neskoršie aj zohnaných svedkov, ktorých syn Ujlakyho v krčme napojil, nakúpil im cigarety a pohovoril im všetko, čo majú proti mne svedčiť. Svedkov bolo celkom osem a ani jedna z výpovedí všetkých nezakladala sa na pravde. Pripisovali mi veci, ktorých som sa nikdy nedopustil. Po výsluchu odviezli ma nazad do Užhorodu a hneď večer začali so mnou nový výsluch na policajnom riaditeľstve, na ktorý sa poriadne pripravili. **Vyzuli a vyzliekli ma, priviazali ma povrazmi ležiaceho na lavicu a z dvoch strán začali ma biť bykovcami po chodidlách. Pritom ma nútili, aby som sa priznal, že v čase keď ma pri Veškovciach chytili, nešiel som vyplácať dlh, ale skúmať pozície maďarského vojska. Keď som to urobiť nechcel, odviazali ma z lavice, zviazali mi ruky, prestrčili pomedzi kolená dozadu, potom pretiahli pomedzi ne palicu, aby som sa nemohol narovnať, položili ma ležať na chrbát, takže mi bosé chodidlá smerovali do hora a bili ma po nich dvaja detektívi. Keď som už hrozné bolesti ďalej nemohol vydržať, sľúbil som, že podpíšem všetko, čo na mne žiadajú, len nech ma nechajú na pokoji.**
Nato ma rozviazali a odviezli do vojenskej cely. Na druhý deň ráno ma znova predviedli a dali podpísať zápisnice s udaniami všetkých ôsmich svedkov, vypočutých v Bajanoch. Z obavy pred novým mučením podpísal som predostreté mi zápisnice. Vo Veľkonočný pondelok odviedli ma na armádne veliteľstvo do Košíc, kde spomenuté zápisnice znova so mnou preberali, a keď som sa pokúsil niektoré veci tam uvedené poprieť, **bili ma zasa bykovcami, takže som po výsluchu mal zasa telo pokryté čiernymi podliatinami.** Za desať dní bol som potom vo vojenskom väzení. Nato odviezli ma do Budapešti. Z Košíc chceli ma už prepustiť, keď však došla žiadosť obyvateľov obce Pavlovce n. Uh., ktorá medzitým pripadla nazad k Slovensku, povedali, že keď sa za neho zastáva tá svinská slovenská obec, že pôjde do Pešti. V Budapešti vyslúchal ma št. zástupca, ktorému som povedal, že všetky veci, ktoré som podpísal, nie sú pravdivé a učinil som to len donútený neznesiteľným bitím. Žiadali odo mňa dôkaz o slovenskom štátnom občianstve, ktoré som si listovne i telegraficky viac ráz žiadal z domu, ale mi vždy boli vrátené do väznice. Nakoniec obstaral mi to advokát Dr. Damianovič z Budapešti za odmenu 500 pengő. Potom som bol ešte väznený na polícii 3 týždne a po troch týždňoch odviezli nás spolu sedemnásť osôb, medzi ktorými boli aj viac ráz trestaní maďarskí príslušníci a občania iných štátov, ktorí boli maďarským úradom na ťarchu, **na slovenskú hranicu pri Senci a za tmavej noci zahnali nás na slovenské územie.** Pešo som odišiel do Báhoňa a odtiaľ som sa dostal vlakom domov.

Toto všetko udávam dobrovoľne a bez nátlaku«. Zápisnica bola pred stránkou doslovne prečítaná a podpísaná. D. a. h. Ján Mata st., v. r., stránka, Emma Melková, v. r., svedok, nečitateľný podpis, v. r., zapisovateľ.

Doklad č. 100.

»Vypočúvanie«
Ladislava Figuru v Haliči

Prípad Ladislava Figuru, utečenca z Haliče.

Z á p i s n i c a

napísaná dňa 23. decembra 1938 v kancelárii Okresného úradu v Lovinobani pri príležitosti zápisničného vypočutia utečenca z obce Halič, Maďarsko.

Prítomní: Za okresný úrad Anton Kaška, úradník okr. úradu, utečenec: Ladislav Figura.

Na Okresný úrad v Lovinobani dostavil sa bez predvolania Ladislav Figura, nar. 22. XI. 1917 v Haliči, príslušný podľa otca do Haliče od roku 1937, zamestnaním strojnícky pomocník, odvedený k vojsku r. 1937, doteraz býval v Haliči u matky, otec je už 10 rokov zamestnaný v Lovinobani ako robotník, v továrni Západočeských kaolínových a šamotových tovární.

Na otázku, prečo opustil svoje doterajšie bydlisko v Haliči, vypovedá: Bol som vždy pod dozorom maďarských bezpečnostných orgánov preto, že som sa vždy otvorene hlásil k svojmu slovenskému národu. Dňa 19. XII. 1938 vyšiel som si večer na prechádzku ulicou, kde som došiel až k pomníku padlých a odtiaľ späť. Na spiatočnej ceste stretol som sa s občanom Bakošom a učiteľom Dúbravickým, ktorých som slovensky pozdravil: »Dobrý večer«, odpovedali mi po maďarsky: »Jó estét«. Keď som sa s nimi stretol po druhý raz, išli práve z našej ulice, a vtedy sa ma pýtali, že aký je ľad na rybníku (Dúbravický, učiteľ). Dal som odpoveď, ďalej sa ma opýtali, či som bez zamestnania a žiadali, aby som išiel s nimi k poručíkovi. Pred budovou sa radili, kto má ísť prvý dnu. Keď som prišiel dnu k poručíkovi do miestnosti, nikto tam nebol. Obidvaja vyšli von, ale ja som už von nesmel, lebo ma hneď dali strážiť vojakovi, ktorý ma nepustil. Viac Bakoš a Dúbravický do kancelárie neprišli. Potom vkročil do kancelárie jeden voj. rotmajster, nariadil mi všetko z vrecák vyložiť na stôl. Mal som vo vrecku čsl. trikolóru a čsl. peniaze, a preto mi hovoril, či tak ťažko zabúdam na Čechov, že ešte nosím takú trikolóru. Keď som mu dal odpoveď, že som z Haliče, namietal, že nie z Haliče, ale z Gácsu (pravda, všetko sa hovorilo len po maďarsky). Potom mi dali písať tlačenými písmenami »Magyarország - Horthy Miklós - Rimaszombat - Losoncs«. Našli u mňa aj atramentovú ceruzku, ktorá im bola podozrivá, a preto som musel ukázať miesto, kde som ju našiel, lebo som hovoril, že som ten istý deň ceruzu našiel v ľade. Odviedli ma na miesto, ktoré som povedal a mal som dokázať, či tam bude fľak po atramente. Pretože medzičasom padal sneh, bolo to ťažko, a preto povedali, že sa ta vrátime.

Po prehliadke rotmajstrom ma odviedli vojakom na prvé poschodie (býv. byt Wellebila, riaditeľa veľkostatku v Haliči) medzi vojakov, dali mi železné putá na ruky, telefonovali žandárom do Lučenca. Tí prišli na bicykloch asi o hodinu, dali ma zavolať opäť do kancelárie, **oceľové putá dali dolu, namiesto tých dali reťazové, že vraj tie sú lepšie, silno pritiahli tak, že ma to bolelo, a preto som kričal. Mykali mnou za reťaz, fackali, za vlasy ťahali, hlavu o múr bili, hodili ma na zem, tlačili ma na pohlavný úd tak, že som sa zvíjal bolesťou. Že u mňa našli našu trikolóru, hrešili ma, že som pes a že kde je maďarská trikolóra. Toto týranie trvalo asi jeden a pol hodiny. Potom mi hovorili, veď sa ty priznáš, kto rozhadzoval letáčky.** Bolo asi 23 hodín, keď mi znova dali oceľové putá, odviedli ma zasa medzi vojakov na prvé poschodie a hovorili, že to všetko nič nebolo, ale že majú zajtra celý deň na to, aby som sa priznal. Vojak celú noc stál pri mne s bodákom, potom mi kázal asi o 24. hodine, aby som si trocha ľahol na zem. Nemohol som spať, lebo ma všetko od bitia bolelo. Stráž, ktorá bola pri mne, tiež zaspala, preto som sa pokúsil ujsť, ale nepodarilo sa mi to preto, lebo na chodbe stála druhá, preto som si ľahol znova.

Ráno dňa 20. XII. 1938 asi o 8 hod. zavolali ma žandári a odviedli ma na obecný dom a hovorili: »vopred je spoveď a potom prijímanie«, »aj k tomu sa priznáš, čo si nikdy nerobil«. Dali mi stáť na špičkách, ruky hore, keď som nemohol už vydržať a pohol sa, bili ma znova všetci, kde mohli. Jeden zo žandárov na to hovoril, že to nič nie je, musel som si sadnúť na zem, ruku dať vpred, nohy vystreté a hlavu hore ku stropu. Keď som to nevládal a rukou pohol, **bili ma tak, že som omdlel. Poliali ma vodou a keď som sa prebral, hovorili, že som česká sviňa a že simulujem.** Dali mi otázku, či sa priznám, že som letáčky rozhadzoval. Dal som odpoveď, že o ničom neviem, a preto sa nemôžem priznať. Nato povedali, že Čech

a Žid sú rovní. Potom ma zasa týrali tým istým spôsobom ako predtým. **Keď som už nemohol vydržať veľké týranie a bolesti, povedal som »áno, ja som to bol«.** Kázali znova vstať, dali ceruzku a papier, aby som písal. Na otázku, čo mám písať, hovorili, že to, čo bolo na letáčku. Keď som povedal, že neviem čo tam na letáčku bolo, opäť mi hrozili, že bude zle, ak nebudem písať. Prosil som aspoň jeden na ukážku, ale nedali mi nič. Keď ma nútili stále, napísal som to, čo bolo už predtým na letáčkoch: »Halič, späť, ale hneď«, ale s tým sa neuspokojili. Písal som druhý »V Maďarsku je všetko drahé, nazad Praha - (po maďarsky znie »Magyarországon minden drága, vissza Prága). Ani to nestačilo, lebo to nie je ani na jednom letáku. Prišiel ta Bakoš, na mňa sa cynicky usmieval a hovoril, že kade som chodil, že za mnou boli letáčky. Žandári sa ma pýtali, koľko kusov som robil a kde som ich rozhadzoval - povedal som dva, potom tri - nato Bakoš, že to nie je pravda. Keď som bol už bezradný, povedal som rozličné miesta, ktoré mi prišli na um. Bakoš povedal, že aj u neho boli hodené, prisvedčil som, že áno, aj tam som hodil. Keď ma ešte napádali, jednoducho som prisvedčoval na všetko. Ale ani vtedy nebolo dobre, lebo hovorili tiež, že klamem. Keď som povedal, že hovorím čistú pravdu zo srdca, že vôbec o ničom neviem, hovorili, že tomu neveria, že tomu všetkému ešte nie je koniec. Potom ma odviedli k poručíkovi, ale medzi odchodom dostal som zaucho od žandára. **Keď sme prišli do budovy, nechali ma na prvom poschodí, kde som sa stretol s maďarskými vojakmi, ktorí hovorili »či tu nie je taký starosta, ktorý by sa Vás zastal a ktorý by takéto týranie ľudí zabránil? Keď som včera stál za dverami a počul som ako Vás týrajú, nevedel som sa zdržať a chcel som medzi Vás skočiť a zabrániť neľudskému zaobchádzaniu - či sa nazdáte, že medzi nami je nejaké oduševnenie - boli by sme radi, keby sme už mohli preč«.**

Potom ma odviedla stráž k poručíkovi, ktorý ma znova vypočul, všetko som mu dopodrobna povedal, nato povedal: »Vidím, že ste nevinný, že ste zbytočne trpeli,« ale že vraj na mňa prišiel list, že som zaujatý proti Maďarom. Spytoval sa ma, s kým sa priatelím a koho mám v podozrení, že to mohol písať. Povedal som, že sa s každým rovnako priatelím, ale že list mohol písať Karol Malatinský. Dostal som trocha gulášovej polievky, potom sme šli nájsť

miesto, kde som hovoril, že som tam ceruzu našiel. Vrátili sme sa bez toho, že by sme niečo našli, lebo napadol nový sneh.

Potom ma odviedli k vlaku a odcestoval som do Lučenca na vojenské veliteľstvo do YMCA. Práve v tom čase prišiel ta poručík z Haliče, ktorý vedel o celom prípade. Nevypočúvali ma, ale išiel som so žandármi vlakom naspäť do Haliče. Po ceste hovoril, že ak sa niečo podobného v Haliči stane, že si to ja odnesiem, že sa mám v stredu ráno o 8. hod. hlásiť na obecnom dome.

Išiel som domov spať, ale stráž chodila po ulici.

Ráno o 8. hodine som sa hlásil a opäť sa ma pýtali, či som to neurobil a prepustili ma domov. Keď som išiel k poručíkovi po elektrický lampáš, hovoril, že v mojej veci hneď zakročil v Lučenci, a preto som bol prepustený, za čo som mu ďakoval.

Snažil som sa ujsť z Haliče, čo sa mi podarilo len vo štvrtok o 12. hodine smerom na Starú Halič, kde som sa hlásil na colnom úrade, odkiaľ ma poslali na žandársku stanicu do Tomášoviec, všade spísali protokol.

Poznamenávam, že moja matka ostala v Haliči, lebo tam máme vlastný domček. Otec sa nemôže vrátiť do Haliče, lebo mu pohrozili, že keď sa vráti do Haliče, že ho čaká trest.

Prečítané, schválené a podpísané.

Za úrad: Kaška, v. r. Utečenec: Ladislav Figura, v. r.

Doklad č. 101.

Mučenie Karolíny Kellerovej.

Zápisnica

napísaná dňa 24. januára 1940 na Okresnom úrade v Lovinobani. Prítomní podpísaní.

Bez predvolania dostavila sa Karolína Kellerová, t. č. obyvateľka v Tomášovciach, ktorá udáva:

»Dňa 7. decembra 1939, keď som ešte bývala v Gácsi (Halič) v Maďarsku, dostavili sa dvaja žandári z Lučenca a odviedli ma na žandársku stanicu v Lučenci, kde ma vypočúvali štyria civili a upodozrievali ma, že som dodávala správy Okresnému úradu v Lovinobani o stave vojska v Gácsi, že som rozširovala v Gácsi slovenské letáky, že som slovenskú zástavu v deň výročia odpadnutia Gácsa do Maďarska vyvesila na jeden strom v Gácsi a že som vedela o prebehnutí N. Stanku, ktorý slúžil pri vojsku v Mukačeve a prebehol na Slovensko. Ukázali mi akési na stroji písané udania a žiadali, aby som sa na to obvinenie priznala. Rozumie sa, keď som toto popierala, jeden z týchto civilov doniesol gumový obušok a keď som sa nechcela priznať, týmto obuškom ma bil. Bil ma po chrbte, po rukách a po hlave. Potom ma odviedli dolu do pivnice, kde bola jedna drevená lavica, na ktorú som si musela ľahnúť a to tak, že vopred mi zviazali obidve ruky na zadok tela, pri tomto zväzovaní rúk ma jeden z nich tak trhol, že mi obidve ruky vykĺbil v pleci. Keďže som rukami nemohla hýbať, potom podobným trhnutím mi obidve ruky dali na svoje miesto. Keď som ležala na lavici, bili ma týmto gumovým obuškom po holých chodidlách (podošvách), takže mi napuchli a nemohla som ani na nohách stáť. Dva dni ma držali na žandárskej stanici a potom ma odviedli do býv. delostreleckých kasární v Lučenci, kde je protišpionážne maďarské oddelenie.

Keď ma trýznili v pivnici na žandárskej stanici a hrozili mi, ak sa nepriznám, že použijú ešte iné metódy proti mne a z obavy, že ma budú ďalej trýzniť, priznala som sa na všetko, z čoho ma upodozrievali. A toto priznanie som aj, ako žiadali, vlastnoručne podpísala.

V delostreleckých kasárňach bola som pred istým majorom, ktorého meno neviem, a keď prečítal moje písomné priznanie, povedal mi,

aby som si dobre rozmyslela, na čo sa priznávam a nedala na sebe vynútiť nepravdu. Chcela som mu celú vec objasniť, ale vtom prišiel dnu do miestnosti ten civil, ktorý ma bil, a tak som sa ho bála, že majorovi som nič nehovorila. Mienila som potom na druhý deň uňho vyžiadať si vypočutie, ale hneď na druhý deň ráno ma odviedli do Miškovca. Tam som bola zatvorená v štátnej väznici a dva razy vypočúvaná u št. zástupcu. Štátny zástupca, ktorému som povedala pravdu, ako sa vec má a ako na mne bolo priznanie vynútené, po druhom vypočutí dal rozkaz prepustiť ma z väznice. Tak 22. decembra 1939 bola som z Miškovca prepustená a vrátila som sa do Gácsu.

V tom čase, keď som ja bola zatvorená, t. j. 8. decembra 1939, zatvorili a odviedli do Lučenca Annu Mojžišovú z Gácsa, ktorá takisto bola vypočúvaná ako aj ja a bitá, iba ju nebili po podošvách. Ona bola tiež zatvorená v Miškovci a obidve nás naraz 22. decembra 1939 vypustili.

Keď som vyšla z väzenia, v Gácsi bol doma na návšteve lučenecký lekár z nemocnice Dr. Merka, ktorý ma prehliadol a hovoril, že aj v domácom ošetrovaní ak budem ležať, sa vyliečim a noha, ktorá ma veľmi bolela od poranenia, že sa mi zahojí.

V mojej veci na požiadanie mojej sestry Berty Guzovej z Gácsu zakročilo aj Slovenské vyslanectvo v Budapešti a tejto intervencii pripisujem, že nám pomohla.

Svedkov, že ako ma trýznili a bili pri vypočúvaní nemám, ani nijaké iné dôkazy, lebo vypočúvanie dialo sa len v prítomnosti už spomenutých štyroch civilov.

Ako som vyzerala po vypočúvaní, videl František Hubert, robotník z Opatovej v Maďarsku, moja sestra Guzová a Anna Mojžišová. Títo traja svedkovia bývajú v Maďarsku a vypočutí byť nemôžu.

Z obavy, aby ma ďalej nevyšetrovali a netrýznili, 8. januára 1940 presťahovala som sa do Tomášoviec, lebo skoro denne chodili za mnou maďarskí žandári, kedy už odídem«.

Zápisnica nahlas diktovaná, schválená a podpísaná.

Nečitateľný podpis v. r.

Karolína Kellerová, v. r.

Nečitateľný podpis v. r., zapisovateľ

Doklad č. 102.

Prípad Mikuláša Havrilu.

Mikuláš Havrila, 39-ročný, z Košickej Novej Vsi od 22. septembra 1938 pracoval na železničnej stanici v Košiciach. Zo zárobku tejto práce živil manželku a jedno dieťa. Dňa 27. marca 1939 o 10. hodine pri posunovaní utrpel úraz, následkom ktorého sa u neho vyskytli príznaky pomätenosti, a preto bol svojím druhom dopravený z práce do domu. Dňa 29. marca 1939, pretože sa jeho stav zhoršoval, manželka ho dopravila do nemocnice pre nervove chorých v Košiciach. Havrila po tri a poltýždňovom ošetrovaní bol z nemocnice prepustený a bol stále ošetrovaný Dr. Mikšom Štatterom. Počas svojej služby platil nemocenské a úrazové príspevky. V apríli a v máji železničná správa platila mu nemocenskú podporu, pre ktorú chodil koncom mesiaca na staničný úrad v Košiciach. Tak sa to stalo i dňa 30. júna 1939. Ráno Mikuláš Havrila odišiel z domu po výplatu do Košíc. Na staničnom úrade v Košiciach akýsi úradník z Dolného Uhorska mu povedal, že železničná správa len počas dvoch mesiacov vypláca nemocenskú podporu. Havrila však vedomý si, že je nemocný, práce neschopný a že nemocenské príspevky počas práce riadne platil, nemohol pochopiť, že by po vypršaní dvoch mesiacov stratil právo na podporu, a preto v rozhorčenosti riekol úradníkovi: »Je to pekná sloboda, človek pri vykonávaní práce onemocnie a hoci je nemocný, nedostane nič, a tak môže zahynúť hladom.«

Táto Havrilova smelosť úradníka rozhnevala, vrhol sa na Havrila a sotil ním na piecok tak silne, že Havrila pádom piecok zvalil. Kým Havrila vstal zo zeme, úradník zavolal policajta, ktorý, dozvediac sa, že Havrila nadával na maďarský režim, začal Havrilu obuškom tĺcť po hlave a tele, konečne sputnal Havrilove ruky, a preto, že Havrila bitím oslabený nevládal ísť, policajt zavolal si posilu a Havrilu odviedli zo stanice na policajný kapitanát. Tu štyria policajti začali Havrilu obuškami tĺcť a keď sa Havrila následkom úderov zvalil na zem, kopali doň nohami až Havrila začal chrliť krv. Potom ho zavreli do cely. Havrila v cele trpel strašnými bolesťami a horúčkou, v ktorej blúznil a zdalo sa, že zraneniu podľahne. Dňa 3. júla 1939 policajti z väznice Havrilu vyviedli na ulicu a tam

ho sotili do priekopy. Havrila na čerstvom vzduchu po určitom čase okrial a tackajúc sa, pustil sa domov, kam došiel asi o 18. hodine. Doma namáhavou cestou vysilený upadol do bezvedomia a horúčky. Manželka zvliekla z neho šaty a vidiac na tele sinky, začala mu prikladať obklady. Takto ošetrovaný Havrila nasledujúceho dňa ráno prišiel k vedomiu a povedal manželke, čo sa stalo s ním, kde a kto ho ubil. Že Havrilu štátna polícia uväznila a že dvaja policajti viedli ho po meste spútaného, to videla Alžbeta Molnárová, bytom v Košickej Novej Vsi. Že Mikuláš Havrila vrátil sa domov s ranami na tele, to videli okrem jeho manželky Anny Havrilovej, rod. Beličákovej ešte: Anna Nagyová, Alžbeta Kostelanská a Anna Sopková, všetky bývajú v Košickej Novej Vsi. Po zvlečení šiat bolo na Havrilovom tele viditeľné nasledujúce zranenie: Celá hlava silne udretá, na hlave opuchliny. Celý chrbát dobitý, na tele modré fľaky. Na ľavej ruke zozadu silne napuchnutá sinka veľkosti päste. Na žalúdku tiež veľká opuchlina modrá, tiež tak veľká ako päsť. Že Havrila skutočne bol väznený na polícii, toto môže dokázať i jeho manželka, ktorá dozvediac sa od Alžbety Molnárovej, že Havrilu viedli policajti spútaného, dňa 1. júla 1939 šla na policajný kapitanát v Košiciach, tam jej oznámili, že jej manžel skutočne sa nachádza v zaisťovacom väzení. Doniesla mu jedlo, ale nedovolili mu jedlo podať. Po návrate z väzenia domov Havrilová pokúšala sa svojho manžela za účelom odborného ošetrenia odovzdať do nemocnice, ale vraj preto, že je chudobný, neprijali ho. Havrila je úplne nemajetný, svoju rodinu živil zo zárobku. Teraz pre chorobu Havrilu ani jeho manželka nemôže ísť do práce, a tak celá rodina nemá žiadny zdroj príjmu. Havrilov žalúdok je natoľko slabý, že neprijme nijaký pokrm, následkom čoho Havrila je v bezvedomí. Zdá sa, že tomuto zraneniu podľahne.

Doklad č. 103.

Zážitky študenta Murgaša na košickej polícii.

Z á p i s n i c a

spísaná v kancelárii Generálneho sekretariátu HSĽS v Bratislave s p. Vladimírom M u r g a š o m, poslucháčom med. v Bratislave, nar. 10. júla 1920 v Košiciach, slovenským štátnym občanom, slobodným, bytom t. č. v Bratislave, Špitálska č. 31, II 4.

Vec: Vypočúvanie o väznení p. Murgaša v Košiciach.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Dňa 4. marca 1939 zatkla ma košická polícia. Až po dvoch hodinách nechali si ma predviesť do kancelárie p. Szabóa, ktorý je šéfom politického oddelenia košickej polície. Okrem Szabóa bolo tam ešte 6 úradníkov a detektívov. Jeden z detektívov, menom Somody, spýtal sa ma, či viem po maďarsky a že akej som národnosti. Keď som odpovedal, že po maďarsky viem a že som Slovák, chytil ma za vlasy a začal ma po hlave tĺcť. Potom pristúpil ku mne pán šéf politického oddelenia košickej kráľovskej uhorskej polície, p. Szabó a dal mi tiež niekoľko rán do tváre. Potom mi povedal, aby som si sadol na zem. Nechal doniesť hrubý, asi pol metra dlhý kolík, vyzeral ako vylomená noha zo stoličky, jeden z detektívov stal si mi na kolená a druhý ma začal po chodidlách biť. Keď mi dali asi päť rán, pristúpil zasa ku mne Szabó, chytil ma za vlasy a znova vyfackal. Potom ma chytil za genitálie a začal ich drviť. Keď prestal, jeden z detektívov doniesol remenný korbáč na psov a začal ma ním tĺcť po rukách. Ruky mal som po chvíli úplne spuchnuté. Dosiaľ okrem otázky, že akej som národnosti a či viem po maďarsky, nijakú inú otázku mi nedali, takže som nevedel, prečo ma vlastne bijú. Bez toho, že by sa ma boli na niečo spýtali, odviedli ma naspäť do cely. Okolo 17. hodiny odviedli ma znova do kancelárie p. Szabóa. Teraz mi konečne povedali, čo vlastne chcú odo mňa vedieť. Obviňovali ma zo špionáže v prospech Slovenska. Pýtali sa ma, načo som bol na Slovensku, kto ma ta poslal a čo som tam robil. Na Slovensku som bol u švagra, ktorý mi dal na štúdiá Ks 300.-. Po tejto odpovedi, ktorej neuverili, začal

ma jeden z detektívov biť tým korbáčom na psov, s ktorým ma už ráno bili. Asi do 19. hod. ma stále vypočúvali a bili korbáčom. Na druhý deň 6. marca ma odviedli na vojenské veliteľstvo, kde ma začali vyšetrovať. Na vojenskom veliteľstve ma už nebili. Bol som tam zavretý štyri dni, odkiaľ ma odviedli nazad na políciu. Z polície ma prepustili 16. marca 1939 bez toho, aby mi niečo boli »dokázali«. Koncipista Dr. Pintér mi v tento deň doslovne toto oznámil pri prepúšťaní na slobodu: »Magát le kéne csukatni egy évre, de ha adja a becsület szavát, hogy nem fog azzal, ami itt történt magával, csinálni semmiféle propagandát, kiegendjük magát - Vás by mali zavrieť na rok, ale ak dáte čestné slovo, že s tým, čo sa tu s Vami robilo, nebudete robiť propagandu, vypustíme Vás«. Okrem toho mi zakázal i chodiť do Katolíckeho kruhu a do slovenskej mariánskej kongregácie. Rozumie sa, po takom mučení nemal som chuť tam dlhšie ostať a sľúbil som mu to. Ešte v ten deň ma pustili na slobodu. Dňa 15. mája zatkla ma polícia znova. Obviňovali ma z toho, že som vraj spieval v Katolíckom kruhu gardistické pochody. Pri vypočúvaní ma nebili. Dňa 16. mája dal si ma zavolať koncipista Dr. Fehér a začal ma obviňovať, že som spieval s ostatnými slovenskými študentmi, z ktorých 15 bolo už zatknutých, zakázané gardistické pochody. Keď som popieral, začal ma Dr. Fehér vlastnoručne biť po hlave a päsťou udieral ma do pŕs, brucha, kde len zasiahol. V kancelárii bol okrem nás dvoch i jeden pisár. V pondelok z pôvodne zatknutých 15 študentov zostali sme vo väzení už len siedmi. 17. mája nás všetkých sedem študentov vyviedli z ciel na chodbu, dvoch - mňa a Lukáča - zviazali okovami, ostatných remeňmi a previedli na sédriu. Týždeň sme neboli vôbec vypočúvaní. 25. mája ma predviedli k štátnemu zástupcovi, 29. mája predvolali nás všetkých do kancelárie a oznámili nám, že »az öttagu tanács elhatározta magát, hogy magukat 15 napi előzetes letartóztatásba helyezi«. Do 22. júla nás nevyšetrovali, v ten deň nás pustili na slobodu, po dva a polmesačnom nevinnom väznení. Pripomínam, že za celý čas nedostali sme vôbec advokáta.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť«.

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

Ako svedok: E. Dittrich. Vlado Murgaš, v. r.

Doklad č. 104.

Študent Pavol Baran - trýznenie na košickej polícii.

Zápisnica

spísaná v kancelárii Generálneho sekretariátu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v Bratislave s p. Pavlom Baranom, úradníkom ministerstva dopravy, nar. 30. októbra 1918 v Ťahanovciach, teraz u slovenským štátnym občanom, slobodným.

Vec: Väznenie v Maďarsku.

Svedkovia: Ernest Dittrich, úradník Gen. sekretariátu HSĽS a Jozef Mikula, ústredný tajomník Generálneho sekretariátu HSĽS v Bratislave.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Po obsadení územia južného Slovenska zostal som v Košiciach, kde bývajú i teraz moji rodičia. V r. 1938 bol som žiakom VII. triedy štátneho slov. reálneho gymnázia v Košiciach. V máji r. 1939 v istý deň, na ktorý sa už presne nepamätám, prišli dvaja detektívi do štátneho gymnázia, kam som chodil, a nechali si mňa a ešte sedem študentov (VI., VII. a VIII. triedy) zavolať do riaditeľne, kde nás detektívi čakali. V riaditeľni okrem nás bol len riaditeľ Dr. Hutlas. Detektívi si nás pozapisovali a odviedli nás, študentov, na políciu. Na polícii nás najprv dokonale prezreli, prelistovali všetky školské knižky, pričom ironicky vypytovali sa na texty niektorých slovenských gardistických pochodov. Potom nás všetkých vyviedli na chodbu a v kancelárii šéfa politického oddelenia košickej polície p. Szabóa zostal iba náš kolega Mačura. O chvíľu sme počuli ako kričal, počuli sme zreteľne ako ho bili. Keď vyšiel von, videli sme ako mal celú tvár červenú od bitia, stopy po prstoch a pod. Hneď po ňom vyšiel z tej istej kancelárie p. Szabó a zavolal nás všetkých do kancelárie, kde znova napísali naše nacionálie. Nato dvaja policajti odviedli nás do väzenia, každý bol zavretý vo zvláštnej cele. Do druhého dňa sme nedostali jesť. Na druhý deň ráno predvolali ma pred p. Szabóa. V kancelárii okrem neho boli ešte dvaja detektívi. Szabó sa ma začal hneď vypytovať, či som nepísal po stenách protištátne nápisy, či som nelepil nálepky, či chodím do

Katolíckeho kruhu, kto tam chodí, kto tam pracuje, čo tam robíme, kto nás poburuje a pod. Do Katolíckeho kruhu som chodil, čo som ani netajil, ostatné obvinenia - nakoľko vôbec boli pravdivé - rozumie sa, že som ich odmietol. Keď som im nechcel prezradiť mená tých, ktorí nás v Katolíckom kruhu viedli a údajne štvali proti maďarskému štátu, čo bolo vyloženým nezmyslom, lebo také veci sa v Katolíckom kruhu nerobili, začal ma Szabó fackať. Keď som ani vtedy sa nepriznal a neprezradil nijaké meno, odviedli ma znova do cely. Na druhý deň ma predviedli znova na výsluch, teraz už k istému policajnému úradníkovi, údajne bol to policajný kapitán. Ten začal mi znova klásť podobné otázky ako minulý deň Szabó. Keď som nevedel odpovedať na jeho otázky, chytil ma za krk a začal mi tĺcť hlavu o drevené zábradlie, ktoré rozdeľovalo kanceláriu na dve časti. Potom ma začal biť po tvári, do rebier, bil ma, kde ma len zasiahol. Keď som ani vtedy nevedel povedať mená, kopol ma do genitálií, čo mi spôsobilo také hrozné bolesti, že som padol do bezvedomia. Prebral som sa až v cele. Na nový výsluch šiel som až na tretí deň, znova k policajnému kapitánovi. Znova kládol mi tie isté otázky, rozumie sa, nevedel som nič povedať; teraz ma už tak kruto nebil, len sem-tam udrel ma po tvári. Asi o 3 dni zavolali ma do kancelárie a oznámili mi, že ma prepúšťajú na slobodu. Pán kapitán povedal mi len toľkoto: »Dúfam, že teraz už bude z Vás dobrý Maďar.« Okrem mňa ešte štyria sme boli prepustení na slobodu po 10-dňovom nevinnom väznení. Ostatní sedeli ešte asi 7 týždňov. Asi o týždeň, nakoľko som nevedel zniesť atmosféru, v ktorej sa teraz Košice nachádzajú, ilegálne prešiel som hranicu a zostal som na Slovensku. V Bratislave musel som sa nechať operovať, bol to následok kopnutia pána policajného kapitána.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

V Bratislave 9. apríla 1940.

Ako svedkovia: Ernest Dittrich, v. r. Pavol Baran, v. r.
Jozef Mikula, v. r.

Doklad č. 105.

Študent Martin Miček, mučený maďar. žandármi.

Zápisnica

spísaná v kancelárii Vedeckej spoločnosti pre zahraničných Slovákov v Bratislave, narodeným 5. februára 1918 v Čemíku, okres Nové Zámky, teraz už slovenským štátnym občanom, národnosti slovenskej, slobodným, bytom t. č. v Bratislave.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Po pripojení územia zostal som tam i ďalej, študoval som na Slovenskom gymnáziu v Šuranoch, kde som i maturoval. 31. júla 1939 zjavili sa v našej obci i okolí letáky, v ktorých sa kritizovali tamojšie pomery a ktoré slovenskí obyvatelia, rozumie sa, s nadšením čítali. 10. augusta 1939 v Černíku, kde som bol na prázdninách u svojich rodičov, ráno asi o 4. hod. zobudili ma dvaja žandári a jeden detektív a vyzvali ma, aby som predložil protištátne letáky, ktoré vraj u seba skrývam. Rozumie sa, zapieral som, že nijaké letáky u seba nemám. Nato ma zatkli a odviedli na žandársku stanicu do Komjatíc. Tam ma začali vyšetrovať dvaja detektívi; jeden žandár, ktorý trocha lámal slovenčinu, bol tlmočníkom. Výsluch začal tým, že mi vynadali do »büdös tótov«, »büdös gardistov«, »büdös Tiso bérencov« a pod. Keď som poprel, že niečo viem o rozhadzovaní letákov, začal ma jeden z detektívov fackať. Keď som zapieral ďalej, začal ma gumovým obuškom tĺcť po rukách. Trvalo to asi 10 minút. Mne sa to zdalo ako večnosť. Keď ma prestal biť, mal som ruky celkom modré a spuchnuté. Ľavou rukou som hýbať vôbec nemohol. Keď toto bitie nič nepomáhalo a zapieral som ďalej, musel som si ľahnúť na zem a potom oprúc sa o boľavé ruky mal som sa dvíhať a zasa spúšťať k zemi. Keďže ma ruky od bitia hrozne boleli, nevládal som to dlho robiť, načo ma začali kopať, biť obuškom a žandár bil do mňa kolbou pušky. Keď som sa nechcel ani potom priznať, musel som stiahnuť topánky a jeden z detektívov ma začal biť obuškom po chodidlách. Pri každej rane posmešne opakoval: »Marci, nefelejtsd el, hogy Szlovák vagy. - Martinko,

nezabudni, že si Slovák«. Nato som sa musel postaviť na pravú nohu, ľavú nohu zdvihnúť, lakeť pravej ruky oprieť o zdvihnuté koleno, palcom pravej ruky oprieť sa o čelo a posmešne rozkázal mi: »Martinko, špekuluj«. Na zbitej nohe som, samozrejme, ťažko stál, koľko ráz som sa zakýval, vrazili do mňa obuškom alebo päsťou a musel som sa znovu postaviť do pózy, do akej ma postavili. Potom som si musel sadnúť na dlážku, predpažiť ruky, mierne sa zakloniť a dívať sa na povalu. Táto pozícia je veľmi únavná, takže o niekoľko minút ruky sa mi začali triasť a klesať, takže musel som sa narovnať alebo úplne sa zvaliť na dlážku. To malo za následok, že ma začali znova kopať, tĺcť obuškom, jeden z detektívov ma chytil za vlasy a ťahal po dlážke, takže vytrhol mi celý chumáč vlasov. Keď ani to nepomáhalo, zviazali mi ruky dozadu, vysoko ich vytiahli a upevnili o pevný predmet. Potom ma strkali dopredu, dozadu, čo mi pôsobilo hrozné bolesti v plecných kĺboch. Nato mi zaviazali ruky ešte tesnejšie dozadu, položili ma na lavicu tak, že vrch tela visel dolu, čo mi pôsobilo veľké bolesti v pľúcach a krv sa mi hnala do hlavy. Keď som sa dusil a strácal vedomie, trocha ma pridvihli, čo sa niekoľko ráz opakovalo. Celé toto mučenie trvalo ráno od šiestej do poludnia. Bol som úplne bez seba a keď som prišiel k sebe, zbadal som, že mi chýba polovica z jedného horného zuba. Bol som tak dobitý, že nevedel som ani, kedy mi ho vybili pri »výsluchu«. Potom prišiel obed. Detektívi obedovali, ja som sa na nich díval. Neskôr detektívi odišli a vrátili sa asi o hodinu. Prišiel i druhý žandár. Popoludní som im vyhlásil, že som ochotný povedať všetko, čo chcú. Povedal som, že letáky som z Komjatíc do Černíka priniesol, že som však nevedel, že majú ráz protištátny a keď som to zbadal, letáky som uložil na povalu a nechal som ich tam, bez toho, že by som ich rozhodil. Detektívi s týmto »doznaním« sa uspokojili. Cez noc spal som na holej dlážke. Na druhý deň ma spútaného odviezli do väznice do Rábu. Rany ma hrozne boleli a hoci som si žiadal lekára, nedostal som ho. Dva týždne nemohol som si na spuchnuté nohy natiahnuť topánky, ruku som vyše mesiaca musel nosiť zaviazanú vo vreckovke. Keď som vyšetrujúcemu sudcovi si sťažoval, že ma bili v Komjaticiach, odvrkol mi, že mal som hovoriť pravdu. 11. novembra 1939 mal som rokovanie; z 10 obžalovaných len 7 z nás boli prítomní, ostatní ešte včas ušli na Slovensko. Svedkovia nám nedokázali, samozrejme nič. Dostal som dva mesiace vä-

zenia, takže som sedel vlastne o jeden mesiac viac, ako som mal. (Od 10. augusta do 11. novembra.) Po rokovaní ma hneď prepustili na slobodu. V decembri som prešiel na Slovensko, tu teraz študujem právo.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy potvrdiť.«

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

Bratislava 27. marca 1940.

Martin Miček, v. r.

Doklad č. 106.

Zastrelenie Márie Kokošovej v Šuranoch.

Zápisnica

spísaná v kancelárii Generálneho sekretariátu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v Bratislave dňa 8. apríla 1940 s pánom Fridrichom Hronom, žiakom VIII. triedy II. štátneho reálneho gymnázia v Bratislave, nar. 26. novembra 1920 v Šuranoch, bytom t. č. v Bratislave, Lamačská 357 a s Jánom Kuťkom, žiakom VIII. triedy II. štátneho reálneho gymnázia v Bratislave, nar. 6. augusta 1919 v Šuranoch, bytom t. č. v Bratislave, Krížna 28.

Vec: Žandárska salva 25. decembra 1938 v Šuranoch.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Asi týždeň pred Vianocami 1938 v budapeštianskom rozhlase bola správa, že prišla do Budapešti delegácia šurianskeho obyvateľstva, ktorá na kompetentných miestach vraj vyhlásila, že Slováci v Šuranoch sú spokojní a že neprajú si byť späť pripojení k Slovensku. Totižto v tých časoch na obsadenom území sa veľa hovorilo, že slovenské kraje majú byť späť pripojené k Slovensku. Deputáciu zaranžovali miestni Maďari, ktorí v obci tvoria asi 5 % obyvateľstva, formálne do deputácie boli pribratí i dvaja Slováci, závislí na miestnych Maďaroch (kostolník Gašpar Ondrušek a jeho syn). Šurianske občianstvo s nelúbosťou sledovalo vyhlásenie tejto deputácie a jej propagačné využívanie budapeštianskym rozhlasom, čo vyvolalo veľké rozhorčenie medzi šurianskymi Slovákmi, ktorí nedali nijaké splnomocnenie deputácii, aby hovorila v mene tamojších Slovákov, ktorí tvoria v obci 95 % väčšinu. Preto sa rozhodli (hlavne mladí), že keď už nemôžu iným spôsobom prejaviť svoj nesúhlas s vyhlásením deputácie v Budapešti a dokázať svoje národné uvedomenie, tak aspoň zaspievajú v kostole na Vianoce 24. decembra v noci slovenskú hymnu, spievanie ktorej ostatne bolo vtedy na obsadenom území údajne povolené. Keď pobožnosť skončila, celý kostol začal spievať slovenskú hymnu Hej, Slováci. Už počas hymny bolo počuť zvonku výstrely. Žandári totiž, keď sa o chystanom spievaní hymny dozvedeli, obsadili okolie kostola a vy-

chádzajúci ľud začali kolbami rozháňať a biť, čo ešte viac rozohnilo spievajúcich Slovákov, takže o chvíľu po celej obci, skoro po všetkých uliciach, ozývala sa nocou slovenská hymna Hej, Slováci. Ináč noc minula pokojne. Na druhý deň na omši o 9. hod., keď začal kázať kňaz po maďarsky, celý kostol začal kašľať, takže kňaz bol nútený po niekoľkých okamihoch skončiť v polovici kázeň a pokračovať v odbavovaní sv. omše. Rozhorčení veriaci nedočkali ani koniec omše, ale opustili kostol pred skončením bohoslužieb. Na námestí pred kostolom hliadkovali žandárske stráže. O 10. hodine boli znova bohoslužby. Bohoslužby skončili bez výtržností, kázalo sa totiž po slovensky. Keď ľud vychádzal z kostola, niektorí členovia »magyar nemzeti tanácsu« začali provokatívne v krikovať s posmechom na slovenských občanov, aby spievali, ak sa nebojа i pred maďarskými žandármi slovenskú hymnu. Nato sa zhŕkli okolo nich niekoľkí Slováci a vyprosovali si, aby urážali Slovákov. Zvlášť ich rozdráždilo, že jeden z Maďarov údajne pošliapal pred zhromaždeným davom slovenskú zástavku. Dvaja zo Slovákov rozbehli sa za Edmundom Szücsom, ktorý zástavku údajne rozšliapal, a vtom jeden zo žandárov bez vyzvania, bez upozornenia strelil do davu. Výstrel trafil 17-ročnú Máriu Kokošovú, ktorá o niekoľko minút v ordinácii miestneho lekára D. Szlávika skonala. Strela ju zasiahla do brucha. Žandári o niekoľko minút rozohnali ľud. Dňa 25. decembra popoludní oznamoval bubeník, že nikto sa nesmie zdržovať na ulici. Celé popoludnie sa neprihodilo nič zvláštneho, len večer, keď sa zotmilo, začali zbierať žandári »vinníkov vzbury«. (Nasleduje výpoveď Fridricha Hrona.) Večer asi o 21. hod., keď som už spal, vošli do izby traja žandári s nasadenými bodákmi, doprevádzaní p. Kučerom, obecným hájnikom, najsurovejším z tamojších maďarónov. Brat Vojtech a ja sme sa museli rýchlo obliecť a ísť s nimi, zatiaľ čo matka nariekala a prosila ich a babička zamdlievala. Veď ešte nikdy neboli u nás žandári. Obišli sme mesto okolo cukrovaru (nešli sme cez mesto). Na žandárskej stanici nás prezreli, odobrali nám všetko, čo sme mali vo vreckách a surovo sotili nás na dlážku, pokrytú niekoľkými stebielkami slamy. Medzitým prišla dnu moja matka, ktorej však surovo vynadali a vyhnali von. V miestnosti ležalo už 21 známych. Spomedzi nich bolo, ako som si všimol, 14 bývalých orlov a Hlinkových gardistov. Noc prešla za ustavičných nadávok službukonajúcich žandárov. Každý musel ležať, nikto však

nie spať. Keď niekto zdriemol, uderil ho žandár surovo kolbou pušky do nôh alebo žalúdka, ako napríklad Vaníčka a iných. Na druhý deň 26. decembra od rána stále pribúdalo zatknutých, takže cez poludnie nás bolo už vyše 50. Hneď popoludní začal sa výsluch. Najprv vyvolali si na výsluch niekoľko mojich priateľov (medzi nimi i brata Vojtecha), volali ich po jednom do žandárskej kancelárie. Všetci sa vrátili tackajúc sa, neistým krokom, bledí a opuchnutí. Potom prišiel sám vyšetrujúci detektív a so slovami »No mošt az a pervi hlinkagárdišta« ma zavolal. Vyšiel som s ním a dlhou chodbou sme sa dostali k dverám kancelárie. Medzi dverami ma zrazu niekto hrozne uderil od zadu po šiji na lebku a sotil dnu. Na napolo omráčeného revali, nadávali a smiali sa. Chlap ako hora, Jóska (tak ho volali ostatní), reval: »Ide a kezedet«. Ja som vôbec nevedel o čo ide; takto som si totiž nepredstavoval výsluch. Stál som iba, nevediac čo robiť, až keď mi zrazu začal jeden zo žandárov dávať od zadu z celej sily facky. Nevediac čo robiť, spadol som na zem, aby som sa uhol fackám. Ruka žandárova mi preletela ponad hlavou. Rozzúrený skočil na mňa a začal ma kopať. Vyskočili i ostatní a tĺkli ma, kopali a vlasy mi trhali, zakiaľ ich nezastavil vyšetrujúci detektív. Vstal som. Jeden žandár mi natiahol ruky a vysvetlil mi, čo vlastne žiadajú odo mňa. Nato ma začal ozrutný »Jóska« celou silou tĺcť po rukách policajným pendrekom. Cítil som, ako by som už nemal dlane, ale iba horúce páliace gule namiesto nich. Nemohol som už vydržať, mykol som jednu ruku a pendrek šiel mimo. Zasa ako by na povel schytil každý, čo mal poruke, či už pravítko, kolbu alebo pendrek a tĺkli ma, kade zasiahli. Pocítil som dutý, tvrdý náraz, niečo tvrdého na hlave. Upadol som do bezvedomia a prišiel som k sebe až na chodbe, kde mi fŕkali do tváre studenú vodu. Keď som ako-tak vedel stáť na nohách, voviedli ma znova do kancelárie. Konečne teraz sa začal aký-taký výsluch. Povedali mi, že vedia o tom, ako sme sa schádzali, spievali protimaďarské piesne, robili plagáty a pripravovali »vzburu«. Že sme mali vraj so Slovenskom spojenie, dostali sme stadiaľ inštrukcie, ba dokonca i nejaké peniaze a plat za pripravovanie vzbury. Keď som im vykoktal, že to nie je pravda, tĺkli ma znova tak, ako prv, kým zo mňa nevynútili priznanie: »áno«. Keď som však prišiel k sebe, znova som im poprel priznanie. Začali ma znova biť. Nevediac však, čo so mnou už robiť, nakoniec ma vysotili von a tak som sa dotackal, z polo-

vice štvornožky, medzi ostatných kamarátov, kde som celé popoludnie ležal v bolestiach. Iba to ma oživilo, keď som videl odchádzať môjho kamaráta Imricha Raka. Tento totiž keď celý dobitý bol prepustený a odchádzal domov, odpovedal na poznámku »Magyar embernek nem szabad sírni« sebavedomými slovami »Én nem vagyok Magyar, én Szlovák vagyok«. K môjmu výsluchu musím podotknúť ešte, že na bitke zúčastnil sa i jeden civil, maďarón Kučera, ktorý nielen že sa rehotal a robil poznámky, ale ešte nabádal žandárov k väčšej usilovnosti. Popoludní vypočuli ešte takto i ostatných a mnohých z nich prepustili takže nakoniec nás tam ostalo len asi 10. V utorok 27. decemb nás po jednom vypočúvali od rána až do večera. Priznal som a podpí jedinú vec: dohodli sme sa, že budeme spievať hymnu a začal som tú v kostole spievať. Poznamenávam, že tieto výsluchy boli už v celkom inom ovzduší. Žandári síce nadávali a vyhrážali ďalej, ale keďže sme boli už na to zvyknutí, mohli sme hovoriť voľne a s rozumom. Vo vyšetrovaní boli vtedy už len: Ján Kutka, Karol Kutka, Igor Štekláč, Závodský, Urban, Melen, V. Hron a ja. Zaujímavá bola vec Melenova. Gašpar Melen, 28-ročný mladík, hudobník hral na slávnostnej sv. omši na tambore. Keďže v šurianskom kostole ešte neboli lavice - je to novostavba - mali hudobníci vypožičané stoličky zo susedného domu. Po omši niesol Melen stoličku majiteľovi. Pred kostolom však práve vedľa neho zastrelili Kokošovú, ktorá padla jemu do náručia. On ju hneď i zaniesol k Dr. Szlávikovi, lekárovi, kde dievča umrelo. Gašpar Melen bol však zatknutý a obvinený z toho, že si niesol stoličku, na ktorú sa vraj chcel pred kostolom postaviť a rečniť k ľudu. Pri prvom takzvanom »výsluchu« bol do krvi zbitý. Až v utorok pri jednom výsluchu sa mu podarilo vysvetliť žandárom pravé okolnosti. Títo sa mu »veľkomyseľne« ospravedlnili a večer ho prepustili domov. Večer prepustili i mňa domov. Prišiel som domov, ľahol som si a ani som sa nestačil poriadne perinou zakryť, prišli žandári znova. Teraz to boli tiež traja žandári v sprievode s miestnym policajtom. Znova tie isté scény ako pri predošlom zatýkaní: matka plakala, babička bedákala, otec hrešil a ja som sa obliekol a šiel som so žandárskym sprievodom na »laktanyu«. Tam ma čakal znova štvorhodinový výsluch. Vypočúval ma celkom slušný pán, vraj vojenský podplukovník, bez mučenia. Výsluch trval od 22. hod. do 2. hod. v noci. Po mne vypočúvali ešte učiteľa Štekláča a robotníka

Závodského. Bola to prvá noc, v ktorej som sa mohol aspoň trocha vyspať. Ráno prepustili všetkých, okrem Štekláča, Závodského a mňa. Nás troch zobrali autom do komárňanského väzenia. Tam sme sa dostali pred vojenský súd. Iba tu som pochopil, čo mi vlastne najdôležitejšieho chcú dokázať. Moja šurianska výpoveď bola tak nemožne poprekrúcaná, že som ju vôbec nepoznal. Chceli mi tam dokazovať, že p. učiteľ Štekláč mi priniesol zo Slovenska (on došiel na Vianoce do Šurian iba ženu a dieťa navštíviť) inštrukcie a rozkazy a ja som potom na základe týchto zorganizoval vzburu. Na tom nebolo, pravda, ani slova pravdy. Učiteľ Štekláč prv učil na šurianskej meštianskej škole, ale po príchode Maďarov bol prepustený zo služby. Učil potom na Slovensku. Keď šiel na Vianoce domov, stretol vraj v Komjaticiach nejakých chlapcov, ktorí rozhadzovali protimaďarské letáky. Jeden si z nich schoval na pamiatku. V noci hneď po utiemi ho zatkli žandári a našli u neho leták. Robotník Závodský cez noc bol v hostinci, v Potravnom spolku. Po polnoci počul krik na ulici. Vybehol, počul strieľať, vykríkol niečo i on a žandári ho hneď z miesta zobrali. Vo väzení s nami zaobchádzali ako so všetkými ostatnými väzňami. Nebili nás už. Do Komárna prišla delegácia Šurančanov: p. Buran, p. Vrba, p. Hledík a p. Cagáň a prosili o naše prepustenie. Na záruku týchto pánov, že sa budeme lojálne chovať a neutečieme z Maďarska, nás popoludní prepustili. Zo Šurian som odísť nemohol nezákonnou cestou, lebo by som bol narobil nepríjemnosti pánom, ktorí sa za mňa zaručili. Vykonal som si preto pas. Medzitým sa úrady chovali ku mne dvojakým spôsobom. Žandári ma stopovali a každú chvíľu boli u nás, na druhej strane však vládny komisár mesta Ján Mihalík ma každú chvíľu volal na obecný dom a prehováral ma, aby som len neodchádzal, že keď chcem, obstará mi i úradnú satisfakciu. Vystavil mi i svedectvo o mravnej a politickej zachovalosti, ktoré som však použil na to, aby som si vymenil pas a prešiel som na Slovensko.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy znova potvrdiť.«

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

E. Dittrich, ako svedok.

Fridrich Hron, v. r.
Ján Kutka, v. r.

Doklad č. 107.

Trýznenie Šurancov po zastrelení Márie Kokošovej.

Zápisnica

spísaná v kancelárii Generálneho sekretariátu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany dňa 8. apríla 1940 s p. Kuťkom, žiakom VIII. triedy II. štátneho reálneho gymnázia v Bratislave, nar. v Šuranoch 5 augusta 1919, bytom t. č. Bratislava, Krížna 28.

Vec: Udalosti v Šuranoch 25. decembra 1938.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, udáva toto:

»Keď po veľkej sv. omši zastrelili Kokošovú, všetci Šuranci sa utiahli do svojich domov. Len popoludní začali vychádzať na ulice a zhromažďovať sa v menších hlúčkoch. Hneď tu boli však žandári a policajti, ktorí začali ľudí rozháňať, nemilosrdne ich tĺčúc kolbami pušiek. Tiež hneď sa začalo po meste bubnovať, že smie sa chodiť najviac po troch. Nikomu ani nenapadlo, že by maďarskí žandári obvinili niekoho zo zastrelenia Kokošovej. Večer asi o 20.30 hod., keď som už spal, prišli k nám dvaja vojaci, žandár a policajt. Žandár stiahol zo mňa perinu a vraj aby som išiel s nimi. Obliekol som sa a policajt ma zaviedol do kuchyne. Tu už žandár prezeral brata Karola, čo má pri sebe. Nenašiel nič ani u mňa, lebo v poslednom okamihu som pustil na zem gardistickú legitimáciu. Od nás sme išli ešte po Vojtecha Holubca a Jozefa Šimka. Na žandársku stanicu nás priviedli asi o 22. hod. večer. Cestou sme nesmeli povedať ani slova a za jediný krok, ktorý niekto z nás urobil už či skoršie alebo neskoršie ako bolo treba, nasadzovali na prsia bajonety a nadávali. Vtedy sme si uvedomili, že oni nás pokladajú za nejakých veľkých zločincov. Na stanici už sedelo asi 15 ľudí, všetko známi z Orla alebo Hlinkovej ľudovej strany. Boli tu už: Michal Urban, podnotár na Černíku, ktorého sem priviedli ešte po utierni v okovách a ktorý bol teraz celý čierny a opuchnutý, ďalej Jozef Hledík, prvý kandidát Hlinkovej slovenskej ľudovej strany pri posledných voľbách v Šuranoch a jeho švagor, odborný učiteľ Igor Štekláč z Kláštora pod Znievom. Týchto troch priviedli na žandársku stanicu hneď v noci po utierni. Ďalej tu boli: Florián Vrba (predseda ľudovej strany), Ján Buran (podpredseda strany), Vojtech Holubec, príslušník strany, býv. gardisti: Alexander Vančík, Jozef Naď, Rudolf Vrančík, Ladislav Naď, Jozef Šimek, Štefan Alexander a František Vincúrovci, Fridrich a Vojtech Hron, Karol a Ján Kuťka. Ďalej Gašpar Melen, Jozef Závodský a Moravan Rudolf Petrucha. Hneď ako nás zohnali do jednej miestnosti, rozkázali nám polihať. Bolo tam na zemi trocha špinavej slamy a na ňu sme si museli vo sviatočných šatách ľahnúť. Keďže bolo pre všetkých slamy málo, pripravil si žandár pušku na streľbu a vyzval dvoch, aby išli s ním. Bol to Fridrich Hron a Gašpar Melen, ktorí sa o chvíľu vrátili, nesúc v náručí slamu. O polnoci sa striedali stráže. Strážili nás totiž jeden žandár a jeden vojak, každý na puške s bajonetom. Žandár, ktorý prišiel po polnoci, bol jeden z tých, ktorí zastrelili Kokošovú a hneď si začal prezerať, vraj on si nás pri kostole všimol. Hneď sme vedeli, že s nami dobre nebude, keď Rudolf Petrucha dostal takú po hlave, že padol na zem. Pýtal sa totiž von. Žandár dal mu však ako odpoveď po hlave a poznamenal, že si dobre pamätá, bol vraj pri kostole a kričal tiež »kikiriki«. Druhý dostal po chrbáte kolbou, Alexander Vančík, tretí ja. Vraj i na mňa sa pamätá z veľkej omše. Podotýkam, že som na veľkej omši nebol. Tento pán žandár prechádzal sa medzi nami až do rána, nadávajúc nám do hnusných Slovákov a hlinkagárdištov a stále niekoho bil kolbou. Ráno asi o 9. hod. prišiel detektív, ktorý mal viesť vyšetrovanie. Začal s tým, že vraj aby sme si nemysleli, že Šurany budú slovenské, nestane sa to, ani keby mali ešte sto Slovákov postrieľať. Prvý na výsluch som išiel ja. Pýtali sa ma, kto bol hlavným organizátorom tejto vzbury. Keď som však odpovedal, že my sme nijakú vzburu nezamýšľali, že sme chceli len hymnu zaspievať, ktorá je dovolená a nijaký organizátor medzi nami nebol, prestali zaobchádzať slušne a aby som ukázal ruky. Keď som sa zdráhal, priskočili dvaja a podržali mi každý jednu ruku, zatiaľ čo tretí bil ma z celej sily gumovým obuškom. Keď som však už dostal na každú desať a oni ešte neprestávali, začal som rukami mykať. To sa však žandárovi, ktorý stál za mnou, nepáčilo, zložil k sebe obe päste a jednou ranou zrazil ma k zemi. Niekoľko minút som nevedel o sebe. Až keď ma poutierali nejakou špinavou mokrou handrou, prebral som sa. Vstať som však nemohol, a preto ma zasa dvaja zdvihli a podopreli. Teraz

sa začali hrnúť otázky jedna na druhú. Kto nás na všetko naviedol, kto tlačil plagáty, kto priniesol z Nitry plagáty, kto začal spievať, či poznám Šaňa Macha, či som sa s ním rozprával, kedy bol v Šuranoch atď.? Vraj prvá bitka bola len príučka, keď teraz nebudem hovoriť, dostanem viac. O mnohom, čo sa ma pýtali, som vôbec nevedel. Oni však na to nereagovali, po každej otázke ma bili. Po rukách, po nohách, po hlave, po chrbáte, obuškom alebo remeňom, to im bolo všetko jedno. Zhodili ma i na zem a kopali, ako do vreca. Naraz zasa prestali. Aby som len povedal, kto bol z nás ten hlavný a môžem ísť domov. Nemohol som povedať, lebo nikto nebol hlavný a bitka pokračovala. Detektív, ktorý sedel za písacím stolom, pýtal sa druhého, čo dával otázky, čo má napísať. Odpovedal, aby písal, čo chce. Tento i začal písať po maďarsky. Čo, to vedel len on. Keď som na otázky nevedel odpovedať, dávali ďalšie. Čo sme spievali 22. decembra 1939 u Hronov? Kto vymyslel pieseň na Maďarov? Prečo sa nám Maďari nepáčia? U Hronov sme spievali pieseň Slováci sme od rodu, to však nie je proti Maďarom, ale ako každý dobre vie, proti Čechom. Pieseň na Maďarov sme nespievali. Maďari nie že sa nám nepáčia, ale my sme Slováci a chceli by sme patriť k Slovákom. Predsa to je zrejmé, že každý by chcel patriť k štátu, kde žije jeho národ - odpovedal som im. Bitka pokračovala ešte väčšia, lebo moja odpoveď ich na najvyššiu mieru podráždila. Potom ma vyviedli von. Bol som tu asi 15 minút keď ma priviedli dnu, prišiel ku mne p. Kučera a hovoril, že vraj sused (môj švagor) bol u neho a prosil ho, aby nám pomohol. On vie, že ja som nevinný, ale na niekoho šuriansku vraždu navliecť musia. Musia svetu dokázať, že oni boli nútení strieľať. Ďalej prišiel p. Feješ, za ČSR maďarský špión (bol zatvorený v Komárne na päť rokov) a hovoril mi, aby som na niekoho povedal, že organizoval vzburu, som vraj študent, po matúre dostanem dobré miesto a keď nič nepoviem, zostane to na mňa. Pokrčil som plecami, a preto ma odviedli zasa na výsluch. Nasledovali zasa otázky a mnoho ráz bol som hrozným bitím donútený povedať áno, keď som už predtým niekoľko ráz tvrdil, že »nie« a keď ani potom neprestávali ma biť, povedal som zasa »nie«. Po toľkej bitke som už ani nevedel, čo hovorím, a len ako v hmlách som kráčal, keď ma odvádzali. V miestnosti, kde sme spali, spozoroval

som asi 10 ľudí, ale nič ma nezaujímalo. Padol som na svoje miesto ako strom a ešte som začul, že po mne volajú na výsluch môjho brata Karola. Rany, ktoré som dostal, zanechali zreteľné stopy a opuchliny na dlhý čas. Keď som bol na Silvestra 1939 poslaný v Nitre k úradnému lekárovi, boli cšte celkom čerstvé. Môj brat Karol dostal asi tie isté otázky ako ja, a keďže vedel povedať ešte menej ako ja, týrali ho ešte viac. U lekára v Nitre okrem opuchnutých rúk, nôh, natrhnutých uší a siného celého tela, zistili uňho kopnutie do žalúdka, od čoho mal žalúdok veľmi opuchnutý a krvácal. Keď prišiel od výsluchu, zvalil sa na slamu a zostal nehybne ležať. Po ňom išiel Fridrich Hron, ďalej jeho brat Vojtech Hron. Vrátili sa všetci hrozne zbití. Potom prišiel vyšetrujúci detektív, nadal nám, lebo sme vraj cigánili a oznámil nám, že dá nás odviezť do Komárna. Dostaneme vraj päť rokov a možno i viac. Počas nášho výsluchu priviedli nových ľudí, takže sme sa do miestnosti sotva vmestili. Volali na výsluch ďalej a väčšinou všetkých púšťali domov. Bolo nás asi 50 až 60 osôb, všetko mužov a mladíkov. Od ľudí, čo v ten deň priviedli, sme sa dozvedeli, kto utiekol na Slovensko a tajne sme sa medzi sebou dohovorili, že povieme na tých, čo ušli. Týmto im tak neuškodíme a my sa uchránime od ďalšieho mučenia. V ten deň, 26. decembra 1938, nás už nevypočúvali. Ľudí, čo priviedli, pomaly púšťali domov. Každého z nich zbili, či už bol vinný, či nie. Jozefa Naďa i pichli bajonetom pod lopatku. Zvlášť brutálne zbili Alexandra Vančíka, ktorého pre jeho silu nemohli zvaliť na zem. Až ôsmi žandári si s ním poradili. Zbili ho tak, že hoci bol najsilnejší a najtvrdší chlap zo Šurian, museli ho domov viesť. Ďalej zvlášť veľmi zbili p. Závodského a Michala Urbana. Keď tomuto priniesla matka večeru, spýtala sa ho v šere, či sa mu ani umyť nedovolili, keď je taký špinavý na rukách a na tvári. Keď sa však lepšie prizrela a zbadala, že to nie je špina, ale krv, ktorou mal podliatu tvár i ruky, skoro zamdlela od hrôzy. Takto sme vyzerali všetci, čo sme tam zostali na druhú noc. Mali nás odviezť do Komárna. Boli to: Igor Štekláč, Závodský, Michal Urban, Gašpar Melen, Fridrich a Vojtech Hron a Ján a Karol Kuťka. Nad ránom z 26. na 27. decembra priviedli Jozefu Juhásovú, ktorú však ráno tiež prepustili. Medzitým vytrpeli sme však mnoho bitky od žandárov i od vojakov, či už vtedy, keď sme ležali, či sa pýtali von. Dňa 27. decembra asi o 9. hod. zavolali mňa i brata na výsluch. Prišiel notár zo Šurian,

menom Rosíval a brat mojej matky, ktorý prosil notára, aby sa za nás prihovoril. Pán notár sa však rozkríkol, že niektorý z nás to musí vytrpieť, že zastrelili Kokošovú. V ten istý čas však prišiel do Šurian podplukovník, pod ktorého velenie Šurany vtedy patrili a ujal sa sám riešenia veci. Hneď sme boli odvedení i s bratom do zvlášlnej miestnosti a mali sme napísať všetko, čo vieme. Vtedy začali s nami zaobchádzať trocha slušnejšie. Písali sme všetko, až do pol jednej hodiny. Až do večera boli sme stále volaní na opravy a na dodatky. Asi o 18. hod. sa vystriedali žandári v stráži. Prišiel žandár nový, celkom mladý. Keď nás zbadal, že ležíme dosť blízko vedľa seba, rozbehol sa k nám, položil jednému po druhom bajonet na prsia a zaviedol každého do iného kúta miestnosti. Vraj špinaví Slováci, prišiel zo Senca a tam tak bil tých Slovákov, dokiaľ len mohol. On by dotiaľ strieľal, dokiaľ by posledného Slováka nezabil. Tento žandár v lete 1939 sa v Šuranoch utopil. Neskoršie prišiel detektív a povedal Gašparovi Melenovi, že pôjde domov. O chvíľu ho i pustili. Potom prepustili i Michala Urbana a povedali i Fridrichovi Hronovi, že i on pôjde domov. Ja, vraj, a môj brat ešte pôjdeme zajtra na výsluch a potom domov. Ostatní: Vojtech Hron, Igor Štekláč a Závodský mali ísť ráno do Komáma. Onedlho ma i prepustili. Hlavná vina zostala však na Fridrichovi Hronovi, Igorovi Štekláčovi a Závodskom, ktorých podvečer zaviezli autom do Komárna. Za pôvodcov vzbury pokladali nás študentov a oni boli vraj nútení strieľať. Asi o dva týždne sme boli vypočutí ešte v škole, boli tam aj naše výpovede. Boli to však len tie výpovede, ktoré si napísali sami detektívi pod nátlakom bitky a ktoré nám čítali po maďarsky, takže sme im vôbec nerozumeli. Čo sme napísali dobrovoľne sami, to nebolo.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy potvrdiť.«

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

Bratislava 9. apríla 1940. Svedok: E. Dittrich. Ján Kuľka, v. r.

Doklad č. 108.

Postrelenie Hajnalovej v Černíku.

Zápisnica

spísaná v kancelárii Generálneho sekretariátu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v Bratislave s p. Martinom Mičkom, poslucháčom práv na Slovenskej univerzite v Bratislave, nar. 5. februára 1918 v Černíku, okres Nové Zámky, slovenským štátnym občanom, národnosti slovenskej, slobodným, bytom t. č. v Bratislave.

Vec: Postrelenie Hajnalovej v Černíku.

Svedkovia: Ladislav Vojaček, úradník Generálneho sekretariátu HSĽS a Štefan Mikula, osobný tajomník Generálneho sekretariátu HSĽS.

Po vyzvaní, aby hovoril pravdu, vypočúvaný udáva toto:

»Na Veľkonočný pondelok r. 1939 mali mládenci v Černíku zábavu v hostinci Jána Benku. V obci boli ubytovaní i maďarskí vojaci, ktorí došli tiež na zábavu. Chovali sa tam veľmi vyzývavo, urážali tam slovenských mládencov, nadávali im a pod. Došlo k hádke medzi vojakmi a tamojšími mládencami a ako som počul, pobili sa i medzi sebou. Večer začali mládenci spievať slovenské pesničky, čo sa maďarským vojakom nepáčilo, preto dali zavolať žandárov, ktorí zakázali spievať po slovensky, neskôr zakázali i ďalšiu zábavu. Keďže mládež neustúpila, zavolali si žandári na pomoc niekoľkých vojakov a začali vyháňať všetkých von zo siene. Skupina vojakov čakala predo dvermi a bili každého, kto z nich vychádzal. Jednému slovenskému robotníkovi dokonca zlomili pri tom i ruku. Do školy, kde boli ubytovaní vojaci, jeden z vojakov doniesol správu, že pri hostinci vraj bijú vojakov. Nato sa maďarskí vojaci vyrútili do ulíc a začali každého, koho stretli, nemilosrdne biť. Bili i tých, ktorí na zábave neboli, bili každého, koho stretli. Videl som na vlastné oči, ako asi 14-ročného Jána Krupu zrazili na zem a tĺkli kolbami, kopali doň, kým neprestal kričať. Zamdleného odvliekli tak, že jeden vojak ho chytil jednoducho za kabát a ťahal zamdleného po zemi do blízkej školy. Keď mu v škole jeden vojak vlial hrnček vody do tváre, urobil to tak neopatrne a nedbale, že mu úplne pritom rozbil hornú peru. Vojaci bili starcov, ženy, deti, mu-

žov bez výnimky. Celý zástup dedinčanov bežal dolu dedinou ako stádo pred rozbesnenými vojakmi. Za utekajúcim zástupom začali vojaci bez príčiny a bez povelu strieľať. Padlo asi sedem výstrelov z pušiek vojakov. Jeden z výstrelov zasiahol Boženu Hajnalovú, ktorá bola vtedy v druhom stave. Hajnalová bola od vojakov asi na 150 metrov. Výstrel ju zasiahol od chrbta do brucha. Hajnalovú odviedli do nemocnice do Nových Zámkov, potom do Budapešti. Operatívne musel jej byť vyňatý plod. Ležala v nemocnici asi 3 mesiace, kým sa ako-tak dostala z nebezpečenstva života. Na druhý deň sám som našiel niekoľko vystrelených nábojov, vystrelených z vojenských pušiek.

Vyhlasujem na svoju česť, že všetky tieto údaje sú pravdivé a ochotný som ich hocikedy potvrdiť.«

Zápisnica po prečítaní podpísaná.

V Bratislave 9. apríla 1940.

Ako svedkovia: Ladislav Vojaček, v. r. Martin Miček, v. r.
Štefan Mikula, v. r.

"Čo Boh spojil zväzkom jednotného územia, jednotnej reči, jednotnej kultúry - človek nemá právo oddeľovať. Návrat k prirodzenému právu, zachovávanie prirodzeného zákona, ktorý je prejavom veľkej vôle božej, môže byť jedine tým základom, na ktorom sa môže nový svet, svet to spokojnosti, poriadku a trvalého pokoja vybudovať.

Rodí sa nová Európa, ale pri jej vybudovaní nemajú oprávnenia nijaké tzv. historické práva, nijaké odvolávanie sa na ne, lebo novú Európu, v ktorej bude trvalý pokoj a mier, spravodlivosť a konečná ľudská bratskosť, túto novú Európu vybuduje prirodzené právo na samobytný, svojský život."

Prezident Dr. Jozef Tiso

"Slováci nechcú nikdy patriť pod svätoštefanskú korunu! A keby nás niekto nútil, nuž radšej zapálili by sme naše dediny, mestá, kostoly, školy i domovy a radšej do posledného muža dali by sme sa pozabíjať, než znova sa vrátiť do zväzku, ktorý by bol horší než otroctvo."

Posl. Konšt. Čulen v Slovenskom sneme dňa 8. mája 1940.

DOSLOV

Žijeme v desiatom roku druhej slovenskej štátnosti a existencia samostatnej Slovenskej republiky je realitou, dúfajme, že definitívnou, ktorú akceptovalo a rešpektuje celosvetové spoločenstvo. Tento fakt nemožno pokladať za dielo náhody, ale za logické a prirodzené vyvrcholenie politických snažení niekoľkých generácií vrcholných predstaviteľov slovenskej politiky. Jej moderné stopäťdesiatročné dejiny v prvej etape sprevádzal národnoobranný boj proti maďarizácii, ktorý sa však z objektívnych príčin vyvíjal neúspešne. Zvlášť do roku 1918 v bývalom Rakúsko-Uhorsku hrozila slovenskému etniku asimilácia a likvidácia samotnej jeho podstaty, pričom tento cieľavedomý proces vedený maďarskou politickou reprezentáciou, ktorá sa riadila štátnou doktrínou prebudovania mnohonárodnostného Uhorska na jednotný politický maďarský národ, obsahoval najbrutálnejšie metódy a formy vrátane šibeníc a žalárov. Až v Česko-Slovenskej republike sa predtým existenčne ohrození Slováci prepracovali k slovenskej štátnosti, čo bolo v predprevratových reláciách rakúsko-uhorských iba ilúziou.

Pražský centralizmus a jeho čechoslovakistický systém zapríčinil, že Andrej Hlinka sa rezolútne postavil na čelo autonómneho ľudáckeho hnutia na Slovensku, čím nadviazal na progresívnu tradíciu slovenských autonomistických koncepcií štúrovcov, memorandistov a národniarov, ktorí už od roku 1848 požadovali slovenský snem, vládu a súdnictvo. Dielo Andreja Hlinku zavŕšili jeho najbližší spolupracovníci a ich ďalší politickí partneri 6. októbra 1938 v Žiline. Historická prvá slovenská autonómna vláda na čele s ministerským predsedom Dr. J. Tisom sa však ešte nedočkala ani ústavného ratifikovania záverov Žilinskej dohody v česko-slovenskom parlamente a už bola prinútená prijať krutý rozsudok Viedenskej arbitráže z 2. novembra 1938. Revizionistické sily v Maďarsku a ich iredentisticko-renegátska kolóna na Slovensku si myslela, že podobne ako Mníchovská dohoda bola začiatkom konca Česko-Slovenskej republiky, Viedenská arbitráž bude prvým krokom k reštaurácii územnej integrity veľkého svätoštefanského Uhorska. Dejinná prax však taký vývoj neverifikovala, pretože Slovenský štát, ktorý vznikol 14. marca 1939, mal dostatok vitality a duchovnej

i materiálnej kvality, odolal dokonca aj maďarskej vojenskej agresii v marci - apríli 1939.

Keďže sa maďarskej politike nepodarilo realizovať svoj nacionalisticko-šovinistický plán, činnosť jej brachiálnych orgánov sa naďalej sústreďovala na Slovákov, ktorí zostali na okupovanom území južného Slovenska. Táto anexia bola vlastne len výsledkom spolupráce horthyovského Maďarska s fašistickým Talianskom a nacistickým Nemeckom, a napriek Maďarmi proklamovanej národnostnej tolerancii a všeobecným zárukám občianskych slobôd sa slovenský juh stal hneď od začiatku okupácie miestom politiky maďarského štátneho terorizmu.

Rozsiahly zborník statí a dokumentov, ktorý mal byť knižne vydaný roku 1940 pod názvom Krvácajúca hranica, si kládol za cieľ zoznámiť slovenskú, európsku i svetovú verejnosť s permanentným perzekvovaním národne uvedomelých Slovákov horthyovskou diktatúrou. Tí sa síce s Viedenskou arbitrážou nezmierili, ale spoliehali sa len na aktivity novej slovenskej diplomacie. I keď voči krutému režimu zachovávali lojalitu, podstúpili ťažko uveriteľné martýrium. Autentické svedectvo o ňom, zhrnuté v Krvácajúcej hranici, však bolo nemecko-maďarským molochom znemožnené publikovať. Akoby zázrakom zachovalo sa pár exemplárov zborníka a konečne prišla doba, vrátiť sa do rokov 1938-1940 prostredníctvom jednej z najsmutnejších slovenských kníh a rekonštruovať jednu z najbolavejších kapitol slovenskej histórie. Už v úvodnom slove sa konštatuje, že knihy majú svoje osudy, no tie majú predovšetkým ľudia, preto prvú časť nášho doslovu venujeme aj dnes na Slovensku jej menej známemu editorovi, druhú ním zostavenému dielu. Dnes je už možná diskusia, pluralita názorov, slobodná interpretácia dejinných udalostí a historických osobností, ktorá však musí zodpovedať objektívnej realite. Prišiel čas spravodlivo hodnotiť i takú zložitú problematiku, akou sú autonomistické iniciatívy ľudáckeho hnutia, otázky spojené so vznikom, vývojom a zánikom prvej Slovenskej republiky, úsilie podstatnej časti krajanskej emigrácie a obhajobu legitímnosti a reštauráciu samostatnej slovenskej štátnosti. Za tým účelom je nutné pokúsiť sa o rekonštrukciu a odtabuizovanie života a diela protagonistov načrtnutých snažení, ktoré reprezentoval a reprezentuje aj univerzitný profesor, JUDr., PhDr. Jozef M. Kirschbaum, zostavovateľ a spoluautor knihy Krvácajúca hranica.

Narodil sa 25. marca 1913 v Dolných Vesteniciach (okr. Prievidza) v roľníckej rodine. Počas prvej svetovej vojny prežíval neradostné detstvo, otec mu narukoval a jeho rodina živorila. Až keď sa vrátil jej živiteľ, ako legionár pomáhajúci vydobyť i chrániť novú Česko-Slovenskú republiku, mali sa mať Kirschbaumovci lepšie. Avšak po prekonaní povojnovej krízy na prahu hospodárskej stabilizácie a konjunktúry roku 1923 Jozef Kirschbaum zomiera. Jeho desaťročný syn vtedy navštevoval ľudovú školu, bol nadaný a chcel pokračovať v štúdiách, ale ako polosirote mu na ne chýbali finančné prostriedky. Vtedy talentovanému študentovi pomohla katolícka cirkev, strednú školu mohol absolvovať bezplatne v jezuitských ústavoch v Nitre, v Ružomberku a v Košiciach. Po maturite študoval na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Do októbra 1938, keď Jozef M. Kirschbaum zavŕšil vysokoškolské štúdium, spomeňme niekoľko faktov z jeho spolkovej, literárnej, publicistickej a najmä politickej činnosti. Už v Košiciach redigoval stredoškolský časopis Vatra, po príchode do Bratislavy ho zvolili za predsedu Ústredia slovenského katolíckeho študentstva, akademických spolkov Moyses a Právnik. Táto mimoriadna funkcionárska aktivita (i v medzinárodnom meradle; viceprezident svetovej organizácie katolíckeho študentstva Pax Romana, účastník jej kongresov roku 1936 v Sofii a roku 1937 v Paríži, ešte roku 1937 aj zasadnutia združenia Slavia catholica v Ľubľane), neobyčajne plodná literárna tvorba (básne, poviedky a kritické články o kultúre a literatúre publikoval v periodikách Elán, Pero, Rozvoj, Skaut, Stanislavovské zvesti, Svojeť a inde) a bojovná publicistika na platforme HSĽS (politické príspevky uverejňoval v ľudáckych tlačových orgánoch Slovák a Nástup) ho zaradila medzi najperspektívnejších mladých stúpencov HSĽS. Udržiaval kontakty s jej poprednými predstaviteľmi, spolupracoval s K. Sidorom, ale predovšetkým so svojím začas vysokoškolským učiteľom Dr. F. Ďurčanským. Horlivo propagoval myšlienku autonómie Slovenska v rámci Česko-Slovenskej republiky. Tieto pozoruhodné iniciatívy boli tŕňom v oku zvlášť českému vedeniu bratislavskej Univerzity Komenského na čele s rektorom V. Chaloupeckým, ktoré ho perzekvovalo. Preto musel niekoľko semestrov, vďaka príhovoru K. Sidora, absolvovať na právnickej fakulte univer-

zity vo Varšave, preto mu odopreli vykonať v riadnom termíne slávnostnú promóciu a promoval (JUDr.) iba súkromne na jeseň roku 1938. Ku skončeniu vysokej školy mu osobne blahoželali Dr. J. Tiso, A. Mach, Dr. F. Ďurčanský a K. Sidor.

V rokoch 1938-1939 vykonával Jozef M. Kirschbaum funkciu hlavného veliteľa Akademickej Hlinkovej gardy, zároveň pôsobil ako šéfredaktor dvojtýždenníka Nástup a minister autonómnej vlády Dr. F. Ďurčanský si ho vybral za osobného tajomníka. Po vzniku Slovenského štátu ho v marci 1939 ako dvadsaťšesťročného menovali za generálneho tajomníka HSĽS-SSNJ. Z titulu tejto funkcie vypracoval nový návrh jej organizačnej štruktúry, ktorý sa aj realizoval, čo taktiež upevňovalo pozície umiernených ľudákov na čele s Dr. J. Tisom. Jozef M. Kirschbaum úzko spolupracoval s Ministerstvom zahraničných vecí Slovenskej republiky, vedeným práve Dr. F. Ďurčanským, ktorý od novembra 1939 súčasne vykonával aj funkciu ministra vnútra. Ich umnou zahraničnou politikou nový mladý štát diplomaticky uznalo dvadsaťštyri krajín de iure (z veľmocí Nemecko, Taliansko, bývalý ZSSR) a ďalšie tri de facto (medzi nimi Francúzsko a Veľká Británia). Nezávislé smerovanie slovenskej zahraničnej politiky sa nepáčilo. A. Hitlerovi, ktorý vybadal, že niektorí reálne uvažujúci politici na Slovensku neveria v nemeckú svetovládu a usilovali sa zabezpečiť aj u ostatných veľmocí. Z tohto dôvodu po vojenskej porážke Francúzska na nemecko-slovenských rokovaniach v Salzburgu (27. a 28. júla 1940) vzniesli prestavitelia hitlerovského Nemecka požiadavku, aby z vedúcich funkcií Slovenskej republiky odišli Dr. F. Ďurčanský, Dr. J. M. Kirschbaum i ďalší a nahradili ich prívrženci pronemeckého krídla. Ako obeť salzburského zásahu do slovenskej politiky musel v auguste 1940 abdikovať z funkcie generálneho tajomníka HSĽS-SSNJ. Už v tomto období zostavil zborník statí a dokumentov o aktuálnej slovensko-maďarskej problematike "Krvácajúca hranica", ale odstavený od výraznejšieho vplyvu na politické dianie na Slovensku už nedokázal zabrániť ani zošrotovaniu tohto vážneho a vzácneho diela.

Od roku 1941 pôsobil Jozef M. Kirschbaum iba v diplomatických službách Slovenskej republiky. Sprvu v rokoch 1941-1942 bol legačným radcom na jej vyslanectve v Taliansku, neďaleko K. Sidora vo Vatikáne. Na univerzite v Ríme pokračoval aj v postgraduálnom štú-

diu politických vied. V rokoch 1942-1945 ako nástupca T. J. Gašpara a R. Radlinského zastával funkciu chargé d´affaires Slovenskej republiky v Berne. Aj po roku 1945 zostal vo Švajčiarsku, zatiaľ čo v benešovskom Česko-Slovensku roku 1947 tzv. národný súd v Bratislave ho v neprítomnosti odsúdil na pätnásť rokov väzenia a pražskí centralisti požiadali švajčiarsku vládu o jeho vydanie. Tá ho, samozrejme, nedala k dispozícii rodiacej sa komunistickej totalite a Jozef M. Kirschbaum žil v rokoch 1946-1948 v Ženeve, kde zastupoval Slovenskú ligu pri IRO, organizoval vydávanie krajanskej tlače a zároveň študoval medzinárodné vzťahy na ženevskej univerzite. V rokoch 1948-1949 sa zdržoval v Ríme, stál pri zrode Sidorovej SNR v zahraničí a stal sa predsedom jej zahraničnej komisie.

Roku 1949 sa Jozef M. Kirschbaum vysťahoval aj s rodinou do Kanady. V rokoch 1949-1962 pôsobil ako lektor a profesor na univerzite v Montreale (súčasne na nej v rokoch 1951-1954 vyštudoval slavistiku, PhDr.), učil aj na univerzitách v Ottawe a v Toronte, naposledy v rokoch 1970-1975 na vysokej škole v St. Michael, od roku 1975 žil na dôchodku striedavo v Toronte a vo Willowdale. Popri pedagogickej práci sa venoval vedeckej činnosti v oblasti politológie, histórie, slavistiky a literárnej vedy, je autorom početných monografií a štúdií (bibliografia jeho prác presiahla hranicu šesťsto jednotiek), ako aj politických memoránd a proklamácií. Z jeho rozsiahleho diela si zasluhuje pozornosť výber, ktorý vyšiel pod názvom Náš boj za samostatnosť (1958) a súbor anglických štúdií o slovenskej problematike s dokumentárnou prílohou zhrnutý do zbierky Slovakia, Nation at the Grossroads of Central Europe (1966). Jozef M. Kirschbaum patril medzi najvýznamnejších krajanských publicistov, prispieval do periodík Černákov odkaz, Jednota, Kanadský Slovák, Katolícky Sokol, Most, Slobodné Slovensko, Slovák v Amerike, Slovakia, Slovenská obrana a Slowakei (od vstupu do literárnej činnosti používal psyudonymy J. K. Čerešňa, Marián Čerešňa, Marienka Čerešňovie, Dr. J. Višňovan, André Cerésier, Dr. Andrej Dubina, Dr. Ján Vlkolínsky).

Jozef M. Kirschbaum agilne participoval na krajanskom hnutí ako vedúci predstaviteľ viacerých politických združení. Od roku 1952 bol predsedom Politickej rady SNR v zahraničí a zhromaždenia Slovenskej oslobodzovacej rady, v spolupráci so Š. B. Romanom v 70. rokoch

spoluinicioval činnosť Svetového kongresu Slovákov, patrí mu členstvo i vo viacerých politických, umeleckých a vedeckých krajanských, inonárodných i internacionálnych spolkoch a inštitúciách. Treba poznamenať, že Jozef M. Kirschbaum všetky svoje aktivity politické, vedecké, publicistické i spolkové zameral na obhajobu legitímnosti slovenskej štátnosti, kritizoval "ľudovodemokratické" i socialistické Česko-Slovensko a jeho totalitný prosovietsky komunistický režim. Jeho úsilia sa neminuli účinkom, 1. januára 1993 vznikla druhá samostatná Slovenská republika.

Záverom dodávame, že všestranné aktivity Jozefa M. Kirschbauma si skôr všimli krajania a zahraničie a ocenili ich viacerými uznaniami, napr. roku 1973 ho vyznamenali strieborným pokálom A. Hlinku, roku 1977 mu udelili na Slovensku pamätnú medailu Matice slovenskej.

PhDr. Pavol Parenička

EPILÓG K TRETIEMU VYDANIU

Tak ako prvé vydanie Krvácajúcej hranice v roku 1940, aj jej druhé vydanie z roku 1994 si vyžiadala doba. Už tretie a doplnené vydanie vychádza vo zvláštnych podmienkach, keď v súvislosti s očakávanou ratifikáciou základnej slovensko-maďarskej zmluvy a odhlasovaním zákona o štátnom jazyku, maďarská iredenta eskaluje chronickú hystériu chorobného odporu voči Slovenskej republike.

Druhé vydanie Krvácajúcej hranice sa rozobralo v krátkom čase. Dopyt po knihe stále trvá, čo znamená, že kniha plní dôležité informačné a pamäťové poslanie. Krvácajúca hranica žiadúco dopĺňa biele miesta našej historiografie.

Je dobre známe, že podstata maďarského problému v strednej Európe spočíva medzi nádejou na dobré susedské vzťahy a faktom pokračujúcej maďarskej agresivity proti stredoeurópskym národom.

Tento maďarský problém má tri konkrétne permanentné roviny. Prvou je vzťah maďarského nomádskeho etnika k národom, medzi ktoré sa v 10. storočí vklinilo na svojom úteku pred Pečenehmi. Druhou rovinou je vzťah týchto národov k maďarskému etniku, ktoré sa po krutej porážke na rieke Lechu muselo usadiť, adaptovať a vyformovať. Treťou rovinou maďarského problému je geopolitická, či europolitická funkcia maďarského národa a štátu, ktorú na seba preberali jeho politickí predstavitelia po stáročia a preberajú aj teraz.

Odpoveď na prvú rovinu problému je jasná a doteraz výrazne viditeľná. Príslušníci maďarského národa, ktorí sa pod tlakom historických okolností usadili a sformovali na jeho dnešnom etnickom území, trpia hlboko zakoreneným pocitom malosti a stratenosti medzi okolitými slovanskými národmi a aj výrazným komplexom menejcennosti. Sebaobranne vypestovaný syndróm, akejsi falošnej maďarskej národnej nadutosti, ktorá má od 19. storočia všetky znaky nacionálnej hystérie, je len dôsledkom a reverzom tej istej mince komplexu menejcennosti. Z demografického pohľadu sa táto choroba, okrem iného, prejavuje dlhodobo najnižšou natalitou a najvyšším počtom samovrážd tohto etnika na európskom kontinente.

Odpoveď na druhú rovinu problému je prostá. Keby rovnakým syndrómom národnej nadutosti a nacionálnej hystérie trpeli aj okolité národy,

boli by maďarské etnikum vo svojom priestore už dávno zlikvidovali.

Odpoveď na tretiu rovinu problému vyplýva z prvej. Práve vďaka tomuto syndrómu mohli vždy maďarskí politickí predstavitelia zneužívať svoj národ a štát na plnenie funkcie trójskeho koňa, slúžiaceho vždy momentálne silným európskym mocnostiam pri uskutočňovaní ich imperialistických záujmov proti národom a štátom, susediacim s Maďarskom. Funkciu trójskeho koňa Tureckej ríše plnila sedmohradská šľachta svojimi "povstaniami" proti Habsburgom a svojimi lúpežnými výpravami proti Slovensku - práve v tých maďarských "revolúciách" sa začala bieda našej krajiny i nášho ľudu. Trójskym koňom pangermánskeho imperializmu bolo potom Maďarsko pred a počas prvej svetovej vojny a tú istú úlohu zohralo v službách Lenina počas jeho útoku na Poľsko v roku 1919, len aby sa pokúsilo zlikvidovať vznikajúci čsl. štát a uskutočniť víziu "Veľkého Maďarska, hoci aj v červenej podobe. Trójskeho koňa talianskeho fašizmu a nemeckého nacizmu hralo Maďarsko od dvadsiatych rokov verne až do konca druhej svetovej vojny a tú istú funkciu plnilo v službách sovietskeho imperializmu v rokoch 1947-1950, i v roku 1968. Vždy pritom tiekla krv, nielen na slovenskej, ale aj na ostatných hraniciach. A vždy to bola krv nemaďarská - krv slovenská, rusínska, rumunská, srbská, chorvátska, ba aj rakúska v roku 1920 pri maďarskej okupácii dodnes nenavrátených území Burgenlandu.

Rovnakým cieľom slúžia iredentistické aktivity Maďarska aj v súčasnosti, presadzované henleinovskými metódami vodcov maďarských menšín v okolitých štátoch. Ide o rovnaký problém a o rovnakú službu - o syndróm maďarskej nacionálnej hystérie a o plnenie funkcie trójskeho koňa. Aj dnes je ten kôň kŕmený tými mocenskými silami, ktoré chcú cez maďarský iredentizmus preniknúť a uchytiť sa v tejto oblasti. Tu dostane otiepku nemeckého sena, tam trochu francúzskeho obroku a dosýta sa zatiaľ kŕmi hlavne americkým ovsom, ktorý sa mu štedro servíruje 475v pestrofarebnom vreci medzinárodných organizácií a inštitúcií.

Z tejto situácie nemožno nájsť východisko ustupovaním pred maďarskou agresivitou, plnením neustále stupňovaných maďarských menšinových požiadaviek, či akýmsi pacifickým uzmierovaním. Syndróm národnej nadutosti a nacionálnej hystérie nemožno vyliečiť zvonka. Ten si musí vyliečiť každý národ sám na základe poznania, že tento syndróm je jeho vlastnou bolesťou a veľmi nebezpečnou chorobou.

Zvonka sa tomu dá iba pomáhať a to tak, že sa Maďarsku znemožní plniť aj naďalej funkciu trójskeho koňa cudzích mocností. To sa však dá uskutočniť len za aktívnej spolupráce všetkých štátov susediacich s Maďarskom:

- **neagresívnym sebaobranným potieraním všetkých prejavov maďarskej rozpínavosti a iredentizmu na ich vlastných štátnych územiach,**
- **nekompromisným a jednotným presadzovaním rovnosti a vzájomnej reciprocity menšinovej praxe zainteresovaných štátov s menšinovou praxou Maďarskej republiky.**

Iba vtedy, keď si to politické reprezentácie všetkých zainteresovaných štátov uvedomia a až potom, keď to začnú jednotne uplatňovať, prestane hroziť nebezpečenstvo vzniku **krvácajúcich hraníc** v strednej Európe. Kým sa to však nestane, dovtedy nás ani naša najlepšia vôľa a maximálna ústupčivosť pred ďalším krvácaním na hraniciach s Maďarskom neuchránia. Skôr naopak.

Július Handžárik

ZUSAMMENFASSUNG

Das Buch, besser das Sammelschrift "Blutende Grenze" mit dem Untertitel "Dokumente über das Leiden der Slowaken in Ungarn", das von J. Višňovan (J. M. Kirschbaum) zusammengestellt ist, besteht aus zwei Teilen. Im ersten Teil sind die Beiträge der zeitgenössischen slowakischen Politiker und Historiographen, die die Beratungen in Wien kommentieren und die Folgerungen der Wiener Arbitrage für das Leben der Slowaken auf dem von Ungarn annektierten Gebieten der Südslowakei analysieren, aber sie deuten auch eine Lösung des Problems durch eine Revision der unrechtmässig gezogenen ungarisch-slowakischen Grenze. Im zweiten Teil des Buches hat der Editor einhundertacht Dokumente gesammelt, die authentische Zeugnisse von Bestialität des Horthys Regimes gegenüber ziviler slowakischer Bevölkerung darstellen.

Der Autor der Einführungsstudie, ein renomierter Journalist, Publizist und Historiker K. Čulen stellt erst die erfolglosen tschechoslowakisch-ungarischen Verhandlungen im Oktober 1938 in Komárno plastisch vor und dann zieht er vor allem die gefälschte ungarische Statistik der Bevölkerung aus dem Jahr 1910 einer gründlichen Kritik unter. Auf Grund dieser Statistik haben ungarische Politiker ihre maximalistischen Gebietsanforderungen gestellt, die die tschecho-slowakische Seite nicht mal akzeptieren konnte. Auf diesem unüberbrückbaren Konfliktpunkt haben die Verhandlungen in Komárno gescheitert. In den weiteren Kapiteln rekapituliert K. Čulen die schlechte Ausgangsposition der tschecho-slowakischen Delegation vor der Wiener Arbitrage und er schildert den Verlauf der Verhandlungen in Wien, ihre für die Slowakei so katastrophalen Ergebnisse als auch ihren Nachhall und die Okkupation von der Südslowakei. Zum Ende äusert er seinen optimistischen Glauben an gerechte Lösung des slowakisch-ungarischen Problems.

Nach dem Beitrag von K. Čulen kommt die Rundfunkansprache vom Dr. J. Tiso vom 2. November 1938. Der Vorsitzende der slowakischen autonomen Regierung und ein Leiter der tschecho-slowakischen Delegation beim Zusammentreffen in Komárno hat unmittelbar nach der Wiener Arbitrage die agonisierende internationale Position der Tschecho-Slovakei nach dem Münchner Abkommen und nach der Opferung eines Teiles vom slowakischen Territorium

für Horthys Ungarn infolge des italienisch-deutschen Verdikts kommentiert. Dr. J. Tiso zieht die Wiener Arbitrage einer starken Kritik unter, weil sie die damals international akkzeptierte Norm der Lösung des nationalen Problems mit Hilfe des ethnischen Prinzips nicht respektierte. Trotz der unnachsichtlichen Realität hat Dr. J. Tiso die slowakische Bevölkerung zur Ruhe aufgefordert - er hat (genau wie K. Čulen) an Vitalität der kleiner gewordenen Slowakei geglaubt. Am Ende hat er seine Ansprache an slowakische Intelligenz im annektierten Teil der Slowakei gerichtet, sie sollte das Volk nicht verlassen, im Gegenteil, für ihn als Berater da sein und ihn in der schweren Zeiten führen.

Der umfangreichste Teil des Sammelschriftes wurde von Dr. J. Kubinský (Pseudonym von Dr. A. Grébert, dem Mitarbeiter der Slovakischen Gesandtschaft in Budapest) vorbereitet. In achtzehn Kapiteln beschäftigt sich dieser Autor mit den Schicksälen der Slowaken in keiserlichen und auch in gegenwärtigen Ungarn. Erst erläutert er in einer historischen Erörterung die nationalen Verhältnisse in Ungarn seit seiner Gründung bis zum Kollaps 1918. Er beschäftigt sich besonders mit Schulwesen, und mit Hilfe reichlichen statistischen Materials vergleicht er slowakisches Schulwesen (besser gesagt - seine Abwesenheit) in Ungarn und dann in der Tschecho-Slowakei. Auch in nächsten Teilen widmet sich der Autor der soziographischen Statistik der Zusammensetzung und Qualität der slowakischen und ungarischen Bevölkerung nach den alten ungarischen, de tschecho-slowakischen und dann den neuen ungarischen Volkszählungen, und dabei beweist er anschaulich die Unhaltbarkeit sowohl der alten, als auch neuen ungarischen offiziellen Angaben. Er analysiert auch die soziologische Struktur der Slowaken in Ungarn und die Lage der slowakischen Minderheit in Ungarn nach dem Trianon-Abkommen - die Slowaken haben weder ein Voklsschulwesen, noch politische Repräsentanten gehabt, und als Folge des undemokratischen totalitären Horthys Regimes war auch ihr Kulturleben beim Erlöschen. Weiter konzentriert sich der Autor auf die im November 1938 besetzen slowakischen Gebiete, er weist hin auf Pauperisierung slowakischer Bauern, Reduzierung slowakischer Schulen, Zerrüttung der Volksbildung, totale Lähmung des Vereinslebens, Entlassung der staatlichen Angestellten mit slowakischer Nationalität, Beschränkung der Religionsfreiheit

und Verhinderung jedes Versuches um politische Organisierung der Slowaken, was alles durch unerhörte, gewaltsame Ungarisierung verursacht war. Schon Dr. J. Tiso hat die slowakische Intelligenz gebeten, in Ungarn zu bleiben, und er hat ihre verantwortungsvolle Aufgabe angedeutet, aber das ungarische Regime wurde sich dieses Moments bewusst und schon seit ersten Tagen waren die nationalbewussten Lehrer, Priester und Studenten im Zentrum der schärtsten Angriffe der Ungarisierung. Auf diese Situation weist auch Dr. J. Kubinský hin. Besonders erschütternd ist der Teil, in dem er über Methoden der ungarischen Gendarmen, Polizisten und Soldaten berichtet. im Kontakt mit slowakischer Bevölkerung haben sich diese Leute durch aussergewöhnliche Brutalität, sogar Perversität gekennzeichnet. Mit vielen konkreten Beispielen bekräftigt er die fast mittelalterlichen inquisitorischen Verfahren der ungarischen brachialen Böswilligkeit, die vor allem gegen unschuldigen slowakischen Intelligenzmitglieder und gegen Studenten gerichtet war. Dr. J. Kubinský absondert die schreklichsten Greuelszenen des ungarischen Terrors und gibt Aufklärung über das Blutvergiessen in Ortschaften Šurany, Čechy und Černík. Zum Schluss bemerkt er zum grossungarischen Ehrgeiz, mit dem die Ungarn Vorherrshaft über alle Nationen im Donaubecken erobern wollten: "Es ist wirklich unmöglich, mit diesem Menschenmaterial aufgeklärte Nationen der mittleren Europa zu organisieren und Nationalprobleme zu lösen...".

Der Autor des nächsten Beitrags ist Dr. F. Ďurčanský mit seiner Rundfunkansprache vom 20. Dezember 1938. Er als eine kompetente Person reagiert auf aktuelle slowakisch-ungarische Beziehungen im Zusammenhang mit dem Bestreben der slowakischen Auslandspolitik in der nächsten Zeit. Er befriedigt sich nicht mit den obwaltenden Verhältnissen und mit der unerfreulichen Stellung der Slowaken in Ungarn, sondern im Sinne gegenwärtiger Konventionen schlägt er eine Volksabstimmung mit internationaler Kontrolle auf dem annektierten südslowakischen Gebiet vor, die eine definitive slowakisch-ungarische Grenze feststellen sollte.

Auf den Beitrag von Dr. F. Ďurčanský knüpft sich organisch die folgende Rundfunkansprache seines Mitarbeiters Dr. J. M. Kirschbaums vom 23. Dezember 1938. Viel rasanter und konkreter zeigt er dort die slowakische Strategie, er äussert deutlich, dass die

slowakische Politiker den Kampf um eine Revision der Grenze anfangen wollten, um die Ungerechtigkeit zu beseitigen. Nach der Entstehung der Slowakischen Republik am 14. März 1939 hat die ganze Slowakei von diesem Programm den Besitz ergriffen. Diesem Staat war Schicksal der Slowaken in Ungarn nicht gleichgültig und der Parlament zusammen mit der Regierung haben unter Dazwischenkungft des Aussenministäriums neue Aktivitäten ausgeübt. Es wurde Wissenschaftliche Gesellschaft für Slowaken im Ausland gegründet und auch der Auslandsamt, der dem Leben der Slowaken in Ungarn folgen sollte, und der 6. Juli wurde für den Tag der Slowaken im Ausland erklärt. Zum Schluss musste die slowakische Regierung nach Äusserstem greifen und mit reziproken Massnahmen gegen der ungarischen Minderheit in der Slowakischen Republik androhen, aber Lage dieser Minderheit war mit dem tragischen Los der Slowaken in Ungarn unvergleichlich. Schliesslich hat allmächtiges Deutschland die Revision der Grenze abgelehnt und sein Salzburger Eingriff hat dieses Bestreben slowakischer Politik und ihrer Hauptdarsteller paralysiert.

Den zweiten Teil des Sammelschriftes "Blutende Grenze" bildet eine Beilage mit Dokumenten, die das Leiden der Slowaken in Horthys Ungarn blosslegt. Diese Dokumente haben folgende Struktur: eine Ordnungszahl, die Nationale des Beschädigten, Ort und Datum seiner Aussage und Beglaubigung von Zeugen; den Kern bildet entweder eine kürzere oder eine ausführliche Schilderung eines Gewalttates, den sich die ungarische Brachialgewalt auf dem okkupierten slowakischen Gebiet zuschulden kommen lassen hat. Die einhundertacht Dokumente stellen einhundertacht tragische Geschichten vor, es handelte sich um Kolonisten, Bauer, Handwerker. Arbeiter, Lehrer, Professoren, Priester, Ordensschwester und Stattsangestellten, Frauen und Männer als auch ganze Familien, Kolonien und Ortschaften, die von Knechten des Horthys Regimes aus ihnen Heimen hinausgehetzt worden sind. Die Vorwände dazu waren verschieden, meistens auch eine Kleinigkeit - einige waren tschecho-slowakische Legionäre oder nahmen in der Zeit der tschecho-slowakischen Bodenreform an Parzellierung ungarischer Grossgrundbesitze teil, bei anderen reichte, dass sie Mitglieder tschecho-slowakischer politischer Parteien oder Vereine - auch Sportvereine wie Orol und Sokol waren - es hat genügt dazu, dass

die Menschen und oft auch ihre Familien zum Objekten des ungarischen Terrors geworden sind. Am ärgsten waren die ungarischen Machthaber hinter den nationalbewussten Slowaken, die nach Annektierung der Südslowakei auf ihre slowakische Nationalität nicht verzichtet haben, selbst das war von ungarischen Verwaltungsbehörden für eine Kriminaltat gehalten.

Diese kurze Zusammenfassung kann und soll nicht alle Einzelheiten dieser Fälle ausführen, deshalb nur zu einem Dokument: Unter der Nummer einhundertsechs befindet sich das Protokoll über das Salvenfeuer von Gendarmen in Šurany, denen die achtzehnjärige Arbeiterin (im Buch auf der Seite 456 falsch als siebzehnjährige angegeben) Mária Kokošková zum Opfer fiel. Die faschistische Tat - die Tragödie in Šurany hat in der ganzen Slowakei ihres Echo gefunden, A. Žarnov und L. Novomeský haben stark reagiert, auch die damals noch existierende Tschecho-Slovakische Republik und auch andere Länder haben die Tat stark verurteilt.

Nach mehr als einem halben Jahrhunder erscheint das Buch"Brennende Grenze" vor der hoffentlich nicht nur slowakischen Öffentlichkeit. Zum ersten mal sollte es im zweiten Jahr der ersten slowakischen Staatlichkeit herausgegeben werden, aber eine komplette Herausgabe wurde erst im zweiten Jahr der Existenz von der Slowakischen Republik herausgegeben. In unserer Zeit ist die Situation deutlich anders, trotz lokalen Konflikten kann man sagen, dass über Europa kein Gespenst der Apokalypse in Form eines neuen Weltkrieges schwebt. Heutzutage werden keine Grenzen geändert und keine Staaten gehen wegen äusserer Aggression unter. Es ist ein Irrtum, an solche Möglichkeiten heute zu glauben. Alle Hoffnungen an eine neue Wiener Arbitrage bleiben nur als vage Hoffnungen der überlebten naiven horthys Politik. Man kann zwar nicht behaupten, dass die mitteleuropäische Problematik, konkret die slowakisch-ungarische Beziehungen tadellos sind, doch dank des demokratisierenden Entwichlungsprozesses werden diese Beziehungen auf einer anderen Ebene gelöst. Die Blutende Grenze bleibt nur als ein Mahnruf und ein pietätvolles Andenken an menschline Dramen und Tragödien, die sollten - nein, die werden nie wiederholt und vom slowakischem Volk trotzdem nie vergessen werden.

Zora Straube

SUMMARY

The book of almanac "The Bleeding Border" with the subtitle "Documents about the suffering of the Slovaks in Hungary", accomplished by Dr. J. Višňovan (J. M. Kirschbaum), is composed of two parts. In the first part the contributions of the representatives of contemporary Slovak politics and historiography are published, documenting the process of conferences in Vienna and analyzing the result and consequences of the Vienna arbitration upon the life of the Slovak community in the by the Hungarians annexed territory of the South Slovakia, indicating at the same time perspectives of solving this problem, particularly through revision of the unfair and unjust Slovak - Hungarian border. In the second part of the book the editor inserted a collection of 108 documents which are an authentic testimony of the bestiality of the Horthy regime in relation to the civil inhabitants of the Slovak nationality.

The author of the introductory study in this book was a renowned journalist, publicist and historian K. Čulen, who lucidly depicted unsuccessful Czech - Slovak - Hungarian negotiations in October 1938 in Komárno, sharply critizing the falsified Hungarian statistics of the Hungarian inhabitants in the year 1910. On the grounds of this statistics the Hungarian politicians presented maximal territorial claims which the Czech - Slovak representatives did not want and could not accept. Owing to this contradiction, the Komárno negotiations failed. In the following chapters K. Čulen characterized the unfavourable starting position of the Czech - Slovak representation before the Vienna arbitration and described in details the process of the summit in Vienna, its catastrophic results for Slovakia, and the occupation of the southern Slovak teritories, expressing in the conclusion an optimistic belief in just and fair solution of the Slovak - Hungarian problem.

After the contribution of K. Čulen J. M. Kirschbaum presented the speech of Dr. J. Tiso for the radio on November, 2nd, 1938. The Prime minister of the Slovak autonomous government and the chief of the Czech - Slovak representation at the summit in Komárno immediately after the Vienna arbitration commented the agonizing international position of Post-Munich Czecho-Slovakia what in the end asked for a sacrifice in the form of giving up a part of the Slovak territory in favour of Horthy Hungary after the Italian-German verdict. Dr. J. Tiso expo-

sed the Viena arbitaration to sharp criticism, particularly for the fact that it did not respect the internationally accepted norm, valid at that time for solving the nationality problem by means of ethnic principle. In spite of a severe reality Dr. Tiso appealed to the Slovak inhabitants for peace, believing at the same time in the vitality of diminished Slovakia. In the end of his speech he addressed especially the Slovak intelligentsia in the annexed part of Slovakia not to leave the common people, but on the contrary, to become its advisor and leader in hard times.

The most extensive part of the almanac "The Bleeding Border" was prepared by Dr. J. Kubinský (being his real name Dr. A. Grébert, at that time a member of the staff of the Slovak Embassy in Budapest), who in 18 chapters characterized the fate of the Slovaks in Austria-Hungary, and especially in Hungary. In a historical excursus he first presented the nationality circumstances in Austria-Hungary from its beginning to the collapse in the year 1918. He paid special attention to the situation in school education and on the basis of an extensive statistic material he compared the Slovak school education (or its non-existence, to be exact) in Austria-Hungary and the Czecho-Slovak Republic. Also in other parts of the almanach he presented the sociographic statistics of the structure and quantity of the population of the Slovak and Hungarian nationality according to the Austro-Hungarian, Czecho-Slovakian and again Hungarian census of the population, proving at the same time intolerability of the Austro-Hungarian as well as Hungarian official data. He also analyzed the sociological structure of the Slovaks in Hungary and particularly the position of the Slovak minority in Trianon Hungary, since this did not have any nationality school education, political representation and lacked the cultural life which taken as a whole was a direct consequence of the undemocratic totalitarian Horthy regime. Then he focused on the occupied areas of Slovakia after November 1938, taking notice of the pauperization of the Slovak peasantry, reduction of the Slovak school system, ruining of advancement activities and the totally paralyzed community life, dismissing of the state omployees of the Slovak nationality, limitation of religious freedom and impeding the attempts directed at the political organizing of the Slovaks due to an intense effort for a forced Hungarization. Already Dr. Tiso urged the Slovak

inteligentsia to maintain in Horthy Hungary and demonstrated their responsible role. The Hungarian regime, however, realized this moment and from the very first days the leeaders of the Slovaks from among the nationally-conscious teachers, priests and students were subjected to the sharpest Hungarian attacks, to which also Dr. J. Kubinský directed his attention. The most schocking part of this contribution is the section about the methods of the Hungarian gendarmes policemen and the army in contact with the Slovak population, characterized by unsual brutality, even perversity. The methods of the Hungarian brachial malevolence, resembling those of the medieval Inquisition are documented by a number of concrete cases, aimed against the innocent Slovak intelligentsia, specifically against the students. With particaular reference he revealed the most terrible scenes of the Hungarian terror and clarified the bloodshed in Šurany, Čechy and in Černík. In the end Dr. J. Kubinský made a remark with reference to the great Hungarian ambition to become the hegemonist state of the nations in the Danube area: "With such a human material one really cannot organize self-conscious nations of Middle Europe and solve the nationality problems..." The following who contributed to the almanac was Dr. F. Ďurčanský with his publication of the radio speech on December, 20th, 1938. As a competent personality he reacted in it to the actual Slovak-Hungarian relationships with reference to the future orientation of the Slovak foreign policy. He was not satisfied with the present situation and unfavourable position of the Slovaks in Hungary, and on the basis of contemporary conventions he suggested to realize the methods of plebiscite under the international control in the annexed territory of southern Slovakia, which would definitively establish the Slovak - Hungarian border.

The contribution of Dr. F. Ďurčanský is organically followed by introducing another radio speech of his close colleague. Dr. J. M. Kirshbaum on December. 23th, 1938. He much more vehemently and concretely marked the Slovak strategy by declaring openly that the Slovak political representation would start a struggle for the revision of the border in order introducing another radio speech of his close colleague. Dr. J. M. Kirshbaum on December, 23th, 1938. He much more vehemently and concretely marked the Slovak strategy by declaring openly

that the Slovak political representation would start a struggle for the revision of the border in order to remove injustice. This programme was practically adapted by the whole of Slovakia, especially after the Slovak State originated on March, 14th, 1939. This state was not indifferent to the fates of the Slovaks in Hungary and its parliament and government as well organized new activities, especially through the Ministery of foreign affairs. The state founded the Scienfitic Society for the Slovaks abroad and the Foreign Institute, which attentively observed the life of the Slovak community in Hungary and it proclaimed July, 6th the Day of the Slovaks living abroad. Finally also the Slovak government was forced with extremity and threatened with reciprocal measures adopted towards the Hungarian minority in the Slovak Republic, the position of which, however, could not be compared with the tragic fate of the Slovaks in Hungary. Finally, the revision of the border was rejected by allmighty Germany, its Salzburg interference paralyzed such orientation of the Slovak policy and its main protagonists as well.

The second part of the almanac "The Bleeding Border" is composed of a section of documents, depicting the suffering of the Slovaks in Horthy Hungary. The documents have a uniform structure, comprising: registered number, personal data of the person, place and date of this declaration, as well as its verification by the eyewitnesses, and a brief or at another time a detailed description of the violence, committed by the Hungarian brachial authorization in the occupied territory of Slovakia. The 108 documents are 108 tragic stories of the Slovak colonists, peasants, tradesmen, workers, teachers, professors, priests, nuns, and state employees, women and men, even whole families, colonies and settlements, who were expelled from their homes by the servants of the Horthy regime. Different pretenses were used, it was just enough to be a Czecho-Slovak legionnaire, to take part in parcelling of the Hungarian great estates on the basis of the Czecho-Slovak ground reform, to be a member of the Czechoslovak political parties and communities, such as Orol and Sokol and consequently to be exposed to the Hungarian terror, this effecting not only him himself but many a times his relatives as well. Furthermore, the new Hungarian monarchs persecuted the nationally-conscious Slovaks, who even after the annexation of the southern Slovakia did not give up their Slovak nationality, which was considered a criminal offence by the Hungarian institutions.

It is not possible in a short resumé to mention all the cases given in this almanac, yet there is one document we would like to draw attention to. Under the document No. 106 there is a record concerning gendarme shooting in Šurany, the victim of which was the 18 years old (incorrectly 17 years old written in the publication on the page 456) worker Mária Kokošová. The fascistic act in the form of the Šurany tragedy provoked a response in Slovakia, A. Žarnov and L. Novomeský reacted to it, it was condemned by the still existing Czecho-Slovak Republic and by abroad as well.

After more than fifty years the bolk "The Bleeding Borders" comes before the readers´public, and let us hope not only before the Slovaks.

For the first time it should be published in the second year of the first Slovak state, its complex edition, however, is realized as late as in the second year of the socond Slovak Republic. The present day situation, however, is essentially different-despite the local conflicts there is no longer a phantom floating above Europe and threatening with a worldwide war apocalypse, the borders are not changed any more and the states do not perish in consequence of the outer agression and those who think oppositely are wrong. The belief in a new Vienna arbitration is only a vague residuum of the posthumous children of the naive Horthy policy. We do not want to claim that the middle-European situation and the Slovak-Hungarian relationships specifically are ideal, but in the course of the democratizing evolutionary process they were transfered into a different level of solution. "The Bleeding Border" is only a memento and a reminiscence in rememberance of the human dramas and tragedies which should not happen again, and let us hope they will not, yet they should never be forgotten by the Slovak nation.

Translation PhDr. Emília Ranostajová

SLOVNÍK OSOBNOSTÍ A MENNÝ REGISTER

Metodický úvod

Iniciátori tretieho vydania publikácie Krvácajúca hranica sa rozhodli v jej závere uverejniť výkladový slovník osobností a menný register. K tomuto kroku ich viedla skutočnosť, že progagonisti slovenských dejín, predovšetkým príslušníci ľudáckeho tábora boli do r. 1989, ba často aj po páde marxistickej historiografie, naďalej interpretovaní v jej duchu, stranícky a neobjektívne. Týmto spôsobom zostával pohľad na našu národnú minulosť deformovaný a súčasníci o nej mylne informovaní.

Predkladaný slovník osobností vznikol na pôde Biografického ústavu Matice slovenskej v Martine. Archív tohto pracoviska, jeho bibliografický katalóg a ďalšia dokumentácia, budovaná systematicky od r. 1969 najmä v súvislosti s realizovaným projektom šesťzväzkového Slovenského biografického slovníka, predstavujú unikátnu faktografickú databázu, týkajúcu sa života a diela významných aj regionálnych, slovenských a slovacikálnych osobností. Ako nosný fundament nám poslúžila i pri tvorbe jednotlivých biografických hesiel v tomto slovníku.

Štruktúra hesla praktizovaná v slovníku, zahrňuje priezvisko a meno, základné životopisné údaje (dátum narodenia a úmrtia) a stručnú charakteristiku osobnosti, po ktorej nasleduje jej pracovné zaradenie, resp. ňou vykonávané funkcie vrátane angažovanosti v spoločensko-politickom i vo verejnom živote. Tieto fakty potom doplňuje opis politickej činnosti a postojov jednotlivých osobností špeciálne orientovaný na r. 1938-1940. Takú podobu hesla majú osobnosti, ktoré priamo participovali na tvorbe slovenskej politiky v sledovanom období, čo sa adekvátne odráža aj v jeho rozsahu. Detailnejšie sme spracovali päťdesiatpäť portrétov politických dejateľov, ďalších štyridsaťpäť osobností, ktoré žili v odlišných spoločenských epochách, neboli slovenskej národnosti, či do udalostí r. 1938-1940 vo vzťahu k slovenským reáliám zasiahli iba okrajovo, sú ich heslá len informatívne v zaužívanej podobe poznámkovo-odkazových aparátov podobných odborných publikácií a dokumentačných súborov.

Heslá boli vybrané na základe zostaveného menného registra,

ktorý sprehľadňuje a urýchľuje orientáciu v úvodných textoch a štúdiách od strany jeden až po stranu dvestodvadsaťštyri. Príprava tohto registra sa redukovala len na prvú časť publikácie Krvácajúca hranica po jej dokumentačné prílohy najmä z toho dôvodu, že už v rozsiahlom príspevku A. Gréberta boli mnohé dokumenty obsiahnuté, čím aj celé dielo trpí na čiastočnú duplicitu. Ďalší argument spočíva v tom, že v mnohých konkrétnych prípadoch sú mená prevažne obyčajných neznámych ľudí neúplné, čo sťažuje ich identifikáciu a taký register by mal aj zníženú informačnú funkčnosť. Uvedomujeme si, že komplexný menný a možno aj miestny register by určite pomohol presne lokalizovať smer a odhaliť intenzitu agresie horthyovského režimu na Maďarmi anektovanom území južného Slovenska i ďalšie z nej vyplývajúce aspekty rôzneho zamerania, avšak takto širšie koncipované registre by vedeckú úroveň publikácie ovplyvnili v pozitívnom zmysle iba parciálne.

Menný register a zvlášť slovník osobností, zostavený na základe vedecko-výskumnej, zbierkovo-dokumentačnej a publikačno-prezentačnej činnosti Biografického ústavu Matice slovenskej v Martine, určite napomôžu detailnejšie poznať jednotlivé osobnosti a ich politické účinkovanie v zložitom období našej národnej histórie r. 1938-1940 a prispejú k objektivizácii interpretácie procesu súvisiaceho so vznikom prvej slovenskej štátnosti a jej obrany pred maďarsko-maďarizačnou expanziou. S týmto zámerom sme pristúpili k obsahovému koncipovaniu hesiel, z formálneho hľadiska sme v nich uplatnili moderný lexikografický štýl.

PhDr. Pavol Parenička

Aixinger, Ladislav (1883-1944) - publicista, redaktor, právnik. Od r. 1918 novinár v Bratislave. Funkcionár nacionalistickej Krajinskej kresťansko-socialistickej strany, neskôr Esterházyho Zjednotenej maďarskej strany. V službách iredenty v publicistickej tvorbe i pri organizovaní kultúrneho života slovenských Maďarov propagátor myšlienky svätoštefanského Uhorska.

Bartek, Henrich (1907-1986) - jazykovedec, verejný činiteľ. R. 1938 tajomník Ústredia slovenských ochotníckych divadiel a vedecký pracovník Jazykovedného odboru Matice slovenskej v Martine, 9.-14.10. expert česko-slovenskej delegácie na rokovaniach s Maďarskom v Komárne, 2.11. vo Viedni, po 14.3.1939 správca Vedeckej spoločnosti pre zahraničných Slovákov v Bratislave. R. 1938-1940 stúpenec ľudáckeho autonomistického hnutia, odporca čechoslovakizmu najmä v oblasti slovenského jazyka, spoluautor jeho modernej koncepcie, po 14.3.1939 prívrženec slovenskej štátnosti.

Bazovský, Ľudovít (1872-1958) - politik, advokát. R. 1939 advokát v Lučenci, po 2.11. pracovník národnostného oddelenia pri predsedníctve maďarskej vlády v Budapešti. Do r. 1918 sa angažoval v slovenskom národnom hnutí, po vzniku Česko-slovenskej republiky vstúpil do služieb maďarskej iredenty na Slovensku s cieľom revidovať Trianonské zmluvy a obnoviť územnú integritu Uhorska v hraniciach spred r. 1918. R. 1935 česko-slovenskými orgánmi za protištátnu činnosť odsúdený. R. 1938-1940 sa podieľal na násilnej maďarizácii slovenského obyvateľstva na okupovanom území južného Slovenska.

Bem, Jozef Zachariáš (1794-1850) - poľský dôstojník delostrelectva, honvédsky generál-poručík v maďarskej revolúcii r. 1848-1849.

Beneš, Edvard (1884-1948) - diplomat, politik, štátnik, ideológ, právnik. R. 1938 do 5.10. prezident Česko-Slovenskej republiky, z funkcie abdikoval a odišiel do exilu. Vo vzťahu k slovenskému národu odporca jeho svojbytnej identity, čecho-slovakista, po neúspešnom zahranično- i vnútropolitickom účinkovaní po Mníchovskej konferencii odišiel z politickej scény. Od r. 1939 v exile sa postavil na čelo snáh o reštaurovanie Česko-Slovenskej republiky, zaujal krajne negatívne stanovisko k slovenskej štátnosti, za čo Slovákom ako národu i jeho predstaviteľom sľuboval potrestanie a v tomto duchu inicioval všetky svoje ďalšie politické aktivity.

Bernolák, Anton (1762-1813) - jazykovedec, kultúrny pracovník, katolícky kňaz. Vedúca osobnosť prvej fázy slovenského národného obrodenia, kodifikátor spisovnej slovenčiny a iniciátor kultúrno-spoločenského (bernolákovského) hnutia, v ktorom sa po prvý raz konkrétne sformovala a vedecky odôvodnila téza o Slovákoch ako o samostatnom národe. Tento názor bernolákovcov našiel kontinuálne pokračovanie v štúrovskom hnutí a jeho autonomistickom politickom programe (Žiadosti a Memorandum), ktorý prevzali národniari a v Česko-Slovenskej republike ľudáci a 14.3.1939 vyvrcholil vznikom slovenskej štátnosti.

Bernolák, Ferdinand (1880-1951) - politik, právnik. Od r. 1921-1922 maďarský minister práce a sociálnej starostlivosti, od r. 1922 advokát a profesor na univerzite v Budapešti. Stúpenec myšlienky obnovenia svätoštefanského Uhorska, ktorú presadzoval o. i. aj r. 1938-1940 ako predseda Uhorsko-slovenského vzdelávacieho spolku, ktorý napomáhal maďarizáciu na okupovanom území južného Slovenska.

Bessenyei, Juraj (1747-1811) - maďarský spisovateľ, dramatik, filozof, vedúca osobnosť maďarskej osvietenskej literatúry.

Bobák, Ján (1950) - politológ, publicista. Sprvu pracovník Spoločenskovedného

ústavu SAV v Košiciach, vedecký aspirant Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSS v Bratislave, od r. 1988 vedecký pracovník Ústavu zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave, r. 1990-1993 jeho riaditeľ, od r. 1993 pracovník sekretariátu predsedu Matice slovenskej.

Böhm, Emanuel (1909-1990) - politik, verejný činiteľ publicista, pedagóg. Od r. 1938 profesor na slovenskom gymnáziu v Košiciach, po 2.11. jedna z vedúcich politických osobností Slovákov na anektovanom území južného Slovenska a slovenskej menšiny v Maďarsku vôbec, spoluzakladateľ a predseda Strany slovenskej národnej jednoty.

Boško, Karol (1915-1980) - hydrochemik, stredoškolský učiteľ. R. 1938-1939 profesor na slovenskom gymnáziu v Šuranoch, od r. 1939 v Bratislave. Uvedomelý slovenský národovec a organizátor kultúrneho života v Šuranoch, po 2.11.1938 sa stal terčom útokov maďarských brachiálnych orgánov, prinútený odísť na územie Slovenského štátu.

Brogyányi, Koloman (1905) - literárny a výtvarný kritik, publicista. R. 1938-1940 ako tajomník Maďarskej vedeckej, literárnej a umeleckej spoločnosti organizátor kultúrneho života maďarskej menšiny na Slovensku, r. 1946 emigroval.

Bubnič, Michal (1877-1945) - cirkevný hodnostár. R. 1938 r. k. farár v Rožňave, zároveň titulárny biskup a administrátor, po 2.11. biskup rožňavskej diecézy. R. 1938-1940 ako uhrofil vystupoval proti česko-slovenskej i slovenskej štátnosti, presadzoval maďarizáciu v cirkevnej oblasti v intenciách nariadení arcibiskupa J. Serédyho.

Ciano, Galeazzo (1903-1944) - taliansky diplomat, r. 1936-1943 minister zahraničných vecí Talianska, 2.11.1938 rozhodujúci činiteľ arbitrážneho rokovania vo Viedni.

Cieker, Jozef (1907-1969) - politik, diplomat, publicista. R. 1938 pracovník Ministerstva zahraničných vecí Česko-Slovenskej republiky v Prahe, r. 1939 Slovenského štátu v Bratislave, r. 1939-1941 chargé d'affaires Slovenskej republiky v Juhoslávii, od r. 1941 vyslanec a splnomocnený minister v Chorvátsku. Po 14.3.1939 sa stotožnil so slovenskou štátnosťou a vstúpil do jej diplomatických služieb.

Clementis, Vladimír (1902-1952) - politik, diplomat, publicista, advokát. R. 1938-1939 advokát v Bratislave, v máji 1939 zo Slovenska emigroval. Významný funkcionár KSČ, ktorú od decembra 1938 zastupoval aj ako poslanec v Národnom zhromaždení Česko-Slovenskej republiky. Po zákaze KSČ a po 14.3.1939 až do svojho odchodu za hranice sa podieľal na podvratnej činnosti voči slovenskej štátnosti, na čo zameral aj všetky svoje emigrantské politické aktivity, hlavne od r. 1941 ako pracovník česko-slovenskej sekcie vysielania rádia BBC v Londýne.

Csáky, Imrich (1882-?) - maďarský diplomat, politik, r. 1939 minister zahraničných vecí horthyovského Maďarska.

Cyril-Konštantín, svätý (827-869) - zakladateľ slovanského písomníctva, filozof, učiteľ, prekladateľ. Svojou literárnou, kultúrnou a cirkevnou činnosťou, realizovanou najmä vo veľkomoravskom prostredí a spojenou s procesom kristianizácie, inicioval moderný kultúrny vývoj všetkých slovanských národov. Cyrilo-metodská tradícia bola jedným z hlavných ideologických pilierov kresťansko-národnej orientácie bernolákovského, štúrovského a memorandovo-matičného hnutia.

Čársky, Jozef (1886-1962) - cirkevný hodnostár. R. 1938 biskup a administrátor košickej diecézy, predseda Katolíckej školskej rady, po 2.11. ho v biskupskom úrade vymenil horthyovcami menovaný Š. Madarász, prinútený z Košíc odísť, potom biskup a administrátor častí košickej, rožňavskej a satumarskej diecézy na území Slovenskej republiky so

sídlom v Prešove, od r. 1940 predseda Spolku sv. Vojtecha. Ako sympatizant ľudáckeho hnutia sa stal obeťou maďarskej perzekúcie, až do svojho odchodu na Slovensko všestranne pomáhal Slovákom v Košiciach pred represiami zo strany okupačného horthyovského režimu.

Černák, Matúš (1903-1955) - politik, diplomat, pedagóg. R. 1938 do septembra stredoškolský profesor v Bratislave, do 3.10. minister česko-slovenskej vlády bez kresla, po 6.10. minister školstva a národnej osvety autonómnej slovenskej vlády, hlavný veliteľ Hlinkovej mládeže, po 18.12. poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny. R. 1939 od januára aj generálny tajomník Slovensko-nemeckej spoločnosti, po 14.3. vyslanec Slovenského štátu v Nemecku. R. 1938-1940 blízky spolupracovník F. Ďurčanského a jeho radikálneho krídla, ktoré sa usilovalo už od 6.10.1938 o samostatnú slovenskú štátnosť.

Červenák, Benjamín Pravoslav (1816-1842) - spisovateľ, učiteľ. Príslušník štúrovského hnutia a jeho radikálneho krídla, ktorého politické názory spracoval v publicistickom spise Zrcadlo Slovenska (tlačou ho vydal J. M. Hurban r. 1844) so zameraním na obhajobu Slovákov ako samostatného národa.

Čulen, Konštantín (1904-1964) - politik, publicista, novinár, historik. R. 1938 novinár a redaktor v Bratislave, po 18.12. poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny, r. 1939 česko-slovenský kultúrny atašé vo Washingtone, r. 1939-1940 pôsobil medzi krajanmi v USA, od januára 1940 tlačový šéf predsedníctva slovenskej vlády a zástupca šéfa Úradu propagandy poslanec Slovenského snemu. po auguste 1940 a po slovensko-nemeckých rokovaniach v Salzburgu musel až na pôsobenie v parlamente opustiť politickú scénu na Slovensku. R. 1938-1940 predstaviteľ umiereného tisovského konzervatívneho krídla v HSĽS, ktorý sa aj v Úrade propagandy pokúsil paralyzovať vplyv pronemeckej radikálnej skupiny okolo A. Macha.

Dobrovodský, Ján (1906-1982) - publicista, kultúrny pracovník, učiteľ. R. 1938-1941 profesor na slovenskom gymnáziu v Šuranoch, od r. 1941 na obchodnej akadémii v Bratislave. Po 2.11.1938 popredný kultúrny a osvetový pracovník medzi Slovákmi na okupovanom území južného Slovenska, r. 1940-1941 spoločne s E. Böhmom spoluorganizátor Strany slovenskej národnej jednoty, politickej reprezentantky slovenskej menšiny v horthyovskom Maďarsku, zakladateľ jej tlačového orgánu Slovenská jednota a časopisu Slovan. Horthyovským režimom perzekvovaný a r. 1941 deportovaný na Slovensko.

Duray, Mikuláš (1945) - politik. R. 1990-1992 poslanec Federálneho zhromaždenia Česko-Slovenskej republiky v Prahe za Spolužitie (maďarská menšinová strana na Slovensku) a jeho koaličných partnerov. Jeden z predákov nacionalisticky orientovanej, iredentistickej časti maďarskej politickej reprezentácie na Slovensku, ktorá sa usiluje o revíziu slovensko-maďarskej hranice a v tomto smere vyvíja všetky svoje politické aktivity.

Ďurčanský, Ferdinand (1906-1974) - politik, štátnik, právnik. R. 1938 novinár v Bratislave, po 6.10. minister spravodlivosti, sociálnej starostlivosti a zdravotníctva, po 18.12. dopravy a verejných prác slovenskej autonómnej vlády a poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny, po 14.3.1939 minister zahraničných vecí a od novembra 1939 aj minister vnútra slovenskej vlády, poslanec Slovenského snemu, od septembra 1940 profesor na univerzite v Bratislave. R. 1938-1940 sprvu vodca radikálneho pronemecky orientovaného krídla v HSĽS, už od októbra 1938 sa usiloval o samostatnú slovenskú štátnosť, po jej vyhlásení 14.3.1939 tvorca koncepcie zahraničnej politiky Slovenského štátu, v ktorej sa odklonil od dominantnej spolupráce Slovenska s Nemeckom a potvrdenie i medzinárodné uznanie jeho štátnosti sa snažil zabezpečiť aj u západných veľmocí, čo sa mu

aj čiastočne podarilo. Jeho úspechy v zahraničnej politike (z vtedajších 52 štátov Slovenskú republiku uznalo 24 krajín de iure, ďalšie 3 de facto) sa premietli aj do vnútropolitických pomerov, kde sa snažil paralyzovať vplyv pronemeckej skupiny Tuka-Mach. Po vojenskej porážke Francúzska a po slovensko-nemeckých rokovaniach v Salzburgu však na priamy nátlak A. Hitlera on i jeho stúpenci museli odísť z oficiálnej politickej scény, po r. 1940 sa venoval hlavne pedagogickej a vedeckej činnosti, tvorca modernej a argumentačno-právnicky crudovanej teórie slovenskej štátnosti.

Dušek, František (1797-1872) - maďarský právnik českého pôvodu, účastník maďarskej revolúcie r. 1848-1849, po L. Kossuthovi minister financií uhorskej vlády.

Esterházy, Ján (1901-1957) - politik, vedúci predstaviteľ maďarskej iredenty na Slovensku, veľkostatkár. R. 1938 poslanec Národného zhromaždenia Česko-Slovenskej republiky za Zjednotenú maďarskú stranu a jej predseda, hospodáril na rodinných majetkoch vo Veľkom Záluží. R. 1938 po 2.11. sa pričinil o odtrhnutie území južného Slovenska a ich začlenenie k Maďarsku, po 18.12. poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny. R. 1939 po 14.3. poslanec Slovenského snemu za Szlovenszkói Magyar Párt a jej predseda. R. 1938-1940 pokračoval v úsiliach o obnovu veľkého Uhorska v jeho hraniciach spred r. 1918, čomu podriadil všetky svoje politické aktivity i hospodársku činnosť.

Gašpar, Tido J. (1893-1972) - vlastným menom Jozef Gašpar; spisovateľ, novinár, politik, ideológ. R. 1938 pracovník Krajinského zastupiteľstva, po 6.10. úradník autonómnej vlády Slovenskej krajiny v Bratislave. R. 1939 po 14.3. vedúci tlačového odboru Predsedníctva slovenskej vlády a poslanec Slovenského snemu, od júla 1940 chargé d´affaires Slovenskej republiky vo Švajčiarsku, od júna 1941 šéf Úradu propagandy. R. 1938-1941 ako uznávaný spisovateľ a novinár prešiel z česko-slovenských sprvu na pozície autonomistického ľudáckeho hnutia, po vzniku Slovenského štátu jeden z najvýznamnejších apologétov myšlienky slovenskej štátnosti a jej popredný ideológ, blízky spolupracovník A. Macha a jeho radikálnej skupiny.

Goebels, Jozef (1897-1945) - nemecký minister propagandy.

Görgey, Artúr (1818-1916) - honvédsky generál, v maďarskej revolúcii r. 1848-1849 hlavný veliteľ honvédskej armády, v Kossuthovom Výbore na obranu vlasti minister obrany. Jeho vojská sa podieľali na terore voči slovenskému obyvateľstvu a perzekvovaní slovenských národovcov.

Granatier, Anton (1894-1954) - verejný činiteľ, historik. R. 1938 tajomník slovenskej odbočky Česko-Slovenskej národnej rady v Bratislave, odborník na národnostnú problematiku, z čoho vyplývala aj jeho účasť ako experta česko-slovenskej delegácie na rokovaniach s Maďarskom 9.-14.10. v Komárne, po 14.3.1939 úradník. Prívrženec čechoslovakistickej ideológie, odporca slovenskej štátnosti, proti ktorej aktívne vystupoval. Vo vedecko-publikačnej činnosti sa o. i. zaoberal postavením slovenskej menšiny v Maďarsku a Maďarov na Slovensku.

Grébert, Arvéd (1915) - politik, diplomat, právnik, publicista. R. 1938 po skončení vysokoškolských štúdií oblastný veliteľ a tajomník národného výboru v Košiciach, po 2.11. pracovník Úradu propagandy v Bratislave, 24.12. pri návšteve rodičov v Košiciach maďarskými orgánmi zaistený a internovaný v Budapešti, na základe slovensko-maďarskej dohody vymenený. R. 1939 po 14.3. pracovník a tlačový atašé vyslanectva Slovenského štátu v Budapešti, neskôr legačný radca vyslanectva Slovenskej republiky v Sofii a v Ríme, od r. 1942 kultúrny atašé na slovenskom vyslanectve v Berlíne. R. 1938-1940 príslušník radikálnej skupiny F. Ďurčanského a jeho autonomistického hnutia, po 6.10.1938

mu napomáhal realizovať myšlienku samostatnej slovenskej štátnosti, po 14.3.1939 vstúpil do diplomatických služieb Slovenského štátu. Pod pseudonymom Jozef Kubinský prispel podnetnou štúdiou do Krvácajúcej hranice, pre ktorú zozbieral aj dokumentačný materiál počas pôsobenia v Maďarsku o represiách horthyovského režimu proti Slovákom, blízky spolupracovník J. M. Kirschbauma.

Grúber-Szeredai, Karol (1886-1956) - knihovník, redaktor. R. 1938-1940 úradník v Univerzitnej knižnici v Bratislave, po r. 1940 prednosta jej katalogizačného oddelenia, redaktor a spolupracovník maďarskej menšinovej tlače na Slovensku. Organizátor kultúrneho života maďarskej menšiny na Slovensku.

Györi, Dezider (1900) - básnik, redaktor, novinár maďarskej menšiny na Slovensku, ľavicovo orientovaný, od r. 1940 žil v Maďarsku.

Hitler, Adolf (1889-1945) - od r. 1933 ríšsky kancelár a vodca NSDAP, hlava nacistickej Nemeckej ríše.

Hlinka, Andrej (1864-1938) - politik, náboženský spisovateľ, katolícky kňaz. R. 1938 r. k. farár, pápežský komorník a apoštolský protonotár v Ružomberku, poslanec Národného zhromaždenia Česko-Slovenskej republiky a v ňom predseda Klubu poslancov HSĽS a Spolku sv. Vojtecha. R. 1918-1938 vedúca osobnosť politickej scény na Slovensku a vodca jej najsilnejšej strany (HSĽS), ktorá sa rezolútne na národných a kresťansko-sociálnych princípoch postavila na čelo autonomistických úsilí s cieľom úplného zrovnoprávnenia slovenského národa ako jedného z dvoch základných štátotvorných subjektov v bývalej Česko-Slovenskej republike, za čo bol pražským centralistickým čechoslovakistickým režimom permanentne perzekvovaný. Jeho politická koncepcia autonomizmu nadväzovala na staršie bernolákovské, štúrovské, memorandové a národniarske tradície, čím kontinuálne pokračovala v snahách o emancipovanie Slovákov ako samostatného a zvrchovaného národa, čo sa pokúšal on i jeho početní stúpenci (nazývaný "otec národa") presadiť v podmienkach Česko-Slovenska na pôde pražského parlamentu prostredníctvom ústavných zmien a zákonných opatrení. R. 1938 predložil tretí návrh zákona o autonómii Slovenskej krajiny a v súvislosti s 20. výročím podpísania Pittsburskej dohody rozpútal celonárodnú kampaň za slovenské autonomistické požiadavky, avšak vyhlásenia slovenskej autonómie sa už nedožil (zomrel 16.8.1938). Po jeho smrti sa dovtedy jednotná HSĽS rozčlenila na 4 frakcie: umiernení (K. Sidor), konzervatívni (J. Tiso), radikálni (F. Ďurčanský) a pronemeckí krajne radikálni ľudáci (V. Tuka), hoci navonok vystupovala nediferencovane. Počas existencie slovenskej štátnosti sa rozpútal politický zápas o moc najmä medzi Tisovou a Tukovou skupinou; Sidorov vplyv v HSĽS klesol už v apríli 1939, Ďurčanského v auguste 1940, avšak oba tieto opozičné prúdy pomáhali J. Tisovi redukovať vplyv pronemeckého tukovsko-machovského krídla v HSĽS.

Hodža, Milan (1878-1944) - politik, štátnik, novinár. R. 1938 do 22.9. predseda československej vlády, podpredseda Republikánskej strany poľnohospodárskeho a maloroľníckeho ľudu a predseda jej slovenského výkonného výboru, poslanec Národného zhromaždenia Česko-Slovenskej republiky. R. 1918-1938 jeden z popredných predstaviteľov česko-slovenskej politiky a vedúci funkcionár jej najsilnejšieho agrárneho hnutia, ktorého sociálna koncepcia spočívala v programe agrárnej demokracie, národná na pozíciách čechoslovakizmu. Ním vedená vláda 22.9.1938 odstúpila a po Mníchovskej konferencii emigroval, politicky sa začal opäť angažovať až po 1.1.1939. Príslušníci agrárnej politickej reprezentácie na Slovensku po jeho odchode prešli na alternatívu programu slovenskej autonómie a začali politicky spolupracovať s HSĽS, výsledkom čoho bola 6.10.1938 Žilinská dohoda ako prvý krok k vyhláseniu slovenskej autonómie.

Hollý, Ján (1785-1849) - básnik, prekladateľ, katolícky kňaz, príslušník bernolákovského hnutia. Najväčší zjav klasicistickej slovenskej spisby, tvorca národnej epiky ("slovenský Homér"), umelecky tlmočil ideologické názory bernolákovskej generácie o Slovákoch ako o samostatnom národe, jeho básnické dielo rozhodujúcou mierou ovplyvnilo aj myšlienkové nazeranie štúrovcov.

Horthy, Mikuláš (1868-1957) - viceadmirál, r. 1920-1944 ríšsky správca Maďarska. Vo funkcii hlavy maďarského štátu (miesto kráľa) najmä r. 1938-1940 úzko spolupracoval s predstaviteľmi fašistického Talianska a nacistického Nemecka, ktorí podporovali jeho agresívnu politiku vo vzťahu k susedným štátom, pričom sa usiloval prakticky realizovať šovinistický plán revízie hraníc v záujme veľkomaďarskej idey obnovenia územnej integrity Uhorska v jeho hraniciach spred r. 1918, čo sa mu aj čiastočne podarilo uskutočniť. Na okupovaných územiach vrátane južného Slovenska nastolil fašistický režim, zameraný proti národnostným menšinám.

Hrušovský, František (1903-1956) - pedagóg, historik, politik. R. 1938 riaditeľ r. k. patronátneho reálneho gymnázia v Kláštore pod Znievom, od 7.11. vedúci slovenskej delegácie v delimitačnej česko-slovensko-poľskej komisii, ktorá po anexii Poľska voči Česko-Slovensku vytyčovala nové slovensko-poľské hranice, po 18.12. poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny. R. 1939 po 14.3. poslanec Slovenského snemu, podpredseda jeho zahraničného, člen stáleho a kultúrneho výboru. R. 1938-1940 ako popredný slovenský historik a pedagóg ale aj kultúrnopolitický pracovník, sa podieľal na budovaní slovenskej štátnosti a všestrannom duchovnom rozvoji Slovenska. Orientoval sa na spoluprácu s K. Sidorom, po jeho odchode spoločne s M. Sokolom jeden z hlavných predstaviteľov umierneného krídla slovenského sidorovského ľudáckeho tábora.

Hubač, Ondrej (1919) - redaktor, po r. 1948 z politických dôvodov ako obeť komunistického režimu internovaný, potom pracoval v robotníckych povolaniach v Bratislave. Kultúrny pracovník, v r. 1968-1972; 1989-1994 predseda agilného Miestneho odboru Matice slovenskej v Prievidzi, významný predstaviteľ spolkovej zložky matičného hnutia, o. i. iniciátor a vydavateľ druhého vydania publikácie Krvácajúca hranica.

Hudec, Jozef (1901-1972) - pedagóg, prekladateľ. Po r. 1930 profesor na gymnáziách v Lučenci, Šuranoch a v Topoľčanoch, v Zlatých Moravciach a v Nových Zámkoch, r. 1939-1945 riaditeľ slovenského gymnázia v Šuranoch. Kultúrny a osvetový pracovník, počas okupácie južného Slovenska horthyovským Maďarskom čelný predstaviteľ kultúrno-osvetového života Slovákov v Šuranoch a okolí.

Chrobák, Dobroslav (1907-1951) - spisovateľ, literárny kritik, rozhlasový pracovník, elektrotechnický inžinier. Do 14.3.1939 vedúci techniky v Česko-Slovenskom rozhlase na Slovensku v Bratislave, potom Slovenského rozhlasu. Významný slovenský spisovateľ a rozhlasový pracovník, ktorý svojou literárnou, redaktorskou a kultúrnou činnosťou prispel k upevňovaniu slovenského národného povedomia a štátnosti.

Chvalkovský, František (1885-1945) - diplomat, politik, právnik. R. 1927-1932 československý vyslanec v Nemecku, r. 1932-1938 v Taliansku, od septembra 1938 do marca 1939 minister zahraničných vecí Česko-Slovenskej republiky, 2.11.1938 ako člen československej delegácie účastník arbitrážneho rokovania vo Viedni, 15.3.1939 s prezidentom E. Háchom spolupodpísal prehlásenie o pripojení Čiech a Moravy k Nemeckej ríši, potom vyslanec protektorátu Čechy a Morava pri ríšskej vláde v Berlíne.

Imrédy, Béla (1891-1946) - politik, bankár. Od r. 1935 predseda Maďarskej národnej banky v Budapešti, r. 1938 ho M. Horthy vymenoval za ministerského predsedu Maďarska, 29.-30.9.1938 účastník Mníchovskej konferencie, r. 1939 z funkcie maďarského premiéra abdikoval.

Jaros, Andor (1896-1946) - politik, štátnik, veľkostatkár. Do r. 1938 hospodáril na rodinných veľkostatkoch v Čechách a v Kolte, poslanec Národného zhromaždenia Česko-Slovenskej republiky za Maďarskú národnú stranu, od r. 1936 za Zjednotenú maďarskú stranu a jej predseda, po 2.11.1938 minister maďarskej vlády bez kresla, poverený správou záležitostí území anektovaných horthyovským Maďarskom na južnom Slovensku, poslanec maďarského parlamentu. Vedúci predstaviteľ a hlavný ideológ iredentistickej Maďarskej národnej strany, ktorá od r. 1921 podnikala otvorené revizionistické aktivity s cieľom obnovenia Uhorska v hraniciach spred r. 1918, pričom sa mu podarilo na tejto platforme zjednotiť takmer všetky maďarské menšinové politické subjekty v Zjednotenej maďarskej strane. Po revízii Trianonskej mierovej zmluvy po 2.11.1938 v horthyovskom Maďarsku spoločne s B. Imrédym predák krajne radikálneho krídla, ktoré sa orientovalo výlučne na spoluprácu s nacistickým Nemeckom a zavedenie pronemeckého totalitného politického systému.

Jászi, Oskar (1875-1957) - maďarský sociológ, publicista, politik, r. 1918-1919 minister maďarskej vlády pre národnostné otázky.

Jozef II. (1741-1790) - príslušník habsbursko-lotrinskej dynastie, syn Márie Terézie, český a uhorský kráľ, rímskonemecký cisár. Ako spoluvládca matky a r. 1780-1790 absolutistický panovník predstaviteľ rakúskej, centralisticko-reformnej, osvietenskej štátnej politiky - jozefinizmu, ktorý progresívne napomohol všestranný rozvoj Rakúskej monarchie. Počas jeho panovania sa sformovalo aj bernolákovské hnutie a jeho členovia patrili k nadšeným prívržencom jozefinizmu.

Kánya, Koloman (1869-?) - aj Kánia, Kányai; diplomat, politik, r. 1933-1938 minister zahraničných vecí Maďarska, 9.-14.10.1938 účastník česko-slovensko-maďarských rokovaní v Komárne, 2.11.1938 arbitrážneho konania vo Viedni, realizátor horthyovskej agresívnej zahraničnej politiky s cieľom rekonštrukcie svätoštefanského Uhorska v hraniciach spred r. 1918.

Kazinczy, František (1759-1831) - maďarský spisovateľ, právnik, jedna z vedúcich osobností maďarského národného obrodenia, propagátor osvietenstva, uhorský jakobín, autor koncepcie jazykovej a štylistickej obrody maďarského jazyka.

Keresztes-Fischer, František (1881-?) - politik, právnik, r. 1931-1939 maďarský minister vnútra najskôr vo vláde J. Károlyiho, potom B. Imrédyho a napokon P. Telekiho, podieľal sa na budovaní horthyovského policajného režimu.

Kirschbaum, Jozef M. (1913-2001) - politik, diplomat, vedec, pedagóg. R. 1938 do septembra vysokoškolský študent, po 6.10. hlavný veliteľ Akademickej HG, redaktor ľudáckej tlače a osobný tajomník F. Ďurčanského. R. 1939 po 14.3. generálny tajomník HSĽS, r. 1940 po slovensko-nemeckých rokovaniach v Salzburgu tejto funkcie pozbavený, od r. 1941 pôsobil v diplomatických službách Slovenskej republiky. R. 1938-1940 čelný predstaviteľ radikálnej ľudáckej mládeže, združenej v skupine okolo F. Ďurčanského, vypracoval nový organizačný štatút HSĽS-SSNJ, v ktorom kládol dôraz na umiernený kurz ľudáckej straníckej politiky v intenciách Tisovej a Ďurčanského štátnej doktríny, čím sa usiloval zabrániť infiltrovaniu pronemeckých nacistických prvkov, ako to navrhoval V. Tuka. Za tieto postoje a spoluprácu s F. Ďurčanským musel odísť z politickej scény po salzburskom diktáte.

Klapka, Juraj (1820-1892) - maďarský honvédsky generál českého pôvodu, politik, r. 1848-1849 účastník maďarskej revolúcie, veliteľ pevnosti v Komárne, v ktorej väznili a mučili viacerých slovenských národovcov.

Kokošová, Mária (1919-1938) - roľníčka. R. 1938 žila v Šuranoch, 25.12.1938 po vianočnej omši pri vychádzaní z r. k. kostola počas streľby maďarských žandárov a vojakov

do slovenských veriacich smrteľne zranená, pričom aktéri vražedných sálv boli povýšení, lebo údajne "konali v sebeobrane". Fašistický zločin horthyovského režimu v podobe šurianskej tragédie vyvolal protestnú odozvu na Slovensku, v Česko-Slovenskej republike i v zahraničí, tento brutálny čin o. i. básnicky inšpiroval A. Žarnova a L. Novomeského. Ako obeť maďarskej perzekúcie sa stala martýrkou slovenského juhu.

Körper, Karol (1894-1969) - publicista, redaktor, cirkevný hodnostár. R. 1938 kanonik bratislavskej kapituly, 2.11. expert česko-slovenskej delegácie na rokovaniach vo Viedni, po 18.12. poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny. R. 1939 po 14.3. prednosta cirkevného odboru Ministerstva školstva a národnej osvety, náčelník duchovnej správy Hlavného veliteľstva HG, vládny poverenec pre rozhlas a poslanec Slovenského snemu. R. 1938-1940 v redaktorskej práci, kultúrno-organizátorskej činnosti a v ďalších aktivitách ako stúpenec radikálneho krídla HSĽS podporoval realizáciu politiky F. Ďurčanského, založenú na národných a kresťansko-socialistických princípoch.

Kossuth, Ľudovít (1802-1894) - maďarský politik, redaktor, advokát maďarskej revolúcie r. 1848-1849, r. 1848 minister financií, r. 1849 ministerský predseda uhorskej vlády, od r. 1849 žil v emigrácii. Napriek slovenskému pôvodu (jeho otec Ladislav Košút pochádzal z turčianskych Košút) sa realizáciou nacionalistickej maďarizačnej politiky usiloval zlikvidovať Slovákov ako národ, rozpútal politiku štátneho terorizmu, zameraného najmä proti slovenským národovcom.

Kovács, Imrich (1913-1980) - maďarský spisovateľ, publicista, sociológ, politik.

Kozma, Andor (1861-1933) - verejný činiteľ, maďarský spisovateľ, prekladateľ. Aj po r. 1918 stúpenec myšlienky uhorskej štátnosti, znalec slovenskej kultúry, literatúry a folklóru.

Krno, Ivan (1891-1968) - politik, právnik, r. 1931-1939 maďarský minister vnútra najskôr vo vláde J. Károlyiho, potom B. Imrédyho a napokon P. Telekiho, podieľal sa na budovaní horthyovského policajného režimu.

Lacko, Michal (1920-1982) - cirkevný historik, vysokoškolský učiteľ, jezuita. R. 1938 študent na slovenskom gymnáziu v Košiciach, po 2.11. za národné presvedčenie perzekvovaný horthyovským režimom.

Madách, Imrich (1823-1864) - maďarský básnik, dramatik, publicista, jedna z vedúcich osobností maďarskej romantickej literatúry.

Madarász, Štefan (1884-1948) - pôvodne Masarovič; teológ, cirkevný hodnostár. R. 1938 sekčný šéf Ministerstva kultu a výučby v Budapešti, člen hornej snemovne maďarského parlamentu, r. 1939 miesto J. Čárskeho vymenovaný horthyovcami za košického biskupa, zároveň administrátor satumarskej diecézy, r. 1945 vyhostený z Košíc, odišiel do Maďarska, kde spravoval majetky košickej diecézy na jeho území. R. 1939-1945 realizoval v cirkevnej oblasti maďarizačné snahy arcibiskupa J. Serédyho, stúpenec horthyovského režimu.

Mach, Alexander (1902-1980) - politik, štátnik, novinár. R. 1938 šéfredaktor ústredného tlačového orgánu HSĽS Slovák a šéfredaktor Slovenskej pravdy, po 6.10. šéf Úradu propagandy, zástupca hlavného veliteľa HG a člen užšieho predsedníctva HSĽS, z ktorého bol odvolaný v októbri 1939, avšak zostal vo funkcii hlavného veliteľa HG. R. 1939-1940 pronemecky orientovaný radikál, blízky spolupracovník V. Tuku, s ktorým sa usiloval realizovať na Slovensku myšlienky národného socializmu podľa vzoru hitlerovského Nemecka, v tomto záujme pripravoval dokonca protištátny puč a fašistický pochod na Bratislavu,

za čo ho Tiso odvolal v máji 1940 zo všetkých funkcií, internoval jeho stúpencov a rozpustil Rodobranu. Až po priamom zásahu Nemecka a po rokovaniach v Salzburgu v auguste 1940 sa naplnila jeho osobná ambícia a stal sa ministrom vnútra a podpredsedom vlády Slovenskej republiky, bolo mu vrátené aj velenie nad HG, avšak nepodarilo sa mu získať funkciu generálneho tajomníka HSLS. On a Tuka sa aj po r. 1940 usilovali oslabiť postavenie Tisu, čo negatívne vplývalo na upevňovanie slovenskej štátnosti, ktorú vkladalo do nemeckého područia, a tak ju čiastočne pozbavovalo samostatnosti, navyše do nej importovali totalitné prvky. Proti skupine Tuka-Mach viedli okrem Tisových stúpencov politický zápas aj prívrženci Ďurčanského a Sidora.

Mécs, Ladislav (1895-1978) - pôvodne Jozef Emanuel Martončík; básnik, organizátor kultúrneho a literárneho života, premonštrát. R. 1929-1945 kanonik v Královskom Chlmci, člen premonštrátskej rehole. Po r. 1938 realizoval v cirkevnej oblasti maďarizačné snahy arcibiskupa J. Serédyho na okupovanom území južného Slovenska, od r. 1945 žil v Maďarsku.

Metod, svätý (okolo 813-815-885) - slovenský vierozvest, učiteľ, teológ, jazykovedec, prekladateľ, cirkevný hodnostár. Položil základy a vybudoval samostatnú cirkevnú organizáciu, resp. provinciu na Veľkej Morave, pričom vybojoval súhlas rímskej kúrie na používanie staroslovienčiny ako liturgického jazyka, prvý pápežom menovaný arcibiskup, trvale pôsobiaci na našom území.

Miksáth, Koloman (1847-1910) - maďarský spisovateľ, novinár, organizátor literárneho života, politicky sa angažoval v Liberálnej strane, ktorá voči národnostiam v Uhorsku praktizovala nacionalisticko-asimilačnú politiku, od r. 1887 viackrát poslanec uhorského snemu.

Mikuš, Jozef (1909) - politik, diplomat, právnik, politológ, publicista. R. 1938 pracovník Ministerstva zahraničných vecí Česko-Slovenskej republiky v Prahe, po 1.12. šéf jeho kabinetu - referátu slovenskej autonómnej vlády, po 14.3.1939 spoluorganizátor slovenského Ministerstva zahraničných vecí v Bratislave, po 18.5. tajomník vyslanectva Slovenského štátu v Ríme, od januára 1940 charge d´affaires Slovenskej republiky v Madride. R. 1938-1940 sa podieľal na budovaní slovenského diplomatického zboru a pôsobil v jeho službách.

Mussolini, Benito (1883-1945) - taliansky politik, štátnik, novinár, zakladateľ a vodca ("duce") talianskeho fašizmu, od r. 1922 ministerský predseda Talianska.

Petőfi, Alexander (1823-1849) - maďarský básnik a revolucionár, r. 1848-1849 vodca radikálnych študentských a ľudových más v Pešti, jeden z najväčších zjavov maďarskej romantickej literatúry. Po matke (Anna Hrúzová z Blatnice) bol slovenského pôvodu.

Polakovič, Štefan (1912) - filozof, ideológ, vysokoškolský učiteľ, katolícky kňaz. R. 1938 profesor v kňazskom diecezálnom seminári a r. k. farár v Nitre, ideologický a duchovný vodca Hlinkovej mládže, po 14.3.1939 docent na Katolíckej bohosloveckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, funkcionár Hlavného veliteľstva HG. R. 1938-1940 popredný slovenský filozof a ideológ, tvorca koncepcie slovenského národného socializmu, založeného na kresťanských postulátoch, prívrženec umiernenej konzervatívnej skupiny okolo J. Tisa, ideologicky a filozoficky odôvodnil jeho štátotvornú doktrínu, v ktorej dominoval kresťanský, národný a sociálny princíp.

Prídavok, Anton (1904-1945) - básnik, rozhlasový, divadelný a osvetový pracovník. R. 1938 riaditeľ expozitúry Slovenského rozhlasu v Prešove, 2.11. expert česko-slovenskej delegácie na arbitrážnom rokovaní vo Viedni. R. 1939 po 14.3. sa sprvu stotožnil so slovenskou štátnosťou, 23.3.-7.4. sa výrazne angažoval v kultúrnopolitickej činnosti najmä prostredníctvom rozhlasového vysielania počas vojenskej agresie horthyovského Maďarska

proti Slovenskému štátu a ostro ju odsúdil. Postupne však prešiel do opozície, r. 1944 sa dokonca zúčastnil Slovenského povstania.

Rázus, Martin (1888-1937) - básnik, prozaik, publicista, politik, evanjelický kňaz. R. 1929-1937 poslanec Národného zhromaždenia Česko-slovenskej republiky, r. 1929-1937 predseda Slovenskej národnej strany, evanjelický farár v Brezne. Ako uznávaná spisovateľská autorita sa výrazne angažoval aj v politickom a verejnom živote ako vedúci funkcionár a hlavný ideológ Slovenskej národnej strany, ktorá združovala najmä slovenských evanjelikov, stojacich na pozíciách samostatného rozvoja slovenského národa a autonómnej koncepcie. V tomto duchu ním vedená strana uzavrela r. 1935 autonomistický blok s HSĽS. Jeho spojenectvo s A. Hlinkom akceptovala väčšina národa a výrazne pomohol k politickému i konfesijnému zjednoteniu Slovákov, avšak ním vytýčené politické smerovanie Slovenskej národnej strany časťjej vedenia i členstva po jeho smrti a po 6.10.1938 nenaplnila, nerešpektovala závery Žilinskej dohody a ostala na čechoslovakistickej platforme.

Ribbentrop, Joachim von (1893-1946) - podnikateľ, politik, diplomat, od 4.2.1938 ríšsky minister zahraničných vecí, poverenec pre zahraničné otázky ríšskeho vedenia NSDAP, Obergruppenführer SS. Spolutvorca agresívnej zahraničnej politiky nacistického Nemecka, 29.-30.9.1938 účastník Mníchovskej konferencie, 2.11.1938 arbitrážneho konania vo Viedni, 13.3.1939 rozhovoru s J. Tisom a F. Ďurčanským v Berlíne a 27.-28.7.1940 slovensko-nemeckých rokovaní v Salzburgu. R. 1938-1940 vo vzťahu k Slovensku sprvu spolupracoval s F. Ďurčanským, po 14.3.1939 výlučne so skupinou okolo V. Tuku, ktorá sa usilovala o čo najväčší vplyv nacistického Nemecka na zahraničnú i vnútornú politiku Slovenského štátu.

Sačin, Ladislav (1920) - historik a teoretik umenia, novinár, redaktor. Do r. 1941 študoval na slovenskom gymnáziu v Košiciach, od r. 1941 na filozofickej fakulte univerzity v Budapešti. Po 2.11.1938 predstaviteľ Slovákov na okupovanom území južného Slovenska, politicky sa združujúcich v konštituujúcej sa Strane slovenskej národnej jednoty v Maďarsku (oficiálne povolená až r. 1942), po 24.6.1939 redaktor jej tlačového orgánu Slovenská jednota.

Savojský Eugen (1663-1736) - princ Eugen; vojvodca, štátnik. R. 1683 vstúpil do služieb rakúskej cisárskej armády a ako jej vojvodca zbavil definitívne strednú Európu tureckej nadvlády, účastník vojen o španielske dedičstvo, výrazne sa podieľal na upevnení a rozšírení habsburskej moci. Jeden z najväčších rakúskych vojvodcov a vojenských reformátorov.

Seberini, Ľudovít Žigmund (1859-1941) - aj Seberinyi, Szeberényi; verejný činiteľ, publicista, redaktor, cirkevný spisovateľ, evanjelický kňaz. R. 1938 evanjelický farár a aradsko-békéšsky senior v Békéšskej Čabe, člen hornej snemovne maďarského parlamentu. Vedúci činiteľ cirkevného, politického a kultúrneho života dolnozemských Slovákov v békéščabianskej oblasti, od r. 1934 vydavateľ a redaktor mesačníka Evanjelický hlásnik, od r. 1936 Čabianskeho kalendára. Šovinistickým horthyovským režimom za obhajobu národnostných práv slovenských evanjelikov v Maďarsku perzekvovaný, žil pod policajným dozorom.

Serédy, Justinián (1884-1945) - pôvodne Sapuček; cirkevný hodnostár, právnik. Od r. 1927 ostrihomský arcibiskup a kardinál. R. 1938-1940 napomáhal upevňovať okupačný horthyovský režim na anektovanom území južného Slovenska v cirkevnom i v školskom živote, perzekvoval slovenských národne orientovaných kňazov, pomaďarčoval katolícke školstvo, r. 1944 sa dokonca prihlásil ku spolupráci s maďarským fašistickým diktátorom F. Szálasim.

Sidor, Karol (1901-1953) - politik, diplomat, redaktor, publicista, spisovateľ.

R. 1938 poslanec Národného zhromaždenia Česko-Slovenskej republiky, vedúci tlačových zariadení HSLS, veliteľ HG, po 6.10. minister česko-slovenskej vlády v Prahe, po 18.12. poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny. R. 1939 od 10.3. do 13.3. vymenovaný za predsedu slovenskej autonómnej vlády počas tzv. Homolovho puču na Slovensku po J. Tisovi, funkciu však neprijal, po 14.3. minister vnútra Slovenského štátu, poslanec Slovenského snemu, od apríla mimoriadny vyslanec a splnomocnený minister Slovenského štátu vo Vatikáne. R. 1938 blízky spolupracovník A. Hlinku, všeobecne aj vďaka popularite v širokých vrstvách národa považovaný za jeho nástupcu, avšak po Hlinkovej smrti jeho vplyv v HSLS klesol. Slovianofil, kritizoval agresívnu politiku Nemecka (Nemcami nazývaný "pešiak Prahy"). Na nemecký nátlak v apríli 1939 pozbavený vplyvu na vnútropolitický vývoj na Slovensku, kde jeho stúpenci aj počas jeho núteného vatikánskeho exilu ako opozícia sa usilovala paralyzovať tlak pronemeckých radikálov, ale zotrvávala aj v opozícii proti oficiálnemu Tisovmu konzervatívnemu ľudáctvu. Jeho politickú platformu nazvali sidorovským umiernenym ľudáctvom, k jej popredným prívržencom na Slovensku patrili M. Sokol, F. Hrušovský a iní.

Sörös, George (1930) - americký podnikateľ a bankár maďarského pôvodu, zakladateľ Sörösovej nadácie na pomoc východnej Európe s cieľom podpory disidentskému hnutiu proti totalitným prosovietskym režimom, po r. 1989 vo vzťahu k Slovensku zastával názor na jeho zotrvaní v rámci Česko-Slovenskej republiky, odporca samostatnej slovenskej štátnosti, mecenáš maďarskej iredenty na Slovensku.

Spišiak, Ján (1901-1981) - právnik, diplomat, vysokoškolský učiteľ. Do r. 1939 pracovník Tatrabanky v Bratislave, r. 1939-1944 vyslanec Slovenského štátu v Budapešti.

Strahka, Anton (1893-1945) - kultúrnopolitický pracovník, prekladateľ, publicista. R. 1938-1939 pracovník Ministerstva zahraničných vecí Česko-Slovenskej republiky, ako jeho zástupca 9.-14.10.1938 účastník česko-slovensko-maďarských rokovaní v Komárne, r. 1939 po 14.3. naďalej úradník v Prahe. R. 1938-1939 česko-slovensky a čechoslovakisticky orientovaný politik a diplomat, ako znalec slovensko-maďarských vzťahov prizvaný na rokovania v Komárne, ani po 14.3.1939 sa nestotožnil so slovenskou štátnosťou.

Svetoň, Ján (1905-1966) - demograf, štatistik, vysokoškolský učiteľ. Do r. 1939 tajomník Česko-Slovenského zahraničného ústavu v Prahe, po 14.3. odišiel na Slovensko, vedúci odboru štatistiky obyvateľstva na Ministerstve vnútra v Bratislave. Vo vedecko-výskumnej činnosti sa o. i. zaoberal falzifikáciami v uhorských štatistikách zbieral štatistické fakty o živote Slovákov v Maďarsku.

Szechényi, František (1754-1820) - maďarský šľachtic, veľkostatkár, mecenáš osvietenského hnutia, r. 1802 zakladateľ Maďarského národného múzea.

Szüllö, Gejza (1873-1957) - politik, veľkostatkár, právnik. R. 1938 advokát a verejný činiteľ v Budapešti, člen Maďarskej akadémie vied, poslanec hornej snemovne maďarského parlamentu, statkár vo Vieske. V politickom živote sprvu vedúci činiteľ iredentistickej Krajinskej kresťansko-socialistickej strany, pôsobil ako "minister zahraničia maďarskej iredenty na Slovensku", po okupácii slovenského juhu jeden z hlavných exponentov horthyovského režimu na Žitnom ostrove, od r. 1945 žil v Maďarsku.

Szvatkó, Pavol (1901-1959) - novinár, publicista. Do r. 1938 redaktor maďarskej menšinovej tlače v Prahe, po r. 1938 redaktor a novinár v Budapešti. V publicistickej tvorbe propagátor iredentistickej politiky maďarských menšinových nacionalistických strán v Česko-Slovenskej republike, po 2.11.1938 vstúpil ako žurnalista do služieb horthyovského režimu v Maďarsku.

Štefan I. Vajk, svätý (asi 974-1038) - príslušník dynastie Arpádovcov, syn veľkoknieža Gejzu, r. 997-1000 veľkoknieža, r. 1000-1038 uhorský kráľ, zakladateľ uhorskej štátnosti, resp. svätoštefanského Uhorska.

Štefánik, Milan Rastislav (1880-1919) - politik, diplomat, astronóm, vojenský letec, generál francúzskej armády. Jedna z najvýznamnejších osobností moderných česko-slovenských dejín v oblasti politickej diplomacie a vedy, iniciátor a spoluzakladateľ česko-slovenskej štátnosti a jej vrcholný reprezentant v prvých mesiacoch jej existencie, od októbra 1918 prvý česko-slovenský minister národnej obrany, od novembra 1918 minister vojny. Ako medzinárodne akceptovaná politicko-diplomatická, vojenská i vedecká autorita mal veľký podiel na vzniku Česko-Slovenskej republiky.

Štúr, Ľudovít (1815-1856) - politik, publicista, novinár, redaktor, básnik, jazykovedec, pedagóg. Vedúca osobnosť druhej fázy slovenského národného obrodenia, kodifikátor spisovnej slovenčiny, iniciátor spoločensko-politického a kultúrneho, emancipačného a národnozjednocovacieho pohybu Slovákov (štúrovské hnutie), jedna z najvýznamnejších osobností slovenských dejín. Prehĺbil staršiu bernolákovskú koncepciu o národnej svojbytnosti Slovákov a uviedol ju prostredníctvom štúrovského politického programu (Žiadosti slovenského národa z r. 1848) do reálnej politiky. Tento autonomistický projekt bol mohutným impulzom progresívneho smerovania slovenskej politiky, na ktorý kontinuálne nadviazali memorandisti, národniari a ľudáci v boji o slovenskú autonómiu, sprvu v uhorských, po r. 1918 v česko-slovenských reláciách.

Šubič-Zrinský, Mikuláš (1508-1566) - chorvátsko-slavonsko-dalmatinský bán, protiturecký bojovník. R. 1539 veliteľ rakúskeho cisárskeho vojska, r. 1541-1556 organizoval obranu Viedne pri jej prvom tureckom obliehaní, r. 1563 hlavný veliteľ Uhorska na pravej strane Dunaja, r. 1566 sa stal legendárnym ako obranca hradu Sihoť, kde bol zranený, zajatý a Turkami sťatý. Aj na Slovensku sa jeho pamiatka uctievala, najmä príslušníkmi štúrovského hnutia (básnické epopeje mu venovali A. Sládkovič a J. M. Hurban), jeden zo symbolov slovanskej vzájomnosti.

Tamás, Ľudovít (1903-1960) - pôvodne Tomášek; spisovateľ, novinár. R. 1938-1940 redaktor a spolupracovník maďarských periodík v Bratislave, organizátor kultúrneho a literárneho života maďarskej menšiny na Slovensku, popredný funkcionár viacerých jej spolkov (Toldyho, Kazinczyho a Jókaiho). V politickej práci sprvu tajomník nacionalistickej Krajinskej kresťansko-socialistickej strany, po jej etablovaní s esterházyovcami už otvorene vstúpil do služieb maďarskej iredenty na Slovensku, od r. 1945 žil v Maďarsku.

Teleki, Pavol (1879-1941) - politik, štátnik, geograf, vysokoškolský učiteľ. R. 1938-1939 minister kultúry a školstva, r. 1939-1941 ministerský predseda horthyovského Maďarska, 9.-14.101938 účastník česko-slovensko-maďarských rokovaní v Komárne, 2.11.1938 arbitrážneho konania vo Viedni.

Teplanský, Pavol (1886-1969) - politik, statkár. R. 1938 poslanec Národného zhromaždenia Česko-Slovenskej republiky za Republikánsku stranu poľnohospodárskeho a maloroľníckeho ľudu, predseda jeho rozpočtového výboru, minister poľnohospodárstva, obchodu, verejných prác a financií česko-slovenskej vlády, statkár v Košolnej, 6.10. signatár Žilinskej dohody za agrárnikov, minister financií, obchodu a poľnohospodárstva slovenskej autonómnej vlády, poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny, po 14.3.1939 len poslanec Slovenského snemu. R. 1938-1940 sprvu významný predstaviteľ prosloventy orientovanej skupiny v Hodžom vedenom centralistickom česko-slovenskom agrárnom hnutí, inicioval jej spoluprácu s HSLS a vyslovil sa za autonómiu pre Slovensko v rámci Česko-Slovenskej republiky, nesúhlasil však so vznikom Slovenského štátu,

po 14.3.1939 sa vzdal všetkých politických a verejných funkcií, r. 1940 dokonca aj poslaneckého mandátu, no podieľal sa na rozvoji slovenskej ekonomiky, najmä v oblasti poľnohospodárstva, potravinárskeho priemyslu a peňažníctva.

Tiso, Jozef (1887-1947) - politik, štátnik, prezident Slovenskej republiky, katolícky kňaz, jezuita. R. 1938 poslanec Národného zhromaždenia Česko-Slovenskej republiky za HSĽS a jej podpredseda, dekan-farár v Bánovciach nad Bebravou. Od 6.10. predseda autonómnej vlády Slovenskej krajiny, 9.-14.10 vedúci česko-slovenskej delegácie na rokovaniach s Maďarskom v Komárne, 2.11. účastník arbitrážneho konania vo Viedni, po 18.12. poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny a po voľbách znova potvrdený vo funkcii predsedu vlády. R. 1939 protizákonne 10.3. počas tzv. Homolovho puču úradu pozbavený. 13.3. účastník rokovaní s A. Hitlerom v Berlíne, od 14.3. opäť predseda slovenskej vlády, poslanec Slovenského snemu, od 1.10. predseda HSĽS-SSNJ a od 26.10. prezident Slovenskej republiky. R. 1938-1940 ho podporovala väčšina členov HSĽS, hoci po smrti A. Hlinku o post prvého muža v nej súperil s K. Sidorom, po 14.3.1939 získal aj podporu väčšiny slovenského národa a v zložitom období sa výrazne podieľal na budovaní základov slovenskej štátnosti, založenej na kresťanských, národných a sociálnych princípoch. 27.-28.7.1940 účastník slovensko-nemeckých rokovaní v Salzburgu, ktoré vážne ovplyvnili politickú situáciu na Slovensku a upevnili pozície pronemeckých radikálov (V. Tuka, A. Mach), avšak ich moc sa usiloval eliminovať aj zavedením prezidentského, resp. vodcovského systému.

Tisza, Koloman (1830-1902) - maďarský politik, r. 1875-1890 predseda uhorskej vlády, súčasne r. 1875-1887 aj minister vnútra, r. 1878 a r. 1887-1889 minister financií. Hlavný predstaviteľ maďarizácie v Uhorsku, nepriateľ Slovákov, ktorých neuznával ako svojbytnú národnú individualitu, čomu podriadil svoju asimilačnú politiku, pričinil sa o zrušenie slovenského školstva a zatvorenie Matice slovenskej.

Tuka, Vojtech (1880-1946) - politik, právnik, vysokoškolský učiteľ. R. 1938 na nútenom pobyte v Plzni, po 6.10. predseda spravodajského oddelenia Hlavného veliteľstva HG, veliteľ Rodobrany. R. 1939 profesor na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity a riaditeľ jej seminára právnej filozofie, po 14.3. minister slovenskej vlády bez kresla, poslanec Slovenského snemu, od 27.10. predseda vlády. R. 1940 aj rektor Slovenskej univerzity, predseda Slovensko-nemeckej spoločnosti, po rokovaniach s Nemeckom v Salzburgu 29.7. prevzal i funkciu ministra zahraničných vecí. Hlavný predstaviteľ krajne radikálneho krídla v HSĽS pronemeckej orientácie, v ktorej duchu sa usiloval presadzovať národný socializmus na Slovensku s totalitnými prvkami, iniciátor antisemitskej politiky, v zahraničnej oblasti sa výlučne sústredil na spoluprácu s nacistickým Nemeckom. Jeho privrženci, najmä blízky spolupracovník A. Mach a jeho skupina, sa združili do krídla, ktoré malo priamu podporu a dôveru nemeckých kruhov, bolo otvorenou opozíciou voči tisovskému táboru konzervatívneho ľudáctva, pričom politický boj medzi nimi permanentne sprevádzal celú existenciu prvej slovenskej štátnosti, čím ju tukovci značne oslabovali a zároveň dávali aj čiastočne do nemeckého područia.

Urban, Milo (1904-1982) - spisovateľ, prekladateľ, redaktor. R. 1938 reportér a redaktor ústredného tlačového orgánu HSĽS Slovák, od r. 1940 na priamy nátlak A. Macha šéfredaktor denníka HG Gardista sprvu v Bratislave, r. 1944-1945 v Žiline, avšak nikdy neprijal členstvo v HSĽS. Vedúca osobnosť slovenskej literatúry 20. storočia, jeho novelistická a románová, ako aj publicistická tvorba patrí k jej trvalým hodnotám. Privrženec ľudáckeho autonomistického hnutia, stúpenec myšlienky slovenskej štátnosti, čo sa aj r. 1938-1940 okrem

jeho literárnej činnosti výrazne prejavilo v novinárskej práci, zameranej na aktuálne politické témy a obhajobu slovenských požiadaviek. Nepatril k extrémnym nacionalistom, ale svoje umelecké i publicistické aktivity rozvíjal na kresťansko-humanistických princípoch.

Viest, Rudolf (1890-1945, ex offo 1948) - generál. R. 1938 v hodnosti divízneho generála zástupca veliteľa 6. zboru česko-slovenskej armády v Košiciach, 9.-14.10. vojenský delegát v delimitačnej česko-slovensko-maďarskej komisii, ktorá pokračovala v práci aj po neúspešných rokovaniach v Komárne, ich účastník. R. 1939 po 14.3. generálny inšpektor Slovenskej armády, hoci ako čechoslovakisticky orientovaný stúpenec česko-slovenskej štátnosti ešte 14.3. inicioval protestné memorandum (spoločne s J. Jesenským jeho hlavní signatári) proti vzniku Slovenského štátu a odovzdal ho priamo predstaviteľom Slovenského snemu. V septembri 1939 emigroval zo Slovenska a neskôr na benešovskej platforme obnovy Česko-Slovenskej republiky vyvíjal proti nemu nepriateľskú činnosť, zvlášť r. 1944 počas Slovenského povstania, ako jeden z jeho hlavných vojenských veliteľov sa usiloval likvidovať slovenskú štátnosť.

Zatko, Peter (1903-1978) - národohospodár, verejný činiteľ, politik. R. 1938 generálny tajomník Ústredného združenia slovenského priemyslu, resp. Obchodnej a priemyselnej komory v Bratislave, 6.10. signatár Žilinskej dohody za koaličné strany, po 18.12. poslanec autonómneho snemu Slovenskej krajiny. R. 1939 po 14.3. poslanec Slovenského snemu, predseda Najvyššieho hospodárskeho úradu v Bratislave. R. 1938-1940 ako významný národohospodársky odborník sa podieľal na budovaní ekonomiky Slovenského štátu a jej prudkom raste, spolutvorca slovenského hospodárskeho zázraku, avšak od r. 1943 vyvíjal nepriateľskú činnosť voči slovenskej štátnosti s cieľom rekonštrukcie Česko-Slovenskej republiky.

Zay, Karol (1797-1871) - politik, podnikateľ, štátkár. Od r. 1825 poslanec uhorského snemu, r. 1840-1860 vo funkcii generálneho inšpektora protestantskej cirkvi v Uhorsku sa usiloval realizovať vlastný plán únie evanjelikov augsburského a helvétskeho vyznania, resp. prevažne slovenských evanjelikov s maďarskými kalvínmi, s cieľom likvidácie autonómneho postavenia slovenskej evanjelickej cirkvi a jej pomaďarčenia. Jeho unifikačnú maďarizačnú politiku v oblasti cirkevného a školského života ostro odmietli predstavitelia slovenského národného hnutia z evanjelického tábora, predovšetkým privrženci a spolupracovníci Ľ. Štúra, čo malo za následok, že proti nim inicioval rôzne represívne kroky (o. i. pozbavil Ľ. Štúra námestnícko-profesorského miesta na evanjelickom lýceu v Bratislave, od r. 1845 sa snažil prekaziť vydávanie jeho Slovenských národných novín atď.).

Žarnov, Andrej (1903-1982) - vlastným menom František Šubík; básnik, prekladateľ, verejný činiteľ, lekár-patológ. R. 1938 docent na Lekárskej fakulte a prednosta Patologického ústavu Univerzity Komenského v Bratislave. R. 1939 profesor na Slovenskej univerzite, od r. 1942 aj prednosta Zdravotného odboru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a člen štátnej rady. V apríli 1943 člen medzinárodnej komisie odborníkov súdneho lekárstva v Katyńskom lese, ktorá odhalila stalinské zločiny sovietskych bezpečnostných zložiek (NKVD) proti poľskému dôstojníckemu zboru. R. 1938-1940 vrcholný predstaviteľ slovenskej poézie a uznávaná lekárska autorita, stúpenec ľudáckeho autonomistického hnutia. Ako tvorca občianskej lyriky poeticky reagoval na Viedenskú arbitráž, šuriansku tragédiu atď., po 14.3.1939 sa identifikoval s ideou slovenskej štátnosti a do jej služieb vložil svoje umelecké prejavy i odborné aktivity.

A

Aixinder, L. 84
Ambruš, J. 131
Attolico, B. 38
Aurer, P. 18

B

Bakoš, J. 182, 183
Bakoš, J. 183
Baláž, A. 158
Baláž, Š. 171
Bálint, M. 162
Balog, J. 133
Bartek, H. 16, 38
Bartiška, J. 185
Bartoš, M. 59
Bazovský, L. 44
Bednárik, V. 182
Bem, J. Z. 60
Bencúr, J. 85
Beneš, E. 16, 21, 35, 36, 37, 45
Beňo, J. 183
Bernolák, A. 60
Bernolák, F. 144
Berta, F. 182
Bessenyei, J. 59
Blaškovič, J. 143
Blaškovič, Š. 143, 144
Bobák, J. 26
Bobula, C. 153
Bodnár, Š. 76
Bodnárová, H. 76
Bogat-Radovan 57
Böhm, E. 15, 108, 109, 155
Boreczký, E. 109
Bornák, J. 171
Borovský, J. 76
Boško, K. 110
Bresták, P. 182
Brezovský, B. 163
Brogyányi, K. 85
Bubnič, M. 130, 131
Bučinec, D. 103
Buran, J. 178
Buran, P. 167

C

Cagáň 178
Ciano, G. 11, 12, 13, 38, 39
Cicker, J. 31
Clementis, V. 7
Csáky, I. 14, 128
Cyril-Konštantín, sv. 29, 55, 124

Č

Čársky, J. 130
Černák, M. 32, 42
Červenák, B. P. 59
Čulen K. 5, 189
Čulík, J. 101

D

Damjanič, J. 60
Dan, J. 57
Dobrovodský, J. 109
Dragúň 159
Driensky, J. 154
Duffer, J. 76
Duka-Zólyomi, N. 84
Duľa, M. 155
Duray, M. 28
Ďurčanský, F. 7, 8, 25, 31, 34, 37, 38, 41, 195, 202, 206, 207, 208, 217
Dušek, F. 60

E

Eliáš, O. 164
Esterházy, J. 38, 84, 95, 146
Esterházyová, L. 160

F

Fehér 167
Feješ 180
Fiačan, G. 153
Fiam, P. 127, 162
Figura, L. 162

G

Gajdoš, J. 133, 140, 155
Gálba, A. 182
Gašpar, T. J. 44
Ghiczy 128
Goebels, J. 10
Göndöl, J. 171
Görgey, A. 60
Granatier, A. 34, 38
Grébert, A. 7, 8, 53
Grúber-Szeredai, K. 85
Gut-Keled 57
Györi, D. 85

H

Hajnalová, B. 183
Harčár, A. 155
Harriman, W. A. 19
Hitler, A. 14, 36, 41
Hledík, J. 178
Hlinka, A. 64, 138, 193, 208, 211, 223
Hodža, M. 41
Hollý, J. 60
Holubec, V. 178
Horthy, M. 28, 49, 95, 118, 122, 165
Hron, F. 179
Hron, V. 176
Hrušan, J. 82
Hrušovský, F. 15, 57
Hubač, O. 29
Hudec, J. 15, 108, 143
Hudec, V. 143
Hutlasz, J. 108, 110

CH

Chleba, J. 163
Chrobák, D. 42
Chvalkovský, F. 38, 39, 40

I

Imrédy, B. 44, 144

J

Ján z Podmanína 57
Janáček, J. 69
Jánoš, J. 102
Jaross, A. 38, 104, 129, 133, 144
Jászi, O. 188, 189
Jatel, O. 181, 183
Jozef II. 58

K

Kadlec 143
Kánya, K. 12, 31, 34, 38, 39, 44
Kapušanský, J. 155
Kapuváry 123, 160
Katona, J. 155
Kacinczy, F. 59
Kelemen, J. 15, 143
Kelerová, K. 163
Kenéz, M. 190
Keresztes-Fischer, F. 94
Kertész, E. 20
Király, Š. 163
Kirschbaum, J. M. 5, 8, 201, 202-206, 207-208, 212, 216, 221, 223
Klapka, J. 60
Klauzal, G. 60
Kokošová, M. 174, 178
Kolinský, K. 83
Környei, E. 85
Körper, K. 38
Kosec, I. 76, 140, 143, 146, 153
Kossuth, L. 59, 60
Kovács, A. 60, 84
Kovács, I. 191
Kováč, J. 182
Kozma, A. 59
Krno, I. 31, 38
Krupa, J. 184
Kubinský, J. pozri A. Grébert
Kučera 175, 176, 180
Kupcová, A. 77
Kupec, J. 77
Kuťka, J. 176, 178, 181
Kuťka, K. 178, 179, 180

L

Lacko, M. 171
Lacková, Ž. 101
Lakatoš, F. 160
Lapár, R. 101
Lekárová, A. 160
Lendel, Š. 171

M

Madách, I. 59
Madarász, Š. 130, 138, 155
Mach, A. 13, 34, 38, 179, 206-208, 213, 215, 218, 219, 221
Majzon, J. 143, 144
Maňák, J. 102
Maňák, V. 100

Martiš, A. 186
Masszák, Sz. 21
Mata, J. 161
Mécs, L. 59
Melen, G. 176, 177, 179
Metod, sv. 29, 55, 124
Mičko, M. 169
Michač, J. 182
Michalíková-Bakošová, K. 181, 183
Mikszáth, K. 59
Mikuš, J. A. 11
Miziová, M. 163
Moravec, F. 36
Münster, T. 129
Murgaš, V. 166
Mussolini, B. 35, 36

N

Nad', J. 179, 181
Nad', L. 179
Nagyová, A. 118, 124
Nemesová, M. 117

O

Obtulovič, L. 15, 143-145, 153
Ondrušek, G. 173
Ördög, J. 182
Oros, P. 171
Oškvarka, J. 100

P

Pap 160, 161
Parkány, I. 31
Parlagi, J. 163
Pástor, J. 163
Pástor, O. 163
Paškovič, L. 155
Patacsis, A. 59
Pataky, T. 144
Pavlík, J. 132, 155
Petőfi, A. 59, 60
Petrucha, R. 179
Pintér 167
Piško, Š. 182
Pivková, Z. 160
Polakovič, Š. 17
Prídavok, A. 38
Privitzký, E. 137
Prokopec 143
Protivoda, L. 154
Puškáš, A. 171

R

Raban, E. 181, 182
Rak, I. 176
Rázus, M. 29
Révay, j. 85
Ribbentrop, J. von 11, 38, 39, 51
Rus, P. 59

S

Saučin, L. 15
Savojský, E. 38
Seberini, L. Ž. 85
Sekerka, J. 156
Semsey 77
Serédy, J. 112, 137
Schoenfeld, A. 19, 21
Sidor, K. 34, 185
Smačár, Ján 163
Smačár, Juraj 163
Smačárová, A. 163
Sörös, G. 24
Sós 154
Spišiak, J. 8, 128
Stelczer, L. 84
Straka, J. 31
Sula, M. 132
Svetoň, J. 16, 20
Szabóv 166, 168
Szeberényi, G. pozri L. Ž. Seberini
Széchényi, F. 190
Szlávik, L. 110, 174
Szücs, E. 174
Szüllö, G. 102
Szvatkó, P. 84

Š

Ševec, G. 129
Šimko, Ján 127
Šimko, Jozef 178, 179
Šiš, F. 160
Šmucer, I. 123
Šoltýs, J. 163
Štefan I., sv. 55, 56
Štefánik, M. R. 171
Štekláč, I. 176, 177, 178
Štofko, V. 156
Štúr, L. 60
Šubič-Zrinský, M. 57
Šulák, F. 181, 183
Šváby 118
Švihlová, M. 160

T

Tamás, L. 84
Teleki, P. 18, 31, 38
Teplanský, P. 38
Tiso, J. 4, 5, 6, 12, 17, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 40-42, 50-52, 89, 91, 202, 219, 220
Tisza, K. 27, 33
Tomčáni 161
Tomitsová, G. 85
Tormási 160
Trnka, K. 182
Trochta, J. 109
Tuka, V. 37, 38

U

Urban, Michal 176, 178, 181
Urban, Milo 44

V

Vančík, A. 179, 181
Varga, J. 155
Veréb, J. 163
Viest, R. 31
Vincúr, A. 179
Vincúr, F. 179
Vincúr, Š. 179
Višňovan, J. pozri J. M. Kirschbaum
Vojaček, L. 154
Votruba 181
Vrabec, Š. 59
Vrančík, R. 179
Vrba, F. 178
Vrba, J. 143, 144

W

Wormann, E. 38

Y

Yester, S. 45

Z

Záhorec, V. 182
Zálka, J. 135
Zambó, A. 110
Zaťko, J. 161, 162
Zaťko, P. 38
Závodný, P. 100
Závodský, J. 176-179, 181
Zay, K. 59
Zecher, I. 163

Ž

Žák, L. 15, 143, 144
Žarnov, A. 44, 209

Tu zozbieraný materiál o utrpení Slovákov v Maďarsku zaznamenáva len zlomok toho, čo vytrpeli Slováci na obsadenom území. Pre budúce slovenské pokolenia poučením a príkladom je každý prípad martýria v boji za právo slovenskej pravdy

☆ ☆ ☆

Žiadame čitateľov, ktorým sa táto kniha dostane do rúk, aby napísali svoje poznatky a skúsenosti z čias okupácie južného Slovenska, obzvlášť od roku 1940 až do obsadenia Sovietskou armádou v roku 1945 na adresu vydavateľa.

OBSAH

Slovo vydavateľa ... -5
Úvod k tretiemu vydaniu ... 1
Príhovor k tretiemu vydaniu ... 3
PhDr. Jozef M. Kirschbaum: Príhovor autora ... 9
PhDr. Ján Bobák: Maďarský iredentizmus - hrozba pre stabilitu a bezpečnosť Európy ... 13
Konštantín Čulen: Viedenský rozsudok - najsmutnejšie dni slovenského národa ... 31
Dr. Jozef Tiso: Stali sme sa obeťou nespravodlivosti ... 51
Dr. Jozef Kubinský: OSUDY SLOVÁKOV V MAĎARSKU ... 55
Slovenské školstvo v Uhorsku ... 62
Krvavá hranica ... 69
Sociologická štruktúra Slovákov v Maďarsku ... 79
Slováci v trianonskom Maďarsku ... 81
Obsadené územie ... 89
Orabovaní slovenskí roľníci ... 99
Školské krivdy ... 106
Osvetová činnosť a spolkový život ... 123
Prepúšťanie štátnych zamestnancov ... 125
Cirkev v službách maďarizácie ... 130
Pokusy o politickú organizáciu ... 139
Slovenská jednota ... 148
Osudy vodcov ... 151
Metódy maďarských žandárov a policajtov ... 157
Martýriá slovenských študentov ... 165
Šurany, Čechy, Čemík - Golgota odtrhnutých bratov ... 173
Boj za pravdu a spravodlivosť ... 187
Minister Dr. F. Ďurčanský: Pôjdeme pred svetovú verejnosť ... 195
Dr. J. M. Kirschbaum: Začíname boj za revíziu hraníc ... 201
Myšlienka revízie zachvátila masy ... 206
DOKUMENTY O UTRPENÍ SLOVÁKOV V MAĎARSKU ... 227
Trýznenie Rudolfa Lapára žandármi ... 229
Mučenie Vendelína Moňáka, Jána Vyrvu a Jozefa Oškvarka maďarskými žandármi a vojakmi ... 234
Maďarská zberba dokaličila slovenského sedliaka ... 237
Trýznenie Jána Čulíka maďarskými žandármi ... 239
Trýznenie manželov Novákovcov ... 241
Vyhnanie Ondreja Križu, ktorý si kúpil majetok z voľnej ruky ... 244
Vyhnanie slovenských roľníkov z Bellovej Vsi ... 246
Doklad číslo 8. Žofia Lacková ... 248
Prípad Štefana Katreniaka ... 250
Situácia na obsadenom území ... 251
Prenasledovanie Slovákov v Leviciach ... 254
Vyhnanie Štefana Sečanského ... 257
Trýznenie Slovákov v Blažove maďarskými vojakmi ... 259
Rabovanie v Tomášove ... 261
Trýznenie Jána Maňáka ... 263
"Oslobodenie" Šamorínskeho okresu ... 265

Olúpenie Pavla Pavloviča ... 266
Maďarskí dôstojníci sa predstavujú Slovákom ... 267
Štefan Vaško musí zmiznúť do 24 hodín ... 268
Znásilnenie Z. S. maďarskými vojakmi ... 269
Lekárske vysvedčenie o znásilnení Z. S. maďarskými vojakmi ... 271
Neospravedlnenie prof. Dr. Böhma ... 272
Týznenie slovenských študentov na polícii ... 274
Neospravedlnenie prof. J. Dobrovodského ... 275
Prípad riad. Jozefa Trochtu ... 276
Prípad prof. Karola Boška ... 282
Vyhnanie rehoľnej učiteľky Emílie Durákovej ... 284
Pomery v "oslobodenej" Šemši ... 286
Dekret o vypovedaní rehoľných učiteliek Márie Adamčíkovej a Emílie Durákovej zo Šemše ... 287
Správa Sr. M. Konštantíny, bývalej predstavenej sestier Sv. Kríža v Krásnej pri Košiciach o jej vyhnaní z Maďarska ... 288
Správa Sr. M. Amabilis Hederovej, t. č. rehoľnej uč. pri r.-k. ľ. šk. v Širokom o jej vyhnaní z Maďarska ... 290
Dekrét o vyhostení sestier Sv. Kríža z Krásnej nad Hornádom ... 291
Takto strácali slovenské školy svojich slovenských učiteľov ... 292
Doklad č. 33 ... 293
Doklad č. 34 ... 294
Doklad č. 35 ... 295
Doklad č. 36 Zoznam prepustených učiteľov a profesorov, ktorí boli po 10. novembri 1938 z územia obsadeného Maďarskom vyhnaní a potom prevzatí do školských služieb Slovenskej republiky ... 296
Doklad č. 37 Szigoruan bizalmas! ... 301
Ako skončil pokus o založenie slovenskej školy v Ruskove ... 304
Boj o slovenskú školu v obci Nádožď ... 306
Žandári roztrhali žiadosť o povolenie slovenskej školy v Balogde ... 307
Slovenská zástava na kostole v Nádoždi (zápisnica a obžalovací list) ... 308
A kasai kir. ügyészegtől ... 310
NA UKÁŽKU Z AKÝCH PRÍČIN BOLI PREPÚŠŤANÍ SLOVÁCI ZO ŠTÁTNYCH SLUŽIEB ... 317
Veľa politizoval ... 318
Deti mu chodia do slov. školy ... 319
Lebo nebol členom maďar. strany ... 320
Bol na kandidátnej listine HSĽS ... 321
Bol skoro prijatý do ČSD ... 322
Dieťa má v slovenskej škole ... 323
"Preto, že vám deti chodili do slovenskej školy" ... 324
Dcéra mu chodí do slovenskej školy ... 325
Najprv Maďari a len potom Slováci ... 326
Bol členom autonómneho zväzu ... 328
Žena má maďarské meno ... 329
Ako hovorí doma? ... 330
Doklad č. 54 ... 331
Kúpil si zem pri parcelovaní grófskych veľkostatkov ... 332
Tiež veľa politizoval ... 333
Lebo sa hlásil za Slováka ... 334
Má brata na Slovensku ... 335
Deti mu chodia do slovenskej školy ... 336

Lebo mu chlapec nechodí do maďarskej školy ... 337
Bol členom Zväzu slovenských železničiarov ... 338
DESAŤ APELÁCIÍ NEOSPRAVEDLNENÝCH SLOVENSKÝCH ŽELEZNIČIAROV 339
Prípad Františka Kupca z Nových Zámkov ... 340
Prípad Imricha Kmeťa z Fedýmeša nad Žitavou ... 341
Prípad Jána Jaššu z Nových Zámkov ... 342
Prípad Jána Méhna z Košíc ... 343
Prípad Štefana Mikulka z Nových Zámkov ... 345
Prípad Imricha Vojtka z Nových Zámkov ... 346
Prípad Jána Mančušku z Nových Zámkov ... 347
Prípad Jozefa Kramára z Nových Zámkov ... 348
Prípad Jána Polačka z Malého Váradu ... 349
Prípad Štefana Astaloša z Komjatíc ... 350
ROZHODNUTIE MINISTRA OBCHODU A DOPRAVY ... 351
Prípad Jána Mništeka z Nových Zámkov ... 352
Prípad Tomáša Palacku z Bánovskej Kesy ... 353
Prípad Michala Šulku z Nových Zámkov ... 354
Prípad Michala Pašku z Nových Zámkov ... 355
Prípad Štefana Ráca ... 356
Prípad Viliama Šilhavíka z Nových Zámkov ... 357
Prípad Karola Piklera z Nových Zámkov ... 358
Prípad Jozefa Brlaja z Tardoškédu ... 359
Prípad Michala Kováča z Bánovskej Kesy ... 360
Prípad Rudolfa Raučinu z Nových Zámkov ... 361
ZOZNAM SLOVENSKÝCH ŽELEZNIČIAROV, KTORÍ BOLI PREPUSTENÍ ZO SLUŽIEB MAĎARSKÝCH ŽELEZNÍC ... 362
ZOZNAM ZAMESTNANCOV POŠTOVEJ SPRÁVY, PREPUSTENÝCH Z MAĎARSKA 10. NOVEMBRA ... 381
ZOZNAM ZAMESTNANCOV, KTORÍ BOLI PO 10. NOVEMBRI 1938 VYHNANÍ Z ÚZEMIA OBSADENÉHO MAĎARSKOM A BOLI PRIJATÍ DO SLUŽIEB SLOVENSKÉHO ŠTÁTU ... 384
Situácia biskupa Jozefa Čárskeho z Košíc ... 386
Sťažnosť žďanských a šemšanských občanov proti zavádzaniu maďarčiny ... 390
Doklad č. 85a ... 392
Sťažnosť z obce Šemša ... 393
Internovanie farára Jozefa Pavlíka v Barci ... 394
Odvolanie farára Pavlíka ... 396
Vyhnanie farára Michala Dulu z Čane ... 398
Martýrium farára Jozefa Baloga ... 401
Slovenský spev v nádožďskom kostole ... 403
Jeho deti chodili do Katolíckeho kruhu ... 404
Mučenie Gustáva Fiačana vo väzení ... 405
Väzenie Jána Drienskeho ... 410
Väznenie a mučenie taj. L. Vojačka ... 412
Väznenie a týranie Dr. Jozefa Katonu ... 416
Väznenie a týranie Jána Vargu ... 424
Týranie Alexandra Babáča ... 426
Lekárske vysvedčenie o týraní A. Babáča ... 429
Týznenie Slovákov v Haliči ... 432
Týznenie Štefana Švihlu a Anny Lekárovej ... 433
Mučenie Jána Matu ... 436
Vypočúvanie Ladislava Figuru z Haliče ... 440

Mučenie Karolíny Kellerovej 444
Prípad Mikuláša Havrilu 446
Zážitky študenta Murgaša na košickej polícii 448
Študent Pavol Baran - týznenie na košickej polícii 450
Študent Martin Miček, mučený maďarskými žandármi 452
Zastrelenie Márie Kokošovej v Šuranoch 455
Týznenie Šurancov po zastrelení Márie Kokošovej 460
Postrelenie Hajnalovej v Černíku 465
Citát z reči prezidenta Dr. J. Tisu 467
Citát z reči Konštantína Čulena 468
PhDr. P. Pareničkа: Doslov 469
J. Handžárik: Epilóg k tretiemu vydaniu 475
Zora Straube: ZUSAMMENFASSUNG 478
PhDr. E. Ranostajová: SUMMARY 483
PhDr. P. Pareničkа: Slovník osobností a menný register 488
Obsah 509

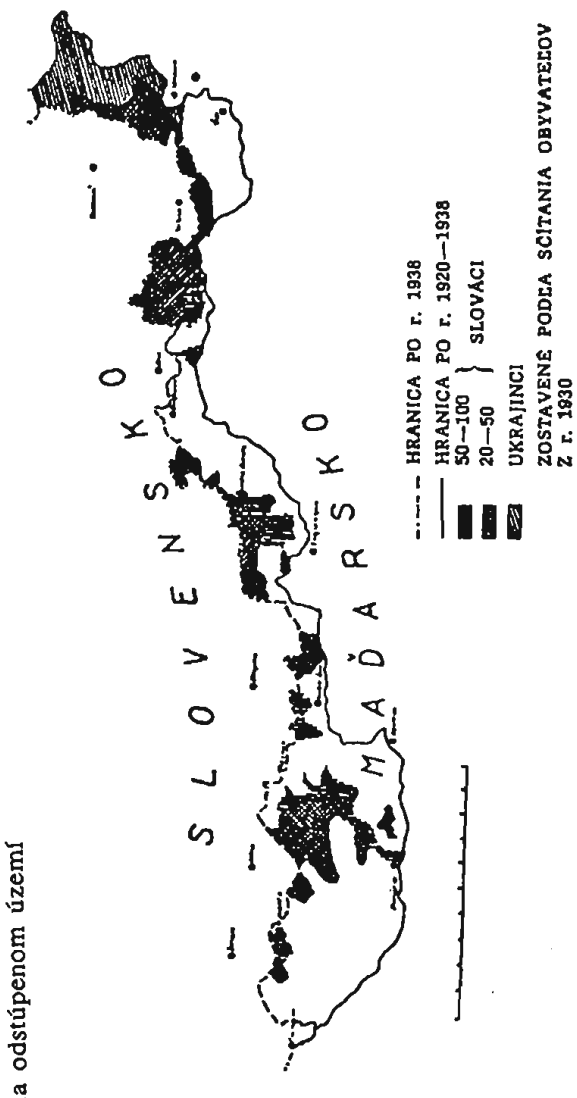

Etnické rozhranie slovensko-maďarské na odstúpenom území

KRVÁCAJÚCA HRANICA

Vydal Miestny odbor Matice slovenskej Prievidza 2003
Zodpovedný redaktor Ing. Lýdia Ondrejková
Obálku navrhol Ivan Fulmek
Kniha neprešla jazykovou a redakčnou úpravou
Náklad 3000 výtlačkov
Vytlačila Považská tlačiareň, s.r.o. Považská Bystrica
ISBN 80-968694-3-4